

MINISTERSTVO VNITRA

generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky

Krizové řízení při nevojenských krizových situacích

modul C

Účelová publikace pro krizové řízení

Ing. Jarmil Valášek, Ph.D.
Ing. František Kovářík a kolektiv

Praha 2008

Úvodní slovo k textu:

Současná „riziková společnost“ musí z globálního pohledu čelit novým hrozbám a novým rizikům. Proto vznikají i nové koncepty a přístupy ke krizovému řízení a k řízení bezpečnosti na národní a mezinárodní úrovni. Česká republika prožívá především pod tlakem zemí Evropského společenství období své politické, ekonomické a sociální integrace. Jedná se o složitý proces, ve kterém sehraává bezpečnostní politika státu, a tím i krizové řízení jako jeho neoddelitelná součást, klíčovou roli.

Proto se hledají mezi vyspělými státy světa vhodné kvalitní a fungující modely koncepčních přístupů ke strategii krizového řízení. Jedná se například o koncepty vypracované v Německu, Itálii, Švédsku nebo na Novém Zélandě. Koncepty krizového řízení a řízení bezpečnosti však také vypracovaly mezinárodní instituce jako jsou Organizace spojených národů nebo Světová zdravotní organizace (World Health Organization) a jiné.

Všechny koncepty mají jedno společné, kladou zvýšené nároky na vytvoření systému vzdělávání, který by měl zaručit kvalitní odbornou úroveň připravenosti v oblasti krizového řízení a řízení bezpečnosti a měly by reagovat na změny vyvolané společenskými nároky, potřebami a požadavky.

Zvýšené nároky na odbornou úroveň však znamenají, že proces vzdělávání se musí chápat jako efektivní, modernizovaný a ucelený systém znalostí. Na jedné straně pak stojí nové didaktické metody (například formy distančních vzdělávání, jako e-learning, blended learning apod.), zaměřující se stále více na individuální přístupy, a na druhé straně technologie podporující kreativitu osobnosti.

Předkládaný text, který vychází z původní osnovy zadané usnesením Bezpečnostní rady státu ze dne 16 listopadu 2004 č. 14, se pokouší o souhrnný přehled problematiky krizového řízení. Popisuje současnou situaci v oblasti legislativy, krizového plánování, práce orgánů krizového řízení a činnosti specifických komisí (například nálezové a povodňové). Z důvodů rozsahu a šíře zadání by nebylo účelné ani možné zacházet do přílišných detailů procesů krizového řízení týkajících se například metodik plánování, rozhodovacích procesů a analýz, komunikačních modelů apod. Text vzhledem k obecným trendům v řízení stručně a zjednodušeně upozorňuje na důležitost rozpracování zásad a principů obecného managementu do procesu krizového řízení. Jedině tak se dá naplnit požadavek OECD (Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj) na tzv. good governance (zjednodušeně moderní formy řízení veřejné správy), na důležitost procesního přístupu v řízení rizik, na nutnost aplikovat zásady projektového řízení, například s budováním ISKŘ (Informačního systému pro krizové řízení) a na zásady mediální komunikace, která je v dnešním medializovaném světě zvláště důležitá.

V rámci popisu současného stavu krizového řízení je text doplněn četnými přílohami, které se týkají odborné terminologie, klasifikace mimořádných událostí, přehledu právních předpisů a příkladů varovných hlášení.

Jelikož se jedná o souhrnný přehledový text, na nějž by měly navazovat texty metodické, budou vždy vítány podnětné náměty a připomínky.

Za autorský kolektiv:

Valášek J., Kovářik F., Mozga J., Richter R., Dymák Z., Dymák V., Bečičková M., Kadlec P., Gavel A., Novák V., Havránková Š.

Obsah:

1. Bezpečnostní politika
 - 1.1 Bezpečnostní politika státu a krizový management
 - 1.2 Zajištění bezpečnosti státu
 - 1.3 Základní povinnosti státu k zajištění bezpečnosti
 - 1.4 Mechanizmy zajišťování bezpečnosti České republiky
- 2 Vybraná odborná terminologie
- 3 Přehled základní legislativy
 - 3.1 Ústavní zákony a krizové řízení
 - 3.2 Základní kompetence při vyhlášení krizových stavů
 - 3.3 Odpovědnost za zajišťování bezpečnosti ČR
 - 3.4 Zákon o integrovaném záchranném systému (IZS)
 - 3.5 Prováděcí právní předpisy zákona o IZS
 - 3.6 Zákon o krizovém řízení
 - 3.7 Zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy
 - 3.8 Působnosti vybraných zákonů
 - 3.9 Postavení právnických a fyzických osob při zabezpečování bezpečnosti
 - 3.10 Legislativa Evropské unie
- 4 Klasifikace mimořádných událostí (MU)
 - 4.1 Proč se provádí klasifikace mimořádných událostí?
 - 4.2 Kriteria pro členění mimořádných událostí
 - 4.3 Druhy mimořádných událostí
- 5 Terorismus
- 6 Management, krizový management
 - 6.1 Historie managementu
 - 6.2 Manažerské funkce a dovednosti v krizovém řízení
 - 6.3 Krizový management
 - 6.4 Krizový management a ochrana obyvatelstva
 - 6.5 Koncept rizika
 - 6.6 Proces stanovení rizik
 - 6.7 Kroky ke stanovení rizika
 - 6.8 Některé další vybrané analytické metody
 - 6.9 Rozhodování o riziku
7. Krizové plánování
 - 7.1 Krizové plánování
 - 7.2 Plánování krizových opatření jako preventivní opatření
 - 7.3 Krizový plán
 - 7.4 Povodňové plány
 - 7.5 Plán krizové připravenosti
 - 7.6 Metody zpracování krizové dokumentace
 - 7.7 Orgány krizového řízení (OKŘ), bezpečnostní rady a krizové štáby
- 8 Civilní krizové (nouzové) řízení EU
 - 8.1 Akční program Společenství v oblasti civilní ochrany
 - 8.2 Vytváření kapacit v civilních aspektech ESDP (Evropská bezpečnostní a obranná politika), ČR součástí ESDP
- 9 Civilní nouzové plánování NATO (CNP)
 - 9.1 Úloha Civilního nouzového plánování v alianci

- 9.2 Ministerské směrnice CNP, stanovení hlavních úkolů
- 9.3 Akční plán civilního nouzového plánování na ochranu civilního obyvatelstva a kritické infrastruktury proti účinkům použití chemických, biologických, radiologických a jaderných (CBRN) prostředků, včetně aktů terorismu
- 10 Obranná doktrína státu a její bezpečnostní rámec
- 10.1 Bezpečnostní prostředí
- 10.2 Mezinárodní organizace a bezpečnostní prostředí
- 10.3 Hlavní hrozby mající vliv na bezpečnost České republiky
- 11 Informační systém krizového řízení (ISKŘ)
- 11.1 Řízení projektu ISKŘ
- 12 Kritická infrastruktura
- 12.1 Určení oblastí kritické infrastruktury a jejich vnitřní členění
- 12.2 Kritéria pro začleňování subjektů a objektů kritické infrastruktury do kategorií
- 12.3 Stanovení zásad a požadavků na zabezpečení ochrany objektů kritické infrastruktury
- 12.4 Zabezpečení ochrany kritické infrastruktury
- 13 Činnost povodňových a nálezových komisí
- 13.1 Činnost povodňových komisí
- 13.2 Narušení významných vodních děl se vznikem zvláštní povodně
- 13.3 Činnost nálezových komisí
- 13.4 Epizootie - Zoonózy - Epifytie
- 14 Komunikace s veřejností a spolupráce s novináři
- 14.1 Vybrané odborné termíny používané v oblasti komunikace
- 14.2 Zásady mediální komunikace
- 14.3 Tiskový mluvčí v krizové situaci
- 14.4 Tisková zpráva
- 14.5 Tisková konference
- Literatura
- Seznam použitých zkratk

1. Bezpečnostní politika

1.1 Bezpečnostní politika státu a krizový management

Klíčová slova:

bezpečnost, bezpečnostní politika, bezpečnostní hrozby, bezpečnostní politika státu, zahraniční politika, obranná politika, politika v oblasti vnitřní bezpečnosti, hospodářská politika v oblasti bezpečnosti státu, politika veřejné informovanosti v oblasti bezpečnosti státu, národní bezpečnost, bezpečnostní záruky

Bezpečnostní politika České republiky vychází ze tří základních dokumentů. Jsou jimi Bezpečnostní strategie České republiky, Obranná strategie České republiky a Vojenská strategie České republiky. Krizového řízení pro řešení nevojenských mimořádných událostí se nejvíce týká Bezpečnostní strategie České republiky.

Obecně se lze setkat s termínem bezpečnostní politika státu velmi často. První slovo „bezpečnost“ vyjadřuje definovaný žádoucí stav věcí, který je zpravidla uvědoměným způsobem chráněn před působením nežádoucích vnějších vlivů. Druhé slovo „politika“, (poli- znamená městský) vyjadřuje nějakou veřejně prospěšnou aktivitu.

Je důležité připomenout, že česká terminologie je velmi ovlivňována přejímáním slov z jiných jazyků, a právě slovo bezpečnost naráží na výkladová úskalí. Slovo bezpečnost je často překládáno ze slov „security“ a „safety“ (angličtina, francouzština apod.). Tato slova však mají různý význam. Security pochází ze slova "Securitas" odvozeného ze "sine-cura" což znamená "bez starosti" tedy stav všeobecné jistoty, "nenebezpečnosti". Security má tedy vztah k procesu zabránění něčemu, například snížení rizik. Safety se více týká opatření snižující pravděpodobnost nežádoucích jevů a předpokládá spíše náhodné, neintencionální (nedeterminující) ohrožení.

Pojem bezpečnostní politika je nutno vždy chápat v kontextu bezpečnosti související s bytím a vývojem člověka jako sociální bytosti, a lidí jako sociální společnosti. Tím, že člověk vytváří a mění hodnoty, ovlivňuje životní prostředí pro svůj fyzicky pohodlnější život, tím mění i kritéria bezpečnosti. Obecně platí, že čím víc je člověk závislý na technologiích, tím je zranitelnější. Dále platí, že čím víc jsou tyto technologie závislé na ekonomických, energetických a dalších surovinových zdrojích a jejich teritoriální existenci, a čím víc strategických technologií daný stát vlastní v propojení na demografická a ideologická specifika národů, tím víc je nutné vynakládat zdroje a úsilí do eliminování vojensko-strategických bezpečnostních rizik. Na národní úrovni má proto vojenská (vnější) bezpečnost nejvyšší prioritu.

Klasifikace bezpečnostních hrozeb se rozděluje do dvou kategorií jejich vnímání. První jsou nevojenské bezpečnostní hrozby a vojenské bezpečnostní hrozby a druhou bezpečnostní hrozby spojené s používáním různých forem násilí a bezpečnostní hrozby nenásilného charakteru.

Bezpečnostní politiku státu je proto nutno svazovat se „společnou zahraniční a bezpečnostní politikou“ (SZBP), která má v podmínkách České republiky své kořeny v Evropské politické spolupráci, ustanovené mezi členskými státy Evropského hospodářského společenství (EHS) v roce 1970. Společnou zahraniční politiku EU tvoří spolupráce a společné postoje a akce, zachování míru, lidská práva, demokracie a podpora třetích zemí. Bezpečnostní politiku tvoří otázky týkající se bezpečnosti EU, odzbrojení, hospodářská hlediska zbrojení a tzv. dlouhodobý evropský bezpečnostní rámec.

(Zdroj:http://www.euroskop.cz/40442/clanek/pilire-a-politiky-eu/#Maastrichtsky_chram)

Oficiální stanovisko k termínu bezpečnostní politika státu je, že se jedná o společenskou činnost, jejíž základ tvoří souhrn základních státních zájmů a cílů, jakož i hlavních nástrojů k jejich dosažení, směřující k zabezpečení státní svrchovanosti a územní celistvosti státu a jeho demokratických základů, činnosti demokratických institucí, ekonomického a sociálního rozvoje státu, ochrany zdraví a života občanů, majetku, kulturních statků, životního prostředí a plnění mezinárodních bezpečnostních závazků.

Bezpečnostní politiku státu tvoří pět základních komponentů:

- zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu,
- obranná politika,
- politika v oblasti vnitřní bezpečnosti,
- politika v oblasti ochrany před mimořádnými událostmi
- hospodářská politika v oblasti bezpečnosti státu,
- politika veřejné informovanosti v oblasti bezpečnosti státu.

Zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu vychází z „Koncepce zahraniční politiky ČR. V programovém prohlášení ze dne 5. srpna 2002 formulovala vláda České republiky své hlavní priority a úkoly v oblasti zahraniční politiky. Koncepce zahraniční politiky byla zpracována na léta 2003-2006. Dne 10. prosince 2003 schválila vláda novelizovanou Bezpečnostní strategii ČR – základní koncepční dokument vytvořený za koordinačního úsilí MZV ČR, který obsahuje nejdůležitější principy bezpečnostní politiky ČR. O novelizaci Bezpečnostní strategie ČR rozhodla vláda 9. prosince 2002 v reakci na změny v bezpečnostním prostředí a v postavení ČR v důsledku integračních procesů.

Obranná politika má alianční rozměr koncepčního rámce bezpečnostní a obranné politiky České republiky. Obranná politika je dána výše vzpomenutou Bezpečnostní strategií ČR a Vojenskou strategií ČR. Vojenská strategie hodnotí bezpečnostní prostředí, vojensko-politické ambice ČR, strategii obrany ČR a obranné kapacity a zdroje.

Politika v oblasti vnitřní bezpečnosti vychází z bezpečnostní strategie ČR a je členěna do oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky. Jedná se o soubor cílů, úkolů a prostředků směřujících k všestrannému zabezpečení preventivní a represivní činnosti v oblasti kriminality, úsilí zaručit individuální svobody a práva občanů a ochranu demokratického ústavního zřízení. Formuluje doktrinární principy, zásady, metody a systém bezpečnostní policejní činnosti, jakož i součinnost s ostatními orgány činnými v trestním řízení v ČR s analogickými složkami sousedních států a mezinárodními organizacemi (Interpol, Europol). Obsahuje údaje o vývoji jednotlivých druhů trestné činnosti a bezpečnostních rizik, o pachatelích a obětech trestné činnosti (včetně výsledků sociologického výzkumu zaměřeného na bezpečnostní rizika, důvěru občanů v instituce bezpečnostní politiky, pocit ohrožení, trendy viktimizace) a část upozorňující na základní opatření přijatá či navrhovaná, případně na důležité aspekty spolupráce příslušných složek.

Politika v oblasti ochrany před mimořádnými událostmi je členěna do několika částí, kterými jsou civilní nouzové plánování a připravenost, krizové řízení, ochrana obyvatelstva, požární ochrana, integrovaný záchranný systém, ochrana kritické infrastruktury, ochrana veřejného zdraví, ochrana před povodněmi, ochrana vnějšího ovzduší, ochrana zdraví a životního prostředí před škodlivými účinky chemických látek a chemických přípravků, ochrana osob a životního prostředí před nežádoucími účinky ionizujícího záření, prevence závažných havárií při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky, ochrana a bezpečnost komunikačních a informačních systémů, ochrana kulturních památek, sbírek muzejní povahy, předmětů kulturní hodnoty, archivnictví, příprava hospodářských opatření pro krizové stavy a další, které mají nezastupitelnou roli pro ochranu zdraví a životů obyvatelstva, majetku a životního prostředí.

Hospodářská politika v oblasti bezpečnosti státu má ve vztahu k vnitřní a vnější bezpečnosti zajišťovat materiální předpoklady pro plnění bezpečnostních funkcí státu. Vedle toho je hospodářská politika koncipována a prováděna tak, aby eliminovala existující a potenciální bezpečnostní rizika, která se mohou objevovat v ekonomice České republiky a v oblasti jejích vnějších ekonomických vztahů, jakož i ta rizika, jež by mohla ohrožovat základní úkol ekonomiky ve vztahu k bezpečnosti země, tj. produkovat bezporuchově potřebné zdroje v potřebném rozsahu.

Pro zajišťování bezpečnosti České republiky je nezbytná i soustava hospodářských opatření pro krizové stavy, jejichž cílem je zabezpečit poskytování nezbytných materiálních prostředků a služeb pro zajištění základních životních potřeb pro obyvatelstvo, pro fungování ozbrojených sil, ozbrojených sborů, záchranných sborů a havarijních služeb v krizových situacích. Stejnému cíli slouží i vytváření a udržování dostatečných kapacit strategických zásob podle příslušných mezinárodních závazků a obvyklých mezinárodních standardů. Prioritou v této oblasti je rovněž zapojení České republiky do systému kolektivní ropné bezpečnosti v rámci Mezinárodní energetické agentury OECD. Další podrobnosti viz Bezpečnostní strategie ČR.

Politika veřejné informovanosti v oblasti bezpečnosti státu je především vyjádřena vládní politikou. Vychází se z nutnosti potřeby aktivně informovat veřejnost o bezpečnosti a vývoji v bezpečnostním prostředí a o opatřeních, které vláda a další orgány a instituce v této oblasti podnikají za účelem zajištění bezpečnosti občanů a celé ČR. Tato potřeba vychází z přesvědčení, že zvyšování veřejné informovanosti a vzájemné komunikace povede k lepšímu pochopení bezpečnostní problematiky ze strany veřejnosti a ke zlepšení zpětné vazby, ale i k aktivnější účasti občanů při prevenci a řešení dílčích bezpečnostních problémů. Za informovanost občanů nesou odpovědnost prvky zákonodárné, výkonné a soudní moci a územní samosprávy. Každý občan musí mít dostatek informací k vytvoření vlastního odpovědného postoje.

V oblasti veřejné informovanosti je nutné, aby orgány státní správy a samosprávy prováděly zejména spolupráci se sdělovacími prostředky, podporovaly tvorbu a provoz portálu veřejné správy a systém předávání informací v oblasti bezpečnosti, podporovaly budování komunikační infrastruktury k zajištění přístupu občanů k informacím určeným pro veřejnost, využívaly různých forem komunikace s občany na místní úrovni, zveřejňovaly periodicky hodnocení hrozeb a rizik, prezentovaly periodické zprávy o stavu zajišťování bezpečnosti ČR na všech úrovních, podporovaly studium v oboru bezpečnosti na univerzitách a další vzdělávací programy s bezpečnostní tematikou, prezentovaly výsledky činnosti zpravodajských služeb. Zvláštní důraz klást na výchovu mládeže.

Současná bezpečnostní teorie přináší dva aktuální pohledy na bezpečnost. Prvním je bezpečnostní teorie, řešící mezinárodní bezpečnost a teorii mezinárodních vztahů. Bezpečnost se objasňuje poměrně exaktně jako rozsáhlý a složitý politický a sociální fenomén systémového charakteru, spojený s ostatními oblastmi společenského života (ekonomikou, kulturou apod.) Druhým pohledem je bezpečnostní myšlení, které je souhrnem názorů a myšlenek souvisejících s každodenním běžným životem lidí. Je výsledkem historických reflexí, evoluce (od globálních výzev až po širší pojetí bezpečnostních komunit státní správy, expertů, politických stran, mimovládních organizací, médií, zájmy sociálních subjektů, bezpečnostních aktérů hodnotících bezpečnost prostředí, situací, vývoje apod.

Bezpečnostní teorie se zformovala v druhé polovině 20. stol. Má tři základní oblasti:

- Vojensko-technickou, zabývající se rozvojem vojenství (vývoj konvenčních zbraní a zbraní hromadného ničení, rizika spojená s použitím balistických raket apod.)

- Sociálně politickou reagující na vliv rozdělení světa podle zájmů různých velmocí, jako USA, Rusko, Čína apod. Například se jedná o zkušenostní modely politických napětí v době studené války
- Univerzální tzv. civilizační teorie vycházející z globálních problémů lidí v oblasti bezpečnosti ve všech vzpomenutých základních oblastech tedy politické, ekonomické, sociální a enviromentální.

Národní bezpečnost je komplexní systémový pohled na bezpečnost vycházející z národních zájmů. Předpokládá vytváření optimálních podmínek pro fungování a rozvoj státu. Připravuje stát v případě potřeby na použití ozbrojených sil a ostatních silových prostředků. Cílem národní bezpečnosti je připravit stát na upevňování a rozvoj národní státnosti jako základního bezpečnostního subjektu (aktéra) v současných mezinárodních vztazích. Zvýrazňuje svrchovanost a suverenitu státu v prostředí okolních aktérů (aktérem vnímejte stát).

V souvislosti s národní bezpečností hovoříme o pojmu bezpečnostní záruky. Jsou to opatření a postupy, zabraňující působení bezpečnostních hrozeb eliminováním jejich příčin:

1. Respektování právních norem korigujících chování aktérů a sankce.
2. Bezpečnostní systémy zajišťující bezpečnost státu, jeho příslušníků, koalicí, mezinárodního společenství na regionální, kontinentální i globální úrovni.
3. Síla (potenciál) státu, hlavně vojenská násobená velikostí státu, jeho polohou i dalšími kvantitativními ukazateli.
4. Komplex aktivit spojených s veřejným míněním, působením medií, mimovládních organizací a sociálních hnutí, vyjadřujících se k bezpečnostním problémům, působení prvků otevřenosti a důvěry v širším pohledu na bezpečnost. Tyto mechanismy jsou složité, rozporuplné a nevyhnutelné. Je nutné je respektovat.

1.2 Zajištění bezpečnosti státu

Primární dokument bezpečnostní politiky ČR ovlivňující celkový koncepční rámec problematiky bezpečnosti v ČR je Bezpečnostní strategie ČR (dále jen „BS ČR“). Na tento dokument navazují dílčí strategie a koncepce – ke klíčovým patří: Vojenská strategie ČR, Koncepce zahraniční politiky ČR (v příslušných částech) a další dokumenty (např. aktualizovaná Koncepce ochrany obyvatelstva).

Základní rámec pro formulaci a realizaci BS ČR je dán ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR a dalšími navazujícími zákony. Jeho nedílnou součástí jsou také spojenecké a další mezinárodní závazky vycházející z členství ČR v NATO, EU, Organizaci spojených národů (OSN) a Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).

Bezpečnost - BS ČR chápe pojem bezpečnost jako žádoucí stav, kdy jsou na nejnižší míru snížena rizika pro ČR plynoucí z hrozeb vůči obyvatelstvu, svrchovanosti a územní celistvosti, demokratickému zřízení a principům právního státu, vnitřnímu pořádku, majetku, životnímu prostředí, plnění mezinárodních bezpečnostních závazků a dalším definovaným zájmům.

Bezpečnostní systém ČR definuje základní hodnoty, zájmy, postoje a ambice ČR při zajišťování její bezpečnosti: jsou zde formulovány principy, na nichž je bezpečnostní politika ČR založena; definovány životní, strategické a další významné zájmy ČR; identifikovány trendy a hrozby a z nich plynoucí rizika, jež formují prostředí, v němž ČR ochraňuje a prosazuje své zájmy; vymezeny přístupy k ochraně zájmů ČR v oblastech zahraniční,

obraně a hospodářské politiky a v oblasti politiky vnitřní bezpečnosti a veřejné informovanosti; a je stanoven základní rámec bezpečnostního systému ČR - jeho struktura, úkoly, kompetence a odpovědnosti jednotlivých jeho součástí apod.

Možnost vojenských ohrožení státu se snížila na úroveň minimální pravděpodobnosti. Zvyšuje se závislost na společenském a účinném postupu mezinárodního společenství proti zdrojům ohrožení a při řešení možných mimořádných nebo krizových situací. Je nutno počítat rovněž se silnými vnějšími vlivy, které se vymykají kontrole jednotlivých států. Tyto vlivy, vyplývající z procesu globalizace, se nejzřetelněji projevují v oblasti ekonomické, finanční a informační. Jejím projevem je nárůst některých nevojenských a tzv. „asymetrických“ bezpečnostních hrozeb. Ty jsou charakterizovány použitím takových způsobů a prostředků ze strany protivníka, kterým nemůžeme stejným způsobem čelit. Jako příklad lze uvést terorismus. Bezpečnost státu je v posledním období stále více vymezována jeho schopností čelit nevojenským ohrožením.

1.3 Základní povinnosti státu k zajištění bezpečnosti

K zajištění bezpečnosti jsou vytvářeny státní politikou různá opatření a nástroje. Mezi základní pilíře bezpečnostní politiky k ochraně demokratických hodnot a k zabezpečení lidských a občanských práv patří tzv. „Základní funkce státu“. O základních funkcích státu blíže hovoří kapitola 12. Základní funkce státu nejsou konečné a patří mezi ně zabezpečení, zejména:

- ochrany obyvatelstva;
- obrany České republiky;
- základních životních podmínek a potřeb obyvatelstva;
- ochrany majetku, kulturních hodnot a životního prostředí;
- výkonu státní správy a územní samosprávy pro řešení krizových stavů;
- zákonnosti, bezpečnosti a vnitřního pořádku;
- zdrojů (ekonomických, materiálních, energetických, finančních) pro řešení krizových stavů;
- funkčnosti záchranných složek a orgánů krizového řízení;
- dopravní obslužnosti;
- klíčových systémů pro zachování funkčnosti a bezpečnost státu.

Jak vyplývá z předchozího, je základem úspěšného fungování bezpečnostního systému včasná a koordinovaná příprava rozhodujících činností a příslušných řídicích a výkonných orgánů na všech úrovních státní správy a samosprávy, které se podílejí na zajišťování bezpečnosti.

Další povinností státu je dohled nad dodržováním právních zakotvení, adekvátních vůči vytvořeným principům standardní připravenosti k řešení mimořádných stavů. V demokratickém státě mají všechny procedury bezpečnostního systému probíhat dostatečně transparentně a podléhat veřejné kontrole.

Pro ČR je tedy nutné udržovat dostatečně flexibilní, účelově upravený a centralizovaný bezpečnostní systém řízený státem, stejně jako jednotný a koordinovaný postup na všech úrovních řízení systému při realizaci potřebných opatření.

Vytváření a optimalizace účinného bezpečnostního systému je permanentní procedurou, která mj. vyžaduje nezanedbatelné lidské a finanční zdroje. Pro bezpečnostní systém je žádoucí, aby byly jeho prvky schopny za všech situací stabilně reagovat a fungovat, a aby dokázal maximálně absorbovat rizikový potenciál bezpečnostního prostředí, popř. se úspěšně vyrovnával se zvládnutím mimořádných událostí nebo krizových situací. Vnitřní

mechanismy systému musí umožňovat rychlý a koordinovaný přechod z běžného stavu do krizového stavu .

Bezpečnostní systém ČR - je institucionálním nástrojem pro zajištění bezpečnosti státu, udržení a prosazení životních, strategických a dalších významných zájmů ČR (definovaných Bezpečnostním systémem ČR), a pro tvorbu a realizaci bezpečnostní politiky. Bezpečnostní systém je úzce propojen s orgány NATO a EU a je nastaven tak, aby byl schopný kooperace s mezinárodními organizacemi (OSN – Organizace spojených národů, OBSE - Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě).

1.4 Mechanizmy zajišťování bezpečnosti České republiky

Zajišťování bezpečnosti ČR prostřednictvím bezpečnostního systému ČR musí disponovat institucionálními nástroji a strategiemi k zajištění definovaných zájmů a ke snížení nebo eliminaci všech hrozeb a rizik, která brání definované zájmy naplňovat. Zajišťování bezpečnosti ČR se děje v základních oblastech - pilířích, a to: v politice vnitřní bezpečnosti a ochrany obyvatelstva, zahraniční politiky a obranné politiky. Průřezový základ pro zajišťování bezpečnosti představuje finanční a hospodářská politika státu, oblast přírodních zdrojů a kritické infrastruktury.

Oblast vnitřní bezpečnosti - cílem politiky v oblasti vnitřní bezpečnosti je formulovat a realizovat zásady směřující k ochraně demokratických základů státu, zajištění vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku v ČR. Na zajištění vnitřní bezpečnosti aktivně participují všechny prvky bezpečnostního systému. Velmi důležitou roli sehrává zodpovědnost a podpora občanů.

Ochrana obyvatelstva - cílem ochrany obyvatelstva je zabezpečit ochranu životů, zdraví a majetkových hodnot při mimořádných událostech a krizových situacích. Jde o základní povinnost a tedy i funkci státu. Základním nástrojem pro koordinování činností a postupů jeho jednotlivých složek při přípravě na mimořádné události, při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu je IZS (Integrovaný záchranný systém). Dominantní úlohu v něm sehrává Hasičský záchranný sbor České republiky , který plní úkoly v oblasti ochrany obyvatelstva, technických zásahů a požární ochrany při různorodých mimořádných událostech a krizových stavech včetně válečného. Prostřednictvím zahraniční politiky (diplomacie) prosazuje ČR své zájmy navenek, přičemž usiluje o upevnování svého postavení v mezinárodním společenství. Vzhledem k povaze bezpečnostního prostředí prosazuje ČR své zájmy aktivním působením v bilaterálních a multilaterálních vztazích.

Obrana - cílem v oblasti obrany a obranné politiky je zajišťování svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším ohrožením. ČR k tomu, v souladu se svou zahraniční politikou, formuluje základní zásady pro výstavbu, přípravu a použití příslušných prvků bezpečnostního systému ČR. Obranná politika je založena na komplexním charakteru zajišťování obrany, spočívajícím v nedělitelnosti jejích vnějších, vnitřních, vojenských a nevojenských aspektů, a v preventivním i operačním působení jednotlivých prvků bezpečnostního systému.

Odpovědnost za zajištění bezpečnosti státu mají složky spadající do bezpečnostního systému státu. Vláda a Parlament ČR zajišťují nezbytné lidské, věcné a finanční zdroje pro vnitřní a vnější bezpečnost ČR. Řídí se principem minimální dostatečnosti v možnostech české ekonomiky a státu jako celku a sledují jejich optimální využití. Prostředky vyčleněné k zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti musí odpovídat naléhavosti jednotlivých rizik, musí být vyvážené a vzájemně se doplňovat. Zde se promítá úloha obranného a civilního nouzového plánování v celém komplexu a využívání všech zdrojů. Zajištění bezpečnosti

závisí nejenom na výši a efektivitě využití vynaložených prostředků, ale též na podílu a přístupu občanů a na jejich vůli přispět k bezpečnosti státu. Rodina a škola zde mají nezastupitelnou úlohu.

Odpovědnost za zajištění bezpečnosti státu mají složky zákonodárné, výkonné, ozbrojené a soudní. Bezpečnostní systém je koncipován tak, aby každá z jeho součástí byla schopna realizovat zákonem stanovené úkoly samostatně. Za funkčnost komplexního působení celého bezpečnostního systému odpovídá vláda ČR.

Členění bezpečnostního systému České republiky je možno pojímat dle různých odborných úhlů pohledu:

Územní pohled:

- Evropský parlament a jeho výbory. Například Zahraniční věci, Rozvoj, Životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin, Průmysl, výzkum a energetiku, Regionální rozvoj, Právní záležitosti, Občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci, Ústavní záležitosti, Lidská práva, Bezpečnost a obranu.
- Prezident republiky, Vláda a na ní návazné rezorty a správní úřady, komory parlamentu (celá ČR).
- Primátor hl.m. Prahy a Hejtmani v čele jednotlivých krajů, bezpečnostní rady krajů, orgány jednotlivých odborů krajských úřadů v čele s řediteli krajských úřadů, správní úřady s krajskou působností.
- Správní orgány na úrovni okresů (tedy orgány s jinou správní působností než je správní členění dle zákona 314/2002 Sb.)
- Primátoři a starostové obcí s rozšířenou působností (ORP), bezpečnostní rady ORP, orgány jednotlivých odborů ORP v čele s tajemníky městských úřadů ORP, další vybrané složky v této území působnosti zpravidla s přenesenou působností správních úřadů krajů nebo s celorepublikovou působností.
- Starostové obcí s pověřeným úřadem nebo obcí, kompetentní orgány těchto obecních úřadů řešících bezpečnostní otázky v teritoriu.

Pohled dle řešených odborných bezpečnostních problémů v ČR:

- Poradní a pracovní orgány, jejichž činnost zajišťuje Úřad vlády jako Bezpečnostní rada státu, Legislativní rada vlády, Rada vlády ČR pro lidská práva, Rada pro výzkum a vývoj, Výbor pro Evropskou unii, Nezávislá odborná komise pro posouzení energetických potřeb České republiky v dlouhodobém časovém horizontu.
- Poradní a pracovní orgány, jejichž činnost nezajišťuje Úřad vlády jako Rada vlády pro udržitelný rozvoj, Rada pro zdraví a životní prostředí, Rada vlády pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, Rada vlády České republiky pro bezpečnost silničního provozu, Česká komise pro UNESCO, Ústřední povodňová komise, Rada vlády pro obnovu území postiženého povodněmi, Komise pro řešení výskytu závažných infekčních onemocnění v České republice (Ústřední epidemiologická komise), Rada vlády pro informační společnost.
- Parlament České republiky (dvoukomorový zákonodárný sbor České republiky složený z dolní komory (Poslanecká sněmovna) a horní komory (Senát)). Senátní výbory jsou například organizační, mandátový a imunitní, výbor ústavně-právní. pro hospodářství, zemědělství a dopravu, pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí, lidská práva a petice, pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost, pro záležitosti Evropské unie a pro zdravotnictví a sociální politiku. Poslanecká

sněmovna má například tyto výbory: Ústavně právní pro evropskou integraci, pro obranu a bezpečnost, pro sociální politiku a zdravotnictví, zahraniční výbor, hospodářský výbor.

- Další odbornou skupinu tvoří rezorty a vybrané správní úřady. Klíčovou úlohu sehrává rezort ministerstva vnitra, obrany a zahraničních věcí. Ze správních úřadů pak například Správa státních hmotných rezerv, Úřad pro jadernou bezpečnost, Úřad vlády ČR, Národní bezpečnostní úřad, Česká národní banka apod.
- Do souboru odborných bezpečnostních složek patří základní a ostatní složky Integrovaného záchranného systému na územních úrovních, a odbory krajských a městských úřadů jako kancelář hejtmána, starosty, ředitele KÚ nebo tajemníka MěÚ, ekonomický odbor, životního prostředí a zemědělství, územního plánování a stavebního řádu, evropských záležitostí a mezinárodních vztahů, dopravy a silničního hospodářství.
- Samostatnou bezpečnostní úlohu sehrávají Bezpečnostní informační služba a Vojenská zpravodajská služba.

Shrnutí:

Bezpečnostní politika České republiky vychází ze tří základních dokumentů. Jsou jimi Bezpečnostní strategie České republiky, Obranná strategie České republiky a Vojenská strategie České republiky. Krizové řízení pro řešení nevojenských mimořádných událostí se nejvíce týká Bezpečnostní strategie České republiky.

Pojem bezpečnostní politika je nutno vždy chápat v kontextu bezpečnosti související s bytím a vývojem člověka jako sociální bytosti, a lidí jako sociální společnosti. Tím že člověk vytváří a mění hodnoty, ovlivňuje životní prostředí, pro svůj fyzicky pohodlnější život, tím mění i kritéria bezpečnosti. Obecně platí, že čím víc je člověk závislý na technologiích, tím je zranitelnější. Dále platí, že čím víc jsou tyto technologie závislé na ekonomických, energetických a dalších surovinových zdrojích a jejich teritoriální existenci, a čím víc strategických technologií daný stát vlastní, v propojení na demografická a ideologická specifika národů, tím víc je nutné vynakládat zdroje a úsilí do eliminování vojensko-strategických bezpečnostních rizik. Na národní úrovni má proto vojenská (vnější) bezpečnost nejvyšší prioritu.

Klasifikace bezpečnostních hrozeb se rozděluje do dvou kategorií jejich vnímání. První jsou nevojenské bezpečnostní hrozby a vojenské bezpečnostní hrozby a druhou bezpečnostní hrozby spojené s používáním různých forem násilí a bezpečnostní hrozby nenásilného charakteru.

Oficiální stanovisko k termínu bezpečnostní politika státu zní, že se jedná o společenskou činnost, jejíž základ tvoří souhrn základních státních zájmů a cílů, jakož i hlavních nástrojů k jejich dosažení, směřující k zabezpečení státní svrchovanosti a územní celistvosti státu a jeho demokratických základů, činnosti demokratických institucí, ekonomického a sociálního rozvoje státu, ochrany zdraví a života občanů, majetku, kulturních statků, životního prostředí a plnění mezinárodních bezpečnostních závazků.

Zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu vychází z „Koncepce zahraniční politiky ČR. V programovém prohlášení ze dne 5. srpna 2002 formulovala vláda České republiky své hlavní priority a úkoly v oblasti zahraniční politiky. Koncepce zahraniční politiky byla zpracována na léta 2003-2006. Dne 10. prosince 2003 schválila vláda novelizovanou Bezpečnostní strategii ČR – základní koncepční dokument vytvořený za koordinačního úsilí MZV ČR, který obsahuje nejdůležitější principy bezpečnostní politiky ČR.

Obranná politika má alianční rozměr koncepčního rámce bezpečnostní a obranné politiky České republiky. Obranná politika je dána výše vzpomenutou Bezpečnostní strategií ČR a Vojenskou strategií ČR. Vojenská strategie hodnotí bezpečnostní prostředí, vojensko-politické ambice ČR, strategii obrany ČR a obranné kapacity a zdroje.

Kontrolní otázky:

- *Z kterých tří základních dokumentů vychází bezpečnostní politika?*
- *Jaká je základní klasifikace bezpečnostních hrozeb?*
- *Definujte bezpečnostní politiku státu.*
- *BPS tvoří pět základních komponentů. Vyjmenujte alespoň tři.*
- *Jaké tři základní oblasti má bezpečnostní teorie?*
- *Které jsou ústavní zákony v České republice formulující základní rámec BS ČR?*
- *Kdo nese odpovědnost za zajištění bezpečnosti státu?*

2. Vybraná odborná terminologie

Klíčová slova:

civilní obrana, civilní ochrana, dodavatel nezbytné dodávky, havárie, havarijní plán, jednotné evropské číslo tísňového volání, krizová situace, krizové řízení, krizový plán, likvidační práce, mimořádná událost, nezbytná dodávka, nouzový stav, obrana státu, ochrana obyvatelstva, osobní pomoc, plán akceschopnosti, plán hospodářské mobilizace, plán krizové připravenosti, plán nezbytných dodávek, poplachový plán integrovaného záchranného systému, prostředky improvizované ochrany, stav nebezpečí, stav ohrožení státu, typový plán, událost, ústřední krizový štáb, válečný stav, vnější havarijní plán, záchranné práce / povodňové záchranné práce, zařízení civilní ochrany

Tabulka přehledu pojmů a termínů krizového řízení (viz. příloha č. 1 a 2). Přehled některých pojmů a termínů krizového řízení), **uvádí přehled vybraných pojmů, které jsou obsaženy v právních předpisech** (zákonech, nařízeních vlády a vyhláškách). Jedná se o termíny, ve kterých by se měli pracovníci veřejné správy zabývající se problematikou krizového řízení orientovat. Jde např. o termíny které se používají při různých mimořádných situacích a jsou jejich využitím vyhlášována opatření souvisejících s určitým typem ohrožení. Např. mohou být vyhlášeny různé „stavy“ jako „Stav nebezpečí“, „Stav nouze“, „Stav ohrožení“, „Stav ohrožení státu“ nebo „Stav pohotovosti“. Pro výše specifikované pracovníky veřejné správy, ale i část personálu výkonných resp. zasahujících složek IZS (hasičů, policie, zdravotníků či armády) by mělo být evidentní, o co se při vyhlášení výše uvedených „stavů“ jedná, o jaký typ ohrožení jde a následně jaká mohou být přijata opatření apod.

Terminologie je nutnou základnou pro komunikaci, pro sdělování myšlenek, poznatků a dalších informací mezi lidmi. Aby však tato terminologie byla skutečně potřebná, užitečná a kvalitní, je nutné na jedné straně vzít na vědomí, že unifikované termíny, které jsou např. obsaženy v právních předpisech, jsou nutnou základnou pro další rozvoj. Nejsou však nadstavbou, ale jednou z podmínek rozvoje. Krok unifikace vždy následuje až za krokem rozvoje a je podkladem pro další krok rozvoje. Na druhé straně terminologie má smysl jedině tehdy, kdy ji daná komunita přijme za svou. Jestliže ji nepřijme, přijde celá činnost, celé úsilí nazmar. Přehlížení těchto základních skutečností, což je častý jev jak u zastánců volné individuální tvorby termínu resp. jejich časté změny v obsahu, tak u zastánců tuhé normalizace termínu vede k tříštění sil a vzájemnému nepochopení.

Správné používání odborné terminologie je důležitým aspektem sjednocující úsilí a zvyšující efektivitu výkonu veřejné správy. V této souvislosti je žádoucí uvést, že právní pojmy, tak jak jsou definovány v právních předpisech, jsou pro pracovníky veřejné správy, kteří zabezpečují realizaci výkonu státní správy, směrodatné (nehledě na to, že se lze setkat např. v odborné literatuře s jinými termíny či jejich jiným výkladem). Je vhodné učinit

metodickou poznámku, že výklad termínu, který je obsažen v určitém zákonu nemá univerzální platnost, ale že se vztahuje na oblast, která je předmět úpravy toho či onoho zákona.

Jeden z dalších výkladů pojmů resp. termínů, se kterým se může čtenář setkat, je uveden v **Terminologickém slovníku pojmů z oblasti krizového řízení a plánování obrany státu, který vydalo Ministerstvo vnitra ČR v roce 2004**. Z hlediska pracovníka veřejné správy je tento terminologický slovník pomocným materiálem (týká se těch částí Terminologického slovníku, které nejsou v souladu s platnými právními předpisy), který rozvíjí další pohledy na pojmání obsahů termínů.

Shrnutí

Správné pochopení a využívání terminologického aparátu, který je obsažen v právních předpisech, je determinujícím východiskem pro pracovníky veřejné správy v rámci zákonného přístupu při zabezpečování výkonu státní správy v oblasti krizového řízení.

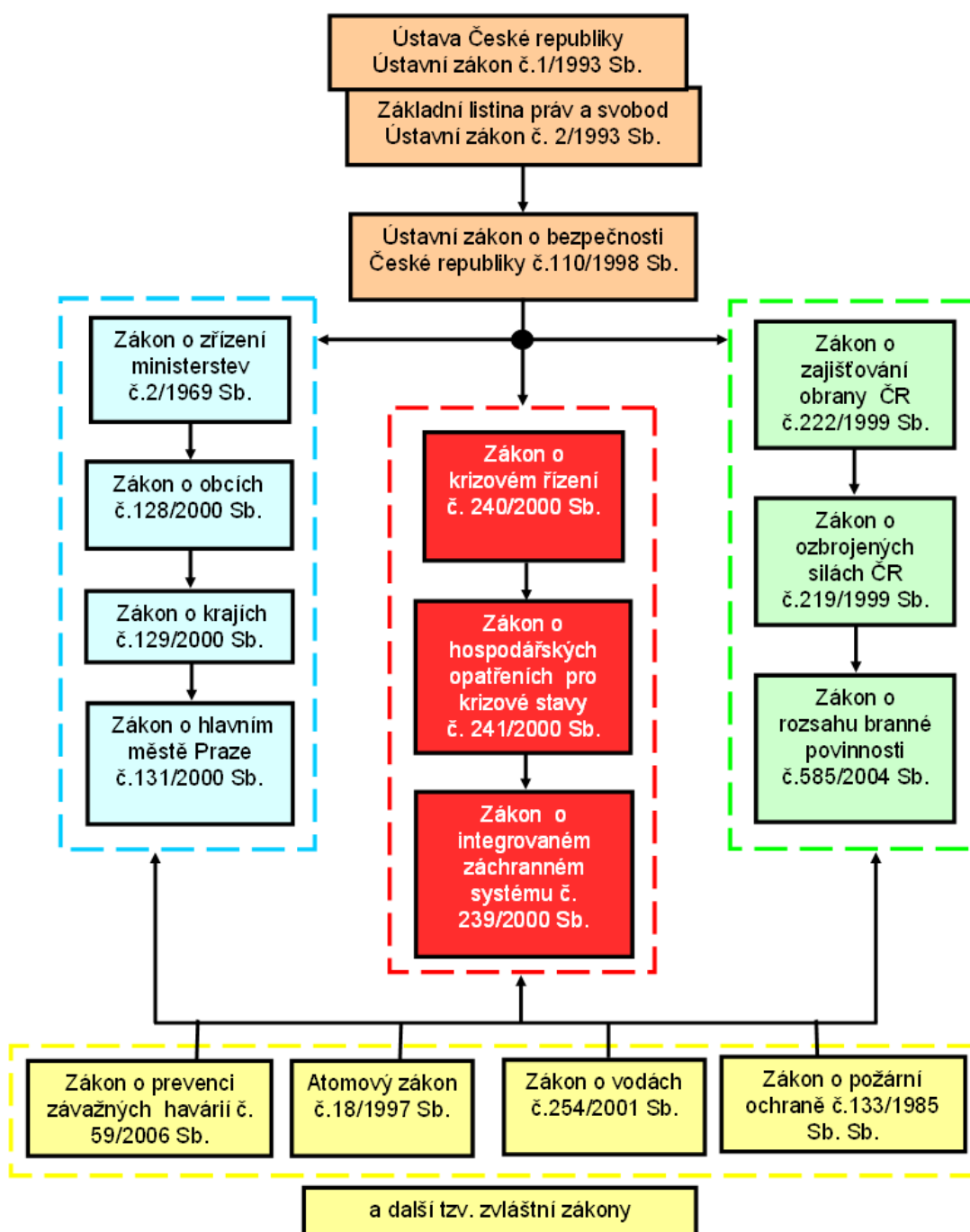
Kontrolní otázka:

- **Definujte (svými slovy) termíny uvedené v klíčových slovech.**

3. Přehled základní legislativy

Postavení a činnosti subjektů státní správy a územní samosprávy v otázkách bezpečnosti a řešení krizových situací upravují Ústava České republiky, ústavní zákony, zákony a podzákonné (prováděcí) předpisy. Na jejich základě jsou tyto orgány ipso iure (ze zákona) zmocněny k užití mimořádných opatření pro řešení krizové situace.

Základní a v určitém slova smyslu systémové uspořádání právních předpisů vztahujících se k problematice řešení krizových situací je znázorněno na Obr. č. 1 Schéma legislativy krizového řízení.

Obr. č. 1 Schéma legislativy krizového řízení

Ústavní pořádek tvoří ústava České republiky, Listina základních práv a svobod a další ústavní zákony. Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod a Ústavní zákon o bezpečnosti vytvářejí základní právní rámec pro vytváření bezpečnostního systému státu a tvoří základ, na který navazují právní předpisy týkající se bezpečnosti a krizového řízení.

Modře jsou na schématu označeny právní předpisy, které stanovují základní působnosti subjektů státní správy a územní samosprávy. Určují jejich právní subjektivitu, základní kompetence, případně strukturu a způsoby jejich činnosti jako instituce veřejné správy. Kompetence subjektů státní správy a územní samosprávy obsažené v těchto i dalších právních předpisech platí v plném rozsahu pro jejich činnost i v období krizových stavů. Červeně jsou zvýrazněny právní předpisy, které systémově upravují problematiku krizových situací a mimořádných událostí a stanovují úkoly a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků a práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace a při jejich řešení. Zeleně jsou zvýrazněny právní předpisy, které upravují otázku bezpečnosti, související se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením (jedná se o problematiku vojenského ohrožení). Závěrečná část schématu, zvýrazněna žlutou barvou, ukazuje na právní předpisy, které upravují problematiku specifického druhu resp. typu ohrožení. Například zákon o vodách upravuje problematiku ochrany před povodněmi, zákon o prevenci závažných havárií stanovuje systém prevence závažných havárií pro objekty a zařízení v nichž je umístěna chemická látka. Atomový zákon upravuje systém ochrany osob a životního prostředí před nežádoucími účinky ionizujícího záření v souvislosti s využíváním jaderné energie atd. Těchto zákonů je více než je uvedeno ve schématu a jejich přehled bude uveden v příslušné kapitole.

Schéma legislativy krizového řízení poskytuje základní orientaci v právních předpisech vztahující se ke krizovému řízení. V zájmu přehlednosti jsou uvedeny pouze zákony a ne prováděcí právní předpisy vydané na základě zákonů uvedených ve schématu.

Vzhledem k tématickému zaměření učebního textu (krizové řízení při nevojenských krizových situacích) bude dále věnována pozornost právním předpisům tvořících ústavní pořádek a dále zákonům, které systémově upravují problematiku krizových situací a mimořádných událostí (ve schématu označených červeně). Nebude tak pojednáno o tématické a právních předpisech upravující otázky vojenského ohrožení a zajišťování obrany České republiky před vnějším napadením.

Fungování bezpečnostního systému, výstavba jeho jednotlivých složek, hospodářské a finanční zabezpečení jsou dlouhodobý a náročný proces. Základ tohoto systému je především v legislativním vyjádření působností a vzájemných vazeb jednotlivých subjektů, ve stanovení jejich povinností a povinností občanů v ústavním a dalších zákonech. Právní normy tak mnohdy určujícím způsobem determinují systém krizového řízení - ovlivňují systém prevence, reakce i obnovy.

Pozn. V místech tohoto textu, kde budou uváděny zákony, se vždy bude jednat o právní předpis ve znění pozdějších předpisů, a to uveřejněné ve sbírce zákonů České republiky do 1. 8. 2007. (V příloze č.3 je přehled právních předpisů v úplném znění)

3.1 Ústavní zákony a krizové řízení

Klíčová slova:

Ústava České republiky, základní práva a svobody, válečný stav, bezpečnostní rada státu, nouzový stav, stav ohrožení státu

Základní přístupy zabezpečení bezpečnosti jsou vyjádřeny v:

- Ústavě ČR (ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky),
- Listině základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod).
- Ústavním zákonu o bezpečnosti ČR (ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky).

Ústava České republiky

V současné době platí Ústava České republiky z roku 1993 (ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů), tedy ústava přijatá při vzniku České republiky jako samostatného státu. Ústava České republiky prošla jen malým počtem novelizací, které se nedotkly její koncepce.

Na základě Ústavy České republiky je Česká republika svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. V jejích prvních devíti člancích jsou formulovány základní zásady ústavního zřízení. Podle čl. 9 odst. 2 Ústavy České republiky je změna podstatných náležitostí demokratického právního státu nepřijatelná. Vztah státu a občana je založen na možnosti uplatnění státní moci jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon, z hlediska občana naopak platí, že každý může činit vše, co není zákonem zakázáno.

Základní práva a svobody jsou podrobně upraveny v Listině základních práv a svobod. Tato listina plně vychází z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a z Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Vztah vnitrostátního a mezinárodního práva je v Ústavě České republiky stanoven v souladu s koncepcí primátu mezinárodního práva. Na základě čl. 10 Ústavy České republiky je stanoveno, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament České republiky souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu. Stanoví-li ratifikovaná mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Z hlediska zajišťování bezpečnosti státu Ústava České republiky nevytváří potřebný ústavní základ. Některá její ustanovení se týkají pouze vojenské obrany, a to ještě v omezené míře. Institucionální vymezení zvláštních orgánů ani v takto zúženém pojetí obrany Ústava České republiky neobsahuje. Od vzniku Československé republiky se v ústavách záležitost bezpečnosti resp. obrany v různé míře upravovaly. Vždy se zužovaly na záležitost vojenské obrany. Ústava Československé republiky z r. 1920 (ústavní zákon č. 121/1920 Sb.) stanovila, že každý způsobilý státní občan je povinen podrobit se vojenskému výcviku a uposlechnout výzvy k obraně státu. Ústava Československé republiky ze dne 9. května 1948 (ústavní zákon č. 150/1948 Sb.) pojímala obranu státu jako obecnou povinnost, která zahrnovala službu v armádě, účast na branné výchově, možnost od každého požadovat součinnost, věcné prostředky a každému ukládat omezení i věcná plnění. Ústava Československé socialistické republiky (ústavní zákon č. 100/1960 Sb.) stanovila povinnost občanů sloužit v ozbrojených silách a v působnosti národních výborů upravovala zabezpečování obrany země. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, stanovil v záležitostech obrany státu výlučnou působnost federace, výslovně upravoval hrazení výdajů na obranu z rozpočtu federace, ekonomické zabezpečení obranyschopnosti a působnost federální vlády při zajišťování úkolů v oblasti obrany.

Podle preambule současné Ústavy České republiky jsou občané odhodláni chránit Českou republiku a jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku.

Parlament má v otázkách bezpečnosti ústavou vymezeny pouze určité kompetence, které se výhradně týkají oblasti vojenského ohrožení resp. ozbrojených sil. Parlament rozhoduje o vyhlášení válečného stavu a dále parlament může vyslovit souhlas s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky a s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky, nejsou-li taková rozhodnutí vyhrazena vládě. Dále Parlament rozhoduje o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem. (Ústava ČR, čl. 43).

Prezident - Ústava stanovuje, že prezident republiky jako hlava státu je také vrchním velitelem ozbrojených sil (Ústava ČR, čl. 63, odst. 1). Za nevojenských krizových stavů (tj. nesouvisejících se zajišťováním obrany ČR) nemá prezident žádné konkrétní pravomoci.

Vláda ČR - Do roku 2000 neměla vláda dle ústavy ČR v oblasti bezpečnosti žádné konkrétní kompetence. Dne 9. srpna 2000 byl přijat ústavní zákon č. 300/2000 Sb., kterým se změnil ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky a byly stanoveny vládě kompetence, ale opět „jen“ ve vojenské oblasti. Vláda tak dle ústavy rozhoduje o:

- Vyslání ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky a o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky, a to nejdéle na dobu 60 dnů, jde-li o:
 - plnění závazků z mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení,
 - účast na mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem, a to se souhlasem přijímajícího státu,
 - účast na záchranných pracích při živelních pohromách, průmyslových nebo ekologických haváriích.
- Průjezdu ozbrojených sil jiných států přes území České republiky nebo o jejich přeletu nad územím České republiky,
- Účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky.

O těchto rozhodnutích informuje vláda neprodleně obě komory Parlamentu. Parlament může rozhodnutí vlády zrušit.

Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky a má stejné postavení v právním řádu jako sama Ústava České republiky. Důvod zakotvení základních práv a svobod v samostatném dokumentu mimo vlastní text Ústavy České republiky je historický.

Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.) se skládá ze šesti hlav:

- a. Obecná ustanovení;
- b. Lidská práva a základní svobody;
 - oddíl první Základní lidská práva a svobody
 - oddíl druhý Politická práva
- c. Práva národnostních a etnických menšin;
- d. Hospodářská, sociální a kulturní práva;
- e. Právo na soudní a jinou právní ochranu;
- f. Ustanovení společná.

Listina základních práv a svobod v oddílu II. Lidská práva a základní svobody uvádí konkrétní práva a v některých případech i situace při kterých toto právo může být omezeno jako např.:

- nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám. Toto ustanovení se nevztahuje na službu vyžadovanou na základě zákona v případě živelních pohrom,

nehod, nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty (čl. 9);

- nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu (čl. 11);
- obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. Jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny, jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku (čl. 12).
- svoboda pohybu a pobytu je zaručena. Lze omezit zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody (čl. 14).
- právo pokojně se shromažďovat je zaručeno. Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu (čl. 19).

Je nutné opět zdůraznit, že vždy musí být právo na omezení určité svobody či práva upraveno zákonem. V souvislosti s problematikou krizového řízení jde např. o situace, kdy vláda může dle zákona č. 240/2000 Sb., (krizový zákon) za nouzového stavu nebo za stavu ohrožení státu na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu omezit některá práva a svobody. Může tak být omezeno právo na stávku, volného pohybu osob, právo na nedotknutelnost osoby a nedotknutelnost obydlí, vlastnické a užívací právo atd. (blíže viz § 5, 6 a 7 zákona č. 240/2000 Sb.)

Účelem přijetí ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky bylo stanovit povinnosti v zájmu zajištění bezpečnosti státu a dále, že tento ústavní zákon bude působit vedle Ústavy České republiky a umožní tak fungování státu za krizových situací, se kterými ústava nepočítá. Jde zejména o institut krizových stavů a kompetence při jejich vyhlášení, vytvoření poradního orgánu k zajišťování bezpečnosti a stanovení odpovědnosti za zajišťování bezpečnosti ČR.

Krizové stavy

Ústavní zákon o bezpečnosti založil resp. rozšířil institut krizových stavů vyhlášených na ústřední úrovni státu. Jedná se o stav ohrožení státu a nouzový stav (válečný stav, který patří mezi tzv. krizové stavy, je, jak bylo uvedeno výše, vyhlášen dle Ústavy ČR Parlamentem).

Stav ohrožení státu může na návrh vlády vyhlásit parlament pro část nebo celou ČR v případech kdy je bezprostředně ohrožena:

- svrchovanost státu,
- nebo územní celistvost státu,
- nebo jeho demokratické základy.

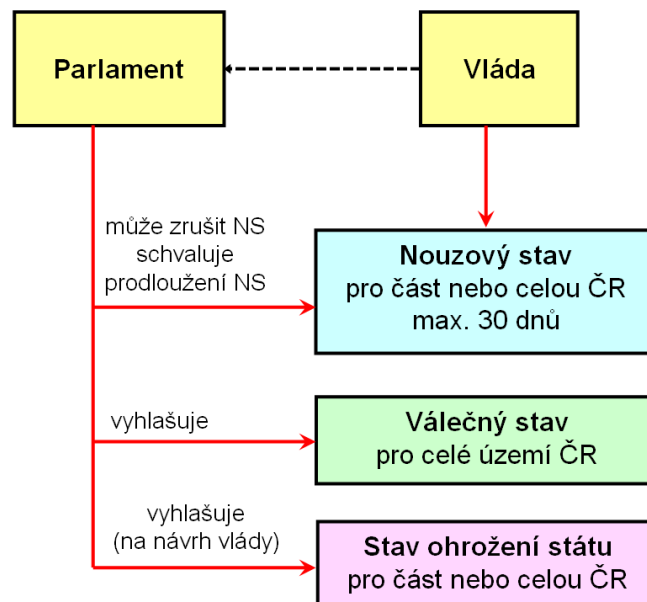
Nouzový stav vyhláší vláda pro část nebo celou ČR v případě:

- živelních pohrom,

- ekologických nebo průmyslových havárií, nehod,
- jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují
 - životy,
 - zdraví,
 - nebo majetkové hodnoty,
 - anebo vnitřní pořádek a bezpečnost.

Vláda o vyhlášení nouzového stavu neprodleně informuje Poslaneckou sněmovnu, která může vyhlášení zrušit. Nouzový stav končí uplynutím doby, na kterou byl vyhlášen, pokud vláda nebo Poslanecká sněmovna nerozhodnou o jeho zrušení před uplynutím této doby. Prezident republiky nemá žádné kompetence při vyhlášení krizových stavů. Schématické znázornění kompetence při vyhlášení krizových stavů na ústřední úrovni jsou znázorněny na Obr. č. 2: Základní kompetence při vyhlášení krizových stavů.

3.2 Základní kompetence při vyhlášení krizových stavů

Obr. č. 2 Základní kompetence krizových stavů

Vláda ČR poprvé využila svých kompetencí, které jí dává ústavní zákon o bezpečnosti při rozsáhlých povodních v roce 2002 a vyhlásila pro 6 krajů nouzový stav. Při těchto povodních bylo zaplaveno 99 obcí s 263 000 obyvatel. Částečně bylo zatopených 347 měst a obcí. Celkem žilo v obcích zasažených povodněmi 1,6 milionu obyvatel. (V Příloze č. 5 je Rozhodnutí o vyhlášení nouzového stavu)

3.3 Odpovědnost za zajišťování bezpečnosti ČR

Ústavní zákon stanovuje složky, které jsou základem bezpečnostního systému státu, jejichž hlavním posláním je obranná a ochranná činnost. Podmínkou všestranného rozvoje občanské společnosti je vytváření a zachovávání vnitřního i vnějšího bezpečnostního prostředí. Proto nemůže být zajišťování bezpečnosti České republiky pouze záležitostí

složek, které jsou k tomu výslovně určeny, ale svým nezbytným podílem musí přispět jak státní orgány a orgány samosprávných územních celků, tak i právnické a fyzické osoby.

Ústavní zákon o bezpečnosti tak stanovuje, že bezpečnost České republiky zajišťují:

- ozbrojené síly,
- ozbrojené bezpečnostní sbory,
- záchranné sbory,
- havarijní služby.

Povinnost se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky mají:

- státní orgány,
- orgány územních samosprávných celků,
- právnické a fyzické osoby.

Bezpečnostní rada státu. Orgány pro řízení a organizaci bezpečnosti resp. obrany prošly v naší historii různými etapami vývoje. Branná politika státu byla od vzniku Československé republiky vždy považována za věc celospolečenského zájmu. Tomu také odpovídalo postupné vytváření specializovaných orgánů pro řízení obrany. V roce 1926 byl usnesením vlády z 23. 4. zřízen Meziministerský sbor pro věci obrany státu a v roce 1933 byla usnesením vlády ze 6. října ustavena Nejvyšší rada obrany státu (viz Příloha č. 6). Jmenování nejvyšší rady obrany státu). Další právní úprava Nejvyšší rady obrany státu byla obsažena v zákoně č. 131/1936 Sb., o obraně státu. V roce 1945 vláda na své první schůzi 5. dubna svým usnesením zřídila Vojenskou radu.

Další vývoj orgánů obrany státu odpovídal politické situaci v Československé republice. Orgány obrany byly ustaveny na základě usnesení politického byra ÚV KSČ z 2. 7. 1957 - Vojenská komise obrany při ÚV KSČ. Tento systém trval až do roku 1969 do přijetí ústavního zákona č. 10/1969 Sb., o Radě obrany státu. Dnem vzniku samostatné České republiky (1.1.1993) byla Rada obrany státu zrušena a nový orgán k problematice bezpečnosti byl zřízen ústavním zákonem o bezpečnosti ČR v roce 1998, a to pod názvem Bezpečnostní rada státu (dále jen BRS). BRS tvoří předseda vlády a další členové vlády podle rozhodnutí vlády. Základním posláním BRS je připravovat vládě návrhy opatření k zajištění bezpečnosti ČR v rozsahu pověření, které stanovila vláda. Prezident republiky má právo účastnit se schůzí BRS, vyžadovat od ní a jejích členů zprávy a projednávat s ní nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti. Nemá však právo hlasovat o projednávaných otázkách. BRS tak má v duchu ústavního zákona poradní charakter, rozhodovací tak zůstal i v otázkách bezpečnosti vládě ČR. Zvláštní orgány pro řízení bezpečnostních záležitostí jsou i v jiných státech v převážné míře poradními orgány vlády, popř. prezidenta nebo krále, např. Spolková bezpečnostní rada ve Spolkové republice Německo, Rada národní bezpečnosti ve Spojených státech amerických a Rada národní obrany ve Španělském království. Rada obrany Francouzské republiky rozhoduje o celkovém zaměření obranných opatření státu.

Více o BRS a o systému utváření bezpečnostních rad u orgánů územních samosprávných celků bude uvedeno v kapitole pojednávající o orgánech krizového řízení.

Shrnutí:

Postavení a činnosti subjektů, které jsou odpovědny za zajišťování bezpečnosti a řešení krizových situací upravují Ústava České republiky, ústavní zákony, zákony a podzákoně (prováděcí) právní předpisy. Je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost, územní celistvost, demokratické základy České republiky nebo ve značném rozsahu vnitřní pořádek a bezpečnost, životy a zdraví, majetkové hodnoty nebo životní prostředí anebo je-li třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně, může se vyhlásit podle intenzity, územního rozsahu a charakteru situace nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav.

Kontrolní otázky:

- *Uved'te kompetence Parlamentu ČR v otázkách bezpečnosti jak jsou obsaženy v Ústavě ČR.*
- *Uved'te kdo a za jakých podmínek může vyhlásit (prodloužit, zrušit) nouzový stav a stav ohrožení státu.*
- *Bezpečnostní rada státu – kdo ji tvoří a k čemu je určena.*
- *Uved'te, které subjekty jsou odpovědny za zajišťování bezpečnosti, a které mají za povinnost se podílet na zajišťování bezpečnosti.*

3.4 Zákon o integrovaném záchranném systému

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, byl schválen 28.6.2000 a jeho účinnost byla stanovena od 1.1.2001 (dále také zákon o IZS). Tento zákon vymezuje integrovaný záchranný systém, stanoví složky integrovaného záchranného systému a jejich působnost, působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků (pokud tak nestanoví zvláštní právní předpis), práva a povinnosti právnických a fyzických osob:

- při přípravě na mimořádné události,
- při záchranných a likvidačních pracích,
- při ochraně obyvatelstva

před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu.

Tento právní předpis tak zakládá určitý systém kompetencí subjektů státní správy a územní samosprávy a integrovaného záchranného systému při řešení mimořádných událostí. Základní struktura zákona o IZS je uvedena v Příloze č. 8. Obsah zákona o IZS, která blíže ukazuje řešení předmětné problematiky tímto právním předpisem.

Zákon o IZS definuje pojem mimořádná událost, a to jako škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací. Dále zákon definuje pojem havárie, a to jako mimořádnou událost v souvislosti s provozem technických zařízení a budov, při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a při jejich přepravě nebo při nakládání s nebezpečnými odpady.

Jak již vyplývá ze samotného názvu zákona, tak tento zákon se zabývá integrovaným záchranným systémem, a to, že vymezuje IZS a stanovuje jeho složky (tzv. základní a ostatní). Síly a prostředky IZS lze použít v přípravě na vznik mimořádné události a při potřebě provádět současně záchranné a likvidační práce dvěma anebo více složkami integrovaného záchranného systému. Zákon ustanovuje operační a informační střediska IZS, kterými jsou operační střediska hasičských záchranných sborů krajů a operační a informační středisko generálního ředitelství hasičského záchranného sboru. Operační a informační střediska IZS jsou povinna:

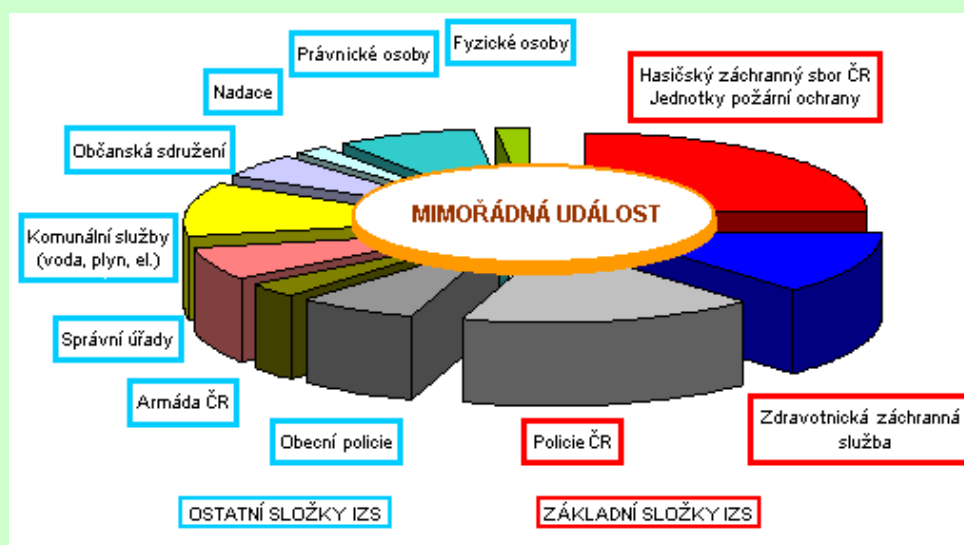
- přijímat a vyhodnocovat informace o mimořádných událostech,
- zprostředkovávat organizaci plnění úkolů ukládaných velitelem zásahu,
- plnit úkoly uložené orgány oprávněnými koordinovat záchranné a likvidační práce,
- zabezpečovat v případě potřeby vyzoomění základních i ostatních složek IZS a vyzoomění státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků.

Operační a informační střediska integrovaného záchranného systému jsou oprávněna:

- povolávat a nasazovat síly a prostředky hasičského záchranného sboru a jednotek požární ochrany, dalších složek IZS
- vyžadovat a organizovat pomoc, osobní a věcnou pomoc podle požadavků velitele zásahu,
- provést při nebezpečí z prodlení varování obyvatelstva na ohroženém území.

Zdroj: HZS Jihomoravského kraje - <http://www.firebrno.cz/zs-a-jednotky-pozarni-ochrany>

Složky integrovaného záchranného systému

Jaké jsou úrovně IZS a které jsou jeho koordinační orgány?

Problémy, které nastolil čas a především velké mimořádné události (jakými byly např. rozsáhlé povodně) se odrazily v potřebu koordinace společného zásahu na úrovni dispečinků nebo operačních středisek, v konečném důsledku je nutno při rozsáhlých mimořádných událostech koordinovat i z úrovně územních správních úřadů.

Z uvedených důvodů se v IZS dělí řízení dle povahy i kompetencí na úrovně:

- **taktickou**, která probíhá přímo na místě zásahu složek IZS,
- **operační, která probíhá mezi operačními středisky a dispečinky, a**
- **strategickou**, která probíhá na obecních a krajských úřadech a na Ministerstvu vnitra.

Pokud se jedná o koordinační a integrační orgány v IZS v jednotlivých úrovních řízení, jsou jimi:

- velitel zásahu a štáb velitele zásahu v úrovni taktické,
- operační a informační středisko IZS v úrovni operační (je jím operační středisko hasičského záchranného sboru),
- krizový štáb obce s rozšířenou působností, hejtman, krizový štáb kraje, Ministerstvo vnitra a jeho krizový štáb na strategické úrovni.

Důležitá jsou ustanovení týkající se koordinování záchranných a likvidačních prací v místě nasazení složek integrovaného záchranného systému a v prostoru předpokládaných účinků mimořádné události - tzv. místo zásahu. Zákon ustanovuje subjekt, který řídí součinnost složek IZS. Tímto řídicím subjektem je velitel zásahu, kterému zákon o IZS stanovuje příslušné kompetence.

Zákon o IZS dále upravuje problematiku přípravy a řešení mimořádných událostí, provádění záchranných a likvidačních prací a ochrany obyvatelstva. Zákon definuje ochranu obyvatelstva a stanovuje kompetence a pravomoci ministerstvům a ústředním správním úřadům, orgánům krajů, obecním úřadům obcí s rozšířenou působností a orgánům obcí při zajišťování ochrany obyvatelstva.

3.5 Prováděcí právní předpisy zákona o IZS:

K provádění zákona o IZS byly vydány následující právní předpisy, které jsou součástí sbírky zákonů:

- nařízení vlády č. 463/2000 Sb., o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právními osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva;
- vyhláška Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému
- vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.

Nařízení vlády č. 463/2000 Sb., upravuje problematiku:

- pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací
- pravidel poskytování a přijímání humanitární pomoci
- náhrad výdajů vynaložených právními osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva.

Vyhláška Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., stanovuje:

- zásady koordinace složek integrovaného záchranného systému;
- zásady spolupráce a úkoly operačních středisek základních složek IZS;
- obsah a zpracování dokumentace integrovaného záchranného systému;
- podrobnosti o stupních poplachů IZS;
- zásady a způsob zpracování, schvalování a používání havarijního plánu kraje a vnějšího havarijního plánu (včetně členění havarijního plánu);
- zásady způsobu krizové komunikace a spojení v integrovaném záchranném systému.

Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., upravuje:

- postup při zřizování zařízení civilní ochrany a při odborné přípravě jejich personálu;
- způsob informování právnických a fyzických osob o charakteru možného ohrožení, připravovaných opatřeních a způsobu jejich provedení;
- technické, provozní a organizační zabezpečení jednotného systému varování a vyznění a způsob poskytování tísňových informací;
- způsob provádění evakuace a jejího zabezpečení;

Zařízení civilní ochrany bez právní subjektivity (zařízení civilní ochrany) je součástí právnické osoby nebo obce určené k ochraně obyvatelstva. Tvoří je zaměstnanci nebo jiné osoby na základě dohody a (vmysleme si slůvko "jejich") věcné prostředky.

Dále tato vyhláška stanovuje:

- zásady postupu při poskytování úkrytů a způsob a rozsah kolektivní a individuální ochrany obyvatelstva;
- požadavky ochrany obyvatelstva v územním plánování a stavebně technické požadavky na stavby civilní ochrany nebo stavby dotčené požadavky civilní ochrany;
- tvar a význam varovného signálu;
- zvláštnosti provádění evakuace v rámci povodňové ochrany;
- zvláštnosti provádění evakuačních opatření v okolí jaderných zařízení.

Shrnutí:

Vymezení integrovaného záchranného systému, stanovení složek integrovaného záchranného systému a jejich působnosti, působnost a pravomoc státních orgánů, orgánů územních samosprávných celků, právnických osob a podnikajících fyzických osob při přípravě na mimořádnou událost, při záchranných a likvidačních pracích, při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu je obsaženo v zákoně č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a rozpracováno v nařízení vlády č. 463/2000 Sb., a ve vyhláškách ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., a 380/2002 Sb.

Kontrolní otázky:

- *Jakou problematiku řeší zákon č. 239/2000 Sb.?*
- *Jaké znáte prováděcí právní předpisy týkající se zákona o IZS ?*
- *Jaké úkoly plní zařízení civilní ochrany*

3.6 Zákon o krizovém řízení

Problematiku upravující přípravu a řešení krizových situací, které nesouvisejí se zajišťováním obrany upravuje zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon). Zákon byl schválen 28.06.2000 a jeho účinnost byla stanovena od 1.1.2001. Tento zákon stanoví působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků a práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace, které nesouvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením, a při jejich řešení.

Zákon definuje krizovou situaci, a to jako mimořádnou událost, při níž je vyhlášen stav nebezpečí nebo nouzový stav nebo stav ohrožení státu (dále jen "krizové stavy"). Při použití pojmu mimořádná událost, se zákon o krizovém řízení odvolává na definici uvedenou v zákoně č. 239/2000 Sb., o IZS.

Krizový zákon stanoví významné kompetence vládě, která může vyhlášovat v době nouzového stavu nebo stavu ohrožení státu krizová opatření, která mimo jiné mohou omezovat základní práva občanů. Vláda při zajišťování připravenosti České republiky na krizové situace ukládá úkoly ostatním orgánům krizového řízení, řídí a kontroluje jejich činnost.

Rovněž krizový zákon stanovuje kompetence hejtmanovi kraje a v Praze primátorovi hlavního města Prahy (dále jen hejtman) při řešení krizových situací a dává mu významný nástroj pro řešení krizové situace na území kraje, a to možnost vyhlásit stav nebezpečí pro část resp. celé území kraje. Mezi ústředními orgány státní správy sehrává významnou úlohu Ministerstvo vnitra, které má za úkol koordinovat přípravu na krizové stavy a jejich řešení a při tom:

- sjednocovat postupy ministerstev, krajských úřadů, obecních úřadů, právnických osob a podnikajících fyzických osob;
- organizovat instruktáže, školení a další přípravu k získání zvláštní odborné způsobilosti pracovníků orgánů krizového řízení;
- provádět kontrolu krizových plánů zpracovaných ostatními ministerstvy a ve spolupráci s příslušným ministerstvem kontrolu krizových plánů krajů,
- vést ústřední evidenci údajů o přechodných změnách pobytu osob.

Ústřední úroveň státní správy

Ústřední krizový štáb (dále jen ÚKŠ) je pracovním orgánem vlády ČR k řešení krizových situací (vládou byl zařazen do systému orgánů Bezpečnostní rady státu). ÚKŠ je aktivován v době přímé hrozby nebo při vzniku krizové situace a předkládá návrhy na její řešení BRS nebo v případě nebezpečí z prodlení přímo vládě ČR.

O aktivaci ÚKŠ rozhoduje předseda vlády, který je zároveň předsedou Bezpečnostní rady státu a v době jeho nepřítomnosti v České republice nebo z jiných závažných důvodů jím pověřený místopředseda vlády. Návrh na aktivaci ÚKŠ může předsedovi vlády nebo pověřenému místopředsedovi vlády podat člen vlády.

Podle charakteru krizové situace předseda vlády jmenuje předsedou ÚKŠ ministra vnitra nebo ministra obrany.

Povinnost ustanovit krizový štáb mají ministerstva a jiné správní úřady

Vyšší územně samosprávné celky

Bezpečnostní rada kraje je koordinačním orgánem pro přípravu na krizové situace na úrovni kraje. Předsedou bezpečnostní rady kraje je hejtman kraje, který jmenuje členy

bezpečnostní rady kraje. Činnost bezpečnostní rady kraje se řídí jednacím řádem bezpečnostní rady, který schvaluje předseda bezpečnostní rady kraje. Bezpečnostní rada kraje se schází k pravidelným zasedáním podle ročního plánu práce, který si tento orgán schválil. V případě potřeby může dojít rovněž k mimořádnému zasedání bezpečnostní rady kraje.

Krizový štáb kraje je zřízen k řešení krizových situací s působností pro území kraje. Zřizuje jej hejtman kraje jako svůj pracovní orgán. Ke svolání krizového štábu může dojít ve třech základních případech. Jejich přehled uvádí Tab. č.1

Hejtman kraje aktivizuje krizový štáb			
1.	Je-li vyhlášen krizový stav pro celé území státu nebo pro část patřící do působnosti hejtmana kraje	nebo	Vyhlásí-li hejtman kraje stav nebezpečí pro svůj kraj či jeho část
2.	Je-li k tomu vyzván Ministerstvem vnitra při ústřední koordinaci záchranných a likvidačních prací	nebo	Ke koordinaci záchranných a likvidačních prací prováděných v rámci kraje
3.	Jde o úkol prováděný při cvičeních		

Tab. č. 1 Přehled důvodů vedoucích k aktivaci krizového štábu kraje.

Základní územní samosprávné celky řídí bezpečnostní prvky, které jsou utvářeny na nejnižší úrovni těchto samosprávných celků. Jsou jimi tzv. určené obce. Jde o obce, které jsou v souladu se zákonem o krizovém řízení určeny Hasičským záchranným sborem příslušného kraje. V případě, že jde o obec určenou podle zákona o krizovém řízení, tak starosta obce zřizuje bezpečnostní radu obce a jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací krizový štáb obce. Ostatní obce nemají za povinnost zřizovat tyto orgány. Dál bude použit pojem určená obec resp. starosta určené obce.

Bezpečnostní rada určené obce - je koordinační orgán pro přípravu na krizové situace. Předsedou bezpečnostní rady určené obce je starosta určené obce, který jmenuje členy bezpečnostní rady určené obce.

Krizový štáb určené obce je předurčen k řešení krizových situací. Zřizuje jej starosta určené obce, jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací. Ke svolání krizového štábu určené obce může dojít ve třech případech. Jejich přehled uvádí Tab. č. 2.

Starosta určené obce aktivuje krizový štáb určené obce			
1.	Je-li vyhlášen krizový stav pro celé území státu, pro celé území kraje nebo pro jeho část patřící do působnosti určené obce	nebo	Vyhlásí-li hejtman kraje stav nebezpečí pro celé území kraje nebo pro jeho část patřící do působnosti určené obce
2.	Je-li k tomu vyzván Ministerstvem vnitra při ústřední koordinaci záchranných a likvidačních prací	nebo	Ke koordinaci záchranných a likvidačních prací
3.	Jde o úkol prováděný při cvičeních		

Tab. č. 2 Přehled důvodů vedoucích k aktivaci krizového štábu určené obce

Rovněž starosta obce, i když obec nebyla určena Hasičským záchranným sborem kraje, může zřídit krizový štáb, jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací (není to však jeho povinnost).

Rozsah otázek, který řeší zákon dokresluje struktura zákona viz Příloha č. 7 Obsah krizového zákona.

Prováděcí právní předpisy krizového zákona

K provádění krizového zákona byly vydány následující právní předpisy, které jsou součástí sbírky zákonů:

- nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon);
- vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 281/2001 Sb., kterou se provádí § 9 odst. 3 písm. a) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).

Nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) upravuje problematiku:

- označování, evidence, manipulace a ukládání písemností a jiných materiálů obsahujících zvláštní skutečnosti a postup při určování osob ke styku se zvláštními skutečnostmi;
- obsah činnosti a složení bezpečnostní rady a krizového štábu kraje a obce určené hasičským záchranným sborem kraje;
- náležitosti a způsob zpracování krizového plánu a plánu krizové připravenosti

Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 281/2001 Sb., kterou se provádí § 9 odst. 3 písm. a) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) stanovuje podmínky a způsob vykonávání péče :

- o děti v předškolních zařízeních,
- o žáky, kteří plní ve školách povinnou školní docházku,
- o děti a mládež ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a preventivně výchovné péče zařazených do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení, pokud tuto péči nemohou v krizové situaci vykonávat rodiče nebo jiní zákonní zástupci.

Poznámka: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo výklad k této vyhlášce pod č. 30 554/2001-20.

Další právní předpisy

V souvislosti s potřebami dalšího sjednocování postupů při naplňování ustanovení krizového zákona a zákona o IZS byly vydány na ústřední úrovni další významné právní předpisy a dokumenty jako např.:

- Směrnice Ministerstva vnitra ze dne 8. října 2004 č.j.: PO-365/IZS-2004, kterou se stanoví jednotná pravidla organizačního uspořádání krizového štábu kraje a obce,

jeho uvedení do pohotovosti, vedení dokumentace a některé další podrobnosti (publikováno v částce 4/2004 Věstníku vlády ČR);

- Metodika zpracování krizových plánů dle § 15 a § 16 nařízení vlády č. 462/2000 Sb. (Č.j.: PO – 2675/PLA – 2003);
- Metodický pokyn ZP23/2001 odboru ochrany ovzduší Ministerstva životního prostředí ze dne 30. března 2001 ve věci případné likvidace těl nakažených zvířat spalováním;
- Metodická pomůcka Ministerstva vnitra č.j.: PO-1590/IZS-2003 ze 30. června, kterou se doporučují zásady pro jednotné rozlišování a vymezení preventivních, záchranných, likvidačních a obnovovacích (asanačních) prací spojených s předcházením, řešením a odstraňování následků mimořádných událostí, ve znění sdělení o opravě tiskové chyby uveřejněné ve Věstníku vlády ČR částka 7/2003 (publikováno v částce 6/2003 Věstníku vlády ČR);
- Zásady pro zřizování záložních krizových pracovišť - schválené usnesením vlády České republiky č. 512 ze dne 10. května 2006;
- Seznam – přehled metodik pro analýzu rizik (Č.j.: PO-58-7/PLA-2004).

3.7 Zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy

Dnem 1. ledna roku 2001 vstoupil v účinnost zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů. Zákon upravuje přípravu hospodářských opatření pro stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav a přijetí hospodářských opatření po vyhlášení krizových stavů. Zákon dále stanoví pravomoc vlády a správních úřadů při přípravě a přijetí hospodářských opatření pro krizové stavy. Stanoví též práva a povinnosti fyzických a právnických osob při přípravě a přijetí hospodářských opatření pro krizové stavy.

Hospodářským opatřením pro krizové stavy se v souladu s uvedeným zákonem rozumí organizační, materiální nebo finanční opatření přijímané správním úřadem v krizových stavech pro zabezpečení nezbytné dodávky:

- výrobků,
- prací,
- služeb,

bez níž nelze zajistit překonání krizových stavů. Pro tato opatření se používá souhrnný pojem nezbytná dodávka a tento pojem zakládá název plánu - plán nezbytných dodávek, který zpracovávají stanovené správní úřady správním úřadem v systému nouzového hospodářství.

Zákon zavádí institut regulačních opatření, který slouží ke snížení spotřeby nedostatkových surovin, výrobků a energií nebo usměrnění spotřeby v souladu s krizovými plány v případech, kdy krizová situace nabývá takového rozsahu, že běžné ekonomické nástroje nejsou při zajišťování nezbytných dodávek dostatečně účinné. Například za stavu nebezpečí může krajský hejtman:

- a) zavést regulaci prodávaného zboží v obchodní síti a stanovit:
 - způsob, jakým bude regulováno množství zboží prodávané spotřebiteli,
 - maximální množství zboží, na něž vznikne spotřebiteli nárok,
 - okruh spotřebitelů, kterým budou vybrané položky zboží dodávány přednostně,
- b) přijmout regulační opatření, kterými se mění způsob řízení a organizace dopravy.

Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů upravuje taktéž problematiku systému hospodářské mobilizace.

Prováděcí předpisy k zákonu o hospodářských opatřeních

Správa státních hmotných rezerv vydala **vyhlášku č. 498/2000 Sb., o plánování a provádění hospodářských opatření pro krizové stavy**. Tato vyhláška mimo jiné upravuje:

- postup zpracování a obsah plánu nezbytných dodávek;
- postup při vytváření pohotovostních zásob;
- obsah a postup zpracování plánu opatření hospodářské mobilizace (zpracovává objednavatel mobilizační dodávky);
- obsah a postup zpracování plánu hospodářské mobilizace (zpracovává objednavatel mobilizační dodávky).

Dále Správa státních hmotných rezerv vydala:

- Metodiku činnosti při plánování a zajišťování nezbytných dodávek v systému hospodářských opatření pro krizové stavy pro právnické a podnikající fyzické osoby;
- Metodické pokyny pro přípravu a realizaci regulačních opatření v systému hospodářských opatření pro krizové stavy pro orgány krizového řízení kraje;
- Metodiku činnosti při plánování a zajišťování nezbytných dodávek v systému hospodářských opatření pro krizové stavy pro krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a určené obce;
- Metodiku činnosti při plánování a zajišťování nezbytných dodávek v systému hospodářských opatření pro krizové stavy pro ústřední správní úřady a jiné správní úřady;
- Metodiku pro vyžadování věcných zdrojů za krizové situace.

3.8 Působnosti vybraných zákonů

Předmětem této kapitoly je pohled na působnost vybraných zákonů z hlediska jejich aplikace při řešení mimořádných událostí a krizových situací, a to krizových situací vojenského charakteru (tj. těch, které souvisejí se zabezpečením obrany před vnějším napadením) a krizových situací nevojenského charakteru (tj. těch, které nesouvisejí se zabezpečením obrany před vnějším napadením). Jedná se o následující právní předpisy:

- zákon č. 239/2000 Sb., ze dne 28. června 2000 o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů;
- zákon č. 240/2000 Sb., ze dne 28. června 2000 o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon);
- zákon č. 222/1999 Sb., ze dne 14. září 1999 o zajišťování obrany České republiky;
- zákon č. 241/2000 Sb., ze dne 29. června 2000 o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů.

Tyto právní předpisy vymezují předmět úpravy zákona následně:

Zákon č. 222/1999 Sb.:

Tento zákon stanovuje **povinnosti** státních orgánů, územních samosprávných celků a právnických a fyzických osob **k zajišťování obrany** České republiky **před vnějším napadením** a odpovědnost za porušení těchto povinností.

Zákon č. 239/2000 Sb.:

Tento zákon vymezuje integrovaný záchranný systém, stanoví složky integrovaného záchranného systému a jejich působnost, pokud tak nestanoví zvláštní právní předpis, **působnost a pravomoc** státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků, práva a povinnosti právnických a fyzických osob **při přípravě na mimořádné události** a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu **nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu** (dále jen "krizové stavy").

Zákon č. 240/2000 Sb.:

Tento zákon stanoví **působnost a pravomoc** státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků a práva a povinnosti právnických a fyzických osob **při přípravě na krizové situace, které nesouvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením** a při jejich řešení.

Zákon č. 241/2000 Sb.:

Tento zákon upravuje **přípravu hospodářských opatření pro stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav** (dále jen "krizové stavy") a přijetí hospodářských opatření po vyhlášení krizových stavů.

Působnosti uvedených právních předpisů lze souhrnně vyjádřit pomocí grafického znázornění viz. Tab. č. 3 Působnosti zákonů.

V Tab. č. 3, působnosti zákonů jsou uvedeny příslušné zákony a typ situace tj. mimořádná událost a krizová situace, a to krizová situace nevojenského a vojenského

Právní předpis	Mimořádná situace		
	Mimořádná událost	Krizová situace	
		Nevojenská krizová situace	Vojenská krizová situace
Zákon č. 239/2000 Sb.			
Zákon č. 240/2000 Sb.			
Zákon č. 222/1999 Sb.			
Zákon č. 241/2000 Sb.			

Tab. č. 3: Působnosti zákonů

charakteru. Červenou nepřerušovanou čarou jsou vyznačeny situace, na které se vztahuje působnost příslušného zákona a naopak černou přerušovanou čarou jsou označeny situace na které se působnost příslušného zákona nevztahuje. Z přehledu vyplývá, že:

- předmět působnosti zákona č. 239/2000 Sb. se vztahuje jak na mimořádné události, tak krizové situace, a to nevojenského i vojenského charakteru;
- předmět působnosti zákona č. 240/2000 Sb. se vztahuje jen na krizové situace nevojenského charakteru;
- předmět působnosti zákona č. 222/1999 Sb. se vztahuje jen na krizové situace vojenského charakteru;
- předmět působnosti zákona č. 241/2000 Sb. se vztahuje na krizové situace jak nevojenského, tak vojenského charakteru.

Shrnutí:

Počínaje rokem 2001 je problematika přípravy a řešení mimořádných událostí a krizových situací, které nesouvisí se zajišťováním obrany ČR před vnějším napadením, tak jako problematika hospodářských opatření k řešení krizových situací upravena příslušnými zákony. Tyto zákony stanovují působnost a pravomoc orgánů státní správy a územní samosprávy v této oblasti. Dále byl ustanoven základní výkonný prvek pro řešení mimořádných událostí, a to IZS – jeho základní a ostatní složky.

Kontrolní otázky:

- *Na které události a situace se vztahuje zákon o integrovaném záchranném systému?*
- *Popište prvky krizového řízení samosprávných územních celků.*
- *Jakou problematiku upravuje zákon o krizovém řízení?*
- *Uveďte důvody vedoucí k aktivaci krizového štábu kraje a určené obce.*
- *Co se rozumí pod hospodářskými opatřeními pro krizové stavy?*
- *Popište základní působnosti zákonů vztahujících se k řešení krizových situací*

3.9 Postavení právnických a fyzických osob při zabezpečování bezpečnosti

Klíčová slova:

právnické osoby, podnikající fyzické osoby, fyzické osoby, věcný prostředek, osobní pomoc, záchranné a likvidační práce

Postavení právnických a fyzických osob při řešení mimořádných událostí a krizových situací

Právnické a fyzické osoby jsou dle ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky. Tento ústavní zákon stanovuje, že rozsah povinností a další podrobnosti vymezí zákon.

Povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob při přípravě na krizové situace a při jejich řešení

Povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob při přípravě na krizové situace a při jejich řešení, které nesouvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením upravuje zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).

Právnické osoby a podnikající fyzické osoby jsou dle krizového zákona povinny:

- podílet se na výzvu příslušného orgánu krizového řízení na zpracování krizových plánů. V případě, že jde o právnické osoby a podnikající fyzické osoby, které zajišťují plnění opatření vyplývajících z krizového plánu, jsou tyto osoby dále povinny zpracovávat plány krizové připravenosti;
- v případě, že správní úřad zahrne do krizového plánu konkrétní právnickou osobu a podnikající právnickou osobu, je tato povinna bezplatně poskytnout a aktualizovat požadované podklady (uvedené v § 15 odst. 3 krizového zákona);
- poskytnout věcný prostředek.

Dojde-li za krizového stavu k ohrožení života, zdraví nebo hrozí-li škody velkého rozsahu na majetku nebo životním prostředí, jsou právnické osoby a podnikající fyzické osoby povinny splnit úkoly, které jdou nad rámec opatření uvedených v krizových plánech, pokud jim tyto úkoly uloží hejtman nebo orgány obce.

Povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob při zajišťování obrany České republiky

Povinnosti právnických osob k zajišťování obrany České republiky upravuje zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.

Právnické osoby jsou dle zákona o zajišťování obrany povinny:

- poskytovat určené věcné prostředky pro potřeby zajišťování obrany státu, které vlastní - podle rozhodnutí obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo na výzvu územní vojenské správy;
- strpět činnosti spojené s výběrem, evidencí, určením a dodáváním věcných prostředků pro potřeby zajišťování obrany státu nebo s jejich kontrolou, včetně vstupu do objektů (pověřených zaměstnanců: obce s rozšířenou působností zařazených do obecního úřadu, ministerstva obrany a jiných správních úřadů, pokud o věcné prostředky požádaly);
- bezodkladně oznamovat příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností podstatné změny určených věcných prostředků, které mají význam pro jejich využitelnost,
- uposlechnout výzvy k dodání věcných prostředků k prověření opatření pro zabezpečení obrany státu,
- poskytovat údaje a informace v nezbytně nutném rozsahu pro potřeby přípravy a realizace opatření v zájmu zajišťování obrany státu - na žádost příslušných správních úřadů.

Práva a povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva

Práva a povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu upravuje zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

Pokud krajský úřad zahrne do havarijního plánu kraje nebo vnějšího havarijního plánu konkrétní právnickou osobu, je tato povinna:

- a) bezplatně poskytnout a aktualizovat požadované podklady;

b) zajistit vůči svým zaměstnancům dotčeným předpokládanou mimořádnou událostí tato opatření:

- informování o hrozících mimořádných událostech a plánovaných opatřeních,
- varování, evakuaci, popřípadě ukrytí,
- organizování záchranných prací,
- organizování přípravy k sebeochraně a vzájemné pomoci.

V souvislosti se záchrannými a likvidačními pracemi a s jejich přípravou jsou právnické osoby povinny:

- poskytnout osobní nebo věcnou pomoc na přímou výzvu velitele zásahu nebo starosty obce nebo prostřednictvím operačního a informačního střediska integrovaného záchranného systému;
- strpět vstup osob provádějících záchranné nebo likvidační práce na pozemky a do staveb a použití nezbytné techniky, provedení terénních úprav, budování ochranných staveb, vyklizení pozemku a odstranění staveb, jejich částí a porostů, pokud jsou vlastníky nebo uživateli nemovitostí;
- strpět umístění zařízení systému varování a vyrozumění na nemovitostech, které mají ve vlastnictví, a umožnit k nim přístup hasičskému záchrannému sboru kraje nebo jím zmocněným osobám za účelem používání, kontroly, údržby a oprav;
- pokud jsou vlastníky stavby civilní ochrany nebo stavby dotčené požadavky civilní ochrany, dbát při užívání těchto nemovitostí a veškerých činnostech s tím spojených, aby nedošlo ke změně charakteru této stavby ve vztahu k jejímu účelu, a umožnit její využití pro potřeby civilní ochrany a přístup orgánům hasičského záchranného sboru nebo jimi zmocněným osobám do těchto objektů za účelem používání, kontroly, údržby a oprav;
- pokud provozují školská, zdravotnická, sociální nebo obdobná zařízení, vytvořit v nich podmínky pro výdej ochranných masek, dětských ochranných vaků, dětských ochranných kazajek, ochranných oděvů, filtrů pro ochranu dýchacích cest a povrchu těla a dalších ochranných prostředků.

Práva a povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob v souvislosti s provozem technických zařízení a budov

Pokud dojde k mimořádné události v souvislosti s provozem technických zařízení a budov, při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a při jejich přepravě nebo při nakládání s nebezpečnými odpady (dále lze také dle zákona o IZS použít pro tyto situace pojem "havárie"), je právnická osoba a podnikající fyzická osoba, která je vlastníkem, správcem nebo uživatelem uvedených zařízení, budov, látek nebo odpadů, povinna:

a) podílet se na přípravě záchranných a likvidačních prací a na zpracování havarijního plánu kraje nebo vnějšího havarijního plánu tím, že poskytne na vyžádání hasičskému záchrannému sboru kraje, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak, informace o:

- zdrojích rizik,
- pravděpodobných následcích havárií a možných způsobech jejich likvidace,
- možných účincích na obyvatele a životní prostředí,

- opatřeních připravených ve své působnosti pro zajištění nezbytných sil a prostředků k provedení záchranných a likvidačních prací ve svém objektu nebo zařízení,

b) zajistit vůči svým zaměstnancům:

- informování o hrozících mimořádných událostech a plánovaných opatřeních;
- varování, evakuaci, popřípadě ukrytí;
- organizování záchranných prací;
- organizování přípravy k sebeochraně a vzájemné pomoci.

Právnícká osoba a podnikající fyzická osoba, u které došlo k havárii, je povinna:

- provádět neprodleně záchranné a likvidační práce;
- ohlásit neprodleně havárii místně příslušnému operačnímu a informačnímu středisku integrovaného záchranného systému a bezprostředně ohroženým obcím;
- podílet se na varování osob ohrožených havárií;
- poskytnout veliteli zásahu informace o skutečnostech, které by mohly ohrozit životy nebo zdraví osob provádějících zásah nebo ostatního obyvatelstva, zejména informace o výbušninách, nebezpečných chemických látkách, zdrojích ionizujícího záření, dravých či nebezpečných zvířatech,
- spolupracovat při odstraňování havárie se složkami integrovaného záchranného systému, správními úřady a orgány krajů a obcí;
- uhradit krajskému úřadu nebo složkám integrovaného záchranného systému náklady spojené s poskytnutím věcné a osobní pomoci, s likvidačními pracemi a se škodami prokazatelně vzniklými havárií;
- zabezpečit asanační práce podle pokynů příslušných správních úřadů nebo obcí;
- zabezpečit zneškodnění odpadů, které vznikly v důsledku havárie i v důsledku její likvidace;
- spolupracovat při zpracování dokumentace o záchranných a likvidačních pracích.

Práva a povinnosti fyzických osob při přípravě na krizové situace a při jejich řešení

Práva a povinnosti fyzických osob při přípravě na krizové situace, které nesouvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením a při jejich řešení upravuje zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).

Fyzická osoba je v době krizového stavu povinna:

- uposlechnout výzvy oprávněných orgánů krizového řízení k zaevidování na stanoveném místě z důvodu uložení pracovní povinnosti nebo pracovní výpomoci,
- hlásit přechodnou změnu svého pobytu v obci, v jejímž správním území bude pobývat, pokud jí tato povinnost vyplyne z krizových opatření nařízených orgánem krizového řízení,
- strpět omezení vyplývající z krizových opatření stanovených v době krizového stavu,
- vykonávat uloženou pracovní povinnost nebo pracovní výpomoc.

Plnění uvedených povinností může fyzická osoba odmítnout, pokud by jejich plněním ohrozila život nebo zdraví vlastní nebo jiných osob anebo pokud jsou povinnosti jí ukládané v rozporu se zákonem.

Poznámka: Dle krizového zákona se za krizový stav považuje mimořádná událost, při níž je vyhlášen stav nebezpečí nebo nouzový stav nebo stav ohrožení státu.

Dále jsou fyzické osoby povinny na výzvu příslušného orgánu krizového řízení bezplatně poskytnout a aktualizovat požadované podklady (ty jsou uvedeny v § 14 odst. 3 krizového zákona).

Fyzická osoba pobývající na území České republiky má právo na nezbytné informace o připravovaných krizových opatřeních k ochraně jejího života, zdraví a majetku.

Povinnosti fyzických osob k zajišťování obrany České republiky upravuje zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky. Fyzické osoby jsou dle zákona o obraně povinny poskytovat určené věcné prostředky pro potřeby zajišťování obrany státu, které vlastní, a to podle rozhodnutí obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo na výzvu územní vojenské správy.

Práva a povinnosti fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu upravuje zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. Tento zákon stanovuje tyto povinnosti fyzickým osobám:

- strpět omezení vyplývající z opatření stanovených při mimořádné události a omezení nařízená velitelem zásahu při provádění záchranných a likvidačních prací;
- poskytnout na výzvu starosty obce nebo velitele zásahu osobní nebo věcnou pomoc;
- strpět, pokud je to nutné k provádění záchranných a likvidačních prací a pokud je vlastníkem, uživatelem nebo správcem nemovitosti, vstup osob provádějících záchranné nebo likvidační práce na pozemky nebo do objektů, použití nezbytné techniky, provedení terénních úprav, budování ochranných staveb, vyklizení pozemku a odstranění staveb, jejich částí, zařízení a porostů;
- poskytnout veliteli zásahu informace o skutečnostech, které by mohly ohrozit životy nebo zdraví osob provádějících zásah nebo ostatního obyvatelstva, zejména informace o výbušninách, nebezpečných chemických látkách, zdrojích ionizujícího záření, dravých či nebezpečných zvířatech,
- strpět umístění zařízení systému varování a vyrozumění na nemovitostech, které má ve vlastnictví, a umožnit k nim přístup hasičskému záchrannému sboru kraje nebo jím zmocněným osobám za účelem používání, kontroly, údržby a oprav;
- pokud je fyzická osoba vlastníkem stavby civilní ochrany nebo stavby dotčené požadavky civilní ochrany, dbát při užívání těchto nemovitostí a veškerých činnostech s tím spojených, aby nedošlo ke změně charakteru této stavby ve vztahu k jejímu účelu, a umožnit její využití pro potřeby civilní ochrany a přístup hasičskému záchrannému sboru kraje nebo jím zmocněným osobám do těchto staveb za účelem používání, kontroly, údržby a oprav.

Plnění výše uvedených povinností může fyzická osoba odmítnout, pokud by tím ohrozila život nebo zdraví vlastní nebo jiných osob anebo pokud ji v tom brání důležité okolnosti, které by zjevně způsobily závažnější následek než ohrožení, kterému se má předcházet.

Fyzická osoba pobývající na území České republiky má právo na:

- informace o opatřeních k zabezpečení ochrany obyvatelstva;
- na poskytnutí instruktáže a školení ke své činnosti při mimořádných událostech.

Shrnutí:

Právnícké osoby jsou dle ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky. Tento ústavní zákon stanovuje, že rozsah povinností a další podrobnosti vymezí zákon.

Povinnosti právníckých osob a podnikajících fyzických osob při přípravě na krizové situace a při jejich řešení, které nesouvisí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením upravuje zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon). Dojde-li za krizového stavu k ohrožení života, zdraví nebo hrozí-li škody velkého rozsahu na majetku nebo životním prostředí, jsou právnícké osoby a podnikající fyzické osoby povinny splnit úkoly, které jdou nad rámec opatření uvedených v krizových plánech, pokud jim tyto úkoly uloží hejtman nebo orgány obce.

Povinnosti právníckých osob a podnikajících fyzických osob k zajišťování obrany České republiky upravuje zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.

Práva a povinnosti právníckých osob a podnikajících fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu upravuje zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

Kontrolní otázky:

- *Který zákon ustanovuje povinnost právníckým a fyzickým osobám podílet se na zabezpečování bezpečnosti České republiky?*
- *Který zákon ustanovuje povinnosti právníckých osob a podnikajících fyzických osob při přípravě na krizové situace a při jejich řešení, které nesouvisí se zajišťováním obrany České republiky.*
- *Který zákon ustanovuje povinnosti právníckých osob a podnikajících fyzických osob k zajišťování obrany České republiky?*
- *Který zákon ustanovuje práva a povinnosti právníckých osob a podnikajících fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu?*

3.10 Legislativa Evropské unie

Klíčová slova:

Evropské společenství, Evropské komise, mechanismus společenství, akční plán

Současný legislativní rámec Evropské unie v oblasti civilní ochrany, krizového řízení a plánování je tvořen třemi základními dokumenty:

- rozhodnutí Rady ze dne 23. října 2001 o vytvoření mechanismu Společenství na podporu zesílené spolupráce při asistenčních zásazích v oblasti civilní ochrany (2001/792/ES, Euratom)
- rozhodnutí Komise ze dne 29. prosince 2003, kterým se stanoví prováděcí pravidla k rozhodnutí Rady 2001/792/ES, Euratom (2004/277/ES/Euratom)
- rozhodnutí Rady ze dne 9. prosince 1999, o vytvoření Akčního plánu Společenství v oblasti civilní ochrany (1999/847/EC)

Rozhodnutím Rady 2001/792/ES, Euratom byl vytvořen mechanismus Společenství na podporu zesílené spolupráce mezi Společenstvím a členskými státy při asistenčních zásazích v oblasti civilní ochrany v případě vzniku závažných mimořádných událostí nebo bezprostředního nebezpečí jejich výskytu, které vyžadují přijetí opatření okamžité reakce. Účelem mechanismu je pomoci zajistit lepší ochranu především osob, ale také životního prostředí a majetku, včetně kulturního dědictví, v případě výskytu závažných mimořádných událostí, např. přírodních, technologických, radiologických nebo ekologických havárií uvnitř nebo vně Společenství, včetně námořních havárií způsobujících znečištění vod.

Obecným cílem mechanismu je poskytovat na základě žádosti podporu při vzniku mimořádných událostí a napomáhat lepší koordinaci asistenčního zásahu prováděného členskými státy a Společenstvím.

Mechanismus zahrnuje řadu prvků a opatření:

- získání přehledu o zásahových týmech a další intervenční podpoře využitelných v členských státech k asistenčnímu zásahu v případě vzniku mimořádné události,
- vypracování a realizace výcvikového programu pro zásahové týmy a pomocný zásahový personál a pro experty z posuzovacích nebo koordinačních týmů,
- workshopy, semináře a pilotní projekty k nejdůležitějším aspektům zásahu,
- sestavování a vysílání posuzovacích nebo koordinačních týmů,
- zřízení a řízení monitorovacího a informačního střediska EU (MIC – Monitoring and information Centre),
- vytvoření a řízení společného komunikačního a informačního systému pro případ vzniku mimořádné události,
- další podpůrná opatření.

Rozhodnutím Komise 2004/277/ES, Euratom se stanoví prováděcí pravidla k rozhodnutí Rady 2001/792/ES, Euratom. Rozhodnutí zejména stanoví pravidla týkající se:

- Informací o příslušných zdrojích dostupných k asistenčním zásahům civilní ochrany,
- zřízení monitorovacího a informačního střediska MIC,
- zřízení společného komunikačního a informačního systému pro případy mimořádných událostí (CECIS),
- hodnocení a koordinace týmů, včetně kritérií pro výběr expertů
- vytvoření školícího programu,
- zásahů uvnitř i vně Společenství.

Třetím základním právním aktem v oblasti civilní ochrany je rozhodnutí Rady 1999/847/EC o vytvoření Akčního plánu Společenství v oblasti civilní ochrany. Na tento původní Akční plán (1998 – 1999) navazoval Druhý akční plán (2000 – 2004), který byl následně rozhodnutím Rady prodloužen až do roku 2006. Akční plán je určen k podpoře aktivit členských států EU k provádění implementačních opatření na národní, regionální a lokální úrovni k zajištění ochrany osob, majetku a životního prostředí v případě přírodních nebo technologických katastrof. Dalším záměrem Akčního plánu je usnadnit vzájemnou spolupráci, pomoc a výměnu zkušeností mezi členskými státy.

Přehled dalších předpisů týkajících se spolupráce v oblasti civilní ochrany v rámci evropských společenství:

1. Usnesení Rady a představitelů vlád členských států ze dne 25. června 1987 o zavedení spolupráce v oblasti civilní ochrany v rámci Společenství
(Úřední věstník C 176/1987)
2. Usnesení Rady a představitelů vlád členských států ze dne 13. února 1989 o novém vývoji ve spolupráci v oblasti civilní ochrany v rámci Společenství
(Úřední věstník C 44/1989)
3. Usnesení Rady a představitelů vlád členských států ze dne 23. listopadu 1990 o spolupráci v oblasti civilní ochrany v rámci Společenství
(Úřední věstník C 315/1990)
4. Usnesení Rady a představitelů vlád členských států ze dne 23. listopadu 1990 o zlepšení vzájemné pomoci mezi členskými státy v případě přírodní nebo uměle vyvolané katastrofy
(Úřední věstník C 315/1990)
5. Usnesení Rady a představitelů vlád členských států ze dne 8. července 1991 o zlepšení vzájemné pomoci mezi členskými státy v případě přírodní nebo technologické katastrofy
(Úřední věstník C 198/1991)
6. Rozhodnutí Rady ze dne 29. července 1991 o zavedení jednotného evropského čísla tísňového volání
(Úřední věstník L 217/1991)
7. Usnesení Rady a představitelů vlád členských států ze dne 31. října 1994 o posílení spolupráce v oblasti civilní ochrany v rámci Společenství
(Úřední věstník C 313/1994)
8. Usnesení Rady a představitelů vlád členských států ze dne 9. prosince 1999 o spolupráci s kandidátskými zeměmi střední a východní Evropy a Kyprem v oblasti civilní ochrany
(Úřední věstník C 373/1999)

Shrnutí:

Současný legislativní rámec Evropské unie v oblasti civilní ochrany, krizového řízení a plánování je tvořen třemi základními dokumenty:

- *Rozhodnutí Rady ze dne 23. října 2001 o vytvoření mechanismu Společenství na podporu zesílené spolupráce při asistenčních zásazích v oblasti civilní ochrany (2001/792/ES, Euratom),*
- *Rozhodnutí Komise ze dne 29. prosince 2003, kterým se stanoví prováděcí pravidla k rozhodnutí Rady 2001/792/ES, Euratom (2004/277/ES/Euratom),*
- *Rozhodnutí Rady ze dne 9. prosince 1999, kterým o vytvoření Akčního plánu Společenství v oblasti civilní ochrany (1999/847/EC).*

Kontrolní otázky:

- ***Kterými základními dokumenty je tvořen právní rámec Evropské unie pro oblast civilní ochrany?***
- ***Charakterizujte účel Mechanismu Společenství.***
- ***K čemu byl určen Akční plán Společenství pro oblast civilní ochrany?***

4. Klasifikace mimořádných událostí

Klíčová slova:

mimořádná událost, katastrofa, krizová situace, krizový stav, hromadné neštěstí, havárie, nebezpečí, hazard, riziko

Již neuvědoměným vstřebáváním informací o nebezpečích si každý v podvědomí vytváří vlastní klasifikaci mimořádných událostí ve svém životě. Například ze zkušenosti víme, že povodně vyvolávají přívalové deště, jarní tání sněhu nebo protržení přehradní hráze. Také víme, že velké lesní požáry vznikají v suchém a často větrném období, kdy nejčastější příčinou požáru je lidský faktor. Z médií se často dozvídáme o nejrůznějších haváriích průmyslových komplexů zapříčiněných technologickou poruchou, konstrukční vadou, případně sabotáží apod. Proto je velmi důležité pochopit skutečné příčiny mimořádných událostí vedoucích ke snížení jejich hrozeb.

4.1 Proč se provádí klasifikace mimořádných událostí?

Klasifikace, členění a třídění typů mimořádných událostí je první ze systémových kroků vedoucích ke kvalitní prevenci. Klasifikace mimořádných událostí je výsledkem monitorování prostředí člověkem, který pozorováním hledá možné příčiny jevů vytvářejících nebezpečné stavy. Samotné poznání příčin jevů je pro krizové manažery, kteří mají za úkol vypracovat nějaká protiopatření, jen začátkem celého poměrně složitého postupu dalších činností zpravidla realizovaných v plánech.

Lze říci, že se všemi dnes klasifikovanými typy mimořádných událostí, až na výjimky například z oblasti epidemií, kolapsů informačních technologií, případně hrozeb přicházejících z kosmu, existují nějaké zkušenosti. Tyto zkušenosti lze rozdělit do několika oblastí:

- popis možných způsobů pozorování a měření dopadů mimořádné události (principy pozorování nechápejme v tomto smyslu jako pouhé dívání se na průběh mimořádné události, ale jako soubor pozorovacích technologií a vědeckých přístupů, které by měly mít parametry verifikovatelnosti);
- stanovení příčin mimořádných událostí, tedy principů jevů, známých dominoefektů, způsoby selhání lidského faktoru apod. Hledání příčin je analytická činnost vyplývající z metod pozorování. Jedná se tedy o určitou retrospekci stavu prostředí v určitých časových fázích předcházejících vlastní eskalaci mimořádné události. Je to vlastně skládání faktů vyvolávajících dominoefekty charakterizující mimořádnou událost;
- shromažďování a vyhodnocování statistických údajů o opakovatelnosti jednotlivých typů mimořádných událostí;
- analýza a popis reálných průběhů známých mimořádných událostí z pohledu:
 - procesního
 - časového
 - organizačního
 - demografických dopadů a lidských ztrát
 - ekonomických ztrát
 - ekologických dopadů

- zabezpečení a využití zdrojů k řešení mimořádných událostí
 - zabezpečení a využití technologií
 - legislativních nástrojů
 - politických dopadů (změna hodnotových žebříčků)
 - ostatních;
- vytváření modelů možných mimořádných událostí, simulace dominoefektů, matematické modelování, experimenty;
 - shromáždění podkladů pro analýzu rizik má princip je v zásadě dvojí:
 - Rozdělení dat do tematických skupin (nelze analyzovat tzv. jablka a hrušky najednou)
 - Všem shromážděným datům dát jednotné parametry vzájemné měřitelnosti (čas, výše škody apod.) případně navrhnout etalony škálování dat a dalších informačních vstupů;
 - volba – výběr vhodných analytických metod;
 - ostatní, poznání charakteristik mimořádných událostí by mělo být odbornou vědeckou inspirací a východiskem pro odhadování doposud neznámých mimořádných událostí.

4.2 Kriteria pro členění MU

Analýzy průběhů katastrof ukazují, že ve většině případů dochází k současnému působení mnoha přírodních a antropogenních jevů najednou, s tzv. dominoefekty a synergickými jevy. Dominoefekt vyvolává lavinovitý sled projevů. Například povodeň způsobí půdní sesuv, následuje ekologická katastrofa, porušení produktovodu, výbuch plynu, požár s toxickým účinkem a pod. Synergický jev znamená, že několik jevů vzniká náhle najednou vlivem jedné příčiny. Typickým případem je výbuch. Během okamžiku působí v prostředí tlaková vlna, střepinový účinek, vysoká teplota, seismický otřes, rozptýlení nebezpečné látky apod. Z procesního pohledu je však potřeba synergii chápat v souvislosti se schopností orgánů krizového řízení, řešících mimořádnou událost například v krizových štábech nebo zásahových týmech, realizovat eliminaci působících mimořádných událostí v reálném čase tak, aby se nekumulovaly.

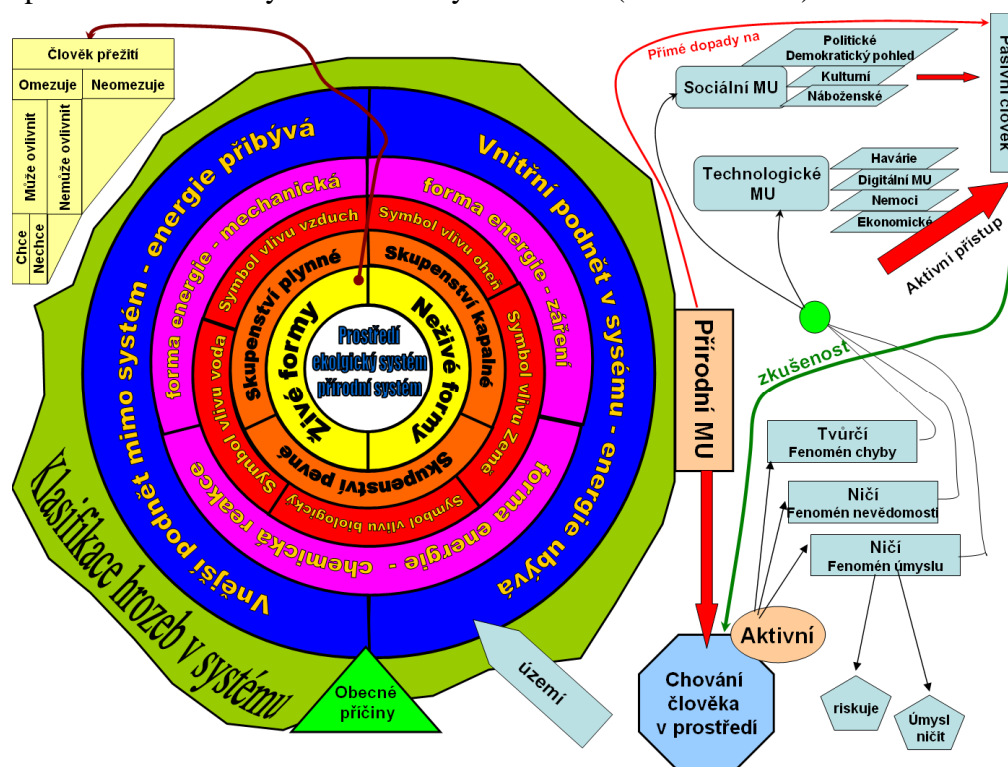
Třídění mimořádných událostí má mnoho forem. Za základní lze považovat třídění na mimořádné události přírodní a antropogenní. Antropogenní mimořádné události, tedy události způsobené člověkem se pak často ještě rozděluje na havárie a na sociální konflikty.

Klasické tendence k třídění mimořádných událostí vychází z určitých myšlenkových archetypů, které mají souvislost s antropologickým cítěním národních komunit. Vnímání především přírodních živlů a jejich působení na člověka odráží například historicky vědecké principy astrologie, alchymie, numerologie, chiromantie apod. Toto třídění dokonce bylo používáno i v období přísně ateistického režimu v šedesátých až osmdesátých letech v předpisech civilní obrany viz následující Tab. č. 4

	Přírodní	průmyslové	sociální
země	zemětřesení, sesuvy	zamoření půdy, radioaktivita, pozemní exploze	dopravní nehody, devastace půdy a lesů
voda	povodně, tsunami, silné deště	protržení hrází, znečištění toků	hromadná utonutí při katastrofách lodí
ohně	blesk, samovznícení sopky, láva	hořlavé látky, chemické reakce, elektrický proud	nedbalost, kouření, vypalování trávy
vzduch	tornáda, větrné poryvy, tepelné změny, meteority	kyselé deště, ničení ozónu, smog, toxicita	letecké katastrofy, kosmické nehody

Tab. č. 4 Třídění mimořádných událostí dle živlů

Následující Obr. č. 3 vyjadřuje určitý komplexní pohled na třídění mimořádných událostí z pohledu terrestrických mimořádných událostí (Terra = Země).

Obr. č. 3 Komplexní pohled na třídění mimořádných událostí

Obr. č. 3 vyjadřuje následující. Základem a východiskem je vnímat Zemi jako prostředí pro žití tvořící ekologický přírodní systém. V tomto prostředí se vyskytují živé organismy (tj. i člověk) a neživé formy tvořící prostředí. Neživé formy jsou nejen fyzické částice Země, ale i jejich projevy na Zemi. Žlutý kruh. Oranžový kruh naznačuje, že fyzické formy hmoty jsou v zásadě trojí. Plynné, kapalné a pevné. Červený kruh se odkazuje na výše uvedené symboly živlů a navíc byla zařazena biologická rizika.

Fialový kruh se zabývá formami známých energií, které jsou hybnou silou jevů. Energie se chovají tak, že se vzájemně ovlivňují v dominoefektech. Například mechanické tření, stlačování apod. vyvolává teplo, může vyvolávat piezoelektrické efekty, může urychlovat či zpomalovat chemické reakce. Chemická reakce rovněž vyvolává elektrické

efekty, způsobuje pohyb částic apod. A konečně stejně působí čistá energetická záření. Například chemická reakce některých látek na světlo (radioaktivita, denní světlo) nebo letní zahřívání kolejnic způsobující jejich roztažnost a tím nebezpečí vykolejení vlaku.

Planeta Země je kosmické těleso ohříváné Sluncem. Sluneční energie se však od Země odráží a naopak Země chladne apod. Toto dění způsobuje nejvíce změny v počasí, proudění moří i procesy pod zemskou kůrou. Modrý kruh.

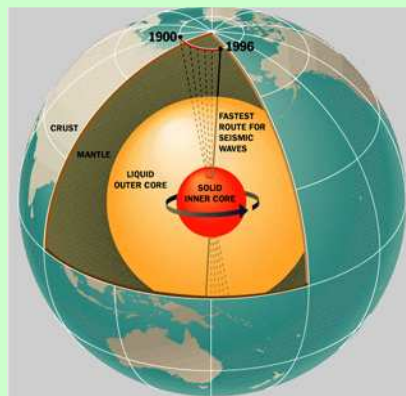
Tento zobecněný systém tedy tvoří životní prostředí. Zde si uvědomme, že to co člověk nazývá jako přírodní katastrofy (velké mimořádné události) je pro přírodu normální stav. Spíše můžeme konstatovat, že prožíváme velmi klidné zemské období.

Další kresby v obrázku naznačují vztah popsání systému k člověku. Východiskem je, že člověk nemá žádnou zkušenost s mimořádnými zkušenostmi a proto zůstává pasivní. Jen se chrání. Následně získává zkušenost a chová se aktivně tj. dělá krizová opatření.

Aktivity člověka ovlivňují přírodní ekosystém a to uvědoměle a neuvědoměle. Konec konců dnes tolik diskutované problémy oteplování atmosféry jsou toho důkazem. Člověk kontaminuje prostředí. Aktivity lidí způsobují sociální konflikty a technologická rizika projevující se haváriemi.

V Příloze č. 4 je proveden tabulkový přehled mimořádných události. V následujícím je uveden jiný přehled.

Terrestrické katastrofy tedy probíhají v rámci naší mateřské planety Země. Jedná se o mimořádné události přírodní vznikající vnitřní činností zemské kůry, zemské hydrosféry, atmosféry a biosférou.

Američtí geofyzikové potvrdili, že zemské jádro „předbíhá“ při své rotaci povrch planety. Tato teorie byla publikována již v roce 1996, avšak teprve nyní ji mohli vědci dokázat na základě analýzy většího počtu zemětřesení na americkém kontinentu a upřesnit hodnotu rychlosti rotace jádra. Z dřívějších výzkumů vyplynulo, že vnitřní jádro rotuje rychlostí o 1,1 stupně za rok rychleji vzhledem ke zbývající části naší Země. Zpráva o tom byla publikována například v časopise Sky & Telescope, October 1996. Zemětřesení jsou vázána především na zemskou kůru a svrchní plášť. Když v některé oblasti vznikne zemětřesení, vytvořené seismické vlny se šíří napříč celou planetou včetně zemského jádra. Podle současných poznatků se zemské jádro skládá z vnitřní tuhé části a z vnější tekuté vrstvy. Pevné vnitřní jádro má v různých oblastech různou hustotu – některé jeho části jsou hustější než ostatní. Při průchodu zemětřesených vln přes zemské jádro může proto docházet k jejich urychlování či zpomalování.

Vědci analyzovali 18 souborů záznamů zemětřesení, která vznikla na pobřeží Jižní Ameriky a která byla registrována seizmickými stanicemi poblíž Aljašky (to znamená, že musely projít zemským jádrem). Porovnávány byly především záznamy zemětřesení, jejichž epicentra se nacházela téměř ve stejné oblasti Země, avšak dělilo je větší časové období. Za předpokladu, že vnitřní zemské jádro rotuje rychleji než zbývající část planety, potom mohou zemětřesené vlny procházet jinou částí jádra, a to i přesto, že zemětřesení vzniklo ve stejné oblasti Země, ale ve větším časovém odstupu.

Zdroj: www.astrovm.cz/akaarch.php?rozsahmin=600.

Katastrofy vznikající **vnitřní činností zemské kůry** jsou způsobeny především šířením tepla ze zemských hlubin (tzv. "magmatických krbů").

Asi nejznámějším jevem je **zemětřesení**. Vzniká tektonickými pohyby a pohyby kontinentů, způsobuje destrukci velkých staveb, sesuvy skal, skalních masivů a svahů. Kontinenty plují po polotekuté vrstvě SIALu a termický ohřev způsobuje jejich pomalý pohyb. Zemské kry do sebe narážejí a dochází k opakovaným horotvorným pohybům. Například tam kde jsou nyní stabilní oblasti (Skandinávie, Afrika, Kanada), byly v minulosti velehory. Slabá místa zemské kůry (dna oceánů a moří) jsou tangenciálně namáhána, trhají se a vytvářejí se tektonické švy (např. Středoatlantský).

Někdy je zemětřesení vyvoláno propadem zemských dutin v zemské kůře. Zemětřesení může vyvolat i činnost člověka. Například trhací práce v lomech, vojenské výbuchy, nebo třeba i stavba vodních děl.

Richterova stupnice zemětřesení

Hodnota	Popis
1, 2	Není cítit, lze pouze měřit přístroji
3	Nejmenší hodnota, kterou člověk rozpozná; bez poškození
4	Slabé zemětřesení
5	Slabé poškození budov blízko epicentra
6	Vážné poškození špatně postavených budov
7	Velké poškození budov
8	Téměř úplné zničení
8,9	Nejsilnější zjištěné zemětřesení

Tab. č. 5 Richterova stupnice

Stupeň	Pojmenování	Popis	Richterova st.
I	Nepozorovatelné	Rozpoznají přístroje	2
II	Velmi slabé	Rozpoznatelné v horních patrech budov citlivými lidmi (2,6 - 5 mm.s-2)	3
III	Slabé	Vibrace, lustry se pohybují; srovnatelné s vibracemi způsobenými projíždějícím těžkým nákladním automobilem	
IV	Mírné	Drnčení oken, cinkot příborů a nádobí, zdi vydávají praskavé zvuky	
V	Málo silné	Lze rozpoznat v krajině, probouzí spící, praskání oken, kyvadlové hodiny se mohou zastavit (28 - 50 mm.s-2)	4

VI	Silné	Vravorání při chůzi, padají předměty, rozbíjí se nádoby, praskliny v omítce	
VII	Velmi silné	Lze jen obtížně stát, zvony zvoní, trhliny ve zdech	
VIII	Bořivé	Padají komíny, poškození budov, pohybující se těžký nábytek	5
IX	Pustošivé	Panika, vážné poškození domů, větší trhliny v půdě	6
X	Ničivé	Zničené budovy, porušení přehrad, velké trhliny v půdě	7
XI	Katastrofické	Roztržení kolejí a potrubí, zničené mosty, změny terénu	Nad 8
XII	Globální	Velké předměty létají vzduchem, úplné zničení, rozsáhlé terénní změny (více než 500 mm.s-2)	

Tab. č. 6 Mercalliho stupnice zemětřesení

Sopečnou činnost charakterizují výbuchy sopek a vulkanismus spojený s erupcí pyroklastik (hornin), plynů a jejich kombinací. Po výbuchu vznikají bahnotoky a povodně vznikající rychlým táním ledovce na povrchu sopky případně i vyvolanými srážkami.

Největší známá erupce byla na ostrově Krakatoa, který se propadl pod mořskou hladinu a exploze na hoře Svatá Helena .

Katastrofy vznikající činností **zemské hydrosféry** jsou především vlny tsunami, bouřlivé příboje, extrémní přílivy, povodně způsobené srážkami nebo táním sněhu a způsobené destrukcí umělých hrází nebo přirozených vodních nádrží.

Moře a oceány pokrývají 60% zemského povrchu. V souvislosti s ohřevem atmosféry Sluncem dochází ke koloběhu vody (odpar - transport - srážky - vodní toky - moře). Činnost moře může způsobit několik druhů katastrof (jsou to destrukční činnosti velkých vln tsunami a velké příboje a přílivy). Vodní toky, pokud plynou v klidném ustáleném režimu, pouze transportují sedimenty (valouny, písek). Dojde-li v povodí vodního toku k nějaké anomálii (velké a dlouhotrvající srážky, tání sněhu či ledu, případně destrukce přehradní hráze), zvýší se mnohonásobně průtok a dochází k záplavám. Co dokáží přívalové deště a stoleté vody známe i z vlastní zkušenosti.

Pokud se zkombinuje vlnění moře s prudkým větrem, jsou zaplavovány i příbřežní plošiny a nízké ostrovy Pacifiku mořskou vlnou. Pokud dojde k této neblahé události za současného přílivu, škody se násobí.

Po dopadu meteoritu velké hmotnosti, nebo při mořském zemětřesení se okolo epicentra neuvěřitelnou rychlostí šíří na všechny strany kruhové vlny. Mají zpočátku pouze malou amplitudu, když ale dorazí do mělkých vod, voda se vzedme do vlny několik desítek metrů vysoké, která celou svou kinetickou energií ničí vše na pobřeží.

Zakombinuje-li se postavení kosmických těles tak, že působí gravitační síly v přímce, jsou slapové síly (síly způsobující příliv a odliv moře) obzvláště silné. Přidá-li se k této situaci silný vítr vanoucí z moře na pevninu a topografie pobřeží (nálevkovitá ústí řek), mohou vznikat velké problémy. Přílivová vlna opakovaně ohrožuje nejen pobřeží, ale i vnitrozemí. Dochází k otočení říčních proudů. Mimořádné události vznikající činností zemské atmosféry

jsou způsobeny prudkými přesuny vzdušných hmot suchých nebo s obsahem vody nebo prachu.

I přes maximální nasazení výpočetní techniky a hustou síť monitorovacích bodů je předpověď počasí na delší dobu než 3-4 dny málo spolehlivá. Tzv. kotlem, ve kterém se počasí vaří je především světový oceán. Zde vznikají největší pohyby atmosféry.

Stupeň	Km/hod	Název	Účinky
0	1	Bezvětří	Kouř stoupá kolmo vzhůru
1	4	Vánek	Kouř se lehce vychyluje
2	9	Větrník	Pohybuje se listí na stromech
3	15	Slabý vítr	Pohybují se větvičky
4	22	Mírný vítr	Pohybují se větve
5	30	Vítr	Šumí koruny stromů
6	40	Silný vítr	Pohybují se koruny a větve
7	50	Prudký vítr	Vítr rve listí ze stromů
8	60	Vichřice	Ulamují se menší větve
9	75	Bouře	Ze střech padají tašky
10	85	Silná bouře	Vyvracejí se stromy
11	100	Prudká bouře	Padají komíny, stožáry, vítr rve lehčí střechy
12	150	Orkán	Vyvrací a pustoší vše, kudy prochází

Tab. č. 7 Větrná stupnice

Následující tabulka je výhodná pro plánovací využití.

Rychlost větru	Působení větru	
6 m/s	20 km/hod	Vítr lehce pohybuje listím
11 m/s	40 km/hod	Vítr pohybuje slabšími větvemi
15 m/s	50 km/hod	Vítr ztěžuje pochod s batohem na zádech
16 m/s	60 km/hod	Vítr hýbe silnými větvemi, chůze je již velmi obtížná
20 m/s	70 km/hod	Při chůzi musíme udržovat rovnováhu pomocí hůlek
22 m/s	80 km/hod	Vítr lomcuje silnými větvemi a slabšími stromy, chůze začíná být nemožná
25 m/s	90 km/hod	Lze chodit jen se sníženým těžištěm
28 m/s	100 km/hod	Vítr láme a vyvrací silné stromy
30 m/s	110 km/hod	Postupovat lze jen přískoky
40 m/s	140 km/hod	Pohyb je možný jen plazením

Tab. č. 8 Působení větru na člověka

Mezi mimořádné události způsobené biosférou patří události způsobené viry a bakteriemi, nižšími a vyššími živočichy mimo člověka, způsobené rostlinami, způsobené člověkem.

Vznik života na Zemi je datován již od prekambria. Vyvíjel se od bakterií a sinic přes nahosemenné a krytosemenné rostliny, bezobratlé, ryby, obojživelníky, plazy, ptáky a savce až k člověku. Řády a kmeny vznikaly a zanikaly. Evoluce přizpůsobovala celou obrovskou škálu organismů vnějším podmínkám, dochází k zániku slabších a přežívání silnějších.

V souvislosti s biologickými riziky se jedná o:

- Epidemie – časově a místně ohraničený hromadný výskyt infekční nemoci
- Pandemie - velký výskyt infekčního onemocnění postihující obyvatelstvo bez prostorového omezení
- Epizootie - velký výskyt infekčního onemocnění postihující zvířata
- Epifitie - velký výskyt infekčního onemocnění postihující rostliny

4.3 Druhy mimořádných událostí

Mimořádné události podle dopadu na obyvatelstvo můžeme rozdělit na :

1. přestupy	5. pohromy
2. poruchy	6. kalamity
3. nehody	7. katastrofy
4. havárie	8. apokalypsa

Pořadí odpovídá velikosti dopadu od nejmenšího po největší.

Uvést všechny druhy mimořádných událostí dle současných zkušeností a znalostí není možné pro jejich množství a v podstatě i neznalost. Jejich základní přehled navazuje na nedávné období, kdy se prováděla klasifikace mimořádných událostí s cílem tvorby tzv. typových plánů. Typové plány se posléze staly jedním ze základních podkladů pro realizaci dalších typů plánů pro krizovou připravenost včetně krizových a havarijních plánů a plánů krizové připravenosti. Přehled typů mimořádných událostí je v Příloze č. 4.

Souhrn:

Mimořádnou událost vnímáme jako narušení určitého rovnovážného stavu, při němž dochází k ohrožení chráněných hodnot - zdraví, životů a majetku. Klasifikace, členění a třídění typů mimořádných událostí je první ze systémových kroků vedoucích ke kvalitní prevenci. Klasifikace mimořádných událostí je výsledkem monitorování prostředí člověkem, který pozorováním hledá možné příčiny jevů vytvářejících nebezpečné stavy. Samotné poznání příčin jevů je pro krizové manažery, kteří mají za úkol vypracovat nějaká protipatření, jen začátkem celého poměrně složitého postupu dalších činností zpravidla realizovaných v plánech.

Analýzy průběhů katastrof ukazují, že ve většině případů dochází k současnému působení mnoha přírodních a antropogenních jevů najednou, s tzv. dominoefekty a synergickými jevy.

Třídění mimořádných událostí má mnoho forem. Za základní lze považovat třídění na mimořádné události přírodní a antropogenní. Antropogenní mimořádné události, tedy události způsobené člověkem se pak často ještě rozděluje na havárie a na sociální konflikty.

Kontrolní otázky:

- **Co je mimořádná událost?**
- **Jak mimořádné události dělíme?**
- **Proč se provádí klasifikace mimořádných událostí?**

5. Terorismus

Klíčová slova:

teror, terorismus, prevence, boj proti terorismu, terorismus domácí, terorismus mezinárodní, extrémistické skupiny

Původ slova teror je v latině a je odvozeno od slova terreo, což znamená strašit, nahánět strach, děsit, vylekat, ale také otřásat, či vyvolávat zemětřesení. Terra znamená Země, hlína, půda. K nám se slovo terorismus dostalo přes angličtinu, kde terror (česky teror) je hrůza, děs, strach, zděšení, útlak a úzkost. Český adekvát slova terorismus je záškodnictví.

Terorismus může být obecně definován jako jakékoli použití násilí k dosažení politických, mocenských či ideologických cílů. Terorismus mívá mnoho příčin a motivací. V obecné rovině jde vždy o způsob primárně ideologické manipulace a sekundárně obchodních spekulací s organizovanou skupinou lidí, s cílem radikální změny, ovládnutí nebo zničení určitého společenského systému.

Odborně můžeme terorismus definovat ze čtyř pohledů:

- odborně vědecký – akademický názor
- vládní autority – oficiální názor
- pohled veřejnosti – veřejný názor
- teroristů a jejich sympatizantů

Odborně vědecký, akademický názor nahlíží na terorismus jako na metodu vzbuzování strachu prostřednictvím opakovaných násilných aktů, vykonávaných tajnými nebo polotajnými jednotlivci, skupinami či státními orgány z idiosynkratických, kriminálních nebo politických důvodů, přičemž na rozdíl od atentátů nejsou přímé oběti násilí pravým terčem teroru. Okamžité lidské oběti násilných aktů jsou obvykle buď vybrány náhodně z cílové veřejnosti, nebo záměrně a slouží k předání nějaké zprávy. Komunikační procesy mezi teroristy, obětí a hlavním terčem (vlastně manažerským cílem) jsou založené na násilí a šíření strachu, jsou využívány k manipulaci hlavního terče (veřejnosti) tím, že se z nich stávají terče teroru, požadavků nebo upoutání pozornosti, v závislosti na tom, zda jde o zastrašování, násilné donucování nebo šíření propagandy.

Oficiální definice teroru a terorismu mají vazbu na tvorbu legislativních nástrojů. Pro účely zákona se terorizmem rozumí použití násilí pro politické cíle a zahrnuje jakékoliv využití násilí pro zastrašení veřejnosti nebo některé její části (1974, Velká Británie).

Jiná oficiální verze říká, že terorismus je hrozba násilím nebo přímé použití násilí k politickým účelům jestliže:

- je taková akce zaměřena na ovlivnění přístupu a chování cílové skupiny, jež je širší

než okamžité oběti;

- působení takové skupiny přesahuje hranice národních států (např. národnost nebo vztahy do zahraničí příslušníků skupiny, sídlo nebo sídla skupiny, identita institucionálních nebo lidských obětí, vyhlášené cíle nebo mechanismy jejich uskutečňování. (1976, USA – CIA)

Terorismus je také klasifikován jako použití násilí nebo vyhrožování použitím násilí soudržnou skupinou násilnických osob (ne vojáků) za účelem dosažení politických zisků (1977, Evropská definice Trevi). Či terorismus je hrozba násilím nebo použitím násilí k dosažení politický cílů, prováděné jednotlivci nebo skupinami, konané ať již v opozici, nebo pro vládní autority pokud jsou takové akce zaměřeny na šokování nebo zastrašení velkých skupin obyvatelstva, větších než skupina aktuálních obětí (1980, USA – CIA). Další definice říká terorismus je průběžný proces boje za politické cíle, kterých se dosahuje metodou násilných útoků na životy a majetek třetích osob, zvláště pak krutými zločiny dle § 129a, odst.1, trestního zákona (vražda, zabití, vydírání, únos, zhářství, pumové atentáty) nebo jinými násilnými akty, které slouží k přípravě podobných zločinů (1985, Německý spolkový úřad). Za konečnou uveďme definici, že terorismus je použití síly nebo násilí proti osobám nebo majetku k zhanobení trestních práv státu pro účely zastrašování, donucování nebo výkupného. Teroristé často užívají výhrůžky a vytvářejí obavu mezi veřejností, pokoušejí se přesvědčit občany, že jejich vláda je bezmocná vůči terorismu, a tím dostat okamžitou publicitu. Názor veřejnosti na terorismus je laickým pohledem, zpravidla ovlivněný buď vlastní zkušeností nebo zprostředkovaně formou medií. Terorismus je nejčastěji vnímán jako velká hrozba. V naší zemi často převládá názor, že u nás se nemůže nic takového stát. Tento názor veřejnosti se opírá o hypotetickou nevýznamnost Česka v rámci velkých evropských států. Pravda je, že zatím k žádným závažným činům, které bychom mohli označit jako teroristické činy prakticky nedošlo. To však neznamená, že nám toto nebezpečí nehrozí. Jsme členy mezinárodních uskupení, naše vojenské jednotky se účastní mezinárodních vojenských misí v zemích, kde se teroristické myšlenky rodí a naše zahraniční politika je zřetelně zaměřena na spolupráci se zeměmi, které proti terorismu a teroristům bojují.

Z analytického hlediska je potřeba studovat definice používané teroristickými organizacemi. Už proto, že jde o ideologickou manipulaci. Podle teroristů a jejich sympatizantů je terorismus logický a spravedlivý odpor lidu proti státnímu terorismu, kapitalismu, rasismu, sexismu, imperialismu apod. Je to tedy forma spravedlnosti. Forma krvavé msty. Forma okamžité kruté a nezaměnitelné spravedlnosti, výkon moci utlačovaného lidu, který není ani tak specifickým principem, jako spíše důsledkem obecného principu demokracie, použitého v okamžiku, kdy je vlast v nejvyšší nouzi (Robespierre).

Jsou dva základní typy terorismu. Terorismus domácí a terorismus mezinárodní. Domácí terorismus zahrnuje skupiny nebo jednotlivce, jejichž činnost je zaměřena na základní prvky vlády nebo obyvatelstvo bez cizího záměru. Mezinárodní terorismus zahrnuje skupiny nebo jednotlivce jejichž činnost je založena na cizím vlivu na území nebo je směřována na občany žijící v zahraničí.

Způsoby provedení teroristického útoku jsou nevyzpytatelné a neznají hranic. Snad jedinou společnou vlastnost všechny mají. Je jí transparentnost. Nejčastěji se jedná o exploze, přímé bombové útoky a nástrahy, sekundární exploze na stavbách nejlépe s velkou kumulací lidí (New York, Beslan), v dopravních prostředcích (Madrid, Londýn), dále zápalné prostředky v kombinaci s explozí, střelbou a fyzickým napadením. Velmi pravděpodobným se stává ohrožení pomocí chemických, biologických a jaderných zbraní. Využívají se radioaktivní látky, dochází k zneužití a napadení datových sítí apod. Jsou odhady, že do roku 2012 budou některé ohrožující státy mít raketové nosiče jaderných, chemických, nebo jinak

nebezpečných hlavic schopných doletu až na naše území. Snad proto je dnes tolik diskutována otázka protiraketové obrany USA na území České republiky.

Příklad z praxe:

Zdroj: Petr Vančura, Institut pro národní bezpečnost

<http://info.plzen-city.cz/ptconf/pt02/files/Vancura-projev2-PD.doc>

Když hledáme motivace tohoto druhu terorismu, narážíme na řadu věcí. Chtěl bych poukázat na čtyři z nich.

Jednak je to určitý pocit rezignace v muslimských zemích na schopnost jejich společností dosáhnout životní úrovně a bohatství, které vidí na Západě. Tento proces popsal výborně spisovatel indického původu V.S.Naipaul, který nedávno dostal Nobelovu cenu za literaturu. V roce 1981 napsal knihu, která se jmenuje „Among the Believers“. Procestoval tehdy po převratu Írán, Pákistán, Malajsii a Indonésii a pokoušel se pochopit, co se v těchto zemích děje. Dospěl k závěru, že islámské země rezignovaly a obrátily se k náboženství jako k východisku svých problémů. Vůči Západu jim zůstal pocit jednak závisti a jednak u některých lidí nenávisti, a to je to nebezpečné podhoubí, ze kterého vyrůstá islámský terorismus.

Druhým prvkem jsou zvláštní islámské školy, ve kterých nedochází k žádné výuce tak, jak tomu rozumíme v Evropě, ale pouze k náboženské indoktrinaci a k probuzení nenávisti vůči nevěřícím.

Třetí prvek jsou teroristické výcvikové tábory, které nacházíme v islámských zemích. V těchto táborech jsou přímo jedinci, kteří přichází již s vlastním přesvědčením, že západní civilizace je zlá. Tady jsou cvičeni ke konkrétním teroristickým aktům, pravděpodobně někteří z nich prošli předtím také islámskou indoktrinací.

Posledním z oněch čtyř prvků je pozoruhodný jev bohatých muslimů, kteří poskytují peníze na financování těchto činností. Příkladem je právě Usáma bin Ládín, milionář, který z nějakého důvodu nenávidí Západ a financuje teroristické počínání. Zdálo by se, že máme poměrně jasný obraz o tom, co to je terorismus. Obraz islámských fanatiků, kteří vyrůstají z beznadějných podmínek, v nichž roste nebo je vzbuzována nenávist a oni se pouštějí do svaté války proti Západu. Ten obraz ale takto jednoduchý není. Terorismus není pouze islámský terorismus. Terorismus obecně je vedení jakéhosi boje prostředky, které jsme se naučili nazývat teroristickými, to je násilí a zastrasování.

I tady v Česku máme určité zárodky teroristického počínání, a to ve skinheadském hnutí. Také tady se objevují všelijaké zločinecké bandy, které mají podobné chování. Skinheadi terorizují většinou Romy, zločinecké skupiny terorizují turisty, cestují v metru, na železnicích. Kde jsou kořeny tohoto našeho místního terorismu? Většinou bývá citována špatná výchova, kriminální nebo alkoholické prostředí, někdy se mluví o dědičných sklonech. Pak jsou tu ovšem i další aspekty, o kterých se již tak často nehovoří. Zdá se, jakoby naše policie měla určitou slabost pro skinheady. Místo toho, aby zasáhli, se tváří, že nic nevidí, neslyší nebo se třeba ani neobjeví. Podobné je to se zločineckými bandami a zloději. Přestože místa, na kterých se to děje, např. turistické trasy, jsou běžně známé, policii tam takřka nevidíte. Nedávno byl v Praze západní expert, který nafilmoval u Karlova mostu kapesní zloděje. Několik hodin tam stál a filmoval s kamerou u boku a ti zloději vůbec neměli žádný pocit ohrožení. V rozhovoru později zveřejnil, že je to jasným důkazem toho, že policie není přítomna.

Terorismus do Evropy proniká s příchodem lidí z rozvojových zemí do vyspělých států jako Francie, Anglie, Německo apod. Proteroristické tendence se projevují zpravidla až u druhé generace přichozích, plně adaptované na podmínky hostitelských zemí, zpravidla již

se státní příslušností hostitelské země. Rozšíření zjednodušeného přeshraničního přechodu v rámci Schengenského prostoru přinese jistě nová teroristická rizika.

Historicky nejznámější teroristické organizace jsou Óm-širikó v Japonsku, Hizballáh a Al-Fatáh v Libanonu, Hamas v Palestině (Západní břeh Jordánu, pásmo Gazy, Izrael), Islámský džihád v Palestině (Západní břeh Jordánu, pásmo Gazy, Izrael), Al-Kájda z Iráku působící po celém světě, ETA ve Španělsku (Baskicko), GIA v Alžíru, RUF v Sierra Leone a IRA v Irsku.

V České republice zatím nejsou známy žádné domácí teroristické organizace. Nic méně je poměrně velký počet extrémistických skupin.

Hlavní účinná prevence proti terorismu je dána stavem bezpečnostních složek ve státě a případně jejich mezinárodní spoluprací. V hierarchii důležitosti je na prvním místě vláda a její bezpečnostní rada státu. Jejím výkonným nástrojem je Ústřední krizový štáb. Na dalším místě je Bezpečnostní informační služba (BIS) jako nezávislý orgán.

BIS provádí zajišťování informací o hrozbě teroristických akcí proti zájmům a představitelům ČR a významným zahraničním návštěvám, informací nutných k ochraně zájmů ČR a partnerských zemí před případnými pokračujícími teroristickými útoky a aktivitami, zabezpečuje informace k problematice proliferace zbraní hromadného ničení a jejich nosičů a zastupuje ČR ve Zvláštním výboru NATO.

Klíčovým rezortem je Ministerstvo vnitra, kde dominantní úlohu sehrávají speciální útvary policie. Například Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (ÚOOZ), Ochranná služba, Odbory obecné kriminality, Útvar rychlého nasazení, Odbor mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia ČR - Interpol Praha, Útvar pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti služby kriminální policie a vyšetřování, Úřad finanční kriminality a ochrany státu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR.

Mezi další zpravodajské služby patří Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI), který zabezpečuje informace, důležité pro bezpečnost a ochranu zahraničně-politických a ekonomických zájmů ČR, mající původ v zahraničí. Zpracovává zpravodajský souhrn informací ze všech dostupných zpravodajských zdrojů, zaměřený na dění, související s teroristickými útoky, který je využíván krizovým štábem ministerstva vnitra. ÚZSI věnuje zvýšenou pozornost identifikaci signálů o ohrožení zájmů NATO kdekoli ve světě a zpracovává jednotlivé zpravodajské informace pocházející ze zahraničí (např. o zájmových osobách, podezřelých z podílu na teroristické činnosti apod.). Analyzuje signály o ohrožení teroristickým útokem a poskytuje je vládě, Policii ČR, případně jiným příslušným subjektům.

Vojenské obranné zpravodajství (VOZ) zabezpečuje informace o záměrech a činnostech představujících vojenské ohrožení ČR, zabezpečuje informace o zpravodajských službách cizí moci, v oblasti obrany zabezpečuje informace o záměrech a činnostech namířených proti zabezpečování obrany ČR a zabezpečují informace o činnostech ohrožujících státní a služební tajemství v oblasti obrany ČR.

Hasičský záchranný sbor (HZS) plní úkoly na úseku integrovaného záchranného systému. Zabezpečuje zejména usměrňování IZS a přípravu na mimořádné události, organizaci zapojení ČR do mezinárodních záchranných operací při mimořádných událostech v zahraničí a poskytování humanitární pomoci do zahraničí. HZS koordinuje záchranné a likvidační práce, usměrňuje proces havarijního plánování, zpracování typových plánů pro řešení mimořádných událostí, plní úkoly v oblasti prevence závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými látkami; v oblasti požární ochrany, v oblasti civilního nouzového plánování (např. sjednocuje postupy se státy NATO a EU a zajišťuje v součinnosti s MZV spolupráci s OSN, OBSE a dalšími subjekty v této oblasti) a na úseku ochrany obyvatelstva. Na úrovni krajů řeší problematiku ochrany před terorismem krajské úřady a HZS krajů, a to

zejména v rámci bezpečnostních rad krajů (krizových štábů krajů). Přijímají nezbytná opatření k zajištění bezpečnosti v rámci kraje pro plnění opatření souvisejících s bojem proti terorismu spolupracují s BRS a ÚKŠ a rovněž s ostatními bezpečnostními radami (krizovými štáby) obcí.

Souhrn:

Terorismus může být obecně definován jako jakékoli použití násilí k dosažení politických, mocenských či ideologických cílů. Terorismus má mnoho příčin a motivací. V obecné rovině jde vždy způsob primárně ideologické manipulace a sekundárně obchodních spekulací s organizovanou skupinou lidí, s cílem radikální změny, ovládnutí nebo zničení určitého společenského systému.

Oficiální definice teroru a terorismu mají vazbu na tvorbu legislativních nástrojů. Pro legislativní účely se terorismem rozumí použití násilí pro politické cíle a zahrnuje jakékoliv využití násilí pro zastrašení veřejnosti nebo některé její části.

Jsou dva základní typy terorismu. Terorismus domácí a terorismus mezinárodní. Domácí terorismus zahrnuje skupiny nebo jednotlivce, jejichž činnost je zaměřena na základní prvky vlády nebo obyvatelstvo bez cizího záměru. Mezinárodní terorismus zahrnuje skupiny nebo jednotlivce jejichž činnost je založena na cizím vlivu na území nebo je směřována na občany žijící v zahraničí.

Kontrolní otázky:

- *Co je terorismus (definice)?*
- *Jaké jsou základní typy terorismu?*
- *Jaké jsou nejčastější způsoby provedení teroristického útoku?*
- *Vyjmenujte klíčové orgány, zabývající se prevencí a bojem proti terorismu.*

6. Management, krizový management

Klíčová slova:

management, manažerské funkce, manažerské dovednosti, manažerský cíl, plánování, organizování, vedení, kontrolování, personalistika

6.1 Historie managementu

Pravděpodobně první obecné základy managementu byly historicky položeny ve vojenských strategiích. Vojenské umění a technická úroveň zbraní sehrála významnou pokrokovou roli pro rozvoj ostatních odvětví společnosti, jako například v rozvoji řemesel, v zemědělství, v dopravě ale i v kultuře a umění. Vojenská strategie položila základy pro řízení velkých týmů, i když ne právě na demokratických principech. Armáda také ve své době sehrávala i jistou úlohu ochrany před mimořádnými událostmi v souvislosti se svou bojovností, a pak ochranou majetku panovníků v jejichž vlastnictví byli i lidé (nevolníci)

Jak bude dále rozvedeno, management se opírá o manažerské funkce a dovednosti. Aplikaci čtyř základních manažerských funkcí lze demonstrovat na armádní taktice vedení boje a řízení jednotek i když nutno zdůraznit, že současné moderní pojetí se poněkud liší. První funkci plánování lze demonstrovat na vojenské taktice a strategii s jasným cílem „vítězství“ a způsobem vedení boje. Druhá a třetí funkce organizování a vedení (být veden)

Za zakladatele moderního managementu založeném na teorii vědeckého řízení je všeobecně pokládán Američan Frederick Winslow Taylor (1856 – 1915). O Taylorovi je známo, že uvedl v život termín management, a to ve své zprávě, kterou přednesl před americkým Kongresem v roce 1912. Od této doby bylo slovo frekventované nejprve ve Spojených státech a postupně se rozšířilo do Evropy, Japonska a dále. Zajímavostí je, že v některých knihách je uveden datum smrti Taylora mylně právě na rok 1912.

byla ukryta v principech přísné vojenské kázně a subordinace, čtvrtý princip personalistika (vlastně kastovní princip) byl ukryt v mocenském postavení a ve vzdělanosti jedinců.

Při zvládání mimořádných událostí je nutné přejít na centralistický způsob řízení a koordinace, kterému vždy byly armádní systémy řízení nejbližší.

Moderní management založený na vědeckých principech řízení se mohl začít rozvíjet teprve s rozvojem moderního ekonomického myšlení. Ekonomické a politické podmínky ve společnosti nejvíce ovlivňují reálnou dosažitelnost manažerských cílů, tedy zejména ekonomický růst společnosti v návaznosti na systém uspokojování životních potřeb obyvatelstva (včetně ochrany společnosti v širokém slova smyslu), které je ve zpětné vazbě hnacím motorem ekonomické prosperity národa. Je proto logické, že filozofie, strategie, principy a technologie řízení manažerů i ekonomů se vzájemně prolínají.

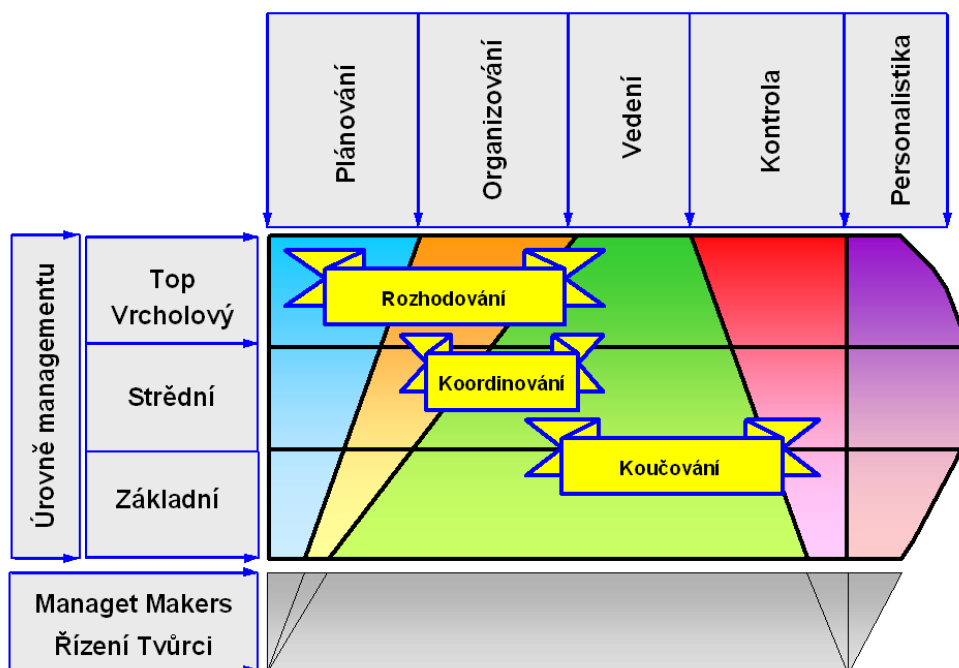
6.2 Manažerské funkce a dovednosti v krizovém řízení

Pojem „manažerská funkce“ lze přeložit do českého jazyka jako činnosti, úkoly nebo úkony pro řízení. Jedná se tedy o soubor základních metodických procedur, nebo přesněji systémových přístupů k dosažení manažerských cílů.

Manažerských funkcí je popsáno celkem pět. Jsou to funkce:

- Plánování
- Organizování
- Vedení
- Kontrola
- Personalistika

Na následujícím Obr. č. 4 je grafické znázornění manažerských funkcí.

Obr. č. 4 Manažerské funkce

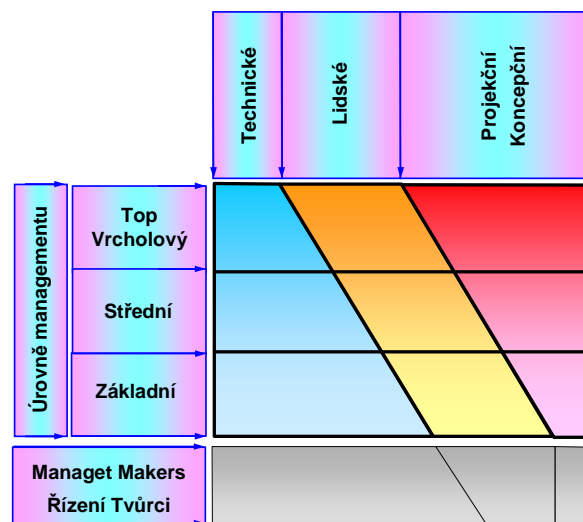
V centrální části obrázku - grafu je modrým polem znázorněna funkce plánování, oranžovým polem funkce organizování, zeleným polem funkce vedení, červeným polem funkce kontrolování a fialovým polem funkce personalistika. Všechna pole jsou horizontálně rozdělena na tři sektory, charakterizující úroveň managementu a sice top management či vrcholový management, střední management a základní management. Jsou to všechno stupně lidí vykonávajících manažerské funkce. Proto je ve spodní části tmavě šedou barvou vyznačeno pole zastupující koncové realizátory tedy čisté tvůrce, kteří jsou ve svých funkcích řízení. Pracovně jsou nazváni řízení tvůrci nebo anglickým výrazem manager makers.

Osobností znamenající mezník tvorby managementu byl francouzský průmyslník Henry Fayol (1841 – 1925) posléze nazývaný jako otec moderní teorie managementu. Jeho přínosem pro teorii managementu bylo popsání celkem čtrnácti principů managementu a pět manažerských funkcí.

Tvar polí manažerských funkcí vystihuje podíl manažera na výkonu funkce. Z grafu lze pak vyčíst že:

1. Plánováním se nejvíce zabývají vrcholoví manažeři a nejméně základní.
2. Organizováním se také nejvíce zabývají vrcholoví manažeři a nejméně základní.
3. Vedením se zabývají vrcholoví manažeři nejvíce a proto „jsou vedeni nejméně“.
4. Kontrolu, jako princip úspěšnosti splněných cílů, provádějí vrcholoví manažeři nejvíce.
5. Personalistiku jako odbornou specializaci, vykonávají odborníci středního managementu nejvíce.
6. K manažerským funkcím patří prezentovat i manažerské dovednosti viz. následující Obr. č. 5

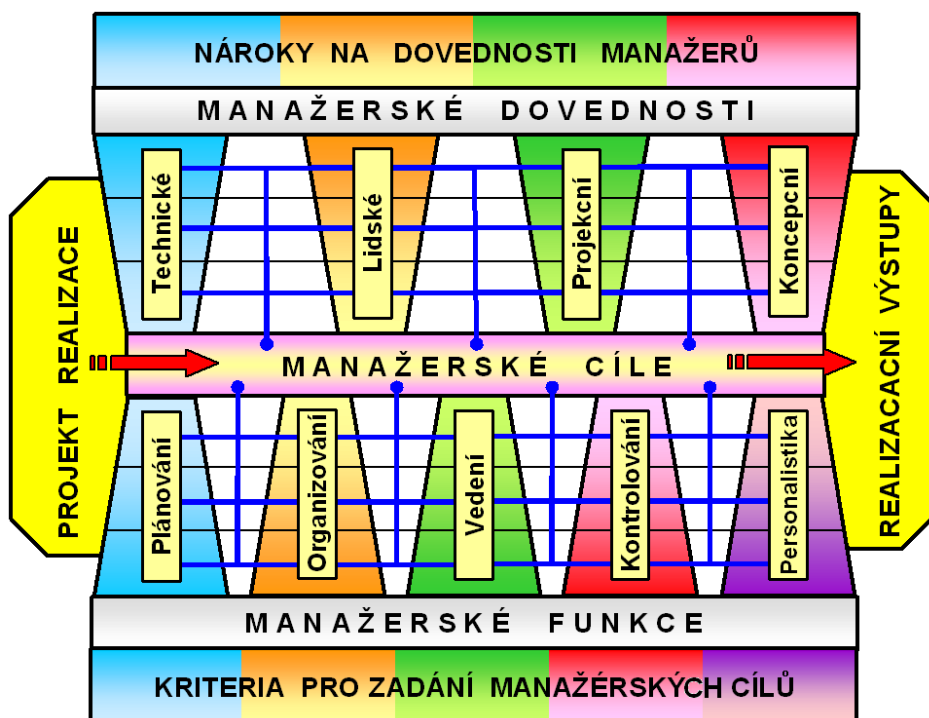

Obr. č. 5 Manažerské dovednosti

Podobně jako u manažerských funkcí tak i u manažerských dovedností vystihuje plocha pole podíl manažera na znalosti dovednosti. Z grafu lze vyčíst:

2. Technické dovednosti (modrá barva) má logicky nejvíce základní management.
3. Lidské dovednosti (žlutá barva), tedy především schopnost pracovat s lidmi je na všech úrovních přibližně stejná.
4. Projekční a koncepční dovednosti (červená barva) hodně prozrazují o analytických schopnostech manažera a nejvíce přísluší vrcholovému managementu.

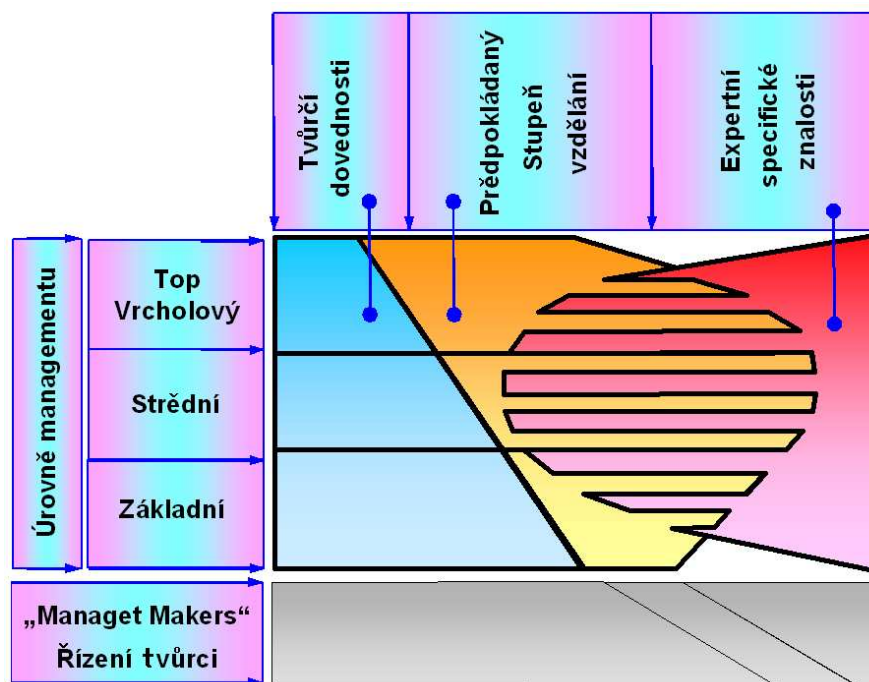
Následující Obr. č. 6 má za cíl poukázat na souvislosti mezi dovednostmi a funkcemi ve vztahu k manažerskému cíli.

Obr. č. 6 Porovnání dalších souvislostí mezi manažerskými funkcemi a dovednostmi

Pokud mají manažerské cíle vyústit do realizačních výstupů (realizace cíle) je prvním krokem manažera stanovit jednotlivá kritéria, tedy klasifikaci různých podmínek udržitelnosti a vylepšení stávajícího systému, ekonomických kalkulací, uživatelského prostředí apod., vyplývající ze záměru zadavatele projektu realizace manažerského cíle. Dovednosti manažerů se primárně odráží ve zpětné vazbě v tom, jakým způsobem ctí na svých úrovních principy manažerských funkcí. Sekundárně lze pak hodnotit konkrétní univerzálnost dovedností s ohledem na specifika manažerských cílů. Zde je nutné konstatovat, že grafy manažerských funkcí a dovedností na Obr. č. 4 a5 demonstrují všeobecně pojmáný stav míry znalostí. Vždy je však přínosné, když jsou znalosti manažerů vyšší a v případě krizového řízení především v oblasti tzv. inženýrského přístupu.

O předpokládaných znalostech manažerů vypovídá obr. č.7, který mimo jiné dokazuje, že hlavním posláním vrcholových manažerů není zvládnout případně tvořit vysoce expertní analytické studie, vykonávat sociální průzkumy, konkrétní vědecko-technický vývoj zařízení, vymýšlet složité softwarové nástroje na podporu řízení apod., ale s dobrým všeobecným přehledem, vyváženým citem pro koncepci a projekci řídit týmovou práci.

Obr. č. 7 Znalosti manažerů

Z obrázku je patrná důležitá odborná úloha podpory středních až vyšších manažerských stupňů pro vrcholový management. Pokud v systému chybí odborníci schopní vyvíjet a propracovávat nové technologie bez zbytečné organizační zátěže, a pokud není systémově podporováno jejich vzdělání pro specifickou specializaci, není manažerský systém celkově dostatečně funkční a sklouzává od odborného pojetí do úřednických přístupů. Na druhé straně je nutné vštípit do podvědomí vrcholovým manažerům, že bez jejich kvalitního zadání manažerských cílů a jejich koordinace nejsou manažeři středních stupňů schopni podporovat svou činností udržitelnost celého systému, vzhledem k vazbě na nižší stupně managementu a často způsobí vnitřní krizi celého systému.

Ve stručnosti budou níže popsány manažerské funkce a dovednosti v pojetí všeobecného a krizového managementu.

Funkce plánování (Functions of planning) je o schopnosti manažera převádět své myšlenkové procesy (myšlenkové mapy) do plánů. Přičemž každý plán vztahující se k manažerské činnosti je ve své podstatě formou vize (idey) realizace manažerského cíle. S předchozím tvrzením je pozoruhodná významová shoda českého významu slova plánování, kdy ve slovníku nalezneme slova jako záměr, úmysl nebo zámysl. Pro přesnost nutno podotknout, že v této knize je samozřejmě myšlen přístup k plánování v manažerském pojetí a nikoli k obecně používané aplikaci slova plán typu technický výkres, mapa, náčrtek apod.

Systémově musí mít plán (projekt) svou logickou strukturu, informačně využitelnou formu, technologický vztah k časové realizaci (budoucnosti). Pro krizové řízení je plánování naprosto dominantní činností startující všechny další procesy, preventivními činnostmi počínaje a zvládáním krizových situací konče. Plány zaměřené na krizové řízení jsou vždy systémem – souborem hierarchicky uspořádaných plánů tvořících jako celek dokumentaci nazvanou krizový plán nebo jsou samostatnými fyzickými případně elektronickými dokumenty na které se krizový plán ve své struktuře odkazuje.

Krize, krizový stav, krizová situace není dána velikostí ztrát nebo rychlostí ničivých dopadů, ale složitostí problémů spojených s hypoteticky možnou bezradností lidí (např.

v krizových štábech) situaci řešit, když na ně přímo či nepřímo působí. Proto by měl být krizový plán informačně zaměřen především na podporu složitých případů rozhodování specifických manažerských týmů a to metodicky, jednoduše a srozumitelně, koncepčně, stručně, jasně, v reálných časových mezích, jasně vymezených kritériích, které nejsou v rozporu s danými kompetencemi (legislativa). Krizový plán musí respektovat schopnosti lidí v manažerském týmu s ohledem na jejich vzdělání, výcvik, stresovou odolnost a výcvik. V neposlední řadě je důležité v plánu zvážit technické zázemí řešitelů a jejich pracovní prostředí.

Funkce organizování (Functions of organizing) je druhou dominantní funkcí po plánování. Organizování je zdomácnělý, všeobecně významově jasný výraz. Českými synonymy jsou výrazy zařazování, způsob uspořádání, sdružení osob apod.

Organizování procesně bezprostředně navazuje na plánovací proces, a to dvěma manažerskými přístupy. Prvním přístupem jsou organizační opatření v přípravném období na mimořádné události ve vazbě na manažerskou funkci personalistika a druhým přístupem jsou bezprostřední organizační činnosti při řešení dynamických procesů (například během řešení mimořádné události) ve vazbě na manažerskou funkci vedení.

V oblasti krizového managementu je organizování pojímáno jako přiřazování manažerských rolí výkonným orgánům, v souvislosti s možnými nebo vzniklými krizovými situacemi a koordinací pracovních týmů (například krizových štábů), nasazených sil a prostředků integrovaného záchranného systému. V období příprav na krizové situace jsou organizační opatření zkoumány situační a procesní analýzou, jejímiž výstupy jsou scénáře, havarijní a operační karty, metodiky technologie zásahu apod. Jednotlivé typy organizování rozpracovávají i tzv. plány konkrétních činností, zaměřené například na evakuaci obyvatelstva, nouzové přežití, varování obyvatelstva, vyrozumění, scénáře pro aplikaci prostředků individuální ochrany, traumatologický plán, plány komunikace, povodňové plány a další. Důležitým organizačním dokumentem je také pracovní mapa krizového štábu, do které jsou zakresleny rozmístěné síly a prostředky na ohroženém území, evakuační trasy, místa humanitární pomoci apod.

Při vzniku mimořádné události v objektu nebo na území, která přerostla do krizové situace, jsou spuštěny připravené organizační opatření operačními středisky základních složek IZS. Operační střediska aktivují i další orgány a pohotovostní složky podle krizových plánů a také konkrétních pokynů hejtmanů, starostů, ředitelů krajských, okresních nebo územních složek IZS aktivují krizové štáby orgánů veřejné správy. Zde je nutné zdůraznit, že prvořadou činností krizových štábů není zkoumat detailní příčiny a následky působení mimořádné události, ale zvládnutí vnitřní organizace rolí v krizovém štábu a technickou aktivaci komunikačních prostředků pro následnou koordinační roli krizového štábu. Představu dominantní role funkce organizování za vzniku krizové situace ilustruje následující Obr. č. 8 v jednoduché škále hodnocení hvězdičkami.

Funkce organizování má největší rizika v případech, kdy dojde k selhání dílčích vyšších článků řízení, například vlivem působení mimořádné události, psychickým zhroucením, teroristickou akcí apod., a to zejména, když není stanovena zastupitelnost dostatečně schopnou náhradou. V těchto případech začínají často fungovat neformální organizační vztahy mezi konkrétními manažery bez ohledu na manažerské stupně řízení. Zajímavý je pak efekt samočinné adaptace těchto, v uvozovkách živelních týmů, na nové podmínky práce, kdy tento samotný stav je motivací pro vyšší výkonnost. Rizikem však může být tendence sklouznutí do emotivních rozhodnutí, čemuž se dá zabránit prováděním tzv. štábních cvičení, kde jsou podobné stavy předmětem nácviku.

Obr. č. 8 Dominující funkce organizování za vzniku krizové situace

Funkce vedení (Functions of directing) je třetí manažerskou funkcí. Samotný název funkce „vedení“ je buď překladem anglického slova directing nebo leadership, kterému odpovídá český význam slova vůdcovství, náčelnictví nebo vedoucí postavení či schopnost vést. Pravděpodobně nejvýstižnější je poslední výraz „schopnost vést“, neboť tvoří určitou poměrně zřejmou pojmovou hranici mezi manažerskou funkcí vedení a organizování. Jak ukazují výzkumy schopností manažerů zvládat vedení, je tato vlastnost manažerům z poloviny dána jejich osobnostními schopnostmi, jejich talentem a z poloviny je pak dílem jejich výchovy a dosaženým odborným vzděláním. Hovoříme-li o talentu, musíme mít na zřeteli i takové vlastnosti člověka, jakými je charisma osobnosti, vitalita a odolnost, zdravá průbojnost, sebevědomí a vytrvalost, přirozená inteligence, zejména ve spojitosti se schopností rychlého a racionálního rozhodování, schopnost empatie, důvěryhodnost, smysl pro fair-play a odpovědnost, být dostatečně flexibilní apod. Především pak platí zásada „Pokud chci motivovat ostatní pro dosažení manažerských cílů, musím být já sám motivován nejvíce!“ .

Ve veřejné správě je proto snaha, aby orgány krizového řízení i ostatní vedoucí a řídicí orgány výkonných složek IZS procházeli postupně tzv. kariéřním řádem. Současně s funkčním růstem by pak tito funkcionáři měli absolvovat sérii osobnostních psychologických testů, jejichž cílem je odhalit skutečné manažerské schopnosti i nedostatky. Následně je každý začleněn do vzdělávacího procesu v rámci „Vzdělávání v krizovém řízení“ vytyčeném poprvé usnesením Bezpečnostní rady státu č.211 se dne 25. září 2001 dále rozpracovaném zejména v zákonech 312/2002 Sb. a 218/2002 Sb. Cílem vzdělávání je získání teoretických a praktických návyků. Problematika vzdělávání však patří spíše do problematiky manažerské funkce personalistika viz dále.

Z předchozího vyplývá, že dominantním rysem funkce vedení je ovlivňování lidí motivací. Jaké jsou však principy motivace v oblasti krizového řízení? Platí zde všeobecná zásada, že lidé následují toho, kdo jim slibuje (komu uvěří), že uspokojí jejich potřeby, přání a touhy? Nebo lze motivaci odvozovat od škály možných manažerských cílů, kterými jsou v podnikání zisk a prosperita, v krizovém řízení záchrana lidí, jejich majetku a ochrana životního prostředí, ve vojenství obrana, vítězství a moc, v politice demokratická spravedlnost a další a další příklady? Je snad v případě krizového řízení motivace dána vyššími principy lidskosti s pocitem odpovědnosti a hrdosti, pýchou na tím, že jsem záchranář, že právě já nesu odpovědnost za bezpečnost na území, že jsem nositelem společenské cti apod.? Odpověď na

tyto a podobné otázky není překvapivě složitá, jak by se na první pohled zdálo. Žádný manažerský cíl a tím ani žádná pracovní funkce se z pohledu managementu nemůže opírat o ideály postavené na emocích, citech nebo snobství zahaleném aurou hrdinství. Tento fakt platí zvláště pro záchranářství a krizové řízení na všech úrovních managementu, kde na prvním místě vždy stojí racionální rozhodování a odborné znalosti ruku v ruce s inženýrskými systémovými přístupy. Pravdou je, že každý člověk je motivován tím, že očekává za vykonanou práci jistou formu fyzické a především pak finanční odměny odpovídající jeho manažerské roli, jejímž prostřednictvím může realizovat své společenské postavení i ostatní zájmy. Tyto základní principy motivace jsou univerzální. Tímto tvrzením však nelze vyvracet účinnost dalších rovněž univerzálních principů souvisejících s emotivní motivací. Ku příkladu prostá pochvala za kvalitně odvedenou práci je nanejvýš důležitým a celkově harmonizujícím prvkem pro ovládání lidí. Bohužel ne každý manažer umí použít pochvaly ve správnou chvíli. Obecně také platí, že každý člověk zapojený do pracovního procesu (skupinového úsilí), potřebuje mít míru jistoty, že je prospěšný.

Problémy ve vedení se vyskytují nejčastěji v oblasti individuálních lidských postojů v týmu. Nejčastější příčinou týmových konfliktů jsou chyby manažerského vedení vyplývající z neschopnosti jasně definovat manažerský cíl, obhájit jeho smysl a efektivitu, neschopnost realizovat přiměřenou dělbu práce podporující podnikavost, iniciativu a kvalifikační růst, neschopnost zvládat týmovou komunikaci negativním autokratickým stylem řízení ve kterém chybí prvky účasti členů týmu na spolurozhodování, neovladnutí psychologické a sociální manipulace týmu. Problémy přirozeně přináší ekonomická neschopnost, nezájem lidí o práci, chybějící vztah k zaměstnavateli, nevzdělanost, špatná manuální zručnost, špatně nastavená výrobní technologie, nezdravé a nehezké prostředí apod.

Funkci kontrolování (Functions of controlling) je čtvrtou manažerskou funkcí týkající se všech činností managementu. Pravděpodobně nejpřesnější překlad, v češtině zdomácnělého slova kontrolování vytvořeného z anglického controlling, je dozor nebo dozorování. Filozoficky zajímavým i když nepřesným výrazem, je slovo regulování.

Funkci kontrolování lze nejobecněji definovat jako způsob porovnávání plánu se skutečným stavem. Porovnávat znamená stanovit parametry a kritéria měřitelnosti. Měřitelnost pak úzce souvisí s monitorováním, jehož cílem je stanovení odchylek od definovaného „normálního“ tedy výchozího stavu. Smyslem a cílem kontroly je poznávání odchylek, které znamenají, že zkoumaný systém, například území na něž působí mimořádná událost a plánované činnosti lidí plnicích úkoly, má buď pozitivní – chtěný rozvoj nebo naopak, že systém je tímto ohrožen a je potřeba provést korekce. Korekce jsou pak v principu činnosti zabývající se především tzv. řízením rizik. Obecně lze rizika řídit prostřednictvím fyzických, organizačních, projektových, ekonomických, politických, sociálních a dalších opatření pro snížení možných ztrát na životech, majetku či životním prostředí a pro maximální prodloužení očekávané periody opakovatelnosti specifické mimořádné události.

Funkci kontrolování je nutné vždy aplikovat na lidské chování a na vlastní pracovní výkon, protože je pouze dílem lidí jakým způsobem budou realizovat manažerský cíl. Z tohoto pohledu je kontrola měřením úspěšnosti lidí. Pokud vyjdeme z předpokladu, že lidé jsou vůči manažerským cílům a pracovnímu procesu pozitivně motivováni, je nanejvýše žádoucí, aby kontrola nebyla v ruce manažera bičem za neúspěch, ale stimulujícím prvkem úspěšnosti. Vždyť ve většině případů je neúspěch při řešení krizové situace odrazem schopností manažera.

Při řešení krizových situací hodnotíme kontrolu jako zpětnou vazbu přijatých opatření. Za tímto účelem jsou vedeny samostatně operačně plánovací dokumenty a sice tzv. lhůtníky plněných úkolů a nařízení a harmonogramy prací.

Manažerská funkce personalistika (Functions of staffing) je pátou a poslední funkcí. Anglický překlad slova staffing znamená nábor, přiřazení lidí k práci nebo personální zajištění.

Z grafu na obrázku popisujícího manažerské funkce vyplývá určité zvláštní postavení personalistiky, protože její realizaci provádějí nejvíce odborníci na středním stupni managementu. Jednoduše řečeno, základním cílem personalistiky je udržovat a zdokonalovat již fungující organizační strukturu v kvalitním stavu. Způsoby dosažení tohoto stavu jsou ovlivněny mnoha faktory do nichž patří:

- Jaké manažerské cíle, tedy plánované úkoly manažeri a řízení tvůrci plní. Například ochrana společnosti před krizovými situacemi na daném území.
- Jak vrcholoví manažeri dokáží vysvětlit personalistům manažerské cíle a s tím spojené požadavky na množství, specializaci, univerzálnost a vzdělanost lidí. Všechny tyto požadavky a další pak ve vztahu k pracovním týmům.
- Jak kvalitní jsou personalisté, zodpovědní za výběr lidí. Musí co nejpřesněji pochopit manažerské cíle, musí mít znalosti a zkušenosti z oblasti psychologie, sociologie a antropologie, měli by se účastnit strategických porad o budoucnosti organizace, mít určité výsadní postavení v organizaci založené na důvěře vedení se kterým jsou v přímém styku apod. Personalista je pro ostatní pracovníky morálním vzorem.

Konkrétní činnosti personalistů a priority těchto činností jsou velice variabilní a jsou závislé například na typu organizační struktury a její velikosti, specializacích a vzdělanosti lidí v organizaci, na flexibilitě manažerského systému vůči dynamickým změnám v pracovním prostředí a vůči vykonávané pracovní činnosti. Heslovitě se personalistika zabývá především těmito konkrétními činnostmi:

- analyzování, plánování, náborů a výběr pracovníků prospěšných organizací,
- vedení agendy o pracovnících (osobní náplně, pracovní náplně, hmotné odpovědnosti, kvalifikační listy apod.),
- identifikace požadavků na pracovní síly, plánování kariérních růstů a přípravu pracovníků na budoucí funkce,
- identifikace slabých míst a nedostatků, doporučení na řešení,
- zabezpečení vzdělávání a výcviku,
- psychologické testování schopností lidí a týmů,
- řešení mzdové politiky (stanovení optimálního způsobu odměňování, zamezení plýtvání mzdovými prostředky),
- hledání motivačních stimulů a vytváření podmínek pro iniciativu atd.,
- organizace bezpečnosti práce a ochrana zdraví při práci,
- zjišťování pracovních rezerv, ustanovení zastupitelnosti,
- sledování plánů dovolených, nemocnosti apod.,
- reklama a propagace manažerských cílů

Manažerské dovednosti jsou pro manažery základními metodickými nástroji, pomocí nichž dosahují manažerských cílů a ovlivňují pracovní týmy k realizaci plánů. Jak bylo nakresleno v obrázku manažerských dovedností, rozlišujeme celkem čtyři manažerské dovednosti a sice technické, lidské, projekční a koncepční.

Technické dovednosti jsou zaměřeny na znalosti a zručnost v různých činnostech zahrnujících metody, procesy a postupy. Znamenají práci s nástroji a specifickými technikami a technologiemi. Technické dovednosti však nejsou jen dovednosti fyzické (mechanická práce) jako například způsoby používání nářadí a přístrojů, řízení zásahových vozidel, spouštění čerpadel, hašení pod elektrickým napětím, poskytnutí první pomoci, použití zbraní apod., ale v případě středního a vrcholového managementu dovednosti duševního charakteru, jako zvládnutí rozhodovacích metod, znalosti použití softwarů, vědomostí specifických vědeckých oborů (např. psychologie, matematiky, fyziky, chemie, biologie apod.), a také manažerských funkcí. Vrcholový manažer by měl však mít alespoň základní představu o technických dovednostech nižších manažerských stupňů a řízených pracovníků. Zde je potřeba zdůraznit, že právě ve vztahu k technickým dovednostem se zhodnocují znalosti získané při postupném kariérním růstu manažerů.

Lidské dovednosti jsou o schopnostech manažerů pracovat s lidmi a spoluvytvářet skupinové úsilí. Týmovou práci lze pak rozdělit na dvě části. Jednak jak se manažer sám adaptuje do pracovních podmínek týmu jako jedinec a jednak jak on sám tým ovlivňuje svou rolí. Lidské dovednosti pomáhají utvářet pracovní klima, podporující tvůrčí schopnosti. Například je důležité, aby vedoucí krizového štábu podporoval i určitou neformální komunikaci založenou na solidaritě a mnohdy i osobním přátelství. Panuje-li klid a pracovní pohoda jsou rozhodovací a analytické procesy rychlejší a racionálnější. Autorita vedoucího krizového štábu je nejčastěji snižována právě tím, že nedokáže svým neosobním chováním psychologicky zvládnout pracovní tým. Výzkumy například dokázaly zajímavý fakt, že pro řešení krizí je přibližně osmkrát lepší autoritativní typ vedoucího, který má podporu podřízených byť chybuje, než labilní vedoucí, který má kvalitní rozhodnutí, avšak tým, který jeho rozhodnutí zpochybňuje a nerespektuje.

Koncepční dovednosti jsou nejčastěji spojeny s přirozeným, vrozeným talentem manažera a dají se jen velmi těžce naučit. Jejich principem je schopnost manažera vidět celkový obraz dění, aplikováno na řešení krizí, vývoje krizové situace v kontextu s analyzováním, rozhodováním, koordinováním apod. Musí mít schopnost neutápět se informačně ve zbytečných detailech, ale i naopak nebýt příliš povrchní. Například vedoucí krizového štábu, který se nachází v terénu a sleduje vývoj mimořádné události, je zahlcen zbytečnými detaily, emotivními dojmy, dílčími problémy zásahových jednotek IZS. Jeho rozhodování pak budou často nesystematická a roztržštěná. Naopak, vedoucí krizového štábu, koordinující pouze na základě informací z vyšších stupňů velení, bude nejčastěji zahlcen administrativou, ztratí přehled o působení mimořádné události, začne být přehnaně opatrný ve svých rozhodnutích a časové kumulace neřešených problémů způsobí velké ekonomické ztráty, podobně jako při povodních v roce 2002 v Praze, kdy byla zaplavena podzemní dráha.

Projekční dovednosti jsou podobně jako koncepční dovednosti založeny na osobnostních kvalitách inženýrského myšlení. Obecně se dá říci, že vyjadřují schopnost manažera modelové imaginace (představitivosti a vize) blížící se skutečným stavům existence, strukturalizace a chování se umělých dynamických systémů a přírodních jevů. Pro řešení krizových situací jde o schopnost práce s mapou, geografickými informačními systémy, modelováním chemicko-technologických havárií, záplavových vln, ale i chování lidí, ekologických dopadů, ekonomických ztrát apod.

Znalost manažerských funkcí a dovedností je pojmána často jako bezzubá teorie managementu, ale opak je pravdou. Při analyzování chyb manažerů, orgánů krizového řízení veřejné správy, působících v krizových štábech, a to na všech úrovních vrcholového a středního managementu, dospějeme k názoru, že příčinou neúspěchů a problémů jsou vždy elementární manažerské chyby.

Souhrn:

Manažerské funkce lze přeložit do českého jazyka jako činnosti, úkoly nebo úkony pro řízení. Jedná se tedy o soubor základních metodických procedur, nebo přesněji systémových přístupů k dosažení manažerských cílů.

Manažerských funkcí je popsáno celkem pět. Plánování, organizování, vedení, kontrola, personalistika.

Manažerské dovednosti vypovídají o schopnostech manažerů a jsou technické, lidské, projekční a koncepční.

Kontrolní otázky:

- *Jaké jsou manažerské funkce?*
- *Jaké manažerské dovednosti?*
- *Jaké jsou cíle plánování?*
- *Rozved'te úlohu organizování.*
- *Jaký je význam manažerských funkcí a dovedností při aplikaci do praxe?*

6.3 Krizový management

Klíčová slova:

krizový management, krizové řízení, ochrana obyvatelstva

Krizový management (dále jen KM) bývá definován jako proces, při němž je uplatňován systém řídicích opatření a postupů, který komplexně řeší problematiku ohrožení území a umožňuje eliminovat krizové situace nebo minimalizuje jejich dopady na obyvatele, životní prostředí, majetek a na fungování společnosti na určitém území.

Pod pojmem krizový management „crisis management“ se v pojetí Evropské unie a NATO rozumí zcela jiná problematika než v ČR. Tímto pojmem je označováno uspořádávání sporů a zajišťování bezpečnosti v post- konfliktních oblastech, jakož i prevence konfliktů – např. vysílání vojáků nebo policistů do zahraničních mírových misí apod., i řešení nejzávažnějších situací politickou cestou. V amerických publikacích se pro český výraz „krizové řízení“ používá spíše označení „emergency management“. Přesný převod významu anglických slov „crisis“ a „emergency“ je nesnadný. V materiálech NATO je například rozlišováno mezi „crisis emergency“ a „conflict emergency“, Pod prvním pojmem je myšlena krizová situace vzniklá v důsledku přírodní pohromy, průmyslové havárie apod., kdežto druhý pojem se vztahuje ke krizovým situacím vzniklým následkem konfliktu, zejména ozbrojeného.

Pojem krizový management a krizové řízení v praxi nelze slučovat. Krizový management je interdisciplinárním oborem vycházejícím z managementu. Na management se můžeme dívat jako na systémovou vědu jejíž základy se opírají o manažerské funkce a dovednosti manažerů. Předmětem KM je především aplikovaný výzkum problematiky bezpečnosti. Je nesprávné zužovat bezpečnost pouze na řešení krizových stavů. Výstupy KM jsou určeny pro činnost tzv. orgánů krizového řízení, kteří realizují vlastní krizové řízení v praxi.

Zákon č. 240/2000 Sb., § 2 o krizovém řízení definuje KM jako „souhrn řídicích činností věcně příslušných orgánů zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s řešením krizové situace.“ V rámci obsahu zákona je tato definice odborně tolerovatelná.

Krizové řízení v manažerském pojetí, který má parametry jak pragmatického systémového přístupu směrem k manažerským cílům (ekonomické, politické a společenské), tak k etickým a hodnotovým principům lidí. Už samotný pojem krizové řízení sebou vždy nese určitý potenciál nebezpečí, určité charisma hrozby ve vazbě na rizika, tedy problémy spojené s efektivním analyzováním, modelováním a rozhodováním při týmové práci. Všude tam, kde se setkáváme s nutností respektovat etické kodexy, všeobecně antropologicko-sociální etické principy a také hodnotové žebříčky vyplývající ze stejných principů, všude tam hledáme principy hlubokého lidství, modely empatie do společenského dění, o které se krizový manažer opírá.

Jedna s odborných definic také říká: krizové řízení je ucelený soubor řídicích činností a postupů, přístupů, názorů, zkušeností, metod a opatření, zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností, které se užívají orgány krizového řízení ke zvládnutí specifických stavů. Krizové řízení je nedílnou součástí řízení státu, organizace či jiné instituce, které mají zájem na svém rozvoji. Jeho cílem je:

- předcházet vzniku možných kritických situací,
- zajistit přípravu na zvládnutí možných kritických situací,
- zajistit zvládnutí možných kritických situací v rámci vlastní působnosti orgánu krizového řízení a plnění opatření a úkolů uložených vyššími orgány krizového řízení,
- nastartovat obnovu a další rozvoj.

Krizové řízení bývá také označováno jako nástroj pro zajištění trvale udržitelného rozvoje společnosti, organizace, území a státu.

6.4 Krizový management a ochrana obyvatelstva

Krizové řízení je v současnosti pojímáno jako moderní trend přístupu k řešení řady složitých problémů charakterizovaných možnou krizovou situací, tedy typem nežádoucí mimořádné události se složitým nebo obtížně řešitelným stavem určitého systému. Krizová situace je na úrovni řešení orgánů veřejné správy vždy složitým sociálním, ekonomickým a mnohdy i politickým problémem. Zvláště s ohledem na možnosti kritériálního rozhodování a nedostatku zdrojů potřebných k likvidaci mimořádné události. Krizové situace na území ČR jsou charakterizovány tzv. krizovými stavy. Dle současné legislativy jsou jimi válečný stav, stav ohrožení státu, nouzový stav a pro území krajů ještě stav nebezpečí.

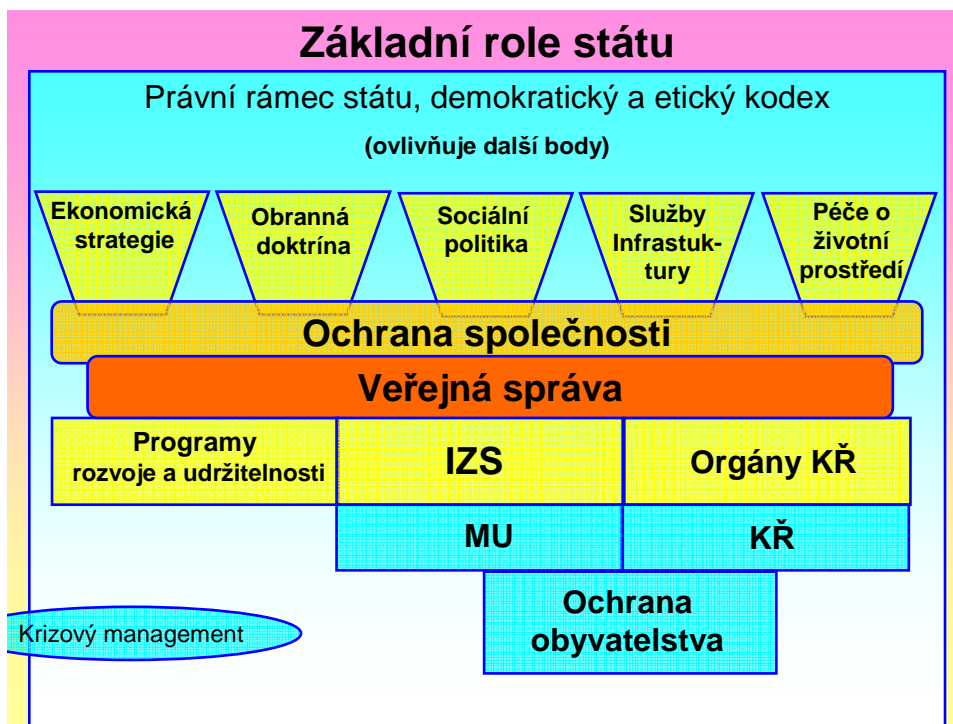
V souvislosti s krizovými stavy nebo s velkými mimořádnými událostmi hraničícími s krizovými stavy, kdy je obyvatelstvo a jeho majetek ohrožováno působením přírodních jevů, havárií nebo válečných konfliktů, je prováděno mnoho dalších opatření ochrany obyvatelstva. Zde je potřeba odpovědět na otázky, jaká je role krizového řízení a potažmo krizového managementu? Jaká je úloha ochrany obyvatelstva? Je-li ochrana obyvatelstva součástí krizového řízení nebo je-li tomu obráceně? A také odpovědět, zda-li je pojem ochrana společnosti shodný s pojmem ochrana obyvatelstva? Pro vysvětlení je nutné objasnit několik principů.

Definovat pojem krizové řízení v obecné rovině není účelné, protože krizové řízení jako prostředek k dosažení manažerských cílů se váže na teoreticky neohrazenou a prakticky širokou škálu lidských činností. Krizové řízení je typickým interdisciplinárním oborem. Samotný odborný strukturální obsah již specifické oblasti krizového řízení pro veřejnou správu je dále členěn do dvou základních kategorií, kterými jsou samospráva a státní správa. Tímto rozdělením jsou klasifikovány i jednotlivé orgány krizového řízení. Tyto orgány ve své podstatě pak tvoří krizový management, tedy týmy úrovní manažerů, kteří se

řídí zásadami vyplývajícími jednak z manažerských funkcí, manažerských dovedností, manažerských nástrojů a nástrojů krizového řízení a dalších atributů získávaných procesem vzdělávání a jednak konkrétními činnostmi dle specifických manažerských rolí úředníků a volených orgánů vyplývajících z potřeb státu kladených na orgány veřejné správy. Pro další vysvětlení je potřeba pochopit, jaká je základní role státu.

Česká republika je samostatným demokratickým státem, který je součástí širšího uskupení zemí Evropského společenství. Potřeby státu kladené na orgány krizového řízení vyplývají z hlavních funkcí státu a ty mají svá východiska v programovém prohlášení konkrétní vlády vzniklé ze svobodných voleb a z ústavní a zákonodárné činnosti obou parlamentních komor České republiky. Vláda, prezident a parlament ustanovují jaké bude mít stát ministry, ministerstva a také typy správních úřadů a spolurozhoduje o správním uspořádání hranic obcí a krajů s volenými orgány územní samosprávy a státní správy. Činnost ministerstev pak v podstatě vystihuje konkrétní úkoly státu vůči svému obyvatelstvu. Při zobecnění jsou hlavními pilíři státnosti zejména tyto atributy:

- Vytváření právního rámce státu, demokratický a etický kodex (ovlivňuje další body)
- Hospodářská politika státu
- Obranná politika státu
- Infrastruktura služeb obyvatelstvu
- Sociální politika
- Životní prostředí

Obr. č. 9 Základní role státu

Předchozí strukturální popis byl nutný k tomu, aby byly alespoň v hrubých obrysech nastíněny výchozí podmínky konkrétní role státu viz. Obr. č. 9. Všemi výše popsány atributy státnosti se prolínají opatření pro ochranu společnosti jako takové, mezi které lze

zahrnout pestrou škálu nejrůznějších negativních malých a velkých společenských a individuálních vlivů na obyvatelstvo, které jsou nějakými způsoby pozorovatelné, popsatelné a měřitelné. Jedná se například o zdravotní a hygienická opatření, bezpečnost práce, dopravní bezpečnost, obranu státu před vnějším vojenským napadením, ochranu digitálních dat, ekonomickou stabilitu, pracovní a sociální jistoty apod. Z tohoto titulu je možné chápat ochranu společnosti jako základní úkol státu, který v sobě obsahuje veškerá protioopatření včetně všech typů úrovní krizového řízení počínaje vládou, přes rezorty a správní úřady, přes veřejnou správu až po podnikatelskou sféru a individuální majetek občanů. Ochrana společnosti zahrnuje i ochranu obyvatelstva jako soubor specifických opatření (civilní ochrany) individuální a kolektivní ochrany obyvatelstva, jeho majetku a životního prostředí, způsobů včasného varování před působením mimořádných událostí apod.

Ochrana obyvatelstva je v systému zvládnutí všech typů mimořádných událostí (přestupky, poruchy, nehody, havárie, katastrofy...) samostatně řízenou a koordinovanou činností, často paralelně s eliminací působených mimořádných událostí, složkami integrovaného záchranného systému a případně orgány krizového řízení. Pro zvládnutí opatření ochrany obyvatelstva jsou zpracovávány jako součást havarijních plánů tzv. plány konkrétních činností (například plán individuální ochrany obyvatelstva, plán varování, plán ukrytí...). Za krizových stavů provádí řízení a koordinaci ochrany obyvatelstva, zpravidla prostřednictvím krizových štábů, orgány krizového řízení. Z tohoto pohledu může být pojímána ochrana obyvatelstva jako časově ohraničená etapa, která je součástí krizového řízení. Z pohledu prevence a potažmo řízení rizik na úrovni možných krizových stavů, včetně válečného, jsou připravována další opatření k ochraně obyvatelstva nad rámec plánů konkrétních činností do plánů krizového řízení, obranného plánování a civilního nouzového plánování apod.

Krizové řízení tedy nemůže být součástí ochrany obyvatelstva a dokonce ani nemusí ve specifických případech s opatřeními ochrany obyvatelstva souviset. Opatření ochrany obyvatelstva jsou v případě vyhlášení krizového stavu zabezpečována systémem krizového řízení.

6.5 Koncept rizika

Klíčová slova:

riziko, dominoefekty, synergie, kvalitativní riziko, kvantitativní riziko

Výchozím faktem je ta skutečnost, že pojem riziko vymyslel pro své účely člověk. Obecně lze konstatovat, že přírodní jevy ani chování a způsob přežití fauny i flory nemá s rizikem nic společného. Riziko má vždy vztah k člověku, který tímto specifickým způsobem hodnotí své okolí. Jinými slovy je to vztah mezi člověkem a jeho okolím. Na Obr. č. 10 dole je naznačeno formou škály, jak člověk riziko vnímá. Velikost horních oranžových šipek naznačuje, že dopady při projevu rizik jsou různé.

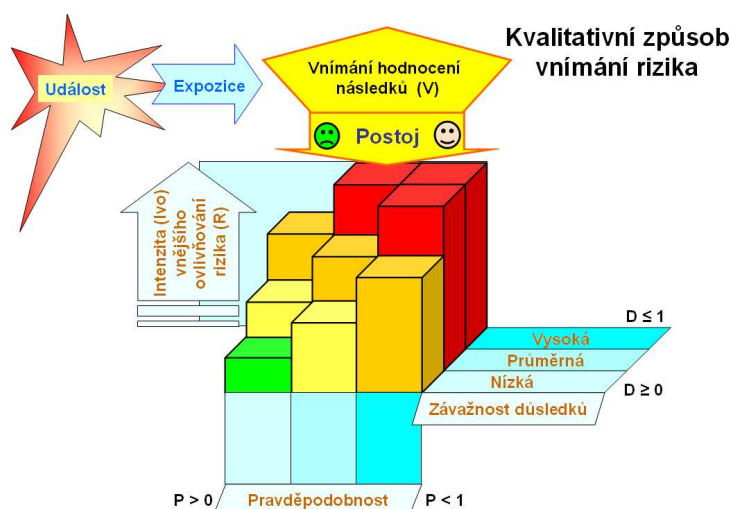

Obr. č. 10 Vnímání rizika

Z obrázku je patrné, že riziko pojednává o budoucích, deterministicky nepředvídatelných událostech majících negativní dopady vyvolávající konkrétní ztráty na životech nebo zdraví osob, na majetku a nepříznivých dopadech na životní prostředí. Riziko je spjato s místem a časem působení jeho příčin. Pokud se rizika projevují, je to vždy relativně postupně. Projevené riziko působí ve zkoumaném systému svými dopady a tím může vyvolávat příčiny vzniku nových rizik nebo projevu rizik. Vznikají tím tzv. dominoefekty. Pokud není možné dopady včas eliminovat například složkami integrovaného záchranného systému, lze pojímat nakumulované dopady jako synergii. Za prvořadé preventivní opatření lze pojímat tzv. řízení rizik. Principem tohoto procesu je provádět taková opatření, aby míra rizika byla snižována, regulována nebo udržována na minimální úrovni pravděpodobnosti projevu a současně s co nejmenšími očekávanými dopady.

V úvodu úvah o riziku bylo tvrzení „riziko vymyslel pro své účely člověk“ a člověk přece není stroj, ale tvor s vysokými nároky na pestrost života ve vazbě na životní hodnoty. Proč tedy svazovat riziko do normalizované krabice?

Riziko se zpracovává jednak kvalitativně (souvisí s vnímáním) a jednak kvantitativně (statistika, výpočty). Způsob kvalitativního vnímání naznačuje obrázek.

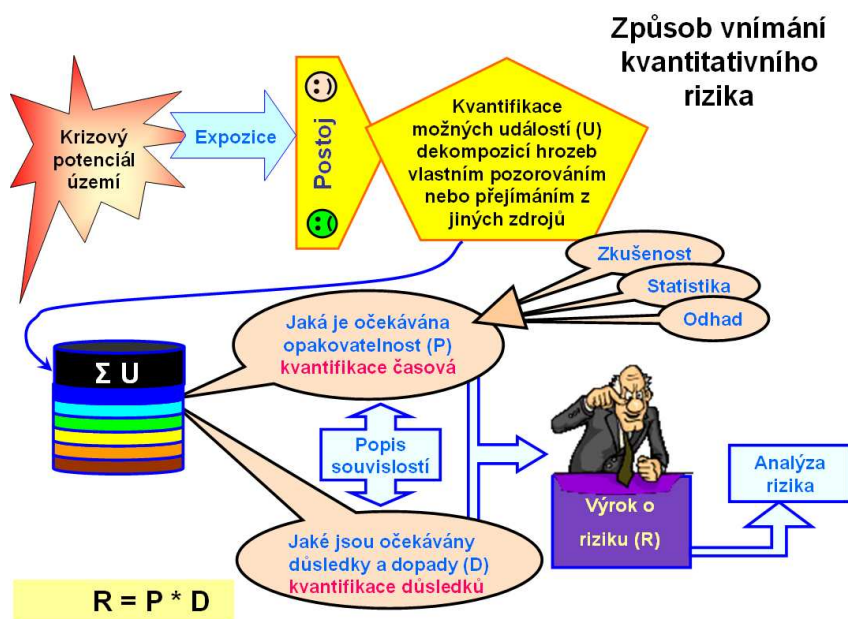
$$R = [P * \sum V_i * D_i] * \sum IVO_{med} + IVO_{pol} + IVO_{kul} + IVO_n$$

Obr. č. 11 Kvalitativní způsob vnímání rizika

Z Obr. č. 11 lze vyčíst, že člověk nejprve vnímá mimořádné události (mimořádnou událost), které jej vystaví expozici svého působení. Vnímá hodnocení možných následků (V) a zaujímá k nim svůj subjektivní postoj vyjádřený intenzitou vnějšího ovlivňování (IVO) rizika (R). Intenzita vnějšího ovlivňování může mít mnoho podob. Například IVO_{med} řeší intenzitu působení mediálního tlaku vnímajícího specifickou událost jako možnost manipulace s veřejností (vlastně za účelem zisku), IVO_{pol} se týká politických tlaků na veřejnost, IVO_{kul} se týká tradic, zvyklostí a kulturního vlivu, IVO_n zastupuje další vlivy. Opakovatelnost události je v tomto případě dána pravděpodobností (P). Posledním faktorem je vlastní závažnost možných důsledků (D). Kvalitativní vnímání rizika se pak dá vyjádřit žlutě podbarveným vztahem v dolní části obrázku. Praktické vyjádření kvalitativního rizika bývá hodně subjektivní a proto náleží expertům a jejich odhadům opírajícím se o zkušenosti.

Kvantitativní vnímání rizika se většinou opírá o statistická data, která jsou pozorovatelná v místě (možným rozsahem) a čase (například pravděpodobností).

Kvantitativních analytických metod je vzhledem k jejich jednoduššímu aplikačnímu charakteru, a to nejen pro zkoumané systémy typu území, nejvíce. Většina havarijních a krizových plánů obsahuje jen kvantitativní typy analýz. Možný způsob kvantitativního vnímání naznačuje obrázek.

Obr. č. 12 Kvantitativní způsob vnímání rizika

Za teoretický vstup možných problémů (mimořádných událostí) v území považujeme tzv. krizový potenciál. Krizový potenciál je zdrojem množiny událostí, kterým je obyvatelstvo vystaveno (expozice), ke kterému zaujímá určitý obranný a ochranný postoj. Prostřednictvím expertního týmu, který vypracovává například havarijní plán, jsou události popsány a utříděny do seznamů událostí ve vazbě na zdroje dat a informací. Každá událost je pak podrobena zkoumání, do jaké míry je opakovatelná (kvantifikace časová) a jaké budou důsledky na území při jejím vzniku. Při tomto procesu je vhodné sledovat souvislosti mezi událostmi. Po tomto procesu lze vyslovit výrok o tom co je riziko, jaké je jeho chování a vlastnosti. Riziko je pak součinem opakovatelnosti (v čase) a důsledků (ztrát/škod).

Souhrn:

Riziko se zpracovává jednak kvalitativně a jednak kvantitativně.

Kvantitativní vnímání rizika se většinou opírá o statistická data, která jsou pozorovatelná v místě (možným rozsahem) a čase (například pravděpodobností).

Kvalitativní způsob vnímání rizika znamená, že je nejprve vnímána mimořádná událost, která člověku vystaví expozici svého působení a pak teprve jsou hodnoceny možné následky a zauímají se subjektivní postoje vyjádřené intenzitou vnějšího ovlivňování rizika.

Kvantitativních analytických metod je vzhledem k jejich jednoduššímu aplikačnímu charakteru nejvíce. Většina havarijních a krizových plánů obsahuje jen kvantitativní typy analýz.

Kontrolní otázky:

- *Jaký vidíte rozdíl mezi kvalitativním a kvantitativním vnímáním rizika?*

6.6 Proces stanovení rizik

Obecně se riziko vztahuje k budoucím situacím, jejichž výsledky jsou nejisté. Riziko se proto chápe jako míra nežádoucích důsledků (vyjadřuje se jednotkou škod v čase), jako míra expozice vystavení škodlivým událostem nebo jako možná odchylka od očekávaných výsledků (řízení a rozhodování). Pojem řízení rizik se objevil poprvé v roce 1956 v pojišťovnictví. Koncept rizika jako nejistoty škody byl znám již od roku 1921 (F. Knight). Tradičně se riziko vyjadřuje jako vztah mezi četností a důsledky:

$$\text{Riziko} = \text{četnost (F)} * \text{důsledky (C)}$$

kde **F** je pravděpodobnost počáteční události * pravděpodobnost, že selžou ochranná opatření.

V některých případech se riziko popisuje následovně:

$$\text{Riziko} = \text{pravděpodobnost (P)} * \text{expozice (E)} * \text{závažnost (S)}$$

kde pravděpodobnost **P** vyjadřuje možnost či šanci, že specifický výsledek (událost) se vyskytne (pravděpodobnost se v mnoha případech nedá přesně vypočítat – pouze se odhaduje)

Kvalitativní pohled na riziko vyjadřuje vztah

$$\text{Riziko} = \text{hrozba} * \text{zranitelnost}$$

Riziko obvykle představuje očekávané škody či ztráty za jednotku času, a nelze ho tudíž směřovat s pravděpodobností. Vyjadřuje se například v jednotkách peněžních, v počtu mrtvých a zraněných apod. Nicméně riziko se chápe různě v rozdílném kontextu, například v souvislosti s:

- bezpečností se riziko vztahuje k možným škodám a ztrátám (majetek, lidské životy).
- identifikací se riziko může vnímat jako expozice vůči fyzikálním, chemickým, biologickým a sociálním podmínkám, jež mají škodlivý potenciál.

Ve speciálních případech se riziko vyjadřuje vztahem expozice a dávky či koncentrace (ekologická a zdravotní rizika).

Prvky rizika jsou:

- Četnost - obvykle se vyjadřuje jako počet událostí za časovou jednotku. Existují však i jiná vyjádření jako počet ujetých kilometrů, počet událostí na tunu přepravovaného materiálu, počet expozicí apod. Četnost se většinou určuje z historických dat, která by se však měla statistickými metodami prověřit.
- Důsledky - měří se rozsahem, velikostí a závažností účinků rizika (rizikové události). Vyjadřuje se počtem mrtvých a zraněných, dobou výpadku dodávky nějaké služby, finančními ztrátami apod.
- Hrozba - vyjadřuje možnost výskytu specifického útoku proti specifickému cíli.
- Zranitelnost - vyjadřuje možnost selhání bezpečnostních opatření.

Typy rizik (klasifikace rizik)

Existuje mnoho klasifikací rizika, například :

- specifické riziko
- fundamentální
- statické
- dynamické
- procesní riziko
- riziko aktiv apod.

Nejčastěji se však používá dělení rizika na čisté a spekulativní:

- Čisté riziko je vždy ztrátou (destrukce, konfiskace)
- Spekulativní riziko zahrnuje faktor nejistoty (škoda nebo zisk jsou možné)

Čistá rizika

Požár

Živelní pohromy

Spolehlivost informačních technologií

Bezpečnost práce

Přerušování podnikání

Spekulativní rizika

Finanční/úvěrová

Investice

Politická rozhodnutí

Lidský faktor

Rizika se z hlediska instituce veřejné správy (třídění a rozhodování) dělí na :

- Systémová rizika (politická rozhodnutí, tržní, průmyslová a podnikatelská, regulace, stav prostředí)
- Vnitřní rizika strategická (organizační struktura, rozhodování, důvěra veřejnosti)
- Vnitřní rizika provozní (kapacita, účinnost, kvalita služeb, informační technologie)

Z hlediska dopadů se rizika klasifikují jako rizika zdravotní, environmentální, bezpečnostní apod.

Shrnutí:

Riziko se v praxi krizového řízení obvykle vyjadřuje dvojnásobem - jako vztah pravděpodobnosti výskytu a závažnosti dopadů, nebo jako vztah hrozby a zranitelnosti. Při stanovení rizik je také důležitá klasifikace rizik, která má vliv na volbu vhodné metody.

Kontrolní otázky:

- **Jak se dá vyjádřit riziko?**
- **Jaké klíčové prvky riziko obsahuje?**
- **Jaké existují typy rizik?**

6.7 Kroky ke stanovení rizika

Obvykle se při stanovení rizik vychází ze tří otázek :

- Co špatného (nežádoucího) se může stát? Co může selhat?
- Jaká je možnost / pravděpodobnost, že se to stane?
- Jak závažné (intenzita, velikost apod.) mohou být účinky (dopady, následky)?

Ukazuje se však, že tyto otázky ne vždy odpovídajícím způsobem popíší rozsah rizika. Proto se kromě otázek na pravděpodobnost výskytu a intenzitu vystavení riziku používají další doplňující otázky z pohledu, viz. Tab. č. 9.

Času	„Jak dlouho budeme ohroženi?“
Nestálosti	„Jak se blíží odhady dopadů rizikové události skutečnosti?“
Složitosti	„Je obtížné riziku porozumět?“
Vzájemných vztahů	„Jak dalece spolu souvisí různá rizika nebo rizikové faktory?“
Ovlivnění	„Je možné riziko zvládat?“
Životní cyklus	„Jak se riziko mění v čase?“
Nákladová efektivnost	„Jak nákladná jsou opatření vůči riziku ?“

Tab. č. 9 Doplňující otázky o riziku

Stanovení rizika může být jednak velmi jednoduché (osobní posouzení), jednak může být složité, například když riziko posuzuje expertní tým s využitím různých metod a technik.

Klíčem stanovení rizika je volba správného přístupu k informacím, takže stanovení rizika z metodického hlediska se skládá z těchto kroků:

Krok 1: Formulace otázek týkajících se rizika.

Krok 2: Stanovení přiměřeného rozsahu, analýza

- Detailní analýza v širším zaměření: činnosti, procesy, funkce jsou důležité, a proto se hodnotí nejen vnější jevy, ale také vliv lidského faktoru.
- Detailní analýza, úzké zaměření: zaměřuje se na lidské chyby, poruchy apod.

Krok 3: Určit informace nezbytné k zodpovězení otázek z kroku 1 a 2. Při určování informací se vychází z těchto předpokladů:

- Existují informace (jsou dostupné) o možnosti výskytu jedné nebo více nežádoucích událostí – posouzení škod. Pro kvalifikované rozhodování o riziku je rovněž nezbytné hledat a shromažďovat informace o faktorech, jež mohou mít vliv, různé úrovně, na konečné rozhodnutí.
- Informace pro stanovení rizika a rozhodování o riziku tvoří systém vycházející ze zásad informačního managementu (organizace informace) *Cílem je více informování rozhodování – je lepší včasné dobré rozhodnutí, než dokonalé pozdní rozhodnutí.* Například neměly by se hledat a shromažďovat nevýznamné informace (hrozí informační zahlcení) nebo informace jsou k dispozici příliš pozdě (včasnost informací).

Problémy z praxe :

- *Analytici nevědí jak získat existující data, nebo nemají čas a prostředky na jejich získání*
- *Kvalita dat je sporná – data se často mění a jejich využití je značně složité*
- *Někdy jsou nutné expertní odhady četností, pravděpodobností, dopadů apod. Je však třeba si uvědomit, že i experti se dopouštějí chyb v uvažování:*
 - a) *„Dosažitelnost“ – možnost výskytu událostí se posuzuje podle toho, jak snadno si lze představit událost nebo jak snadno si lze vybavit nějaký příklad.*
 - b) *„Symboličnost“ – událost se posuzuje podle toho, jak je stereotypně chápána ve společnosti.*
 - c) *„Ukotvení a upravení“ – vychází se vždy z nějaké výchozí hodnoty, podle níž se další postup upraví. A i když se objeví nové informace, východiska se prakticky nemění.*
 - d) *„Pocity“ – pozitivní informace o přínosech ovlivňuje vnímání a usuzování rizika, což vede k podcenění rizika. Naopak negativní informace o přínosech vede k přecenění rizika.*

Náprava je relativně snadná – je nutné se ptát a ptát :

1. *Jak se dopělo k rozhodnutí nebo k závěrům?*
2. *Posuzovala-li se událost z více hledisek ?*
3. *Jaké jsou dolní a horní hranice nejlepšího odhadu? Atd.*

Krok 4: Výběr analytických nástrojů, jež vhodným způsobem zpracují informace o riziku (rizikové události, rizikovém faktoru).

Krok 5: Hodnotící informace o riziku - riziko se hodnotí z hlediska přijatelnosti různých zájmových skupin, vazby na jiná rizika (dané riziko by nemělo být příčinou jiného rizika) a nákladů a přínosů (Cost Benefit analýza).

Krok 6: Návrh alternativ opatření (přijetí, odmítnutí, snížení, zmírnění, přenos) Výše zmíněné kroky získávání informací nutných pro stanovení rizika se mohou různě vyskytovat ve sledu věcného stanovení:

- S1: *Identifikace* hrozeb (nebezpečí, ohrožení, rizikových faktorů)
- S2: Analýza rizika (odhad výskytu a závažnosti dopadů)
- S3: Stanovení přijatelnosti rizika

Faktory ovlivňující přijatelnost rizika

- Obeznačenost s rizikem
- Četnost - jestliže nevěříme že se riziková událost stane, pak riziko přijímáme
- Kontrola - osobně kontrolovatelné riziko je přijatelnější
- Pozornost medií - media ovlivňují přesvědčení a povědomí o riziku
- Závažnost důsledků
- Nenadállost důsledků - čím dříve pocítíme dopad, tím méně pravděpodobněji přijímáme riziko
- Obavy veřejnosti

Metody stanovení rizika

Kvalitativní metody vyhovují pro případy, v nichž je cílem stanovení obecného rámce rizika. Detailnější pohled na riziko, o němž se má rozhodovat, poskytují kvantitativní metody.

I. Kvantitativní stanovení rizika - použití kvantitativních metod vyžaduje značnou zkušenost a znalost. Existují tyto dva základní přístupy kvantifikace rizika:

- **Bodový odhad rizika** vychází z analýzy historických dat (časová řada) – četnosti výskytu. Bodový odhad je vhodný v případě, že rozhodování o riziku je citlivé na malé rozdíly v riziku (rizikových faktorech). Nevýhodu bodového odhadu může být také subjektivní volba.
- **Kategorizace podle důsledků nebo četnosti výskytu.** V tomto případě se musí v předstihu stanovit kategorie četnosti výskytu události a kategorie závažnosti a typu důsledků. Pokud se kategorií zvolí příliš málo, může se stát, že různým událostem se přiřazuje stejná úroveň rizika. Příliš mnoho kategorií vyžaduje časově náročné zpracování při hledání *správné kategorie* pro určitou událost (jev). Obě kategorie se pak vyjadřují pomocí matice rizika, jejíž prvek vyjadřuje určitou kombinaci možnosti výskytu a důsledků. Kategorizace pomocí matice rizika je obvykle méně přesná než bodový odhad a její správnost zcela závisí na stanovení kategorií a na zkušenostech hodnotitele.

Rozložení pravděpodobnosti

II. Kvalitativní stanovení rizika. Kvalitativní metody jsou snazší a rychlejší při stanovení rizika než metody kvantitativní a nevyžadují takovou zkušenost jako metody kvantitativní.

- **Subjektivní priorizace.** Každé události (nebo scénáři havárie) se přiřazuje priorita jako výsledek kolektivního týmového posouzení možnosti výskytu a závažnosti dopadů. Výsledky jsou však subjektivní, protože závisí na vnímání rizikových faktorů a slouží jen jako hrubý pohled na riziko (rizikovou událost).
- **Kriteriální uspořádání.** Rizikové faktory nebo události se skórují podle předem stanovených kritérií.

Příklady používaných metod

Kontrolní seznam (checklist)

Stručná charakteristika v bodech:

- Systematický postup vycházející z historických znalostí, jež jsou obsahem otázek.
- Checklist převážně využívá jednotlivce, nevylučuje se však malá skupina.
- Zakládá se na rozhovorech, inspekci, prohlídce dokumentace.
- Vytváří se kvalitativní seznam shody a neshody s doporučením na odstranění neshod (nesouladu).
- Kvalita hodnocení je závislá jednak na zkušenostech hodnotitele, jednak na tvůrci checklistu.

Omezení metody:

- Nepodchytí potenciální problémy, pokud se na ně checklist přímo nedotazuje.
- Poskytuje pouze kvalitativní informace.

Analýza změn

Stručná charakteristika v bodech:

- Systematicky se posuzují všechny rozdíly mezi normálními podmínkami, stavy a operacemi a podmínkami, jež mohou přispět ke vzniku rizikové události.
- Používá se jako proaktivní nástroj – vyhledává potenciální problémy.

Omezení metody

- Značně závisí na srovnávacích hlediscích a předpokladech.
- Ne vždy kvantifikuje riziko.
- Je silně závislá na zkušenosti a odbornosti analytika.

Analýza Co- Kdyby

Stručná charakteristika v bodech:

- Systematický avšak volně strukturovaný způsob.
- Používá se jako doplňující nástroj ve stanovení rizika.
- Vytváří kvalitativní popis potenciálních problémů.

Omezení metody:

- Důkladnost metody může být pro někoho obtížná.
- Poskytuje jen kvalitativní informace.

Uspořádání rizik / relativní indexování

Stručná charakteristika:

- Systematický postup využívající skórování.
- Využívá se především rozhovory, analýza dokumentace nebo inspekce.
- Vytváří indexy pro uspořádaný seznam priorit, seznam atributů, jež dominantně přispívají ke vzniku problému.

Omezení metody:

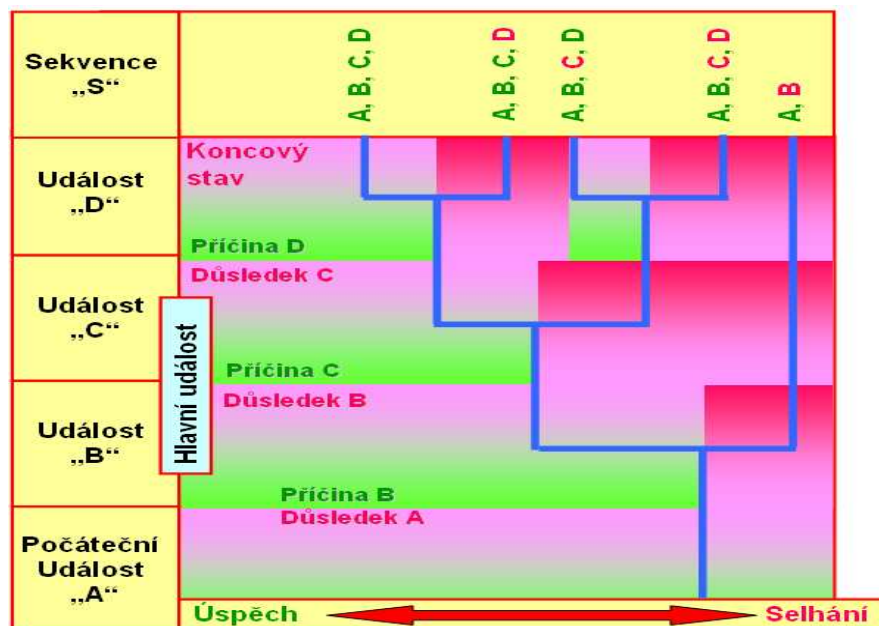
- Výsledky se mohou nesnadno vztahovat k absolutnímu/celkovému riziku, jelikož metody skórování jsou určeny především pro relativní srovnávání jedné činnosti s jinou (jednoho jevu s jiným). Skóre neposkytují žádné informace o riziku vztahenému k činnosti /jevu.
- Neexistují vhodné nástroje na klasifikaci (seřazení), jelikož se zaměřují na specifický typ rizika.
- Nevysvětlují jedinečnou nebo zvláštní situaci.

Strom událostí (ETA)

Používané pojmy v ETA:

- Počáteční/iniciační událost – výskyt situace, jevu, podmínek, jež mají nežádoucí účinky a dopady.
- Linie zajištění/ochrany (Line of assurance LOA) – ochranný systém nebo soubor činností reagujících na počáteční událost.
- Bod větvení/přechodu – má zpravidla alespoň dva možné výstupy, když je LOA aktivována.
- Scénář havárie/pohromy – specifický popis průběhu událostí od počáteční události k nežádoucím výsledkům.

ETA je založena na bázi grafického zobrazování formou stromu událostí. Každá větev stromu charakterizuje jednotlivou sekvenci jasně definovaných událostí navazujících na iniciační událost. Systémový příklad stromu ETA je na Obr. 13.

Obr. č. 13 Strom ETA

Postup tvorby stromu ETA lze shrnout do následujících kroků:

1. identifikace iniciační události
2. identifikace bezpečnostních funkcí
3. konstrukce stromů událostí
4. popis koncových stavů

Interpretace koncových stavů předurčuje analýzu následků (sekvence a její koncový stav identifikují jednotlivé případy rozvoje nehody) a vazby sekvencí na analýzu pravděpodobností (funkce událostí).

Stručná charakteristika:

- Modeluje se škála možných škodlivých jevů, jež vyplývají z počáteční události.
- Účinně vysvětluje závislosti, časové vztahy a domino efekt.
- Vytváří:
 - kvalitativní popisy potenciálních problémů jako kombinaci problémů souvisejících se sledem událostí z počáteční události,
 - kvantitativní odhady četností nebo pravděpodobností a relativní důležitost posloupností poruch a selhání včetně přispívajících událostí,
 - seznamy doporučení na snížení rizik včetně kvantitativního hodnocení doporučení.

Omezení metody

- Omezení na jednu počáteční událost.
- Může přehlédnout jemné systémové závislosti, což může vést k optimistickému hodnocení rizika (LOA může být závislá na operátorovi, včetně lidských chyb, společných prvcích apod.).

Diagram událostí a kauzálních faktorů

Diagram sestává z těchto prvků:

- Podmínka – charakteristický stav usnadňující výskyt události.
- Událost – bod v čase definovaný výskytem specifických činností/jevů/stavů.
- Havárie/nežádoucí jev – nezamýšlená činnost, stav.
- Základní linie událostí – klíčová posloupnost výskytu událostí vedoucích k havárii, neposkytuje však informace o přispívajících příčinách.
- Základní událostí a podmínky – události a podmínky vytvářející základní sled.
- Odvozená linie událostí – rozvíjí základní linii a obsahuje přispívající příčiny
- Odvozené události a příčiny.
- Kauzální faktory – klíčové stavy nebo podmínky, jejichž odstraněním by nevznikaly havárie nebo by se zmírnily její účinky. Příkladem jsou například lidské chyby, organizační selhání apod.

Omezení metody:

- Nemusí se vždy zjistit kořenové příčiny
- Není vhodná na jednodušší problémy

FMEA

Stručná charakteristika:

Systematicky a strukturovaně se hodnotí způsoby poruch a selhání. Poskytuje kvalitativní popis poruch, účinků a protiopatření včetně seznamu doporučení pro snížení rizik. Může také poskytnout kvantitativní údaje o četnosti poruch a výši škod.

Omezení metody:

- Analýza lidských chyb je limitovaná.
- Zaměřuje se na jednu iniciační událost problému

Shrnutí:

Existují dva základní přístupy ke stanovení rizika – kvalitativní a kvantitativní. S těmito přístupy souvisí také celá škála metod, z nichž se uvádějí v praxi nejpoužívanější.

Proces stanovení rizika je rozdělen na část sběru informací a na samotné věcné stanovení rizika.

Kontrolní otázky:

- **Z jakých kroků se skládá stanovení rizika?**
- **Jaká metoda by byla pro vaši praxi nejvhodnější?**

6.8 Některé další vybrané analytické metody.

HAZOP - Hazard and Operability Study (Analýza nebezpečí či ohrožení a provozuschopnosti)

Pojem hazard je v metodě pojímán jako operace, která může vyvolat ztrátu nebo škodu. Metoda vychází z pravděpodobnostního hodnocení hazardů jako zdrojů rizik. Jejím principem je expertní týmová práce často využívající brainstormingové a brainwritingové přístupy. V konečné aplikaci dochází k technologii identifikace nebezpečí systémem klíčových tzv. návodných slov (guidewords). Systém se rozdělí do částí s jednoznačným účelem a pomocí návodných slov se vyhledávají možné odchylky od plnění účelu systému. Výstupy metody nemusí mít jednotnou formu vzhledem k softwarové podpoře a typu zpracovávané preventivní dokumentace. Například se může jednat o scénáře protiopatření, výčet identifikovaných nebezpečných dopadů formulovaných v závěrečném doporučení apod.

Metoda HAZOP je vysoce systematická a univerzálně použitelná pro všechny složky systému a v jakékoli fázi jejího života. Pracovní tým nejprve klasifikuje různé aspekty analyzovaného systému v návaznosti na role v týmu a dat o systému (výchozí informace tvoří výkresová dokumentace, instrukce, předpisy, plány atd.) Jednotlivé prvky jsou pak hodnoceny systémem návodných slov kvantitativního a kvalitativního charakteru. Kvantitativní slova jsou ne (no), není (none), více (more), méně (less). Kvalitativní slova jsou současně – stejně (as well as), částečně (part of), naopak (reverse), jinak (other than). Hodnocení prvku pak vyjadřuje příklad v Tab. č.10, 11 a 12.

Návodné slovo	Odchylka	Příčiny	Následky	Návrhy změn
NE, NENÍ	Není průtok	Ucpání	Havárie reaktoru	Odstavit a vyčistit
VÍCE	Vyšší teplota	Malý průtok chladící látky	Havárie reaktoru	Odstavit a vyčistit
MÉNĚ	Menší koncentrace B	Pomalá reakce	Úkapy	Opravit potrubí

Tab. č. 10 Kvantitativní návodná slova metody HAZOP

SOUČASNĚ	Vyšší koncentrace X	Hoření izolace	Praskliny pláště	Výměna vadných součástí
ČÁSTEČNĚ	Přítomnost látky Y	Průnik stěnou	Toxický odpar	Evakuace, oprava
NAOPAK	Vzniká podtlak	Kondenzací	Žádné	Žádné
JINAK	Vibrace	Čerpadlo	Netěsnosti	Zastavit, opravit

Tab. č. 11 Kvalitativní návodná slova metody HAZOP

	Ne žádný nikoli	Méně málo omezený	Více velmi dlouho	Částečně dílčím způsobem	Právě tak jako rovněž	Jiný než	Opačný zpětná vazba
Tok	Není průtok	Malý průtok	Velký průtok	Nepřítomnost složky	Podezření na nečistoty	Vada materiálu	Návrat
Tlak	Volně otevřené	Malý tlak	Velký tlak	-	-	-	Vakuum
Teplota	Mrazivá	Malý tlak	Velká teplota	-	-	-	Autom. chlazení
Úroveň	Prázdný	Málo	Hodně	Malá úroveň	Vysoká úroveň	-	-
Míchání	Nemíchá	Špatně míchá	Přehnaně míchá	Přerušované míchání	Příliš pění	-	Odděluje
Reakce	Nereaguje	Reaguje málo	Reaguje příliš	Reaguje částečně	Reaguje vedlejším způsobem.	Špatná reakce	Rozložení
Zpětná vazba	Skokový nebo neznámý krok	Příliš krátké nebo malé	Příliš hodně moc	Skoková akce	Extra krátká akce	Špatná akce	Vnější vliv je opačný
Rychlost	Stojí	Pomalá	Rychlá	Vnější signál	-	Přerušené zlomené vedení	Zpětný chod
Ostatní speciální	Selhání funkce	Vnější otvor	Vnější trhлина	Únik z potrubí	Trhлина v potrubí	Začátek vypnutí, údržba	-

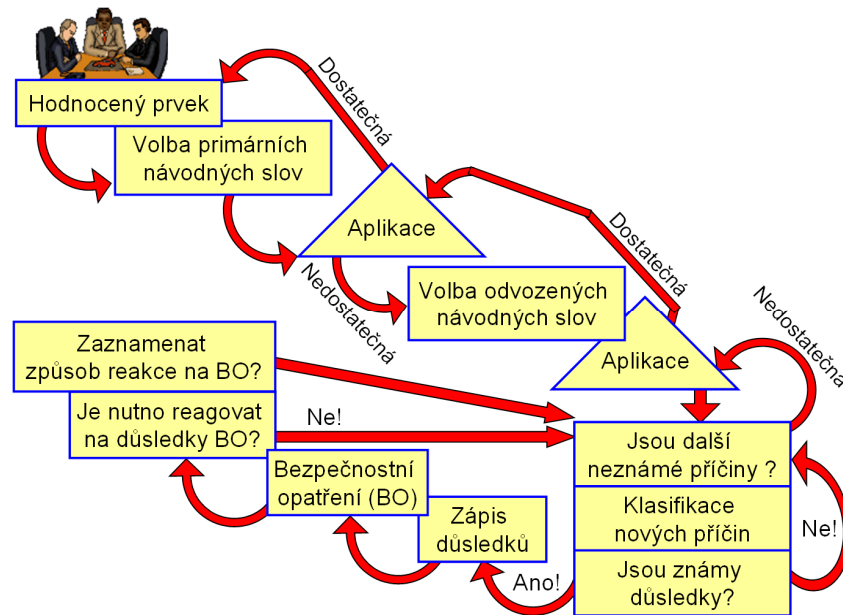
Tab. č. 12 Příklad vyplněné tabulky HAZOP

Metoda HAZOP se realizuje v těchto krocích:

1. Popis systému - procesně se ohraničí zkoumaný systém nebo činnost ke kterému se vztahují hazardy
2. Definují se problémy zájmu pro analýzu.

3. Popis subsystému - systém se dekomponuje na jednotlivé části a sekce pro analytické úvahy (činnosti, úchytky apod.)
4. Zkoumání systému - systematicky se zhodnotí každá úchytky pro každou část systému nebo činnosti. Vypracuje se dokument s doporučeními a další zprávy opírající se o sběr dat týmem. Přidělí se odpovědnosti a doporučení.
5. Použití klíčových slov
6. Stanovení příčin

Na Obr. č. 14 je příklad pracovního schéma metody HAZOP

Obr. č. 14 Pracovní schéma HAZOP

Pro stanovení příčin se určí referenční bod (Point of Reference) a příčiny se rozdělí do skupin na lidské chyby (organizační, technologické, lidské chování, technologie jako činitel nebezpečnosti), poruchy zařízení (viz tabulky) a vnější události (havárie, živelní události apod.). Po provedení klasifikace příčin je vypracován odhad dopadů, například formou tabulky matice rizika HAZOP Tab. č.13.

Očekávání Újma-škoda	Každý rok	Každou dekádu	Životnost zařízení	Dle podobného zařízení	Nepravdě- podobné
Ztráta života	1	1	2	3	NP
Zranění	1	2	3	4	NP
Ztráta času	3	3	4	4	NP
Jiné škody	4	4	4	4	NP
Není to hazard	NH	NH	NH	NH	NP

Tab. č. 13 Matice rizika HAZOP

1 – nepřijatelné, 2 – nežádoucí, 3 – přijatelné s kontrolou, 4 – přijatelné,
NH – není to hazard, NP - nepravděpodobné

Dalšími kroky pracovního týmu je stanovení bezpečnostních pojistek (preventivní, detekující, zmírňující) na základě systematického zhodnocení všech úchytek pro každou část systému nebo činnosti. Doporučení jsou zpracována do tabulky, ve které jsou uvedeny například klíčová slova, příčiny, odchylky, důsledky, následky, bezpečnostní pojistky, požadované akce, doporučení apod. Klasifikace doporučení bývá uspořádána podle priorit (vysoká – kvartál, průměrná – pololetí, nízká – dle dohody). Metoda HAZOP patří k časově náročným metodám analýzy rizik.

Odvozenou metodou HAZOP je HACCP Hazard Analysis and Critical Points (Analýza nebezpečí či ohrožení analýzou kritických bodů). Metoda je vyvinuta především pro účely potravinářského průmyslu se zaměřením na fyzikální, chemické a biologické hazardy nejčastěji ve směru k zdravotní nezávadnosti potravin. Tato potřeba vyplývá ze zákona č. 274/2003 Sb. o ochraně veřejného zdraví, který ukládá od 1. 5. 2004 všem provozovatelům služeb společného stravování zavedení systému kritických bodů HACCP. Opatření navazují na ISO 22000 a na systém běžně používaných postupů a norem, které ošetřují systém managementu kvality (ISO 9001). Metoda určuje kritické kontrolní body pro snížení hazardů. Kritické limity klasifikují přijatelné a nepřijatelné podmínky vyžadující opakované monitorování. Metoda používá pracovní tabulku Tab. č. 14.

Detailní popis hazardu:					
Postup monitorování	Kritické limity	Četnost	Nápravné akce	Odpovědnost	Dokumentace monitorování

Tab. č. 14 Tabulka HACCP

FTA – Event Tree Analysis (analýza stromu poruch)

Analýza stromu poruch je nástrojem pro hledání spolehlivosti rozsáhlých technologických systémů. Analytický přístup je založen na dotazu „Co by se muselo stát, aby došlo k určité nežádoucí události?“ Na rozdíl od indukční metody ETA využívá deduktivního přístupu shora dolů od důsledků k příčinám. Vychází se tedy z koncové události a hledají se příčiny její možné existence. Sestavovaný strom jde od kmene ke kořenům. Metoda je aplikovatelná i na více počátečních vzájemně provázaných událostí najednou. Metoda se aplikuje například na ekonomické systémy a technologické celky (chemie) s předpokladem výskytu poruch.

Pracovní postup může být následující:

1. Klasifikují se počáteční události a jejich možné příčiny
2. Nakreslí se strom poruch, jehož uzly tvoří rozcestníky typu „ANO – AND“ a „NEBO – OR“
3. Určí a popíše se postupy vzniku poruch jednotlivých prvků. Definuje se prahová hodnota funkčnosti zkoumaného systému s ohledem na předpokládanou poruchu. Pravděpodobnost poruchy vychází z předpokladu dle teorie spolehlivosti

$$P = \lambda * \tau / 2$$

τ = čas , λ = míra poruchovosti, P = pravděpodobnost

4. Určí se jednotlivé pravděpodobnosti. Například pro systém o šesti prvcích, kdy pět prvků je v poruše, platí pravděpodobnost

$$6 * (1 - P) * P^5$$

kde 6 je kombinační číslo (6_1). Pravděpodobnost, že čtyři prvky jsou v poruše je

$$({}^6_1) * (1 - P)^2 * P^4$$

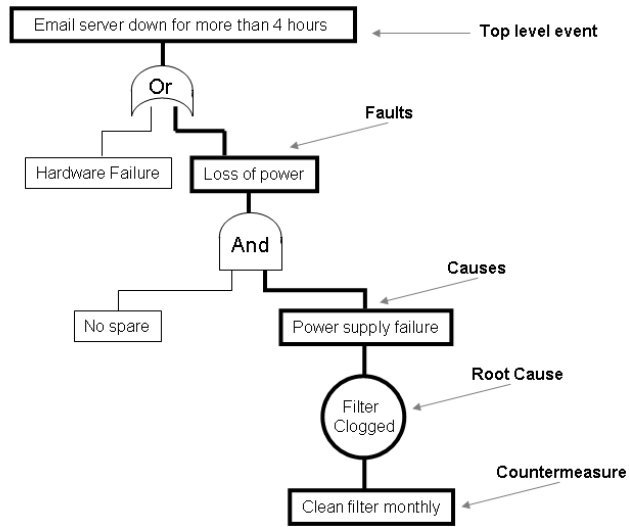
5. Sečtou se pravděpodobnosti poruch až do prahové hodnoty funkčnosti. Součet způsobů, ve kterých je 1 prvek mimo provoz pro případ 6 prvků =

$$= P^5 + 5 * (1 - P) * P^4 + 10 * (1 - P)^2 * P^3 + 10 * (1 - P)^3 * P^2$$

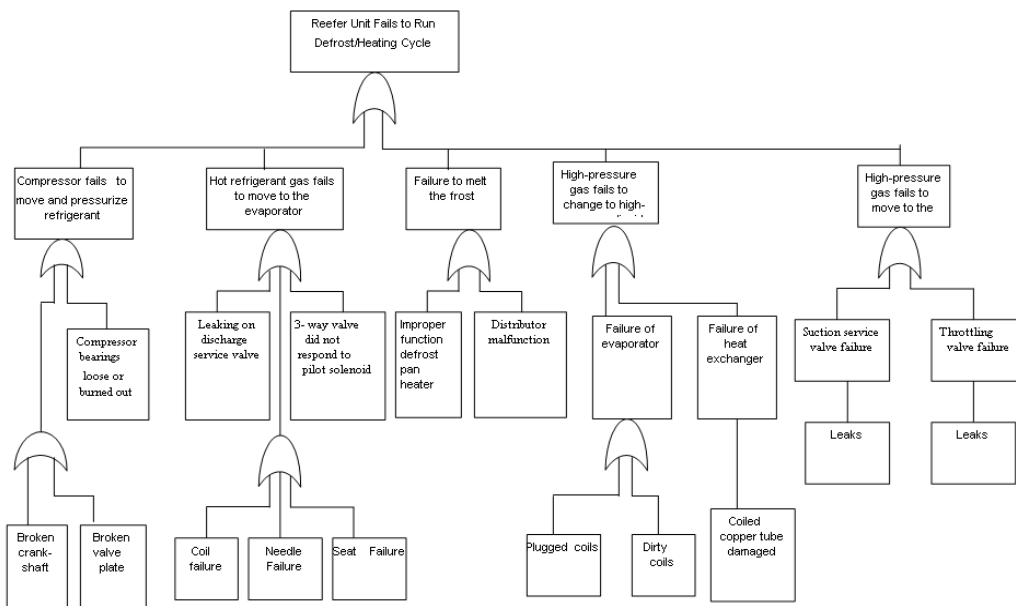
Součet způsobů, ve kterých jsou 2 prvky mimo provoz pro případ 6 prvků =

$$= P^4 + 4 * (1 - P) * P^3 + 2 * (1 - P)^2 * P^2 + 4 * (1 - P)^3 * P$$

Příklady stromů poruch.

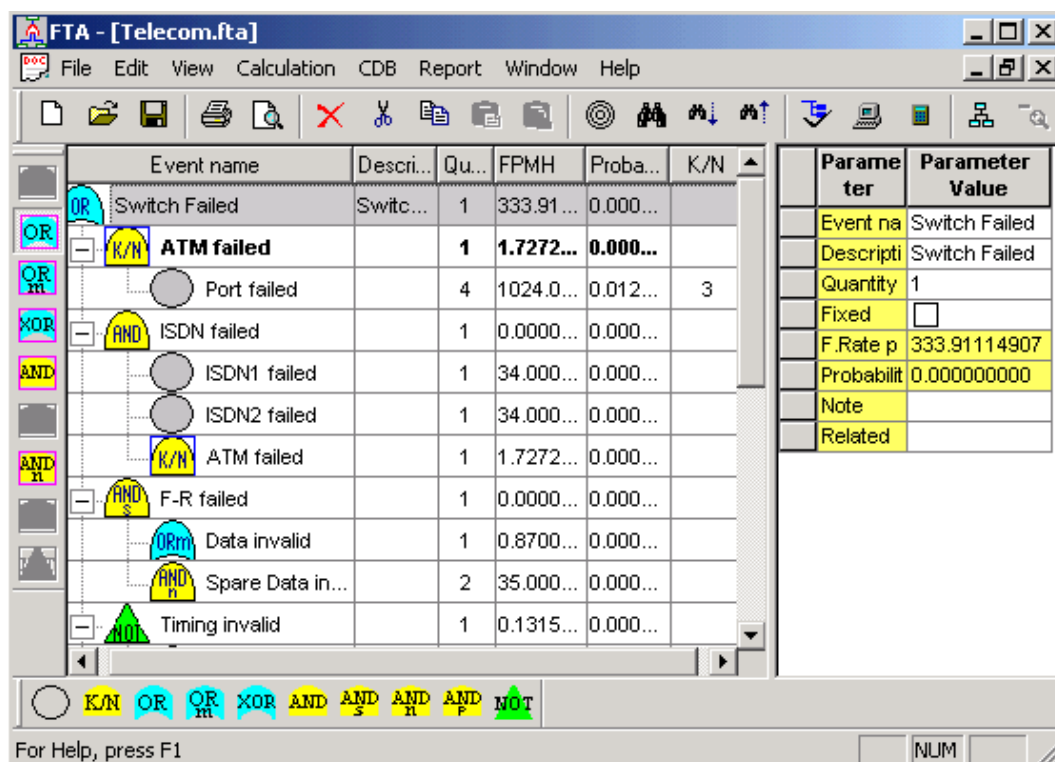

Obr. č. 15 Strom poruch (Zdroj: <http://www.itsmsolutions.com/newsletters/DITYvol1.gif>)

Obr. č. 16 Strom poruch (Zdroj www.mackblackwell.org)

Metoda FTA má několik variant softwarového zpracování například viz Obr. č. 17

Obr. č. 17 Softwarová aplikace metody FTA (Zdroj <http://www.bqr.com>)

ZHA - Zurich Hazard Analysis (analýza hazardů)

Metoda patří mezi univerzální typy analytických metod založených na brainstormingovém způsobu práce s cíleným seznamem provokativních slov. Předpokladem kvalitních výstupů je sestavení týmu zkušených expertů. Metodu lze prezentovat v těchto krocích.

1. Rozznání nebezpečí pomocí brainstormingu a za tímto účelem sestavených provokujících výrazů. Jimi jsou nejčastěji nebezpečné vlastnosti působící na systém jako toxicita, hořlavost, tlak, chybné funkce, vlivy na okolí apod.
2. Ohodnocení nebezpečí se provede škálou velikosti možných následků (katastrofické, malé, nevýznamné), určí se pravděpodobnost nebo četnost výskytu (velmi často, příležitostně, možná, nepravděpodobné, nemožné). Ohodnocené nebezpečí se stává pro potřeby této analýzy rizikem. Hodnocení je expertní a proto není verifikovatelné. Následně se vytvoří pracovní tabulka viz Tab. č. 15.

Z	P	Hazard	Spouštěcí mechanismus	Důsledky	Nesprávné akce

Tab. č. 15 Pracovní tabulka ZHA

Z = závažnost, P = pravděpodobnost

3. Profil rizika se znázorňuje sítí se dvěma osami. Osa Y je četnost výskytu se šesti hodnotami, osa X znázorňuje velikost následků a má čtyři hodnoty. Vlastní škála hodnot se stanovuje v etapě ohodnocení nebezpečí. V síti se vyznačí linie přijatelného rizika. Rizika napravo jsou nepřijatelná a musí být snížena nebo odstraněna.

4. Opatření ke snížení rizika se provádí dle priorit řešitelnosti. Snižují se tedy nejprve ta rizika, která mají největší pravděpodobnost a následky. Systém je však potřeba sledovat z pohledu zpětných vazeb, kdy eliminací jednoho rizika se mohou měnit priority. Z grafu lze vygenerovat tabulku viz Tab. č. 16.

Podle klasifikace ZHA (Zürich Hazard Analysis) lze scénáře ohrožení popsané v bodě 1 (platné pro město Oldenburg klasifikovat takto:

Č.:	Událost	Četnost	Dopad	Závažnost
1 N	přítal mohutných bouří	velmi vyjim. (E)	záplavy hmotné škody	I, II
2 N	vysoký příliv	pravděpodobné (C)	záplavy hmotné škody	III
3 N	proražení hráze	velmi vyjim. (E)	záplavy hmotné škody	II
4 N	velké dešťové srážky bouře	časté (B)	záplavy údery blesku hmotné škody	II, III
5 N	hurikán	pravděpodobné (C)	zničené budovy škody zpúl. větrem zranění	II, III
6 C	přeruš. dodávek proudu	velmi vyjim. (E)	zhroucení veřejného života	I, II
7 C	nedostatek pitné vody	velmi vyjim. (E)	zhroucení veřejného života propuknutí nemoci	I, II
8 C	přerušení dopravní infrastruktury	výjimečné (D)	narušeny dodávky	II
9 C	únik nebezpečných materiálů	časté (B)	zranění poškození životního prostředí	II, III
10 C	hromadná nehoda	pravděpodobné (C)	ztráty na životech zranění materiální škody	II
11 C	výbuch	velmi vyjim. (E)	ztráty na životech zranění	II
12 C	nehoda s hromadnými zraněními (MO)	pravděpodobné (C)	ztráty na životech	II
13 C	epidemie	velmi vyjim. (E)	ztráty na životech zranění	I, II

Tab. č. 16 Výstupní tabulka ZHA

Souhrn:

HAZOP - Hazard and Operability Study (Analýza nebezpečí či ohrožení a provozuschopnosti)

FTA – Event Tree Analysis (analýza stromu poruch)

ZHA - Zurich Hazard Analysis (analýza hazardů)

Kontrolní otázky:

- **Jaký je princip metody HAZOP?**
- **Jaký je princip metody FTA?**
- **Jaký je princip metody ZHA?**

6.9 Rozhodování o riziku

Klíčová slova:

rozhodování veřejné správy, rozhodovací analýza

KVALITA ŽIVOTA V LOKALITĚ

(zdraví, prostředí, blahobyt, bezpečí)

stanovení rizik

rozhodování o riziku (s rizikem)

VEŘEJNÁ SPRÁVA

Ve stanovení rizika se v praxi značně podceňuje úloha rozhodování a rozhodovací analýzy, což může být riskantní, jelikož rozhodnutí veřejné správy se vždy týkají určité skupiny lidí. Proto by součástí stanovení rizik měly být nejen zásady práce s informacemi, ale také zásady rozhodovací analýzy, jež by se zabývala kvalitou podkladů pro rozhodnutí:

Rozhodovací analýza se zabývá hledáním odpovědí na otázky:

- Jak rizikové je rozhodnutí (jak neurčité či nejisté jsou účinky rozhodnutí)?
- Jaké předpoklady pro rozhodnutí jsou důležité, podstatné?
- Co má vliv na rozhodnutí (důvěra občanů, důležitost široké shody, potřeba strategie, místní zranitelnosti apod.)

Postup rozhodovací analýzy:

Krok 1: Rámec rozhodovacího problému (východiska předpoklady rozhodnutí)

Krok 2: Vyhodnocení důležitosti (postoje k riziku, hodnota nových informací)

Krok 3: Shoda na budoucím rozhodnutí Rozhodovací proces veřejné správy je obtížný, protože se musí často řešit konfliktní cíle a existuje více rozhodovatelů (kontroverzní rozhodnutí). Proto je z pohledu odpovědnosti nezbytné přistupovat k rozhodování systematicky v těchto krocích:

Krok 1: Popis cílů rozhodnutí Popisuje se o čem co se musí rozhodnout. Například se musí rozhodnout o

- (1) přijetí nebo odmítnutí nějaké činnosti, operace, zařízení
- (2) inspekci (co, kdo, kdy)
- (3) zlepšení provozních podmínek

Krok 2: Určení těch, kteří by měli být zahrnuti v procesu rozhodování o riziku. Určí se zájmové skupiny (stakeholders), které by se měly účastnit rozhodování, a které jsou rozhodnutím ovlivněny.

Krok 3: Možnosti volby v rozhodování. Jedna alternativa = past, dvě alternativy = dilema, tři alternativy = opravdová volba.

Krok 4 : Popis faktorů ovlivňujících kvalitu rozhodnutí včetně rizik rozhodování. Lze zapsat do tabulky ve formě Tab. č. 17

	Možnost výskytu	Závažnost dopadů	Zranitelnost	Trvání Persistence	Rozložení účinků: sociální prostorové časové	Počet lidí, plocha
Sociální dopady						
Dopady na zdraví						
Dopady na rekreaci						
Dopady na prostředí						
Dopady na zdroje						

Tab. č. 17 Tabulka faktorů rozhodnutí

Krok 5: Rozhodnutí o opatřeních vůči riziku

- Rozložení rizika - riziko se rozloží mezi různé činnosti, operace, entity v čase
- Transfer rizika - přenesení na jiný subjekt (pojištění)
- Přijetí
- Vyhnoutí se riziku - zrušení činností, zařízení, jež jsou rizikové
- Snížení rizika

Rozhodování o riziku má četné **bariéry**, z nichž na prvním místě je bariéra datově-informační (proto je tak důležité, aby informační systém krizového řízení obsahoval informace pro stanovení a řízení rizik), poněvadž informace pro rozhodnutí by měly být spolehlivé a správné.

Jinou bariérou je představa, že stanovení rizik je časově náročný proces, a proto není žádoucí se jím zabývat. Zapomíná se však, že kvalifikované a kvalitní stanovení rizik může být základem pro sérii rozhodnutí, která mohou být časově náročná v řešení negativních dopadů předešlých rozhodnutí. Vše totiž záleží na cílech stanovení rizik a na volbě vhodných metod, což pochopitelně klade nároky na odbornost a zkušenost.

Překážku v orientaci na rozhodování o riziku bývá rovněž výrok „takhle se to dělalo vždy“. Zapomíná se však, že začlenění rizika do rozhodování o riziku znamená vyjádření určitého postoje, že výsledky rozhodnutí jsou vždy nejisté a proto je žádoucí riziko pochopit a analyzovat.

Shrnutí:

Důležitou částí řízení rizik v praxi je rozhodování o rizicích, respektive o opatřeních vůči riziku. Proto je důležité znát zhruba postup v rozhodování včetně přehledu o bariérách rozhodování.

Kontrolní otázky:

- *Čím se zabývá rozhodovací analýza?*
- *Jaké jsou kroky v rozhodování o riziku?*
- *Jaké jsou bariéry v rozhodování?*

6.10 Komunikace o riziku

Klíčová slova:

komunikace, vnímání

Komunikace o riziku je:

- interaktivní proces vyžadující pochopení faktorů ovlivňujících komunikaci
- výměna informací a názorů (cílem je zlepšit pochopení lidí, změnit dojmy, postoje a chování)
- proces zahrnující jedince, skupiny a instituce
- proces zabývající se charakteristikou rizika

Komunikace o riziku **není**:

- soubor technik jak zabránit diskusi nebo kritice
- dodatečný nápad po stanovení rizika (komunikovat se má průběžně)
- shoda o opatřeních řízení rizik

Komunikace o riziku stojí na třech principech:

- **Vnímání = Realita**; I kdyby vnímání rizik veřejností se nezakládalo na faktech, není možné vnímání rizik jako takové pominout. V komunikaci o riziku se musí počítat s tím, že vnímání rizik veřejností může být zcela rozdílné od stanovisek expertů (technické porozumění riziku), protože pro veřejnost je realitou její vnímání rizik.
- **Záměr/cíl = Důvěra + důvěryhodnost**; Komunikace o riziku úspěšně dosáhne cílů jedině na základě důvěry veřejnosti, avšak obecně se ví, že v moderní společnosti je důvěra veřejnosti ve veřejnou správu velmi malá.
- **Komunikace = Dovednosti**; Faktory, v nichž se projevují komunikační dovednosti a které ovlivňují sdělení, jsou následující:
 - Hodnověrnost a upřímnost zdroje sdělení
 - Obsah sdělení
 - Způsob sdělení

Realizace komunikace o riziku probíhá v těchto krocích:

Krok 1: Formulace cílů komunikace

- Identifikace cílové skupiny
- Pochopení jak se v dané lokalitě vnímají a chápou rizika
- Vyhodnocení dosavadní komunikační činnosti

Krok 2: Příprava a výcvik

- Seznámit se základními pravidly a principy komunikace o riziku

Krok 3: Výklad rizika a široký dialog

- Pochopení jak riziko vnímá veřejnost
- Nastavit způsoby pro výměnu informací

Krok 4: Plán a koordinace

- Návrh harmonogramu plánu
- Formulace poslání komunikace
- Identifikovat základní obavy a znepokojení cílové skupiny
- Volba způsobu komunikace
- Návrh nástrojů komunikace

Krok 5: Komunikace o riziku

- Testovací sdělení
- Vytvoření komunikačních podkladů a dokumentace
- Uspořádání setkání na výměnu názorů
- Zahájit dialog s klíčovými skupinami

Krok 6: Monitorování a vyhodnocení účelnosti a účinnosti komunikace

Shrnutí:

Nedílnou součástí stanovení rizik je komunikace s upozorněním na to, co je a není komunikace

Kontrolní otázky:

- *Jaké vlastnosti má komunikace o riziku?*
- *Z jakých kroků se skládá komunikace o riziku?*

7. Krizové plánování

7.1 Krizové plánování

Klíčová slova:

krizové plánování, krizový plán, plánování, situační východiska, mimořádné události, krizové plány, havarijní plány, plány konkrétních činností, povodňové plány, nálezové plány, poplachové plány, operační plány

Krizové plánování je ucelený soubor postupů, metod a opatření, které věcně příslušné orgány užívají při přípravě na činnost v krizových situacích a k minimalizaci možných zdrojů krizových situací a jejich škodlivých následků.

Krizový plán je soubor dokumentů obsahující popis a analýzu hrozeb a souhrn krizových opatření a postupů, které ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy zpracovávají k zajištění připravenosti na řešení krizových situací v dané působnosti dle zákona č.240/2000 Sb. (krizový zákon).

Krizový plán je dokumentem, který obsahuje krizová opatření a postupy k řešení krizových situací, tedy je souhrnem plánovacích, metodických a informačních dokumentů, používaných při rozhodovací, řídicí a koordinační činnosti v krizové situaci.

Krizový plán zpracovávají:

- Ministerstva a jiné správní úřady k zajištění připravenosti na řešení krizových situací v oboru své působnosti; schvaluje příslušný ministr nebo vedoucí správního úřadu,
- Česká národní banka (v oblasti měnové politiky a bankovníctví), která spolupracuje s ministerstvy při zpracovávání jejich krizových plánů; schvaluje guvernér ČNB
- kraje (krizový plán kraje), je zpracováván podle zákona č. 240/2000 Sb., (o krizovém řízení), s tím, že podle § 15 odst. 2 b) téhož zákona, Hasičský záchranný sbor kraje zabezpečuje zpracování krizového plánu kraje; schvaluje hejtman,
- obecní úřad (pokud jde o obec určenou podle § 15 odst. 4 písm. a) HZS kraje), rozpracovává úkoly krizového plánu kraje; schvaluje starosta určené obce.

Další subjekty, které zpracovávají krizový plán v oboru své působnosti

- Kancelář Poslanecké sněmovny, schvaluje vedoucí Kanceláře poslanecké sněmovny;
- Kancelář Senátu, schvaluje vedoucí Kanceláře Senátu;
- Kancelář prezidenta republiky, schvaluje vedoucí Kanceláře prezidenta republiky;
- Úřad vlády, schvaluje vedoucí Úřadu vlády;
- Nejvyšší kontrolní úřad, schvaluje prezident NKÚ;
- Bezpečnostní informační služba, schvaluje ředitel BIS.

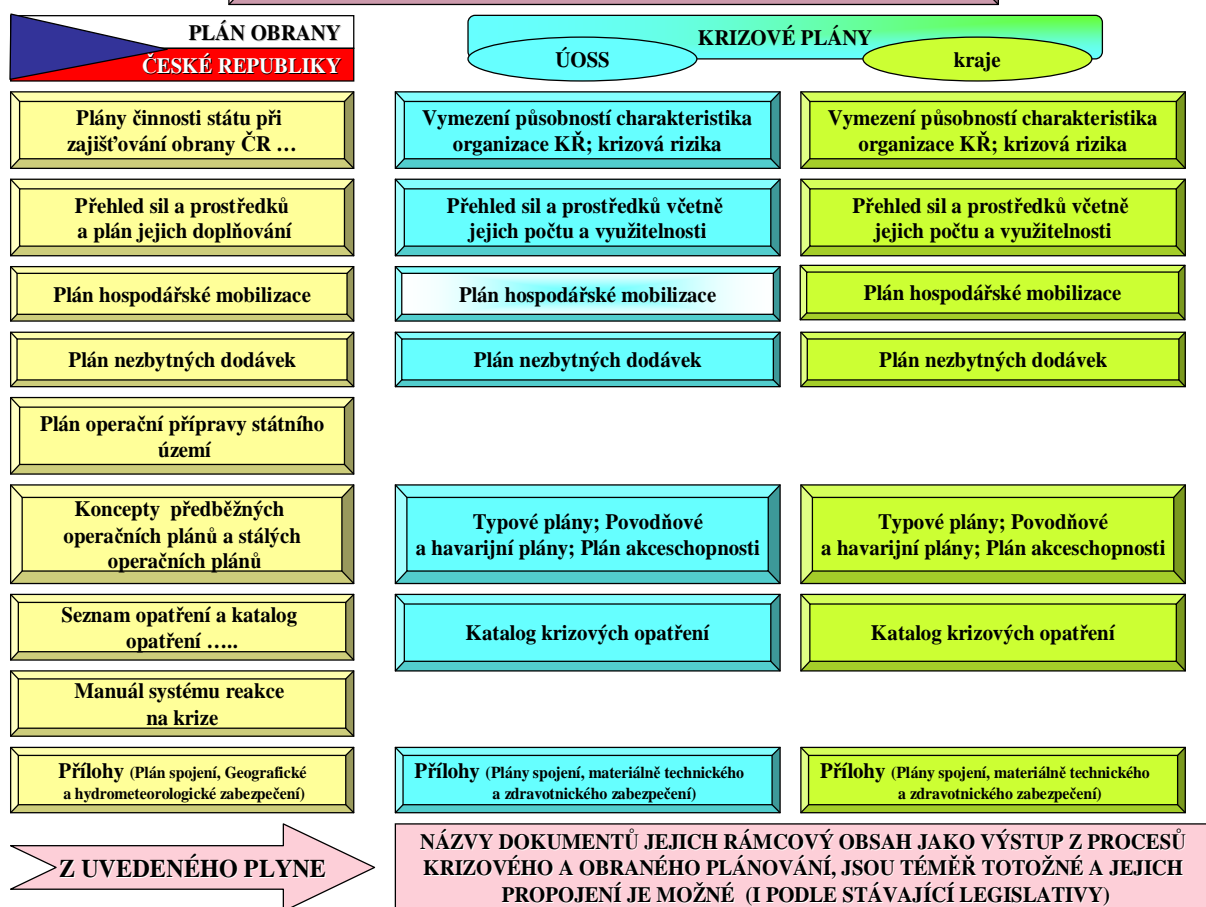
7.2 Plánování krizových opatření jako preventivní opatření

Krizová opatření jsou opatření určená k řešení krizových situací a dále též činnosti ke zmírnění nebo odstranění následků způsobených krizovou situací. K jejich realizaci je nutné omezit některá práva a svobody a uložit konkrétní povinnosti. Krizová opatření s ohledem na ochranu obyvatelstva plánujeme jako preventivní opatření tzn., jsou zaměřena na ochranu základních chráněných hodnot tj. životů a zdraví obyvatel, jejich majetku a životního prostředí.

Plánování je jednou z hlavních manažerských funkcí (plánování, organizování, vedení, kontrola, personalistika). Obecně je plánování procesní technologií managementu jejíž výstupem je výběr budoucích úkolů a z nich vyplývajících činností a jejich možných alternativ, pro splnění potřebných cílů. Samostatnou skupinu tvoří plány opatření proti možným antropogenním rizikům (vzniklých činností nebo nečinností lidí) nebo přírodním rizikům nebo zdrojům rizik. Plán je vždy předem stanovený soubor úkonů a postupů v určité činnosti, která má být prováděna a která zajišťuje dosažení vytyčeného cíle.

Situačními východisky pro krizové a havarijní plánování jsou prvotní cíle zaměřené na ochranu obyvatelstva a potažmo bezpečnost obyvatelstva obecně. Plánováním se připravujeme na vznik a eliminaci (omezení) dopadů. Základním požadavkem na jednotlivé plány je ochránit základní hodnoty tj. životy, zdraví a majetek obyvatel. Situační východiska pro krizové plánování jsou z velké míry dána naplněním základních úkolů ochrany obyvatelstva.

POROVNÁNÍ OBSAHU KRIZOVÝCH PLÁNŮ A PLÁNU OBRANY

Obr. č. 18 Porovnání krizových plánů a plánů obrany

Shrnutí

Všechny typy plánů je možno chápat jako dokumenty, jejichž zpracováním se preventivně připravujeme na řešení mimořádných událostí a ochranu chráněných hodnot především životů, zdraví, majetku občanů a životního prostředí.

Kontrolní otázky

- Jaká jsou situační východiska pro krizové plánování?
- Porovnejte obsah krizových plánů a plánu obrany.
- Které orgány zpracovávají krizový plán?

7.3 Krizový plán

Klíčová slova

síly a prostředky - typové plány - operační plány - havarijní plány - stupeň poplachu - povodňové plány - stupně povodňové aktivity - plán nezbytných dodávek - plán akceschopnosti zpracovatele krizového plánu

Krizový plán je soubor dokumentů obsahující popis a analýzu hrozeb a souhrn krizových opatření a postupů, které ministerstva, ústřední správní úřady a orgány krajů zpracovávají k zajištění připravenosti na řešení krizových situací. Obsahuje plánovací, metodické a informační dokumenty, které se používají při rozhodovací, řídicí a koordinační činnosti v krizové situaci. Způsob zpracování a náležitosti krizového plánu kraje a plánu krizové připravenosti jsou stanoveny nařízením vlády č. 462/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Krizový plán se zpracovává na dvou úrovních řízení, a to: **krizový plán ministerstva** nebo jiného ústředního správního úřadu a **krizový plán kraje**.

Krizový plán se skládá ze základní a přílohové části; zpracovává se v písemné a elektronické podobě, přičemž obě podoby krizového plánu jsou si rovnocenné.

Základní část obsahuje:

- Vymezení působnosti, odpovědnosti a úkolů správních úřadů a jiných státních orgánů a orgánů samosprávy, jimž zákon ukládá povinnost zpracovat krizový plán (dále jen „zpracovatel krizového plánu“) s ohledem na charakteristiku území, charakteristiku organizace krizového řízení,
- Výčet a hodnocení možných krizových rizik, jejich dopad na území a činnost orgánů a organizačních složek státu, jejich organizačních celků, právnických nebo podnikajících fyzických osob podílejících se na zajištění krizových opatření v rámci krizového plánování (dále jen „subjekt krizového plánování“),
- Další podklady a zásady potřebné pro používání přílohové části krizového plánu.

Přílohová část krizového plánu kraje obsahuje:

- Přehled sil a prostředků jako součást krizového plánu kraje obsahuje analýzu využitelnosti sil a prostředků, které nejsou součástí havarijního plánu kraje a které je možno využít při řešení krizových situací na území kraje (obsahuje spojení na tyto síly a prostředky; kontaktní osoby; počty využitelných sil a prostředků; časové normy pro poskytnutí sil a prostředků k řešení krizových situací; smlouvy, dohody).
- Katalog krizových opatření obsahuje zásady a postupy realizace krizových opatření určených k řešení krizových situací a dále činnosti ke zmírnění nebo odstranění následků způsobených krizovou situací (k jejich realizaci je nutné omezit některá práva a svobody a uložit konkrétní povinnosti).
- Typové plány. Při přípravě na řešení krizových situací bylo vytipováno celkem 23 krizových situací, ke kterým odborní gestoři (ministerstva, odborné instituce ...) zpracovali návody, postupy a možnosti jejich řešení, které byly rozpracovány na konkrétní podmínky jednotlivých krajů formou tzv. operačních plánů. Typové plány byly zpracovány na tyto krizové situace :
 - dlouhodobá inverzní situace;
 - povodně velkého rozsahu;
 - jiné živelní pohromy velkého rozsahu (rozsáhlé lesní požáry);
 - epidemie;
 - epifytie;
 - epizootie;
 - radiační havárie;
 - havárie velkého rozsahu způsobené vybranými nebezpečnými chemickými látkami;

- jiné technické a technologické havárie velkého rozsahu;
 - narušení hrází významných vodních děl;
 - narušení finančního a devizového hospodářství (státní rozpočet, státní úvěr; daně a cla; bankovníctví; pojišťovnictví; domácí měna; devizní hospodářství; cenová politika);
 - narušení dodávek ropy;
 - narušení dodávek elektrické energie, plynu, tepelné energie;
 - narušení dodávek potravin;
 - narušení dodávek pitné vody;
 - narušení dodávek léčiv a zdravotnického materiálu;
 - narušení funkčnosti dopravní soustavy (civilní letectví; drážní doprava; silniční doprava; silniční hospodářství; vnitrozemská plavba);
 - narušení funkčnosti veřejných komunikačních a informačních vazeb;
 - migrační vlny velkého rozsahu;
 - hromadné postižení osob mimo epidemií;
 - narušení zákonitostí velkého rozsahu;
 - poštovní služby.
- Další operační plány stanovují pro konkrétní druh krizové situace na daném území postupy, zásady, opatření, síly a prostředky pro její řešení, plány nasazení a zabezpečení těchto sil a prostředků. Mezi další operační plány lze zařadit např. plán ochrany území pod vybranými vodními díly před zvláštní povodní; protiteroristický plán; operační plány (údržba silnic a dálnic) nebo pohotovostní operační plány (nákazy v zemědělství). Operační plán je samostatná přílohová část krizového plánu nezbytná ke zvládnutí konkrétní krizové situace. Je to v podstatě příslušný typový plán konkretizovaný pro daný správní úřad, území nebo objekt.
 - Havarijní plán kraje se zpracovává pro řešení mimořádných událostí. Zpracovává jej hasičský záchranný sbor kraje. Člení se na:
 - informační část,
 - operativní část,
 - plány konkrétních činností.

Informační část obsahuje charakteristiku a analýzu vzniku mimořádných událostí v kraji.

Operativní část obsahuje síly a prostředky pro záchranné a likvidační práce.

Plány konkrétních činností se zpracovávají za účelem konkretizace činností pro provádění záchranných a likvidačních prací na území kraje popřípadě v zónách havarijního plánování v okolí jaderných zařízení nebo objektů, které pracují s nebezpečnými chemickými látkami nebo přípravky a jsou zařazeny do skupiny B. Přehled plánů konkrétních činností jež jsou součástí HP krajů a vnějších havarijních plánů jsou pro HP kraje:

- vyrozumění;
- traumatologický;
- varování obyvatelstva;
- ukrytí obyvatelstva;
- individuální ochrany obyvatelstva;
- evakuace obyvatelstva;

- nouzového přežití obyvatelstva;
 - pohotovostní plán veterinárních opatření;
 - veřejného pořádku a bezpečnosti;
 - ochrany kulturních památek;
 - hygienických a protiepidemických opatření;
 - komunikace s veřejností a hromadnými informačními prostředky.
- Vnější havarijní plány se zpracovávají pro území zóny havarijního plánování k zabezpečení ochrany obyvatelstva, životního prostředí, hospodářských zvířat, majetkových a kulturních hodnot. Zpracovatelem vnějších havarijních plánů je hasičský záchranný sbor kraje. Zpracovávají se pro
 - jaderná zařízení nebo pracoviště s velmi významným zdrojem ionizujícího záření (zákon č. 18/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a
 - objekty nebo zařízení zařazené do skupiny B (zák.č. 59/2006 Sb.). Jsou to objekty a zařízení, u kterých je možnost vzniku závažné havárie způsobené nebezpečnými chemickými látkami a přípravky.

STUPEŇ	I.	II.	III.	IV.
Opatření	běžná	zvýšená	mimořádná	krizová
Osoby	jedinci	desítky	stovky	tisíce
Plocha	Do 500 m ²	Do 10000 m ²	Do 1 km ²	Nad 1 km ²
Budovy	Části budov	Jednotlivé budovy	Komplexy budov	Zastavěné celky

Tab. č. 18 Stupně poplachu

- Zóna havarijního plánování je oblast, ve které se plánuje zavádění neodkladných opatření k ochraně obyvatelstva. U jaderných zařízení je tato zóna po provedení podrobných rozborů možných dopadů radiačních havárií stanovena rozhodnutím Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.

O zařazení objektu nebo zařízení u kterých je možnost vzniku závažné havárie do skupiny A,B (popřípadě o nezařazení) rozhoduje krajský úřad. Zásady pro vymezení zóny havarijního plánování u těchto objektů a zařízení jsou dány vyhláškou č. 103/2006 Sb. o stanovení zásad pro vymezení zóny havarijního plánování a o rozsahu a způsobu vypracování vnějšího havarijního plánu.

Vnější havarijní plán se člení na:

- informační část,
- operativní část,
- plány konkrétních činností.

Informační část obsahuje charakteristiku jaderného zařízení a území v zóně havarijního plánování.

Operativní část udává přehled připravených opatření, která jsou prováděna po vyrozumění o podezření na vznik nebo při potvrzení vzniku radiační havárie.

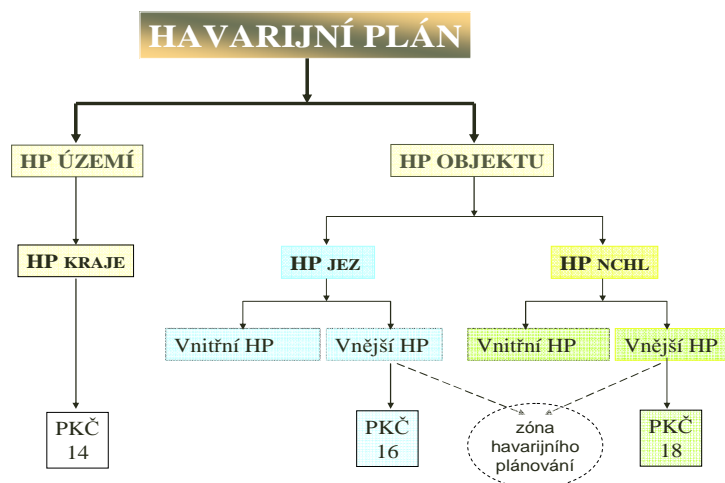
Plány konkrétních činností ve vnějším havarijním plánu (jaderná zařízení).

Pro VHP pro jaderná zařízení:

- vyrozumění;
- varování obyvatelstva;
- záchranných a likvidačních prací;
- ukrytí obyvatelstva;
- jodové profylaxe;
- evakuace osob;
- individuální ochrany osob;
- dekontaminace;
- monitorování;
- regulace pohybu osob a vozidel;
- traumatologický;
- pohotovostní plán veterinárních opatření;
- regulace distribuce a požívání potravin, krmiv a vody;
- opatření při úmrtí osob v zamořené oblasti;
- zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti;
- komunikace s veřejností a hromadnými informačními prostředky

Pro VHP pro objekty a zařízení zařazené do skupiny B:

- vyrozumění;
- varování obyvatelstva;
- ukrytí obyvatelstva;
- záchranných a likvidačních prací;
- evakuace osob;
- individuální ochrany obyvatelstva;
- dekontaminace;
- monitorování;
- regulace pohybu osob a vozidel;
- traumatologický;
- veterinárních opatření;
- zamezení distribuce a požívání potravin, krmiv a vody kontaminovaných nebezpečnou látkou;
- preventivní opatření k zabránění nebo omezení domino efektu havárie;
- opatření při hromadném úmrtí osob;
- opatření k minimalizaci dopadů na kvalitu životního prostředí;
- zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti;
- komunikace s veřejností a hromadnými informačními prostředky;
- nakládání s odpady vzniklými při závažné havárii.

Obr. č. 19 Strukturalizace dalších dokumentů havarijního plánu

Použité zkratky:

HP - havarijní plán

JEZ - jaderná zařízení

NCHL - nebezpečné chemické látky

PKČ - plány konkrétních činností

7.4 Povodňové plány

Obsahují způsob zajištění včasných a spolehlivých informací o vývoji povodně, možnosti ovlivnění odtokového režimu, organizaci a přípravu zabezpečovacích prací; dále obsahují způsob zajištění včasné aktivace povodňových orgánů, zabezpečení hlásné a hlídkové služby a ochrany objektů, přípravy a organizace záchranných prací a zajištění povodní narušených základních funkcí v objektech a v území a stanovené směrodatné limity stupňů povodňové aktivity.

Stupně povodňové aktivity (SPA) udávají míru povodňového nebezpečí vázanou na směrodatné limity, jimiž jsou zpravidla vodní stavy nebo průtoky v hlásných profilech na vodních tocích, popřípadě na mezní nebo kritické hodnoty jiného jevu uvedené v příslušném povodňovém plánu.

- **první stupeň** (stav **bdělosti**) nastává při nebezpečí přirozené povodně a zaniká, pominou-li příčiny takového nebezpečí; vyžaduje věnovat zvýšenou pozornost vodnímu toku nebo jinému zdroji povodňového nebezpečí, zahajuje činnost hlásná a hlídková služba; na vodních dílech nastává tento stav při dosažení mezních hodnot sledovaných jevů a skutečností z hlediska bezpečnosti díla nebo při zjištění mimořádných okolností, jež by mohly vést ke vzniku zvláštní povodně. První SPA se nevyhlašuje, nastává nebo zaniká.
- **druhý stupeň** (stav **pohotovosti**) se vyhlašuje v případě, že nebezpečí přirozené povodně přerůstá v povodeň; vyhlašuje se také při překročení mezních hodnot sledovaných jevů a skutečností na vodním díle z hlediska jeho bezpečnosti; aktivují se povodňové orgány a další účastníci ochrany před povodněmi, uvádějí se do

pohotovosti prostředky na zabezpečovací práce, provádějí se opatření ke zmírnění průběhu povodně podle povodňového plánu,

- **třetí stupeň** (stav **ohrožení**) se vyhláší při nebezpečí vzniku škod většího rozsahu, ohrožení životů a majetku v záplavovém území; vyhláší se také při dosažení kritických hodnot sledovaných jevů a skutečností na vodním díle z hlediska jeho bezpečnosti současně se zahájením nouzových opatření; provádějí se zabezpečovací a podle potřeby záchranné práce nebo evakuace.

Druhý a třetí SPA vyhláší a odvolávají ve svém územním obvodu povodňové orgány. Podkladem je dosažení nebo předpověď dosažení směrodatného limitu hladin nebo průtoků stanovených v povodňových plánech, zpráva předpovědní nebo hlášené povodňové služby, doporučení správce vodního toku, oznámení vlastníka vodního díla, případně další skutečnosti charakterizující míru povodňového nebezpečí. O vyhlášení a odvolání SPA je povodňový orgán povinen informovat subjekty uvedené v povodňovém plánu a vyšší povodňový orgán.

Příklady z praxe

Povodeň může být způsobena přírodními jevy, zejména táním, dešťovými srážkami nebo chodem ledů (přirozená povodeň), nebo jinými vlivy, zejména poruchou vodního díla, která může vést až k jeho havárii (protržení) nebo nouzovým řešením kritické situace na vodním díle (zvláštní povodeň).

I. stupeň povodňové aktivity se NEVYHLAŠUJE, nastává a zaniká.

Povodeň začíná vyhlášením druhého nebo třetího SPA a končí odvoláním třetího SPA, není-li v době odvolání třetího SPA vyhlášen druhý SPA. V tom případě končí povodeň odvoláním druhého SPA. Povodní je rovněž situace, kdy stav nebo průtok vody v příslušném profilu nebo srážka dosáhla směrodatné úrovně pro některý ze SPA podle povodňového plánu příslušného územního celku. Pochybnosti o tom, zda v určitém území a v určitém čase byla povodeň, rozhoduje vodoprávní úřad.

Řízení ochrany před povodněmi zabezpečují povodňové orgány (viz. kapitola 13.1 a 13.2). Zahrnují přípravu na povodňové situace, řízení, organizaci a kontrolu všech příslušných činností v průběhu povodně a v období následujícím bezprostředně po povodni včetně řízení, organizace a kontroly činnosti ostatních účastníků ochrany před povodněmi. Povodňové orgány ve své územní působnosti odpovídají za organizaci povodňové ochrany, řídí, koordinují a kontrolují činnost ostatních účastníků ochrany před povodněmi. Povodňové orgány se při své činnosti řídí povodňovými plány.

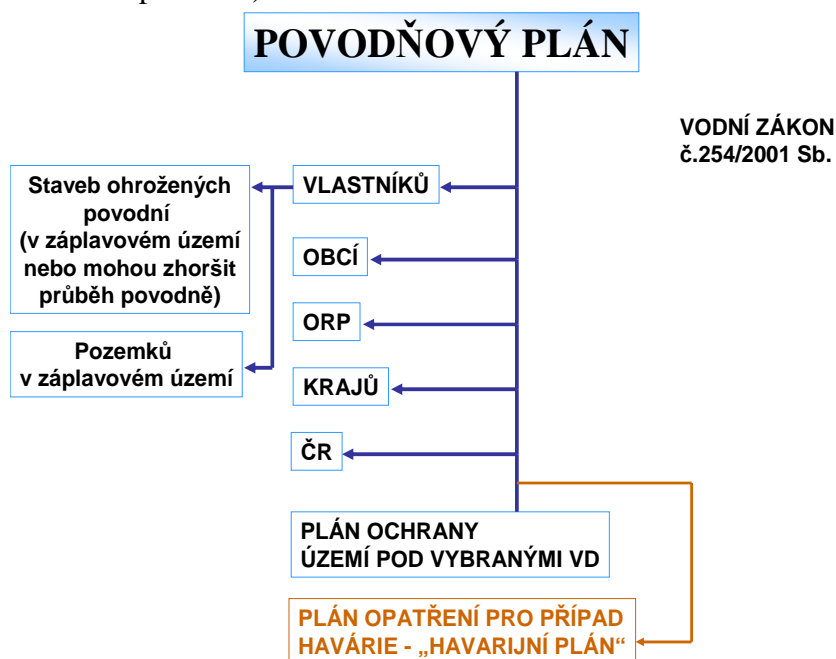
Povodňové plány lze dělit na:

- povodňové plány vlastníků? objektů - (pro stavby ohrožené povodněmi), které se nacházejí v záplavovém území nebo mohou zhoršit průběh povodně. Jejich vlastníci zpracovávají povodňové plány pro svou potřebu a pro součinnost s povodňovým orgánem obce jejich vlastníci.
- povodňové plány vlastníků pozemků - vodoprávní úřad může uložit povinnost zpracovat povodňový plán vlastníkům pozemků, které se nacházejí v záplavových územích, je-li to třeba s ohledem na způsob jejich užívání.

Povodňovými plány územních celků jsou:

- povodňové plány obcí, které zpracovávají orgány obcí, v jejichž územních obvodech může dojít k povodni,
- povodňové plány správních obvodů obcí s rozšířenou působností, které zpracovávají obce s rozšířenou působností,
- povodňové plány správních obvodů krajů, které zpracovávají příslušné orgány krajů v přenesené působnosti ve spolupráci se správcí povodí,
- povodňový plán České republiky, který zpracovává Ministerstvo životního prostředí.

Plán ochrany území pod vybraným vodním dílem před zvláštní povodní je operačním plánem, tj. souborem dokumentů, které obsahují způsob zajištění včasných a spolehlivých informací o možnosti vzniku a vývoji zvláštní povodně na vybraném vodním díle, vymezení území ohroženého zvláštní povodní a jeho vyznačení do mapových podkladů, možnosti ovlivnění odtokového režimu, zajištění včasné aktivace povodňových a krizových orgánů, přípravu a organizaci povodňových zabezpečovacích a záchranných prací na ohroženém území zvláštní povodní (viz. 14. Metodický pokyn odboru ochrany vod Ministerstva životního prostředí).

Obr. č. 20 Struktura povodňového plánu

Shrnutí:

Krizový plán je soubor dokumentů obsahující popis a analýzu hrozeb a souhrn krizových opatření a postupů zpracovaný k zajištění připravenosti na řešení krizových situací. Samostatnou přílohou jsou povodňové a havarijní plány - krizový plán řeší mimořádné události, které přerostly jejich rámcem a je nutno pro jejich řešení využít další postupy, opatření a síly a prostředky. Krizový plán je určen pro práci orgánů krizového řízení (krizových štábů) při řešení krizových situací, které nelze řešit standardními postupy tzn. je nutno je řešit pomocí vyhlášení krizového stavu.

Kontrolní otázky:

- *Jaké známe typy havarijních plánů?*
- *Jaké známe stupně povodňové aktivity?*
- *Vyjmenujte typy povodňových plánů.*

7.5 Plán krizové připravenosti**Klíčová slova:**

plán akceschopnosti, plán krizových opatření, vnitřní havarijní plán, plán opatření hospodářské mobilizace

Plán krizové připravenosti vymezuje předmět podnikání právnické nebo podnikající fyzické osoby a úkolů a opatření, které byly důvodem zpracování plánu krizové připravenosti; charakterizuje organizaci krizového řízení a havarijní připravenosti; obsahuje výčet a analýzu krizových ohrožení, jejich možný dopad na činnost právnické nebo podnikající fyzické osoby, a zásady pro používání plánu krizové připravenosti. Obsahuje:

- Výpis z krizového plánu příslušného orgánu krizového řízení s uvedením požadavku zpracovatele krizového plánu na účast právnických nebo podnikajících fyzických osob při zabezpečení krizových opatření.
- Plán akceschopnosti právnické nebo podnikající fyzické osoby pro zajištění pohotovosti, připravenosti k plnění krizových opatření a ochrany před účinky krizových situací.
- Plán krizových opatření k řešení krizových stavů v rámci působnosti právnické nebo podnikající fyzické osoby.
- Vnitřní havarijní plán, pokud ho právnická nebo podnikající fyzická osoba zpracovává podle zvláštních právních předpisů.
- Plán opatření hospodářské mobilizace je samostatnou částí plánu krizové připravenosti zpracovaná dodavatelem mobilizační dodávky v systému hospodářské mobilizace. Obsahuje organizační, materiální a jiné zajištění mobilizační dodávky.
- Plány spojení, dále topografické mapy s vyznačenými riziky a řešením krizových situací.
- Přehled uzavřených smluv a dalších dokumentů mezi právnickou nebo podnikající fyzickou osobou a příslušným orgánem krizového řízení nebo zpracovatelem krizového plánu
- Další dokumentaci potřebnou pro řešení krizových stavů, zejména statuty a jednací řády, vzory hlášení, předpisy, dohody o spolupráci.

Vnitřní havarijní plány jsou nástrojem pro zajištění havarijní připravenosti v areálu provozovatele. Zpracovávají je provozovatelé:

- jaderných zařízení nebo pracovišť s velmi významným zdrojem ionizujícího záření (zákon č. 18/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a
- objektů nebo zařízení zařazených do skupiny B (zák.č. 59/2006 Sb.,). Jsou to objekty a zařízení, u kterých je možnost vzniku závažné havárie způsobené nebezpečnými chemickými látkami a přípravky.

Shrnutí:

Plán krizové připravenosti zpracovávají právnické nebo podnikající fyzické osoby pro vymezení úkolů a opatření pro řešení případných mimořádných událostí v rozsahu jejich působnosti.

Kontrolní otázky:

- **Kdo zpracovává plán krizové připravenosti?**
- **Kdo zpracovává vnitřní havarijní plán?**

7.6 Metody zpracování krizové dokumentace

Klíčová slova:

harmonogram přípravy, metodika zpracování

Harmonogram přípravy a zpracování krizových plánů vychází z obecně platných aktů, které tvoří rámec krizového plánování v České republice. Jsou to zejména:

- zákon č. 240/2000 Sb., (krizový zákon), ve znění zákona č. 320/2002 Sb., který stanoví působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků a práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace, které nesouvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením a při jejich řešení,
- zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 320/2002 Sb.,
- nařízení vlády České republiky č. 462/2000 Sb., ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb., které mimo jiné konkretizuje § 28, odst. 4, písmeno b) o náležitostech krizového plánu, plánu krizové připravenosti a způsob jejich zpracování, usnesení BRS č. 295/2002, k Harmonogramu přípravy a zpracování krizových plánů (viz. http://www.krizove-rizeni.cz/index_soubory/dokumenty/krplan1.htm)

Metodika zpracování krizových plánů dle § 15 a 16 nařízení vlády č. 462/2000 Sb., ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb. (článek 1 - 8) stanoví postup při zpracování krizového plánu ministerstva, jiného správního úřadu, České národní banky a jiného státního orgánu (dále jen „krizový plán správního úřadu“) a krizového plánu územního samosprávného celku pro řešení krizových situací nesouvisejících se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením.

Opatření v krizovém plánu souvisí pouze s řešením krizových situací a jejich realizace je podmíněna vyhlášením některého z krizových stavů. Odpovědnost za aktuálnost dat a informací uvedených v jednotlivých přílohových částech krizového plánu mají zpracovatelé těchto částí.

Dále Metodika vymezuje základní pojmy, působnost, odpovědnost a úkoly zpracovatele krizového plánu; charakteristiku organizace krizového řízení; krizová rizika a zajištění krizových opatření; další potřebné podklady a zásady; přílohovou část krizového plánu, zpracovanou dle § 15 odst. 3 nařízení vlády č. 462/2000 Sb., obsahující plánovací, řídicí, koordinační a další dokumentaci zpracovanou pro řešení krizových situací zpracovatelem krizového plánu nebo dalšími smluvně zajištěnými subjekty a závěrečnou část (viz. http://www.krizove-rizeni.cz/index_soubory/dokumenty/krplan2.htm).

Shrnutí:

Podle harmonogramu a metodiky byl zpracován krizový plán a plán krizové připravenosti nejdéle koncem roku 2004. Protože je stanoveno, že se souhrnná aktualizace krizového plánu a plánu krizové připravenosti provádí v tříletých cyklech od jejich schválení dostáváme se do období, kdy je nutno pracovat na optimalizaci plánů a odstranění zjištěných nedostatků.

Kontrolní otázky:

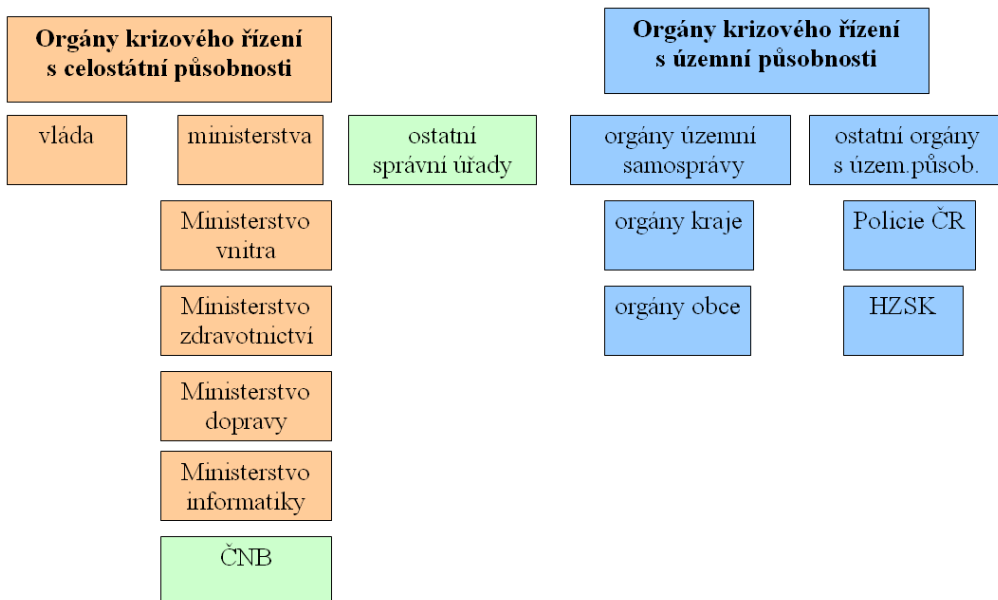
- Z kterých platných aktů vychází Harmonogram přípravy zpracování krizového plánu.
- Co je obsahem Metodiky zpracování krizového plánu.

7.7 Orgány krizového řízení (OKŘ), bezpečnostní rady a krizové štáby

Klíčová slova:

Orgány krizového řízení, bezpečnostní rada, krizový štáb

Do této podkapitoly zabývající se bezpečností byla zahrnuta část zabývající se tím, kdo jsou orgány krizového řízení. Na nich ve skutečnosti spočívá bezpečnost obyvatelstva a řešení mimořádných událostí v praxi. Orgány krizového řízení dle legislativy dělíme následovně viz Obr. č. 21 a následující text.

Obr.č. 21 Orgány krizového řízení

Tyto orgány zajišťují následující připravenost na krizové situace:

Vláda

- ukládá úkoly ostatním orgánům krizového řízení, řídí a kontroluje jejich činnost,
- určuje ministerstvo nebo jiný ústřední správní úřad pro koordinaci přípravy na řešení konkrétní krizové situace
- zřizuje Ústřední krizový štáb jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací.

Vláda za nouzového stavu nebo za stavu ohrožení státu může na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu omezit:

- právo na nedotknutelnost osoby a nedotknutelnost obydlí při evakuaci osoby z místa, na kterém je bezprostředně ohrožena na životě nebo zdraví,
- vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku, pokud jde o nucené omezení práva vlastníka nebo uživatele z důvodu ochrany života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, které jsou ohroženy krizovou situací, přičemž je za toto omezení poskytnuta přiměřená náhrada,
- svobodu pohybu a pobytu a pokojného shromažďování ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací,
- právo provozovat podnikatelskou činnost, která by ohrožovala prováděná krizová opatření nebo narušovala, popřípadě znemožňovala jejich provádění,
- právo na stávkou, pokud by tato stávka vedla k narušení, případně znemožnění záchranných a likvidačních prací.

Vláda v době trvání nouzového stavu je oprávněna:

- nařídit evakuaci osob a majetku z vymezeného území,
- zakázat vstup, pobyt a pohyb osob na vymezených místech nebo území,
- rozhodnout o ukládání pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky k řešení krizové situace,
- rozhodnout o bezodkladném provádění staveb, stavebních prací, terénních úprav nebo odstraňování staveb za účelem zmírnění nebo odvrácení veřejného ohrožení vyplývajícího z krizové situace.
- nařídit povinné hlášení přechodné změny pobytu osob, kterou se rozumí opuštění místa trvalého pobytu osoby, k němuž je hlášena v místě, ze kterého byla organizovaně evakuována nebo které o své vůli opustila z důvodu ohrožení svého života nebo zdraví, pokud tato změna pobytu bude delší než 3 dny,
- přijmout opatření k ochraně státních hranic, k pobytu cizinců nebo osob bez státní příslušnosti, v oblasti zbraní, výbušnin, nebezpečných chemických látek a přípravků, jaderných zařízení a zdrojů ionizujícího záření,
- nařídit přemístění osob ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody do jiné věznice nebo vyloučit volný pohyb těchto osob mimo věznici,
- nařídit použití občanů povinných civilní službou a vojáků v činné službě k provádění krizových opatření,
- nařídit vykonávání péče o děti a mládež, pokud tuto péči nemohou v krizové situaci vykonávat rodiče nebo jiný zákonný zástupce,
- zajistit přednostní zásobování dětských a zdravotnických zařízení a ozbrojených bezpečnostních a hasičských záchranných sborů,

- zabezpečit náhradní způsob rozhodování o dávkách sociálního zabezpečení (péče), kterými se rozumí dávky nemocenského pojištění, důchodového pojištění, důchodového zabezpečení, státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče, a o jejich výplatě.

Ministerstva a jiné správní úřady

- zpracovávají plán, který obsahuje souhrn krizových opatření a postupů k řešení krizových situací (krizový plán ministerstva nebo ústředního správního úřadu),
- zřizují krizový štáb jako pracovní orgán k řešení krizových situací
- zajišťují na základě vyžádání jiného správního úřadu provedení odborných prací vyplývajících z jejich působnosti,
- poskytují na požádání podklady ministerstvům, krajským úřadům a obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, ?
- vyžadují prostřednictvím Ministerstva vnitra potřebné podklady od krajských úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, ?
- stanovují podřízeným územním správním úřadům povinnost poskytovat na vyžádání podklady pro zpracování krizových plánů krajů.

Správní úřady

- vedou přehled možných zdrojů rizik, provádějí analýzy ohrožení a v rámci prevence odstraňují nedostatky, které by mohly vést ke vzniku krizové situace,
- rozhodují o činnostech k řešení krizových situací a ke zmírnění jejich následků,
- organizují okamžité opravy nezbytných veřejných zařízení pro přežití obyvatelstva a k zajištění funkčnosti veřejné správy,
- vytvářejí podmínky pro nouzovou komunikaci ve vztahu k jiným správním úřadům, obcím, právníkům a fyzickým osobám.

Ministerstvo vnitra

- sjednocuje postupy ministerstev, krajských úřadů, obecních úřadů, právnických osob a podnikajících fyzických osob.
- organizuje instruktáže, školení a další přípravu k získání zvláštní odborné způsobilosti pracovníků orgánů krizového řízení; k tomu účelu zřizuje vzdělávací zařízení.
- Provádí kontrolu krizových plánů zpracovaných ostatními ministerstvy a ve spolupráci s příslušným ministerstvem kontrolu krizových plánů krajů.
- Vede ústřední evidenci údajů o přechodných změnách pobytu osob.
- Odpovídá za přípravu a řešení krizových situací souvisejících s vnitřní bezpečností a veřejným pořádkem a přitom určuje a kontroluje postupy Policie České republiky.
- Řeší rozpory v oblasti krizového řízení.

Orgány kraje - Hejtman

- řídí a kontroluje přípravná opatření, činnosti k řešení krizových situací a činnosti ke zmírnění jejich následků prováděné územními správními úřady s krajskou působností, obcemi, právníky a fyzickými osobami
- jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací zřizuje krizový štáb kraje.

Hejtman na stavu nebezpečí:

- koordinuje záchranné a likvidační práce, poskytování zdravotnické pomoci, provádění opatření k ochraně veřejného zdraví a bezodkladných pohřebních služeb,
- organizuje a koordinuje evakuaci, nouzové ubytování, nouzové zásobování pitnou vodou, potravinami a dalšími nezbytnými prostředky k přežití obyvatelstva,
- zajišťuje ochranu majetku a podílí se na zajištění veřejného pořádku na území, kde byla provedena evakuace,
- organizuje a koordinuje humanitární pomoc,
- chrání práva a oprávněné zájmy bezprostředně ohrožených osob, které jsou povinny strpět záchranné práce prováděné v zájmu ochrany životů a zdraví osob

Hejtman je za stavu nebezpečí oprávněn

- rozhodnout o ukládání pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky k řešení krizové situace,
- nařídit bezodkladné provádění staveb, stavebních prací, terénních úprav nebo odstraňování staveb za účelem zmírnění nebo odvrácení ohrožení.
- nařídit hlášení přechodné změny pobytu osob,
- nařídit použití občanů povinných civilní službou k realizaci krizových opatření,
- nařídit vykonávání péče o děti a mládež, pokud tuto péči nemohou v krizové situaci vykonávat rodiče nebo jiný zákonný zástupce,
- zajistit přednostní zásobování dětských a zdravotnických zařízení a ozbrojených bezpečnostních a hasičských záchranných sborů,
- zabezpečit náhradní způsob rozhodování o dávkách sociálního zabezpečení (péče) a jejich výplatě.

Orgány obce - Obecní úřad

- organizuje přípravu obce na krizové situace,
- rozpracovává úkoly krizového plánu kraje, pokud jde o obec určenou, v tomto případě starosta zřizuje bezpečnostní radu obce a jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací krizový štáb obce,
- poskytuje hasičskému záchrannému sboru kraje podklady a informace potřebné ke zpracování krizového plánu kraje,
- shromažďuje údaje o počtu a totožnosti osob, které v době krizového stavu přechodně změnilly pobyt a nachází se na správním území obce, a předává tyto údaje krajskému úřadu a do ústřední evidence o přechodných změnách pobytu osob,
- podílí se na zajištění veřejného pořádku,
- plní další úkoly stanovené krajským úřadem při přípravě na krizové situace a jejich řešení.

Při vyhlášení nouzového stavu nebo stavu nebezpečí jsou orgány obce povinny zajistit provedení krizových opatření v podmínkách obce. Je-li k tomuto účelu nutné vydat nařízení obce, nabývá nařízení obce účinnosti okamžikem jeho vyvěšení na úřední desce obecního úřadu. Nařízení obce se zveřejní též dalšími způsoby v místě obvyklými, zejména prostřednictvím hromadných informačních prostředků a místního rozhlasu. Stejný postup se použije při vyhlásování změn obsahu již vydaného nařízení obce.

Ostatní orgány s územní působností

Hasičský záchranný sbor kraje, plní úkoly kraje při přípravě na krizové situace, které nesouvisí s vnitřní bezpečností a veřejným pořádkem a s jejich řešením; organizuje součinnost mezi správními úřady a obcemi v kraji; zabezpečuje zpracování krizového plánu kraje, který schvaluje hejtman; plní při řešení krizových situací úkoly stanovené vládou, ministerstvy a jinými správními úřady.

Policie České republiky zajišťuje připravenost k řešení krizových situací spojených s vnitřní bezpečností a veřejným pořádkem na území kraje.

To už nejsou orgány krizového řízení

Bezpečnostní rada státu

- je stálým pracovním orgánem vlády České republiky v oblasti bezpečnostní problematiky
- koordinuje a vyhodnocuje problematiku bezpečnosti České republiky a připravuje vládě návrhy opatření k jejímu zajišťování.
- předsedou je předseda vlády, který svolává schůzi. Ta se koná pravidelně, nejméně však jednou za tři měsíce, případně podle potřeby.

V rámci bezpečnostní rady státu působí stálé pracovní výbory:

- Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky (v gesci ministra zahraničních věcí) - hl. úkolem je koordinace zahraniční bezpečnostní politiky s důrazem na mezinárodní postavení ČR a na vztahy s mezinárodními bezpečnostními organizacemi
- Výbor pro obranné plánování (v gesci ministra obrany) - hlavním úkolem je koordinace plánování opatření k zajištění obrany ČR
- Výbor pro civilní nouzové plánování (v gesci ministra vnitra) - hl. úkolem je koordinace a plánování opatření k zajištění ochrany vnitřní bezpečnosti státu, obyvatelstva a ekonomiky, kritické infrastruktury a zabezpečování preventivních opatření proti použití ZHN
- Výbor pro zpravodajskou činnost (v gesci předsedy vlády) - hl. úkolem je koordinace činností zpravodajských služeb ČR a plánování opatření k zajištění zpravodajské činnosti a spolupráci státních orgánů.

Bezpečnostní rada kraje

Má nejvíce 10 členů a předsedu (kterým je hejtman) jejími členy jmenuje vždy:

- Zástupce hejtmana
- Ředitele krajského úřadu
- Příslušníka Policie ČR určeného policejním prezidentem
- Ředitele HZS kraje
- Příslušníka Armády ČR určeného náčelníkem GŠ AČR
- Ředitele územně příslušného územního střediska ZZS
- Tajemníka bezpečnostní rady kraje

Posuzuje

- Možná rizika vzniku krizové situace v kraji
- Dokumentaci určených obcí
- Roční zprávy o činnosti a připravenosti složek IZS v kraji a v případě potřeby navrhuje posílení těchto složek

Projednává

- Stav připravenosti kraje na řešení krizových situací
- Krizový plán kraje, Havarijní plán kraje
- Vnější havarijní plány
- Návrh koncepce ochrany obyvatelstva na území kraje
- Zprávu o stavu monitorovacích, informačních a spojovacích systémů na území kraje
- Finanční zabezpečení přípravy a řešení mimořádných událostí a krizových situací na území kraje
- Návrhy dohod o spolupráci při řešení krizových situací s jinými kraji
- Závěry z kontrol při prověřování krizové připravenosti kraje
- Dokumenty související s krizovou připraveností kraje a činností IZS v kraji
- Závěrečnou zprávu o hodnocení krizové situace a přijatých opatřeních, navrhuje způsob odstranění nedostatků
- Způsob seznámení obcí, právnických osob a fyzických osob s charakterem ohrožení na území kraje a s krizovými opatřeními

Bezpečnostní rada určené obce

Má nejvíce 8 členů a předsedu (kterým je starosta určené obce) jejími členy jmenuje vždy:

- Místostarostu
- Tajemníka obecního úřadu
- Příslušníka Policie ČR určeného policejním prezidentem nebo jím určeným služebním funkcionářem
- Příslušníka HZS kraje určeného ředitelem HZS kraje nebo jím určeným služebním funkcionářem
- Velitele sboru dobrovolných hasičů určené obce
- Tajemníka bezpečnostní rady určené obce (zaměstnanec určené obce)

Projednává

- zajištění připravenosti správního obvodu určená obec (dále jen UO) na krizové situace včetně návrhů opatření,
- rozpracování úkolů krizového plánu kraje, uložených HZS kraje,
- roční zprávu o stavu prostředků pro varování osob ve správním obvodu UO a způsob zajištění náhradního varování,
- plán evakuace osob z ohroženého území správního obvodu UO,
- zprávu o činnosti a připravenosti složek IZS ve správním obvodu UO,
- návrh objemu finančních prostředků v rozpočtu UO, vyčleněných k zajištění přípravy na krizové situace ve správním obvodu UO,

- informaci o financování krizových opatření ve správním obvodu UO při vyhlášeném krizovém stavu v uplynulém rozpočtovém roce,
- způsob seznámení fyzických osob a právnických osob s charakterem možného ohrožení ve správním obvodu UO, s připravenými krizovými opatřeními a se způsobem jejich provedení,
- způsob shromažďování nezbytných údajů o osobách, které v době krizového stavu přechodně změní pobyt,
- zprávu o hodnocení krizové situace a přijatých opatřeních,
- vnější havarijní plán a
- podmínky nouzového přežití obyvatelstva.

Jednací řád bezpečnostní rady

- Jednání BR je veřejné, pokud její předseda nerozhodne jinak; jednání se řídí jednacím řádem.
- Jednání BR svolává a řídí předseda BR
- Jednání BR se uskutečňuje alespoň dvakrát v roce
- Z jednání BR je pořizován zvukový záznam a zápis
- Zápis z jednání BR vyhotovuje tajemník BR
- Přípravu a zabezpečení průběhu jednání bezpečnostní rady zajišťuje tajemník bezpečnostní rady
- Pracovní plán zpracovává tajemník bezpečnostní rady

Krizové štáby

Jsou pracovními orgány vytvářenými na úrovni ministerstev a ústředních správních úřadů, krajů, určených obcí (zejména obcí s rozšířenou působností), popř. obcí.

Krizový štáb ministerstva (ÚSÚ) svolává ministr nebo vedoucí ÚSÚ, krizový štáb kraje svolává hejtman a krizový štáb obce svolává starosta v případě, že:

- je vyhlášen krizový stav pro celé území státu nebo pro území patřící do působnosti OKR,
- jej použije ke koordinaci záchranných a likvidačních prací,
- je k tomu vyzván ministerstvem vnitra,
- jde o úkol prováděný při cvičení.

Členy krizového štábu kraje nebo obce jsou:

- členové příslušné bezpečnostní rady,
- členové stálé pracovní skupiny krizového štábu.

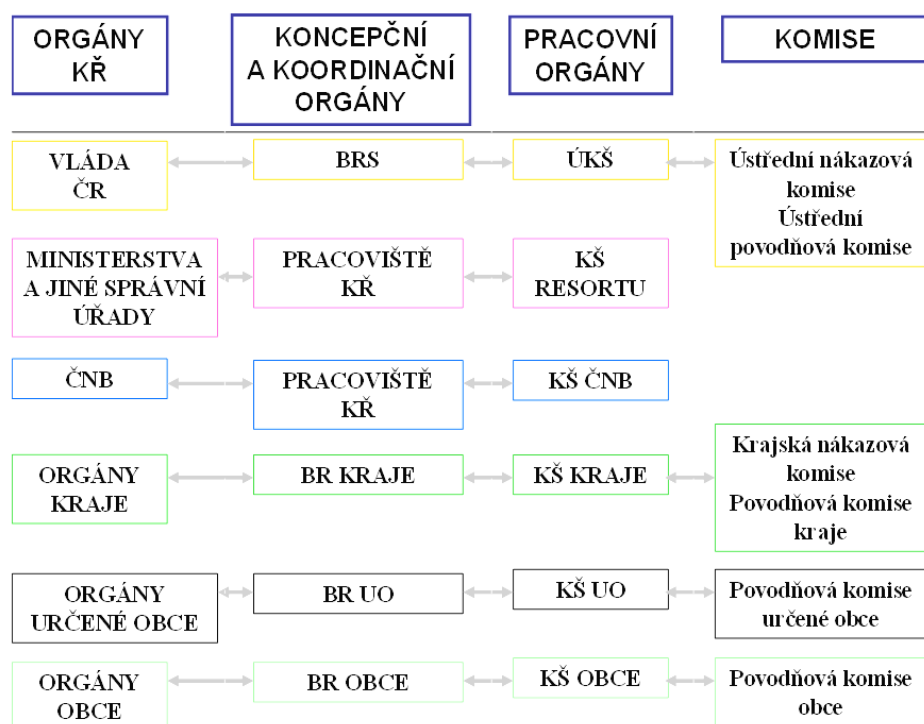
Členové stálé pracovní skupiny krizového štábu jsou:

- a) tajemník krizového štábu,
- b) pracovníci krajského úřadu nebo obecního úřadu,
- c) pracovníci IZS a odborníci s ohledem na druh řešené mimořádné události.

K hlavním úkolům krizového štábu, zejména jeho stálé pracovní skupiny patří:

- a) Analýza vývoje krizové situace a dokumentace postupu řešení.
- b) Návrh způsobu řešení, postupu při ochraně obyvatelstva a na vyhlášení, změnu nebo odvolání krizového stavu. K tomu využívá havarijní plány nebo krizový plán.

- c) Soustředění informací o stavu sil a prostředků, vedení celkového přehledu o nasazení sil a prostředků.
- d) Organizace spojení s krizovými štáby obcí, krajů, popř. KŠ MV.
- e) Informování veřejnosti o přijatých opatřeních a postupu řešení krizové situace.
- f) Technická a informační podpora nasazeným silám a prostředkům.
- g) Ochrana obyvatelstva na postižené území, včetně zajištění zásobování a humanitární pomoci.
- h) Zabezpečení ukládání a využívání pracovní povinnosti, pracovní výpomoci a povinnosti poskytovat věcné prostředky.

Obr. č. 22 Vazby mezi orgány krizového řízení, koncepčními, koordinačními a pracovními orgány a komisemi

8. Civilní krizové (nouzové) řízení EU

Klíčová slova:

civilní ochrana, Evropská unie, Akční program v oblasti civilní ochrany, veřejná informovanost, prevence katastrof, Akční program Společenství v oblasti civilní ochrany

Ve strukturách Evropské unie je stále zaveden a používán pojem civilní ochrana, namísto v ČR zavedeného a používaného pojmu ochrana obyvatelstva. Účelem spolupráce Společenství v oblasti civilní ochrany je napomáhat zajišťování lepší ochrany osob, životního

prostředí a majetku v případě přírodní a technologické (antropogenní) katastrofy. Podrobněji je účelem spolupráce:

- Podporovat a doplňovat úsilí na národní, regionální (krajské) a místní úrovni s požadavkem prevence katastrof, připravenosti odpovědných orgánů v oblasti civilní ochrany a zásahu v případě katastrofické události
- Přispívat k informovanosti veřejnosti z pohledu zvyšování stupně sebeochrany občanů Evropy
- Založit rámec pro efektivní a okamžitou spolupráci mezi národními organizacemi civilní ochrany v případě vzniku potřeby vzájemné pomoci
- Zvýšit soudržnost akcí podniknutých na mezinárodní úrovni v oblasti civilní ochrany

Civilní ochranu Evropské unie lze obecně definovat jako meziministerskou činnost (tzn. za účasti více složek). Jejím účelem je zajistit ochranu obyvatelstva, životního prostředí a majetku. Pojímá v sobě čtyři hlavní fáze:

- Prevence nehod (bezpečnostní opatření)
- Připravenost na okamžitý zásah
- Reakce (zásah) na krizovou situaci
- Opatření pro obnovení (konsolidaci, návrat do normálu) po katastrofě.

Kromě výše uvedených systémů týkajících se usnadnění vzájemné pomoci lze základní prvky všeobecné aktivity EU, týkající se významným způsobem civilní ochrany, shrnout do tří hlavních oblastí:

- Civilní ochrana - 9. prosince 1999 přijala Rada pětiletý (2000-2004) Akční program v oblasti civilní ochrany. Tento program nemá v úmyslu vytěsnit vlastní opatření členských zemí na tomto poli, ale v souladu s principem vzájemné pomoci má tento systém podporovat a doplňovat. Dvěma hlavními prioritami Programu jsou prevence katastrof a veřejná informovanost. Program rovněž nabízí další různé akce a opatření - pracovní semináře, výměnu expertů a společná cvičení. Cílem těchto akcí je zkvalitnit stupeň připravenosti Společenství a vzájemně se podělit o zkušenosti a nové poznatky.
- Znečištění moří (únik nebezpečných látek na moři) - spolupráce Společenství v této oblasti ohrožení se rozvíjí od r. 1978. Hlavním smyslem opatření Společenství na tomto poli je přispět a podporovat úsilí členských zemí ke zkvalitnění jejich kapacit při řešení situací spojených se znečištěním mořských vod.
- Seveso II - směrnice Rady č. 96/82/EC o řešení mimořádných událostí velkého rozsahu je zaměřena na zabránění nehod způsobených manipulací s nebezpečnými látkami a omezení následků těchto nehod na člověka a životní prostředí. Směrnice zavádí nové požadavky týkající se bezpečnostního systému řízení, nouzového plánování a celostního plánování, rovněž jako opatření, kterým jsou členské země povinovány.

Rovněž řada dalších činností Evropské komise zahrnuje prvky které také přispívají k plnění úkolů civilní ochrany (tj. ochrana obyvatelstva, životního prostředí a majetku), mezi ně patří:

- Radiační ochrana
- Bezpečnost v oblasti jaderné energie
- Průmyslové (technické) projekty
- Zemědělství

- Energie a doprava
- Opatření v oblasti námořní bezpečnosti
- Strukturované finanční fondy
- Výzkum
- Společné výzkumné středisko
- Oblast informací
- Výchova a osvěta
- Vnější vztahy
- Ochrana spotřebitelů a zdraví
- ECHO (Humanitární úřad Evropského společenství)

8.1 Akční program Společenství v oblasti civilní ochrany

Legislativa Evropské unie vztahující se k civilní ochraně obsahuje mimo jiné rozhodnutí Rady č. 1999/847/ EC. Program nemá v úmyslu nahradit vlastní opatření členských zemí, ale v souladu s principem vzájemné pomoci má tento systém podporovat a doplňovat.

Dvěma hlavními prioritami programu jsou prevence katastrof a veřejná informovanost. Platnost programu bude/byla dodatkem prodloužena na roky 2005 - 2006.

Akční program Společenství pro oblast civilní ochrany byl ustaven k tomu, aby přispěl k ochraně obyvatelstva, životního prostředí a majetku v případě přírodních a antropogenních katastrof. Účelem programu je napomáhat rozvoji spolupráce v této oblasti, doplňovat národní postupy a metody činnosti v civilní ochraně, podělit se o zkušenosti, vzájemně si pomáhat snižovat ztráty na lidských životech, počtu zraněných, materiálních a ekonomických škodách a škodách na životním prostředí.

Program neurčuje jednotný postup pro členské státy, ale především podporuje a doplňuje činnost členských států na centrální, regionální i místní úrovni. Program představuje obecný rámec pro realizaci jednotlivých projektů, vybraných v rámci Řídící komise.

Z důvodu zajištění potřebné pomoci a lepší koordinace zásahu intervenčních jednotek členských zemí Evropské unie schválila Rada EU na podzim roku 2001 rozhodnutí č. 2001/792/ES, Euroatom ustavující Mechanismus Společenství na podporu zesílené spolupráce při asistenčních zásazích v oblasti civilní ochrany (CO). Pro složitost celého názvu dokumentu se v praxi vžil zkrácený název „Mechanismu Společenství pro oblast CO.“ Rozhodnutím byly pro dosažení stanovených cílů stanoveny čtyři základní prvky:

- Včasná identifikace zásahových sil a prostředků. Cíl - s předstihem identifikovat využitelné zásahové týmy civilní ochrany ze členských zemí, které mohou být vyrozuměny v co nejkratším čase (zhruba v rozpětí 2 až 24 hodin po vypuknutí neštěstí) a které mohou být mobilizovány. Jejich složení závisí na druhu a rozsahu neštěstí a na konkrétních opatřeních, které daná situace vyžaduje.
- Výcvikový program ke zkvalitnění zásahových kapacit. Cíl - zavést výcvikový program ke zkvalitnění schopností těchto týmů pracovat společně a rozvíjet mezi sebou optimální součinnost a vzájemnou podporu. Tento program zahrnuje společné výcvikové kurzy a cvičení a vytváří příležitosti pro krátkodobé zapojení týmů do výcviku týmů z jiné členské země.
- Hodnotící a koordinační týmy. Cíl - vytvořit kapacity pro mobilizaci malé hodnotící a koordinační skupiny a vyslat je okamžitě na místo neštěstí s cílem zkvalitnit účinnost a koordinaci zásahu na místě neštěstí a posoudit nejvhodnější zdroje a prostředky, které

mají být nasazeny na řešení situace a v případě potřeby rovněž k navázání kontaktů s odpovědnými představiteli země, která pomoc vyžaduje.

- Vytvoření společného systému nouzové komunikace. Cíl - vypracovat společný operační systém nouzového spojení mezi orgány Civilní ochrany členských zemí a příslušnými složkami, které má Komise k dispozici. Mechanismus společenství pro civilní ochranu, který využívá společné síly civilní ochrany 30 zúčastněných států (EU-25, Bulharsko, Rumunsko, Island, Lichtenštejnsko a Norsko), je k dispozici pro usnadnění a podporu asistenční pomoci při nouzových situacích.

Mechanismus je v podstatě „one-stop shop“ (místo, kde lze získat veškeré informace souhrnně) civilní ochrany, který v případě katastrofy umožňuje postižené zemi uspořít čas, životy a peníze a který umožňuje členským státům poskytovat pomoc efektivním, logickým a koordinovaným způsobem.

Mechanismus nabízí množství základních služeb, které jsou všechny zaměřené na podporu a usnadnění asistenční pomoci CO v případě katastrofy nebo teroristického útoku. Na tyto služby lze spoléhat při přeměně závazku vzájemné pomoci na účinnou a funkční akci.

Monitorovací a Informační centrum (MIC), které je založené v rámci Komise a je k dispozici 24 hodin denně poskytuje zemím postiženým větší katastrofou přístup k základně prostředků CO nabídnutých 30ti zúčastněnými státy. Každá země, postižená větší katastrofou, může vyslat žádost o pomoc prostřednictvím MIC, které okamžitě rozešle požadavek na národní informační centra zúčastněných států. Potom už záleží na jednotlivých státech, které rozhodnou, zda je stát v situaci, kdy může nabídnout asistenci (týmy, zařízení) a jestli si v této konkrétní situaci přeje asistence účastnit. Na základě shromážděných odpovědí informuje MIC postiženou zemi, většinou během několika hodin po požadavku, o veškeré nabídnuté pomoci.

Odborná a technická podpora - jestliže je to požadováno postiženou zemí, může MIC během několika hodin zaktivizovat a vyslat na postižené území malý tým odborníků pro zhodnocení potřeb, který koordinuje asistenční operace a zajišťuje spojení s příslušnými orgány, případně mezinárodními organizacemi (OSN). MIC může též nabídnout technickou podporu pro usnadnění asistenčních zásahů, včetně např. satelitních snímků, jiných prognostických nástrojů (za pomoci JRC - Joint Research Centre - Společné výzkumné centrum), pomoci specializovaných skupin, atd.

Zajištění spolehlivých informací a zabezpečení předávání informací je Mechanismus podporován databází s informacemi o dosažitelných národních silách CO (týmy a odborníci) - které jsou pro asistenční zásahy k dispozici v reálném čase. Je zpracováván společný komunikační a informační systém pro nouzové situace (CECIS), který má zajistit a zabezpečit předávání informací mezi MIC a národními kontaktními místy.

Kvalitnější připravenost prostřednictvím výcviku, cvičení a výměn odborníků – ke zlepšení připravenosti, byl založen výcvikový program pro oblast asistenčních zásahů CO. Tento program zahrnuje výcvikové kurzy, plně simulovaná cvičení a systém výměny odborníků.

Informační centrum - MIC také pracuje jako informační centrum, které shromažďuje potvrzené informace během nouzové situace a rozesílá pravidelné aktualizace všem zúčastněným zemím. Tato informační služba pomáhá postižené zemi s časově náročným úkolem při nevyhnutelném reagování na velké množství dotazů o stavu nouzové situace.

Od svého vytvoření Mechanismus ukázal, že může fungovat ke prospěchu zúčastněných států. Přidaná hodnota koordinace v rámci EU spočívá v tom, že:

- Mechanismu Společenství především umožňuje zemi postižené větší katastrofou šetřit čas a držet ztráty na životech na minimu.
- Rychlý zásah pomáhá snížit materiální škody, což může také působit na snížení nákladů na rekonstrukci a obnovu.
- Koordinovanější akce umožňují zúčastněným státům ušetřit peníze u investic CO, např. u specializovaného vybavení, které je zapotřebí u specifických typů katastrof.
- V poslední řadě, co se týče asistenčních zásahů ve třetích zemích, Mechanismus Společenství umožní EU reagovat souvisle a efektivně na požadavky třetích zemí a zajistit na postiženém místě významnou aktivitu EU, jako doplněk jiných strategií Společenství.

8.2 Vytváření kapacit v civilních aspektech ESDP (Evropská bezpečnostní a obranná politika), ČR součástí (ESDP).

Mezinárodní společenství stále častěji zapojuje civilní komponent do operací a misí mezinárodních organizací, které se tak stávají civilně-vojenskými. Civilisté mají své místo v podobě Provinčních rekonstrukčních týmů, např. operace NATO v Afghánistánu či v misích jiných mezinárodních vládních organizací. Zvláště progresivní je v této práci Evropská unie, která zahájila práce na vytvoření konsolidovaného rámcového cíle v oblasti civilních kapacit pro zvládání krizí, čímž hodlá posílit svoje civilní schopnosti v rámci Evropské bezpečnostní a obranné politiky (ESDP).

Základy pro budování byly stanoveny v roce 1999 v Helsinkách. Operace na zvládání krizí (někdy se také používají pojmy - operace krizového managementu nebo krizového řízení) Evropské unie jsou vždy operacemi ve třetích zemích, tzn. mimo prostor členských a kandidátských států EU, nebo států zóny volného obchodu. Odpovědnost za naplňování této politiky v podmínkách České republiky má Ministerstvo zahraničních věcí. Tato oblast obsahuje čtyři kvalitativně rozdílné nástroje použitelné v různých fázích vývoje krizové situace, resp. mimořádné události. Jedná se o oblasti:

- Civilní správa
- Policie
- Posilování právního státu
- Civilní ochrana

Česká republika deklarovala prostředky a schopnosti v červnu 2004, konkrétně se jedná o následující subjekty:

- Vyhledávací a záchranný tým (v působnosti MV-GŘ HZS ČR)
- Experti civilní ochrany (v působnosti MV-GŘ HZS ČR)
- Mobilní zdravotnický tým a experti-lékaři (působnost Ministerstvo zdravotnictví)

Předpokládá se, že experti civilní ochrany by mohli působit i ve speciálních monitorovacích misích a úřadovnách zvláštních představitelů EU.

Shrnutí:

Účelem spolupráce Společenství v oblasti civilní ochrany je napomáhat zajišťování lepší ochrany osob, životního prostředí a majetku v případě přírodní a technologické (antropogenní) katastrofy. V oblasti dalších aktivit je to podpora a doplňování úsilí na národní, regionální (krajské) a místní úrovni s požadavkem prevence katastrof, připravenosti odpovědných orgánů v oblasti civilní ochrany a zásahu v případě katastrofické události.

Kontrolní otázky:

- *Definujte pojem Civilní ochrana Evropské unie?*
- *Charakterizujte základní činnosti Evropské komise, které přispívají k plnění úkolů civilní ochrany.*
- *Uveďte základní činnosti a prvky pro dosažení stanovených cílů v rámci Mechanismu Společenství pro oblast civilní ochrany.*
- *Vysvětlete pojem vytváření kapacit v civilních aspektech ESDP.*

9. Civilní nouzové plánování NATO (CNP)

Klíčová slova:

civilní nouzové plánování, Severoatlantická aliance (NATO), Ministerské směrnice CNP, Akční plán civilního nouzového plánování, Vyšší výbor pro civilní nouzové plánování (SCEPC)

Hlavní orgány CNP NATO jsou: Dát před 9.1

- Severoatlantická rada (North Atlantic Council/NATO) je nejvyšším orgánem v Organizaci Severoatlantické smlouvy, která činí rozhodnutí na nejvyšší úrovni.
- Vyšší výbor pro civilní nouzové plánování (SCEPC) ustanovila Severoatlantická rada, kterému je svěřena celková koordinace mezi různými oblastmi CNP. V působnosti SCEPC je osm plánovacích výborů, které jsou odpovědné za koordinované plánování s ohledem na jednotlivé ekonomické sféry civilního sektoru. Kromě zajišťování materiálních zdrojů je povinností těchto orgánů zabezpečovat kvalitní odborníky v dostatečném počtu a v požadované úrovni kvalifikace a specializace. Členy uvedených výborů a komisí jsou odborníci z příslušných ministerstev, ústředních správních úřadů, nebo agentur členských i partnerských zemí.
- Euro-atlantické středisko koordinace pomoci při pohromách (EADRCC) je významným prvkem pro koordinaci řešení následků závažných katastrof.
V současné době působí ve struktuře SCEPC následující plánovací výbory (PB&CS):
- Plánovací výbor pro civilní letectví (Civil Aviation Planning Committee - CAPC) zajišťuje veškeré letecké dopravní kapacity včetně odborníků.
- Plánovací výbor pro civilní spoje (Civil Communications Planning Committee - CCPC) je zodpovědný za záležitosti civilních komunikací (elektronických komunikací a poštovních služeb) v rámci civilního nouzového plánování NATO. CNP v této oblasti zajišťuje dostupnost komunikačních služeb pro politické, ekonomické a vojenské účely.
- Plánovací výbor pro vnitrozemskou povrchovou dopravu (Planning Board for Inland Surface Transport - PBIST) zajišťuje dopravní zdroje včetně příslušné infrastruktury a expertů týkající se vnitrozemské povrchové dopravy (železnice, silnice, přístavy, vnitrozemské vodní cesty, kontejnerizace).
- Plánovací výbor pro oceánskou lodní dopravu (Planning Board for Ocean Shipping - PBOS) zabezpečuje dopravu osob a zboží po moři se zřetelem na mezinárodní charakter obchodní lodní dopravy, včetně pojištění těchto dopravních prostředků. Zajišťuje rovněž příslušné odborníky.
- Plánovací výbor pro potraviny a zemědělství (Food and Agriculture Planning Committee - FAPC) zabezpečuje potravinové zdroje včetně odborníků. V rámci práce výboru je

věnována zvýšená pozornost zranitelnosti agro potravinářskému sektoru v oblasti jednotlivých komodit potravních řetězců. Připravují se kroky ke zlepšení spolupráce s ostatními plánovacími výbory.

- Průmyslový plánovací výbor (Industrial Planning Committee - IPC) zajišťuje oblast průmyslových zdrojů včetně odborníků. Na základě přijaté Dohody o systémech priorit a alokací zdrojů je v oblasti průmyslu rozvíjena vzájemná spolupráce při zajišťování požadavků obrany a civilního nouzového plánování v rámci hospodářské mobilizace. V souvislosti se vzrůstajícím nebezpečím teroristických útoků proti civilnímu obyvatelstvu za použití chemických, biologických a radiologických látek je v členských a partnerských státech mapována oblast výzkumu, vývoje a výroby ochranných prostředků, zařízení a pomůcek. Se vzrůstajícím nebezpečím útoků proti základním prvkům kritické infrastruktury jsou na mezinárodní úrovni projednávány způsoby analýzy možných rizik a ohrožení životně důležitých průmyslových zařízení a energetických systémů a způsoby snižování jejich zranitelnosti.
- Výbor pro civilní ochranu (Civil Protection Committee - CPC) se zabývá veškerými aspekty, které podporují ochranu obyvatelstva, jako je tvorba národních plánů ochrany obyvatelstva, snižování zranitelnosti a ochrana proti účinkům zbraní hromadného ničení, otázky přesunů a migrace obyvatelstva včetně uprchlíků, humanitární pomoci, varování a informování veřejnosti, včetně zajištění expertů. Činnost orgánů civilní ochrany členských a partnerských zemí je především zaměřena na mírové využití při řešení následků všech závažných mimořádných událostí od požárů, železničních nehod, úniků chemických látek až po povodně, hurikány a zemětřesení.
- Společný zdravotnický výbor (Joint Medical Committee - JMC) Výbor zajišťuje zdravotnickou oblast se zaměřením na speciální zdravotnické prostředky, léky a vakcíny, včetně příslušných odborníků.

9.1 Úloha Civilního nouzového plánování v alianci

Civilní nouzové plánování (CNP) souvisí se vznikem a vývojem Severoatlantické aliance (NATO). Potřeba vytvořit systém plánování civilních zdrojů pro případy nouze se v Severoatlantické alianci začala objevovat hned po jejím vzniku v padesátých letech minulého století. Od počátku existence Aliance se projevovaly mezi některými členskými zeměmi snahy o spolupráci a vzájemnou pomoc v nevojenské oblasti. Tyto aktivity byly především zaměřeny na podporu vojenské činnosti, později také na pomoc při obnově společnosti po válečném konfliktu a na ochranu civilního obyvatelstva.

Potřeba plánovat využití civilních zdrojů vyplynula z nutnosti zajistit tyto zdroje pro námořní, pozemní a letecké přesuny značného počtu osob a materiálu, pro které armády NATO neměly a nemají dostatečné vlastní kapacity. K dopravě se postupně přidaly další oblasti - telekomunikace, potraviny, ropa, průmysl, civilní ochrana a zdravotnictví. Všechny aktivity byly zahrnuty do systému CNP a tvořily ucelenou oblast plánování ochrany společností členských států NATO před následky krizových situací. Krizovou situací byla chápána především válka, později rovněž i operace s použitím vojenských sil k udržení nebo nastolení míru.

Původní zaměření CNP v NATO na systém civilní podpory vojenským aktivitám, se v průběhu historie změnilo, přestože požadavek zajištění zdrojů pro vojenské složky NATO dále přetrvává. Aktuální rozsah úkolů zahrnuje nejdůležitější prvky, které tvoří fungující hospodářskou sféru života společnosti s prioritním úkolem ochrany obyvatelstva a nyní i ochrany životně důležité infrastruktury.

V této souvislosti a v souladu s novými úkoly CNP vyplývajícími z mezinárodních jednání a dokumentů se hlavní pozornost soustřeďuje na minimalizaci ztrát lidských životů, ekonomických ztrát a nebezpečí ztráty suverenity, neboli na ochranu obyvatelstva, ekonomiky a státu. Změna strategické koncepce NATO počátkem devadesátých let se zákonitě projevila v principech i systémech CNP a krizového řízení v členských zemích NATO i v zemích, které o členství usilovaly. Stále přetrvává základní myšlenka existence CNP jako základního prvku celkového konceptu bezpečnosti a stability euro-atlantického regionu.

Především se jedná o:

- Podporu a ochranu obyvatelstva a snižování jeho zranitelnosti
- Zajištění kontinuity fungování veřejné správy v krizích a projevech nepřátelství
- Maximálně efektivní využití a ochranu národních civilních zdrojů a kritické infrastruktury s ohledem na požadavky civilního i vojenského sektoru

9.2 Ministerské směrnice CNP, stanovení hlavních úkolů

V současném bezpečnostním prostředí ve světě bylo určeno pět základních úloh pro civilní nouzové plánování, které byly detailně analyzovány v základním koncepčním dokumentu Aliance pro civilní oblast - Ministerské směrnici civilního nouzového plánování na období 2000 – 2002.

Těmito úlohami jsou:

- Civilní podpora pro vojenské operace NATO dle článku 5 Washingtonské smlouvy z dubna 1949,
- Podpora pro zásahy při krizích mimo článek 5,
- Podpora národním orgánům v případech nevojenských krizových situací,
- Podpora národním orgánům při ochraně obyvatelstva před účinky zbraní hromadného ničení,
- Spolupráce s partnerskými zeměmi.

Ministerská směrnice v této souvislosti doslovně uvádí: "činnost CNP by měla podporovat“:

- Rozvoj struktur nouzového plánování pod civilní a demokratickou kontrolou,
- Bezpečnost a ochranu obyvatelstva, zajišťovanou rozvojem profesionálních dovedností potřebných k vyhodnocení rizika, prevenci krizových situací, zlepšení záchranných a obnovovacích prací;
- Vypracování civilní oblasti krizového řízení;
- Civilně vojenská spolupráce;
- Regionální soběstačnost vytvořenou pomocí bilaterálních a multilaterálních opatření civilního krizového řízení včetně:
 - Včasné výměny informací o havarijní připravenosti a výměny významných údajů v případě vzniku katastrofy.
 - Vývoje opatření v oblasti CNP pro vzájemnou výpomoc, společná cvičení a zjednodušení postupů při překračování státních hranic.
- Plánování nejlepšího využití státních (vojenských a civilních) a soukromých zdrojů při krizových situacích.

CNP pokrývá široký rozsah úkolů státu. Zahrnuje tak rozdílné otázky, jako zachování funkčnosti státní správy, výkon mimořádných pravomocí, mobilizaci a využití zdrojů

(personálních, finančních, zemědělských, průmyslových, energetických, zdravotnických, dopravních zdrojů, potravin), civilní spoje, pomoc při zacházení s uprchlíky a civilní ochranu.

V dokumentech jsou zvýrazněny tyto skutečnosti :

- V míru podporovat plánování členských zemí a vypracovat opatření pro krizové situace.
- V období rostoucího napětí zajistit, aby Severoatlantická rada byla řádně a včas informována o stavu krizové připravenosti a organizaci součinnosti mezi členskými státy při přechodu na vyšší stupně připravenosti,
- V době konfliktů zabezpečovat mezinárodní spolupráci ve věcech jako je ochrana obyvatelstva a koordinace využití důležitých zdrojů pro civilní a vojenskou obranu.

Vzhledem k tomu, že i oblast CNP se v Alianci neustále vyvíjí, doporučuje se zaměřit pozornost na :

- Posouzení legislativy, s cílem usnadnit použití civilních prostředků k podpoře operací NATO v době míru, krizí a války
- Posouzení přiměřenosti národního systému krizového řízení k současnému stavu
- Zlepšení plánovací a pracovní schopnosti vyžadované pro nevojenské aspekty mírové podpory operací NATO
- Vyhodnocení zranitelnosti civilního obyvatelstva zbraněmi hromadného ničení
- Pokračování v podpoře aktivit CNP v Partnerství pro mír (dále jen "PfP")
- Vymezení vojenských požadavků na civilní podporu
- Vymezení rozsahu civilně vojenské spolupráce včetně vojenské podpory při katastrofách a humanitárních operacích
- Vymezení rozsahu vojenské podpory pro civilní a humanitární činnost
- Prozkoumání možnosti použití vojenských prostředků ke snížení zranitelnosti civilního obyvatelstva
- Udržení stavu umožňujícího podporu NATO uprchlíkům a pomoc při nekontrolovatelných migracích velkého rozsahu

9.3 Akční plán civilního nouzového plánování na ochranu civilního obyvatelstva a kritické infrastruktury proti účinkům použití chemických, biologických, radiologických a jaderných (CBRN) prostředků, včetně aktů terorismu

Základním politickým dokumentem pro činnost orgánů civilního nouzového plánování NATO je mimo jiné Deklarace Pražského summitu NATO. V rámci této deklarace se členské státy zavázaly k posílení schopnosti poskytnout, v případě žádosti, pomoc národním orgánům při vyrovnávání se s následky teroristických útoků, včetně útoků chemickými, biologickými a radiologickými prostředky. K tomu byl na summitu přijat Akční plán civilního nouzového plánování ke zlepšení připravenosti na možné útoky proti civilnímu obyvatelstvu chemickými, biologickými, radiologickými a jadernými (CBRN) prostředky.

Jedná se o základní civilní nástroj Aliance na podporu národních orgánů v ochraně obyvatelstva. Cílem programu je zvýšit připravenost a snížit zranitelnost civilního obyvatelstva ve státech Aliance, včetně případných projevů terorismu. Jedná se o aktivity, které se promítají do činnosti všech plánovacích výborů a komisí Vyššího výboru pro civilní nouzové plánování NATO (SCEPC), včetně Euroatlantického koordinačního střediska pro řešení situace při katastrofách (EADRCC). Na plnění úkolů se podílí i další vojenské orgány NATO. Program obsahuje seznam prioritních akcí pro zvyšování civilní připravenosti členských a partnerských států pro případy možných útoků proti civilnímu obyvatelstvu za použití CBRN prostředků.

Program je nastaven na principu vzájemné spolupráce, při využití národních prostředků a schopností pro vzájemnou asistenční pomoc. Obsahuje řadu konkrétních podprogramů například zaměřených na:

- Civilně - vojenskou spolupráci při ochraně proti zbraním hromadného ničení (ZHN)
- Zpracování přehledu (databáze) schopností a kapacit členských a partnerských států pro danou oblast
- Koordinaci využívání civilních dopravních prostředků (například pro zajištění evakuace vzduchem, po zemi nebo po moři)
- Ochranu kritické infrastruktury před následky útoků CBRN prostředky
- Studium účinků CBR prostředků na jednotlivé sektory (zemědělství, zdravotnictví, dopravu, civilní obyvatelstvo, komunikační služby apod.)

Shrnutí:

CNP pokrývá široký rozsah úkolů státu. Zahrnuje tak rozdílné otázky, jako zachování funkčnosti státní správy, výkon mimořádných pravomocí, mobilizaci a využití zdrojů (personálních, finančních, zemědělských, průmyslových, energetických, zdravotnických, dopravních zdrojů, potravin), civilní spoje, pomoc při zacházení s uprchlíky a civilní ochranu.

Kontrolní otázky:

- *Charakterizujte pojem civilního nouzového plánování a jeho základní úkoly.*
- *Uveďte základní úlohy pro civilní nouzového plánování podle Ministerské směrnice CNP.*
- *Uveďte hlavní orgány civilního nouzového plánování NATO.*

10. Obranná doktrína státu a její bezpečnostní rámec

Klíčová slova:

bezpečnost, bezpečnostní prostředí, terorismus, Evropská bezpečnostní strategie, Organizace spojených národů, Severoatlantická aliance (NATO), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

10.1 Bezpečnostní prostředí

Česká republika se nachází uprostřed integrující se Evropy. Bezpečnost ČR v této souvislosti posilují tři hlavní faktory: členství v Organizaci Severoatlantické smlouvy (NATO), členství v EU a dobré vztahy se sousedními zeměmi, které jsou všechny členy NATO nebo EU. Rozšiřování obou organizací má pozitivní vliv na bezpečnost ČR i na celkové posílení euroatlantické stability.

Bezpečnostní prostředí se navzdory pozitivním změnám v euroatlantickém prostoru stalo v posledních letech méně průhledným. Globalizační a integrační procesy provází růst vlivu

nestátních aktérů v mezinárodních vztazích. Některé nestátní subjekty, zejména teroristické organizace, někdy i podporované určitými státy, představují v současnosti jednu z hlavních hrozeb pro bezpečnost států a jejich občanů.

Asymetrický charakter a vzájemná provázanost hrozeb, jako jsou terorismus, organizovaný zločin, šíření zbraní a prostředků hromadného ničení (ZHN) a tzv. slabé nebo zhroucené státy, způsobují, že jsou tyto hrozby mnohem méně předvídatelné, než tomu bylo v případě konvenčních hrozeb ze strany jiného státu. Ve schválené Bezpečnostní strategii ČR konstatováno, že v dohledné budoucnosti lze téměř vyloučit možnost rozsáhlého přímého vojenského útoku proti území ČR i území jejích spojenců. Totéž uvádějí ve svých strategických dokumentech i NATO a EU; např. Evropská bezpečnostní strategie z prosince 2003 tvrdí, že „agrese ve velkém měřítku proti členskému státu je v současnosti nepravděpodobná“. Evropa místo toho čelí novým hrozbám, které jsou rozmanitější, méně viditelné a méně předvídatelné.

10.2 Mezinárodní organizace a bezpečnostní prostředí

Nové bezpečnostní prostředí přimělo jednotlivé mezinárodní organizace k úpravě strategií a nástrojů, jimiž hodlají na nové výzvy reagovat. Vzhledem k vzájemné provázanosti hrozeb a rizik, které mají své zdroje především ve špatném vládnutí, porušování lidských práv, nestabilní hospodářské situaci, etnických a náboženských konfliktech, je důraz kladen na komplexnost úprav zahrnujících všechny dimenze bezpečnosti. V této souvislosti existují snahy posílit efektivitu a součinnost multilaterálních organizací, režimů a smluv a připravenost jednat, jsou-li pravidla porušena.

Nejrozsáhlejší multilaterální organizací je Organizace spojených národů (OSN). Jakkoli zatím nejsou snahy o rozšíření a reformu Rady bezpečnosti OSN úspěšné, zůstává Rada bezpečnosti rozhodující složkou systému světové kolektivní bezpečnosti. Postupně jsou předkládány návrhy na adaptaci OSN směrem k výzvám 21. století. K posílení efektivnosti multilateralismu by měl přispět větší důraz na prevenci konfliktu a postkonfliktní stabilizaci.

Pro bezpečnost euroatlantického prostoru má zásadní význam udržování a posilování transatlantické vazby, v jejíž bezpečnostně - politické a obranné dimenzi hraje ústřední roli NATO. Oslabení transatlantických vztahů by mělo negativní dopad na efektivitu NATO, bezpečnost členských států, tj. i České republiky. NATO nadále zůstává primární bezpečnostní organizací v euroatlantickém prostoru. Poskytuje svým členům nejsilnější bezpečnostní garance obsažené zejména v článku 5 Severoatlantické smlouvy. NATO se přizpůsobuje novým výzvám na vojenské i politické úrovni a svou existencí výrazně přispívá ke stabilitě euroatlantického prostoru. NATO deklaruje připravenost angažovat se kdekoli na světě a svůj závazek již realizuje prostřednictvím misí mimo území členských států.

Rovněž Evropská unie se hodlá aktivněji angažovat v globálním měřítku. Za tímto účelem rozvíjí svou Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a v jejím rámci Evropskou bezpečnostní a obrannou politiku. Většina členských zemí EU se shoduje v tom, že schopnosti a mechanismy EU a NATO by se měly navzájem doplňovat. EU by nicméně měla mít schopnost autonomní akce. Evropská bezpečnostní strategie, kterou schválila Evropská rada v prosinci 2003, definuje pět klíčových hrozeb evropské bezpečnosti: terorismus, šíření ZHN, regionální konflikty, zhroucení státu a organizovaný zločin. Vzhledem k povaze zmíněných hrozeb Evropská bezpečnostní strategie zdůrazňuje, že tzv. první linie obrany se často bude nacházet mimo území členských států EU, neboť je nutné jednat dříve, než dojde ke krizi. Z tohoto pohledu EU klade velký důraz na prevenci krizí a na postkonfliktní obnovu. Zmiňuje i potřebu strategické kultury, která umožní včasnou, rychlou a - je-li to nutné - robustní intervenci.

Činnost Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) se zaměřuje především na oblast ochrany lidských práv a svobod, prosazování demokracie a vlády práva. Fungování (OBSE) je poznamenáno rozdílnými názory na její aktivity mezi zeměmi EU a USA na jedné straně a Ruskou federací podporovanou několika státy Společenství nezávislých států na straně druhé. Příčinou je nespokojenost Ruské federace s aktivitami OBSE v oblasti „lidské dimenze“ (demokratické standardy, monitoring voleb, lidská práva).

Pro dosažení větší efektivity mezinárodního společenství v reakci na nové výzvy sílí trend spolupráce jednotlivých mezinárodních organizací. Dochází k posílení jejich možné součinnosti s cílem odstranit nepotřebná zdvojení. V rámci tohoto vývoje je pro ČR nejdůležitější strategické partnerství a dialog mezi NATO a EU.

10.3 Hlavní hrozby mající vliv na bezpečnost České republiky

V současné době již nelze vnímat bezpečnost omezeně, jen v národním, evropském nebo transatlantickém rámci; její zajištění je možné pouze na globální úrovni. Globální bezpečnost není dosažitelná pouze diplomacií, nebo naopak vojenskou silou, protože její ohrožení dnes ve značné míře spočívá v destabilizaci společnosti a životního prostředí. Nejnaléhavější a nejvážnější hrozbou současnosti se stalo propojení extrémního fundamentalismu s terorismem a vlastnictví zbraní hromadného ničení (ZHN) nestabilními státy.

Česká republika musí při zajišťování své bezpečnosti reagovat na stejné výzvy, s jakými jsou konfrontováni její spojenci v NATO a v EU. Při hodnocení bezpečnostního prostředí se proto může opřít vedle vlastních analýz i o hodnocení obsažená ve strategických dokumentech těchto mezinárodních organizací.

Bezpečnostní prostředí ovlivňují globální strategická stabilita i významné regionální hrozby. Strategická stabilita je zajišťována hlavními aktéry mezinárodního společenství a jejich snahou o kooperativní vztahy a řešení problémů diplomatickou cestou. Přesto však existují oblasti, v nichž napětí nebo nestabilita hrozí přerůst v otevřený konflikt. V některých případech hraje roli i vlastnictví nebo vývoj jaderných zbraní u jedné nebo více zúčastněných stran.

Bezpečnost ohrožují jak hrozby záměrné (zejména terorismus a extremismus, šíření ZHN, organizovaný zločin a nelegální migrace, narušení komunikačních a informačních systémů, průmyslové a další havárie), tak i nezáměrné, vzniklé bez úmyslného lidského zavinění (přírodní katastrofy, šíření nakažlivých chorob).

Shrnutí:

Česká republika musí při zajišťování své bezpečnosti reagovat na stejné výzvy, s jakými jsou konfrontováni její spojenci v NATO a v EU. Při hodnocení bezpečnostního prostředí se proto může opřít vedle vlastních analýz i o hodnocení obsažená ve strategických dokumentech těchto mezinárodních organizací.

Kontrolní otázky:

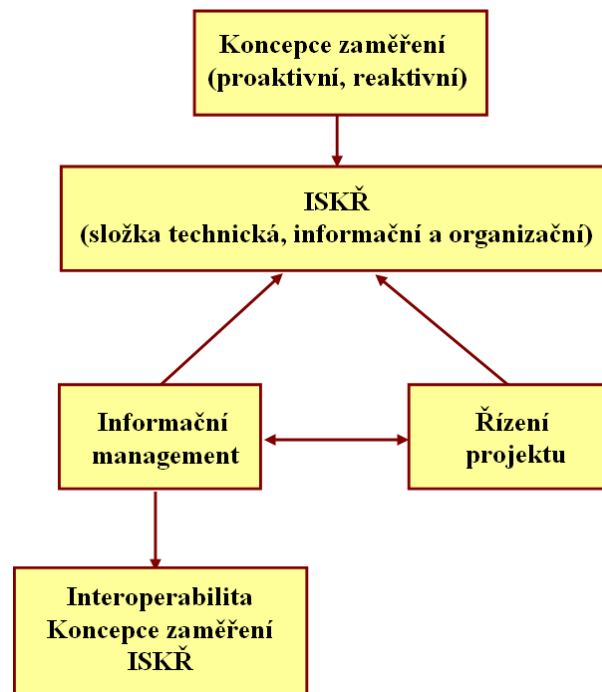
- **Vyjmenujte a vysvětlete základní hrozby evropské bezpečnosti uvedené v rámci Evropské bezpečnostní strategie.**
- **Uved'te a vysvětlete hrozby mající vliv na bezpečnost ČR.**
- **Charakterizujte základní činnosti Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě v rámci bezpečnosti.**

11 Informační systém krizového řízení (ISKŘ)

Klíčová slova:

informační management, interoperabilita, projekt

Informační systémy obecně jsou nedílnou a nepostradatelnou součástí organizace a řízení. Platí to i pro informační systémy krizového řízení (dále ISKŘ). Vytvoření informačního systému, tedy i ISKŘ, musí brát ohled na obecně platné a ověřené postupy, jako formulace koncepce informačního systému a jeho řízení metodikou řízení projektu.

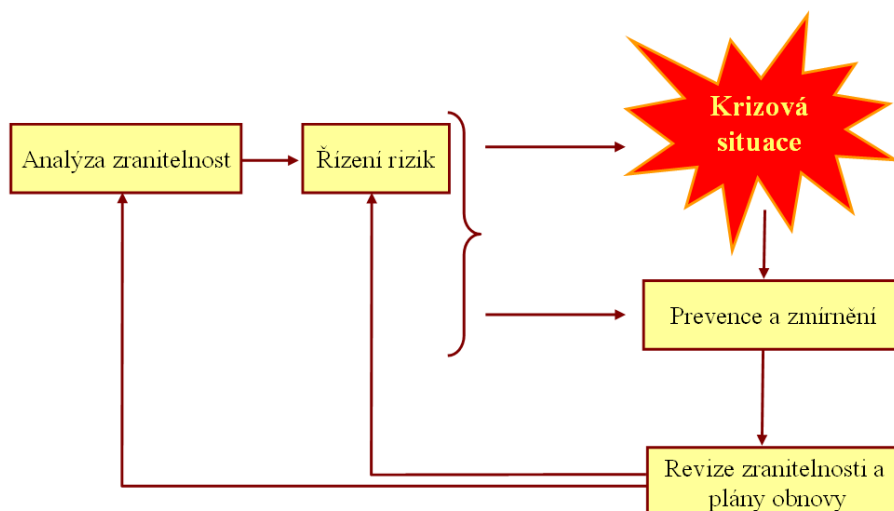
Obr. č. 23 Koncepce informačního systému

Zaměření ISKŘ může být obecně dvojí – reaktivní nebo proaktivní (vztahuje se k bezpečnosti a bezpečnému prostředí):

Obr. č. 24 Reaktivní zaměření ISKŘ

ISKŘ slouží jako zdroj informací pro krizový plán a pro podporu rozhodování orgánů krizového řízení.

Obr. č. 25 Proaktivní zaměření ISKŘ

V koncepci ISKŘ se rovněž stanovují typy služeb ISKŘ související s modulem řízení a distribucí dat, modulem prostorových informací (GIS), modulem modelování a podpory rozhodování (DSS- Decision Support System) apod. Služby jsou:

- datové a informační
- síťové – sdílení dat
- kontextové – podle typu událostí

V etapě koncepce je nezbytné nahlížet na ISKŘ z pohledu kritické informační infrastruktury.

Na koncepci ISKŘ by měl navazovat informační management, což je proces sestávající z těchto kroků:

Krok 1: Stanovení informačních potřeb

Kdo je uživatelem informací a proč je potřebuje a v jaké kvalitě (kvalita informací – správnost, spolehlivost, aktuálnost, dostupnost apod.)

Krok 2: Určení zdrojů informací

Kde se informace nachází, charakteristiky zdroje

Krok 3: Výběr a specifikace informací

Způsob jejich využití: modelování (GIS), rozhodování (DSS), predikce (GIS a DSS), manažerské činnosti jako jsou organizování a plánování.

Stanovení časové dostupnosti – data a informace ve správný čas a na správném místě.

Krok 4: Návrh získávání a shromažďování dat

Krok 5: Organizace práce s informacemi (ukládání, archivace, aktualizace apod.)

Krok 6: Kriteriační analýza informací

Krok 7: Způsoby sdílení informací

Krok 8: Hodnocení procesu informačního managementu

Interoperabilita - ISKŘ se vyznačuje četností a rozmanitostí jak zdrojů dat a informací, tak i koncových uživatelů různých organizačních úrovní majících rozdílné informační

potřeby. To vyžaduje plně distribuovaný systém, jehož prvky sice mají relativně vysokou míru autonomie, avšak musí sdílet obecně platné standardy pracovních postupů. Je proto důležité dosáhnout interoperability:

- „Interoperabilita je způsobilost přenášet data otevřeně a bezproblémově mezi různými složkami informačního systému tak, aby se svedla dohromady do konzistentního tvaru rozdílná data a aby se usnadnily vazby mezi různými modely a analytickými/rozhodovacími procesy“.
- Interoperabilita by se neměla chápat jako něco, co se může stanovit post-hoc (potom), naopak se musí stanovit v předstihu v každé etapě zpracování informací a musí se okamžitě zabudovat do návrhu složek ISKŘ, nejlépe pomocí specifikovaných standardů.

Interoperabilita se obecně vztahuje k několika úrovním:

- Interoperabilita mezi oblastmi veřejné správy (potřeba integrovaného přístupu ke stanovení rizik, zranitelnosti a bezpečnosti)
 - Vztahy mezi průmyslovými odvětvími a dopady na prostředí
 - Využití půdy
 - Demografie a sociální podmínky
 - Ekonomické podmínky
 - Zdravotní stav populace apod.
- Interoperabilita na úrovni monitorování a měření prostředí (konzistence postupů a metod monitorování)
- Interoperabilita mezi zdroji dat (data se shromažďují na základě rutinních činností, na základě informačních potřeb nebo v souladu s legislativními požadavky a ostatními normami)
- Interoperabilita analýzy dat a modelů (spolehlivost a robustnost modelů, platnost předpokladů apod.)
- Interoperabilita výměny a sdílení informací (hardwarová interoperabilita – telekomunikace, konektivita apod., softwarová interoperabilita – rozhraní mezi různými složkami, komunikace mezi distribuovanými databázemi apod.)

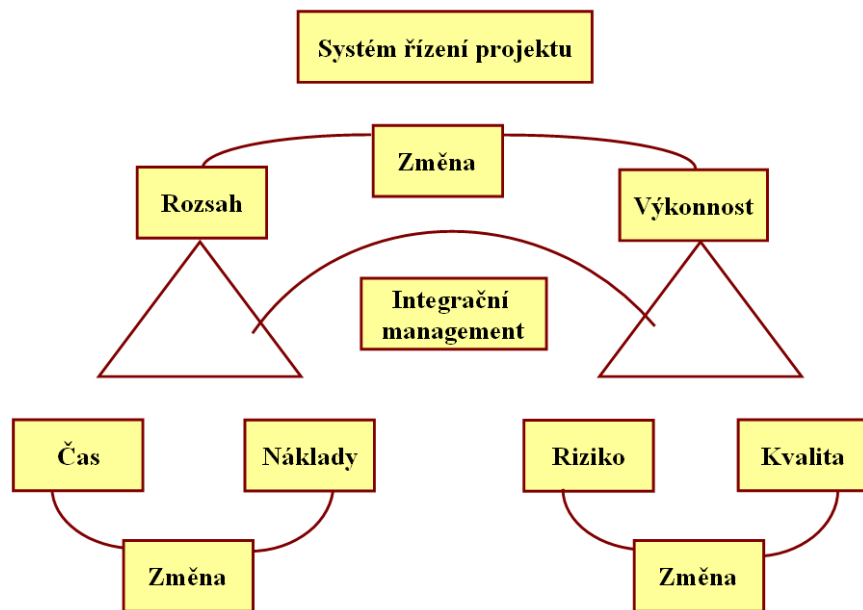
11.1 Řízení projektu ISKŘ

Všechny instituce různého typu (podnikatelské, neziskové, veřejná správa) se skládají z procesů. V průběhu jejich vykonávání se však může vyskytnout požadavek na realizaci změny, která vyžaduje časově omezené, soustředěné úsilí využívající spolupráci napříč institucí. Praxe ukázala, že pro tyto účely je nejvhodnější projekt, jenž řeší neopakovatelné úkoly (neopakovatelnost nevylučuje podobnost).

Řízení projektu se chápe jako „Usměrňování činností, spojených s realizací projektu, zajišťujících úspěšné dosažení zadaného cíle při účinné a účelné kontrole omezených zdrojů.“

Obr. č. 26 Realizace projektu

Obr. č. 27 Systém řízení projektu

V systému řízení projektu existuje čtyřicet čtyři procesů, jež souvisí s devíti tematickými, znalostními, oblastmi:

	Skupiny procesů v řízení projektu			
	Inicializační procesy	Plánovací procesy	Realizační procesy	Monitorovací a kontrolní procesy
Řízení integrace projektu	Návrh charty projektu Návrh předběžného rozsahu	Plán řízení projektu	Koordinace realizace projektu	Monitorování a kontrola činností Integrovaná kontrola změn I
Řízení rozsahu projektu		Plánování specifikací Definice rozsahu		Verifikace rozsahu Kontrola rozsahu prací
Řízení času projektu		Stanovení činností Řazení činností Odhad zdrojů na činnosti Odhad trvání činností Návrh harmonogramu		Kontrola harmonogramu
Řízení nákladů projektu		Odhad nákladů Rozpočtování nákladů		Kontrola nákladů
Řízení kvality projektu		Plánování kvality	Zajištění kvality	Kontrola kvality

Řízení lidských zdrojů projektu		Plánování lidských zdrojů	Vybudování týmu	Řízení týmu
Řízení komunikace projektu		Plánování komunikace	Šíření informací	Výkazy a zprávy Řízení zájmových skupin
Řízení smluvních vztahů - dodávky pro projekt		Plán nákupu a akvizic Plán smluv	Výběr dodavatele	Administrace smluv
Řízení rizik projektu		Plán řízení rizik projektu Identifikace rizik Kvalitativní analýza rizik Kvantitativní analýza rizik Plánování odezvy		Monitorování rizik

Tab. č. 19 Skupiny procesů v řídicím projektu

Integrační řízení projektu popisuje procesy a činnosti koordinující různé prvky řízení projektu.

Integrační procesy		
Proces	Etapa projektu	Klíčové výstupy
Návrh charty projektu	Zahájení	Charta projektu
Návrh předběžného rozsahu projektu	Zahájení	Předběžný rozsah (specifikace) projektu
Návrh plánu řízení projektu	Plánování	Plán řízení projektu
Řízení realizace projektu	Realizace	Dílčí výstupy
Kontrola prací projektu	Kontrola	Požadované změny
Integrace změn do projektu	Kontrola	Odsouhlasené změny
Ukončení projektu	Konec	Výsledný produkt projektu

Tab. č. 20 Integrační procesy

Během realizace projektu se projektový tým soustřeďuje na řešení věcné problematiky projektu vyplývající ze specifikací projektu. Na jedné straně sponzor se snaží ochránit projekt před změnami a případnou ztrátou zdrojů, na druhé straně manažer projektu integruje všechny změny do projektu jako celku.

Klíčovým prvkem jsou nástroje řízení a plánování, na nichž staví plán řízení projektu (je třeba odlišit plánování činností souvisejících s řešením cílů projektu od plánování řídicích činností projektu):

Plán řízení projektu		
Vstupy	Metody/techniky	Výstup
Výstupy z ostatních plánů	Metodika plánování projektu	Plán projektu
Historické informace	Znalosti a dovednosti zájmových skupin	
Organizace	Informační systém řízení projektu	
Omezení a limity	Earned Value Management (EVM)	
Předpoklady		

Tab. č. 21 Plán řízení projektu

Na konci každé etapy projektu se musí připravit tzv. „lessons learned „dokument stanovující co se udělalo správně (účelnost), co chybně apod.

Informační systém sleduje stav projektu ve všech úlohách projektu.

Plán řízení projektu, jenž je iterační, navrhuje manažer projektu ve spolupráci s projektovým týmem, zájmovými skupinami.

Řízení rozsahu (specifikace činnosti a zaměření) popisuje procesy hodnotící, zda se projekt věnuje tomu, k čemu je předurčen. Jinak řečeno, zabývá se účelností a účinností prací projektu.

Procesy řízení rozsahu projektu		
Proces	Etapa projektu	Klíčové výstupy
Plánování rozsahu	Plánování	Plán řízení rozsahu
Definice rozsahu	Plánování	Formulace rozsahu projektu
Předběžná formulace WBS	Plánování	Slovník WBS
Ověření rozsahu	Kontrola	Požadované změny
Kontrola rozsahu	Kontrola	

Tab. č. 22 Procesy řízení rozsahu projektu

- Plán řízení rozsahu: JAK se bude stanovený rozsah projektu řídit (monitorovat)
- Definice rozsahu: CO je předmětem řešení projektu a do jaké míry detailu

Plánování rozsahu využívá expertní posouzení, standardy a šablony z jiných projektů. Ověření rozsahu projektu by se mělo uskutečnit vždy po skončení každé fáze řešení projektu (etapa realizace), protože by mělo sloužit jako zpětná vazba mezi zákazníkem projektu a

projektovým týmem. Mimoto ověření rozsahu projektu může být také vstupem do řízení změn.

Z hlediska ISKŘ existují vedle sebe dva projektové týmy – projektový tým zadavatele (supervize projektu) a projektový tým realizátora. Pro tým realizátora vystupuje projektový tým v roli zákazníka projektu.

Tým zadavatele se zabývá především řízením rozsahu, nákladů, rizik projektu a v neposlední řadě se věnuje také posuzování kvality výsledného projektu a řízení smluvních vztahů.

Shrnutí:

ISKŘ je nedílnou a nezbytnou součástí systému krizového řízení. Jeho návrh a vývoj však musí splňovat určité požadavky informačního managementu, interoperability a řízení projektu

Kontrolní otázky:

- *Co to je informační management?*
- *Co to je interoperabilita?*
- *Co to je projekt?*

12. Kritická infrastruktura

Klíčová slova:

kritická infrastruktura, ochrana kritické infrastruktury, subjekty kritické infrastruktury, objekty kritické infrastruktury

Kritickou infrastrukturou se rozumí výrobní a nevýrobní systémy a služby, jejichž nefunkčnost by měla závažný dopad na bezpečnost státu, ekonomiku, veřejnou správu a zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva. Při narušení nebo zničení kritické infrastruktury může být vyhlášen krizový stav.

Ochrana kritické infrastruktury je proces, který při zohlednění všech rizik směřuje k zajištění fungování subjektů a objektů kritické infrastruktury a vazeb mezi nimi a který zahrnuje také fyzickou ochranu kritické infrastruktury.

Subjekty kritické infrastruktury jsou vlastníci a provozovatelé objektů kritické infrastruktury. Objekty kritické infrastruktury jsou vybrané stavby, zařízení a další prvky kritické infrastruktury.

Fyzickou ochranou kritické infrastruktury je soubor bezpečnostních opatření plánovaných a realizovaných k ochraně subjektů a objektů kritické infrastruktury před útoky fyzických osob.

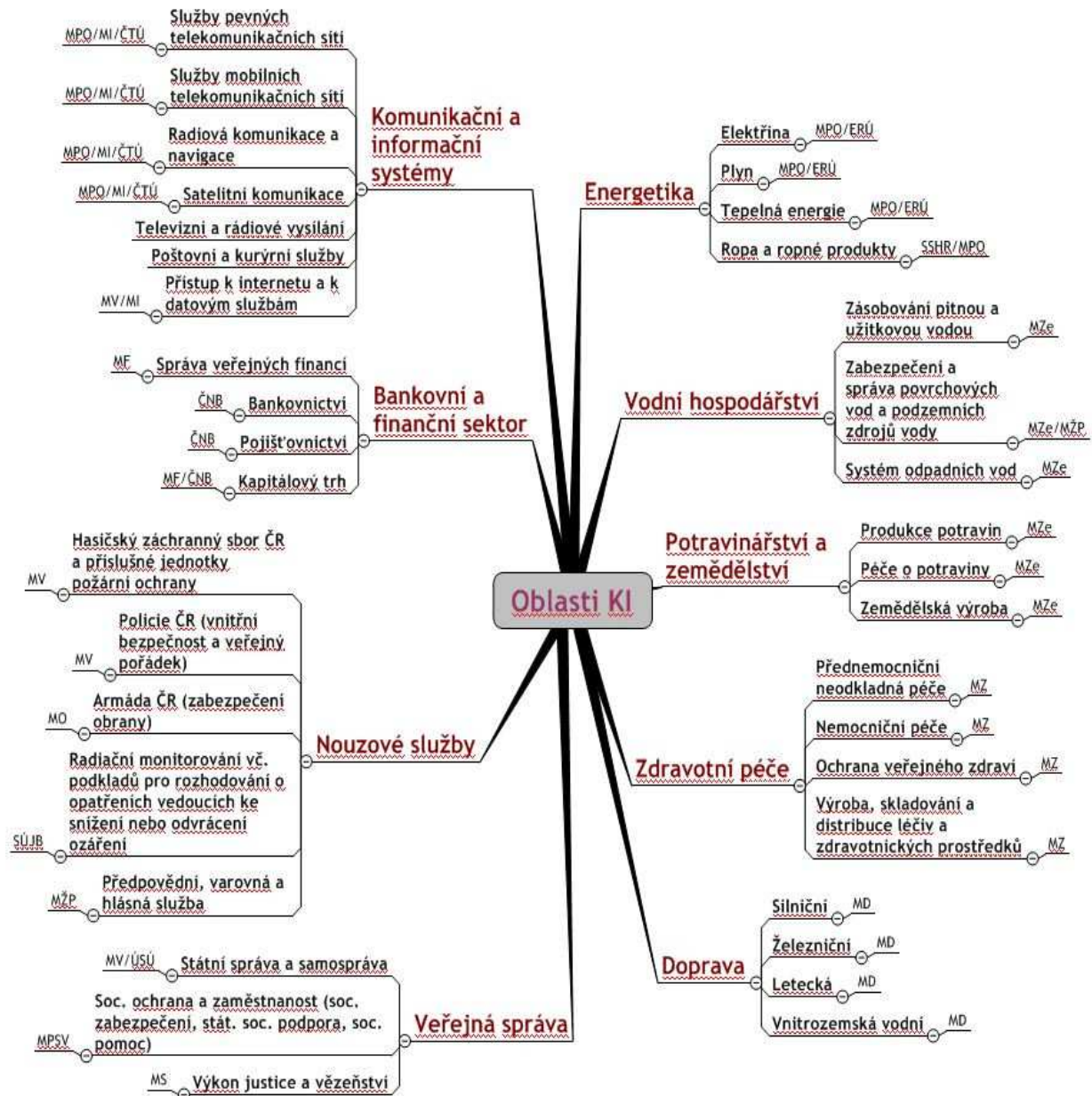
12.1 Určení oblastí kritické infrastruktury a jejich vnitřní členění

Kritická infrastruktura se dělí na následující oblasti:

- energetika
- vodní hospodářství
- potravinářství a zemědělství
- zdravotní péče

- doprava
- komunikační a informační systémy
- bankovní a finanční sektor
- nouzové služby
- veřejná správa

Bezpečnostní rada státu schválila oblasti kritické infrastruktury v usnesení č. 30, ze dne 3. července 2007. Na Obr. č. 28 je znázorněno těchto 9 oblastí spolu s 37 podoblastmi a jejich gescí.

Obr. č. 28 Oblasti kritické infrastruktury

12.2. Kritéria pro začleňování subjektů a objektů kritické infrastruktury do kategorií

Kritéria pro zařazení subjektů kritické infrastruktury do kategorie I:

- vlastnictví nebo provozování alespoň jednoho objektu kritické infrastruktury kategorie I
- zařazení do krizového plánu ministerstva nebo jiného ústředního správního úřadu

Kritéria pro zařazení subjektů kritické infrastruktury do kategorie II jsou

- vlastnictví nebo provozování alespoň jednoho objektu kritické infrastruktury kategorie II
- zařazení do krizového plánu kraje

Kritéria pro zařazení objektů kritické infrastruktury do kategorie I jsou:

- Dopady jejich narušení nebo zničení na:
 - zajištění bezpečnosti státu
 - chod ekonomiky v ČR
 - fungování veřejné správy na národní úrovni
 - zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva na území dvou a více krajů
- Nenahraditelnost nebo částečná nahraditelnost při jejich narušení nebo zničení
 - jiným objektem kategorie I nebo
 - časově i místně omezená nahraditelnost objektem kategorie II v postižených krajích nebo
 - provizorní nahraditelnost s využitím nouzových služeb s celostátní působností nebo s krajskou působností v postiženém kraji

Podle oblastí jsou subjekty či objekty I. kategorie např.:

- Energetika – elektrárny celostátního významu, centrální sklady a výrobní plynu, ropy a benzínu, ERÚ,
- Vodní hospodářství – orgány technického bezpečnostního dozoru nad vodními díly,
- Potravinářství a zemědělství – státní veterinární správa, státní rostlinolékařská správa, státní zemědělská a potravinářská inspekce,
- Zdravotní péče – fakultní nemocnice, úrazové nemocnice, státní zdravotní ústav, zdravotnické zabezpečení krizových stavů,
- Doprava – ředitelství silnic a dálnic, drážní úřad a inspekce, České dráhy, Správa železniční dopravní cesty, Úřad pro civilní letectví, Řízení letového provozu, mezinárodní letiště, České aerolinie, Státní plavební správa, Státní fond dopravní infrastruktury,
- Komunikační a informační systémy – telefonní operátoři pevných a mobilních veřejných telekomunikačních sítí celostátního významu, telekomunikační společnosti s celostátní působností zaměřené na bezdrátový přenos signálu (televizního, rozhlasového), Česká pošta, poskytovatelé služeb internetu,
- Bankovní a finanční sektor – ČNB a jí stanovené komerční banky, Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, GŘ cel, Státní tiskárna cenin, Česká konsolidační agentura, Středisko cenných papírů,
- Nouzové služby – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR (Operační a informační středisko), Ministerstvo obrany ČR (Stálé operační centrum), Ministerstvo

vnitřní ČR (Stálé informační centrum), Český hydrometeorologický ústav, ústavy zřízené Státním úřadem pro jadernou bezpečnost (Státní ústav radiační ochrany, Státní ústav jaderné, chemické a biologické ochrany),

- Veřejná správa – ministerstva a jiné ústřední správní úřady, Nejvyšší soud, Ústavní soud,

Kritéria pro zařazení objektů kritické infrastruktury do kategorie II jsou:

Podle oblastí jsou II. kategorií:

- Dopady jejich narušení nebo zničení na
 - zajištění bezpečnosti v kraji
 - chod ekonomiky v kraji
 - fungování veřejné správy a veřejných služeb na úrovni kraje, obcí a dalších správních úřadů v kraji
 - zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva na správním území kraje
- Nenahraditelnost nebo částečná nahraditelnost při jejich narušení nebo zničení
 - jiným objektem kategorie II nebo
 - provizorní nahraditelnost s využitím nouzových služeb s krajskou působností nebo z místních zdrojů

Objekty (subjekty) kritické infrastruktury zařaditelné do kategorie II podle oblastí jsou např.:

- Energetika – elektrárny, rozvodny elektrické energie, rozvodné závody, regulační stanice plynu, rozvodny plynu, čerpací stanice LPG, teplárny, čerpací stanice PHM, sklady PHM
- Vodní hospodářství – vodní díla kategorie I-IV, správy povodí, vodárenské organizace (vodárny a kanalizace), úpravny vod, čistírny odpadních vod,
- Potravinářství a zemědělství – krajské veterinární správy, pekárny, masokombináty, velkochovatelé hospodářských zvířat, velkopěstitelé zemědělských plodin určených k potravinářským účelům, potravinářská síla, supermarkety, velkoplošné mrazírny a chladírny
- Zdravotní péče – krajské a další nemocnice v kraji, léčebny dlouhodobě nemocných, krajské hygienické stanice, polikliniky, lékařská centra, sanatoria, lázně, lékárny, zdravotnické dopravní služby
- Doprava – správy údržby silnic, dopravci, hraniční přechody, významné objekty na silniční síti - autobusová nádraží, křižovatky, tunely, mosty, podjezdy, významné objekty na železniční cestě - vlaková nádraží, křížení cest, tunely, mosty
- Komunikační a informační systémy – telefonní operátoři pevných a mobilních telekomunikačních sítí v regionu, radiokomunikační firmy pro zajištění televizního a rozhlasového vysílání, místní informační systémy (místní rozhlas, kabelová TV), poskytovatelé přístupu k internetu a datovým službám, technologické objekty k zabezpečení služeb mobilních telekomunikačních služeb, rádiových komunikací a navigací, pošty
- Bankovní a finanční sektor – finanční ředitelství, finanční úřady, celní úřady, pobočky bank a pojišťoven
- Nouzové služby – krajská ředitelství HZS, požární stanice, krajské správy Policie ČR, obvodní oddělení PČR, referát cizinecké a pohraniční policie, krajská vojenská velitelství, horská, báňská, vodní záchranná, speleologická aj. služba,

- Veřejná správa – krajský úřad, krajská správa sociálního zabezpečení, úřady práce, katastrální úřad, státní archiv, okresní soud, okresní státní zastupitelství, věznice, magistráty měst, městské a obecní úřady, újezdní úřady, školská zařízení (mateřské školy, základní školy, učiliště, gymnázia), domovy mládeže, pohřební služby, hotely, ubytovny, významné nemovité kulturní památky (hrady, zámky, kláštery, kostely), provozovatelé skládek komunálních a průmyslových odpadů, provozovatelé skládek nebezpečných odpadů, složiště popelovin, sběr, recyklace a doprava odpadů

12.3 Stanovení zásad a požadavků na zabezpečení ochrany objektů kritické infrastruktury

Ochrana objektů kritické infrastruktury kategorie I je zajišťována následujícími opatřeními:

- Speciálním řešením v územním plánování (umísťování, navrhování, projektování, výstavba, provoz, údržba, opravy, modernizace, obnova, změny postupů i při vyřazování z provozu).
- Stanovením postupů k zajištění realizace plánů kontinuity činnosti.
- Stanovením postupů odstranění závad (technologická havárie, přerušení dodávek médií, selhání lidského činitele atd.), které mohou způsobit nefunkčnost objektu, případně stanovením způsobu dočasného provizorního nebo náhradního řešení.
- Stanovením postupů řešení následků mimořádné události (požár, povodeň, teroristický útok, kriminální čin atd.).
- Uzavřením smluv (dohod) mezi příslušným subjektem kritické infrastruktury a
 - ministerstvem nebo jiným ústředním správním úřadem, případně
 - jiným subjektem kritické infrastruktury, který vlastní nebo provozuje objekty kritické infrastruktury ve stejné oblasti a podoblasti a poskytuje shodné nebo obdobné výrobky či služby nebo/a
 - s dalšími právníky a fyzickými osobami o pomoci při řešení závad, oprav a dalších činností k obnovení provozu a o způsobu náhradního nebo provizorního řešení krizové situace.
- Zapracováním přijatých opatření do krizového plánu příslušného ministerstva, jiného ústředního správního úřadu, ČNB a případně dalších dokumentů v oblasti bezpečnosti.
- Zapracováním opatření do plánů ochrany kritické infrastruktury včetně plánů fyzické ochrany, které jsou součástí plánů krizové připravenosti příslušného subjektu kritické infrastruktury.
- Zajištěním fyzické ochrany objektu.
- Zajištěním kybernetické ochrany objektu.

Ochrana objektů kritické infrastruktury kategorie II je zajišťována následujícími opatřeními:

- Stanovením postupů odstranění závad (technologická havárie, přerušení dodávek médií, selhání lidského činitele atd.), které mohou způsobit nefunkčnost objektu, případně stanovením způsobu náhrady jiným subjektem nebo dočasného provizorního řešení.
- Stanovením postupů k zajištění realizace plánů kontinuity činnosti.
- Stanovením postupů řešení následků mimořádné události (požár, povodeň, teroristický útok, kriminální čin atd.).

- Uzavřením smluv (dohod) mezi příslušným subjektem kritické infrastruktury a
 - krajem, případně,
 - jiným subjektem kritické infrastruktury, který vlastní nebo provozuje objekty kritické infrastruktury ve stejné oblasti a podoblasti a poskytuje shodné nebo obdobné výrobky či služby nebo/a,
 - s dalšími právníckými a fyzickými osobami o pomoci při řešení závad, oprav a dalších činnostech k obnovení provozu a o způsobu náhradního nebo provizorního řešení krizové situace.
- Zapracováním přijatých opatření do krizového plánu kraje a případně dalších dokumentů v oblasti bezpečnosti.
- Zapracováním opatření do plánů ochrany kritické infrastruktury včetně plánů fyzické ochrany, které jsou součástí plánu krizové připravenosti příslušného subjektu kritické infrastruktury.

12.4 Zabezpečení ochrany kritické infrastruktury

Zabezpečení ochrany kritické infrastruktury je součástí plánu krizové připravenosti a obsahuje:

- postup odstranění závad, které mohou způsobit nefunkčnost objektu
- postup k zajištění realizace plánu kontinuity činnosti,
- postup řešení následků mimořádné události
- dohody (smlouvy)
- způsob zajištění kybernetické ochrany
- způsob zajištění fyzické ochrany

Souhrn:

Kritickou infrastrukturou se rozumí výrobní a nevýrobní systémy a služby, jejichž nefunkčnost by měla závažný dopad na bezpečnost státu, ekonomiku, veřejnou správu a zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva. Při narušení nebo zničení kritické infrastruktury může být vyhlášen krizový stav.

Ochrana kritické infrastruktury je proces, který při zohlednění všech rizik směřuje k zajištění fungování subjektů a objektů kritické infrastruktury a vazeb mezi nimi a který zahrnuje také fyzickou ochranu kritické infrastruktury.

Subjekty kritické infrastruktury jsou vlastníci a provozovatelé objektů kritické infrastruktury. Objekty kritické infrastruktury jsou vybrané stavby, zařízení a další prvky kritické infrastruktury.

Zabezpečení ochrany kritické infrastruktury je součástí plánu krizové připravenosti.

Kontrolní otázky:

- **Definujte pojem kritická infrastruktura.**
- **Co jsou subjekty a co objekty kritické infrastruktury?**
- **Jaké jsou základní oblasti kritické infrastruktury?**
- **Jaké jsou požadavky na zabezpečení ochrany objektů kritické infrastruktury?**

13. Činnost povodňových a nálezových komisí

13.1 Činnost povodňových komisí

Klíčová slova:

povodňová komise, povodňové orgány, vodní dílo, manipulační a provozní řád vodního díla

Jednotlivé povodňové komise jsou po dobu povodní povodňovými orgány. Povodňové orgány v době povodně mohou činit opatření a vydávat příkazy k zabezpečení řízení ochrany před povodněmi, v odůvodněných případech i nad rámec platných povodňových plánů. V takovém případě musí neprodleně uvědomit dotčené osoby.

Obecní rada může k plnění úkolů při ochraně před povodněmi, je-li v jejich územních obvodech možnost povodní, zřídit povodňovou komisi (povodňové komise obcí, v Praze povodňové komise městských částí), jinak tuto činnost zajišťuje obecní rada. Předsedou povodňové komise obce je starosta obce. Další členy komise jmenuje z členů obecního zastupitelstva a z fyzických a právnických osob, které jsou způsobilé k provádění opatření, popřípadě k pomoci při ochraně před povodněmi. Povodňové orgány obcí jsou podřízeny povodňovému orgánu obce s rozšířenou působností a v rámci zabezpečení úkolů při ochraně před povodněmi plní úkoly dané zákonem č. 254/2001 Sb. § 78, odst.3.

Povodňové orgány obcí s rozšířenou působností jsou starosta ORP, který zřizuje povodňovou komisi (povodňové komise ORP, v Praze povodňové komise městských částí stanovené Statutem hlavního města Prahy) a je jejím předsedou. Další členy komise jmenuje ze zaměstnanců obce s rozšířenou působností zařazených do obecního úřadu a zástupců orgánů a právnických osob, které jsou způsobilé k provádění opatření, popřípadě k pomoci při ochraně před povodněmi. Povodňový orgán obce s rozšířenou působností je podřízen povodňovému orgánu kraje; v rámci zabezpečení úkolů při ochraně před povodněmi plní úkoly dané zákonem č. 254/2001 Sb. § 79, odst.2.

Povodňové orgány krajů jsou hejtman kraje, který zřizuje povodňovou komisi kraje a je jejím předsedou. Další členy komise jmenuje její předseda z řad zaměstnanců kraje zařazených do krajského úřadu, z řad příslušných správců povodí a zástupců orgánů a právnických osob, které jsou způsobilé k provádění opatření, popřípadě k pomoci při ochraně před povodněmi. Povodňový orgán kraje je podřízen ústřednímu povodňovému orgánu; a v rámci zabezpečení úkolů při ochraně před povodněmi plní úkoly dané zákonem č. 254/2001 Sb. § 80, odst. 2.

Ústřední povodňový orgán je Ministerstvo životního prostředí, a jako ústřední povodňový orgán plní v rámci ochrany před povodněmi úkoly dané zákonem č. 254/2001 Sb. § 81, odst.1.

Vláda zřizuje Ústřední povodňovou komisi a schvaluje její statut. Předsedou Ústřední povodňové komise je ministr životního prostředí a místopředsedou ministr vnitra.

Ostatní účastníci ochrany před povodněmi (správci povodí; správci vodních toků; vlastníci vodních děl; vlastníci pozemků a staveb, které se nacházejí v záplavovém území nebo zhoršují průběh povodně) v rámci zabezpečení úkolů při ochraně před povodněmi plní úkoly dané zákonem č. 254/2001 Sb. § 82, 83, 84, 85.

V případech, kdy je v době povodní vyhlášen stav nebezpečí nebo nouzový stav, se povodňové komise stávají součástí krizového štábu kraje a Ústřední povodňová komise součástí Ústředního krizového štábu (zákon č. 240/2000 Sb., § 39, odst.2).

13.2 Narušení významných vodních děl se vznikem zvláštní povodně

Vlastník (správce) vodního díla oznámí dosažení třetího stupně povodňové aktivity územně příslušnému správci vodního toku a HZS kraje a organizuje povodňové zabezpečovací práce s cílem zabránit přelití nebo protržení hráze vodního díla, případně organizuje provizorní uzavření protržené hráze vodního díla.

V případě nebezpečí z prodlení varuje předem stanoveným způsobem povodňové orgány níže po toku podle povodňových plánů územních celků a bezprostředně ohrožené subjekty.

Podle vývoje situace na vodním díle může vlastník (správce) nebo starosta ORP navrhnout hejtmanovi příslušného kraje, v Praze primátorovi hl. m. Prahy, vyhlášení stavu nebezpečí na území ohroženém zvláštní povodní. Nelze-li účinně řešit zvláštní povodeň vyhlášením stavu nebezpečí v rámci postižených krajů, může vláda vyhlásit nouzový stav.

Řízení a koordinace prací spojených s ochranou před povodněmi, do doby vyhlášení krizové situace (krizový zákon) přísluší povodňovým orgánům obcí, obcím s rozšířenou působností a krajům. Ministerstvo vnitra zabezpečuje ústřední koordinaci záchranných a likvidačních prací, jestliže mimořádná událost přesahuje území kraje a o tuto koordinaci požádá velitel zásahu, starosta obce s rozšířenou působností nebo hejtman. Úkoly Ministerstva vnitra plní generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR.

Zvláštní manipulace s akumulovanou vodou a další bezpečnostní opatření pro případ vzniku mimořádné události na vodním díle se předem připravují (vyhláška o náležitostech manipulačních a provozních řádů vodních děl) a jsou rozpracovávány v manipulačním a v provozním řádu vodního díla. V provozním řádu jsou v přiměřeném rozsahu zohledněny informační toky potřebné pro realizaci připravených opatření pro provoz a obsluhu při mimořádných situacích, včetně situací vyvolaných nebezpečím teroristického nebo vojenského ohrožení vodního díla.

V manipulačním a v provozním řádu vodního díla se stanoví všechny situace, za kterých je nutno hlásit nebezpečí vzniku zvláštní povodně (případně vyhlásit jednotlivé stupně povodňové aktivity na vodním díle) a stanoví se způsob, forma a obsah podávání hlášení. Dále se stanoví, kdo při mimořádných událostech rozhodne o manipulacích nepředvídatelných manipulačním řádem, a to jak za situace, nehrozí-li bezprostředně nebezpečí z prodlení, tak hrozí-li nebezpečí z prodlení (14. Metodický pokyn odboru ochrany vod MŽP lze nalézt na

[http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPDHFC6TAVZ/\\$FILE/ovv_MP-zvlastni-povodne_20050901.pdf](http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPDHFC6TAVZ/$FILE/ovv_MP-zvlastni-povodne_20050901.pdf)).

Souhrn:

V období mimo povodeň jsou povodňovými orgány

- *orgány obcí a v hlavním městě Praze orgány městských částí,*
- *obecní úřady obcí s rozšířenou působností a v hlavním městě Praze úřady městských částí stanovené Statutem hlavního města Prahy,*
- *krajské úřady,*
- *Ministerstvo životního prostředí; zabezpečení přípravy záchranných prací přísluší Ministerstvu vnitra.*

Po dobu povodně jsou povodňovými orgány

- *povodňové komise obcí a v hlavním městě Praze povodňové komise městských částí,*
- *povodňové komise obcí s rozšířenou působností a v hlavním městě Praze povodňové komise městských částí stanovené Statutem hlavního města Prahy,*
- *povodňové komise krajů,*
- *Ústřední povodňová komise.*

Povodňové orgány mohou v době povodně činit opatření a vydávat příkazy k zabezpečení řízení ochrany před povodněmi, v odůvodněných případech i nad rámec platných povodňových plánů s tím, že v takovém případě musí neprodleně uvědomit dotčené osoby. Povodňové orgány nebo jiné osoby na jejich příkaz jsou při povodni za účelem provádění záchranných a zabezpečovacích prací oprávněni vstupovat v nezbytném rozsahu na cizí pozemky a do objektů.

Orgány státní správy a jiné orgány jsou povinny povodňovým orgánům pomáhat na jejich výzvu při zajišťování řízení ochrany před povodněmi. Povodňový orgán nižšího stupně může požádat povodňový orgán vyššího stupně o převzetí řízení ochrany před povodněmi v případě, že vlastními silami není schopen tuto ochranu zajistit.

Povodňový orgán, který převezme řízení ochrany před povodněmi, je povinen oznámit příslušným nižším povodňovým orgánům datum a čas převzetí, rozsah spolupráce, ukončení řízení ochrany před povodněmi a provést o tom zápis v povodňové knize. Nižší povodňové orgány zůstávají stále činné, provádějí ve své územní působnosti opatření podle svých povodňových plánů v koordinaci s vyšším povodňovým orgánem nebo podle jeho pokynů. Pokud dojde k vyhlášení krizového stavu podle zvláštního zákona, přejímá řízení ochrany před povodněmi orgán, který je k tomu podle tohoto zákona příslušný.

Kontrolní otázky:

- ***Kdo může svolat povodňové orgány?***
- ***Podle kterého zákona plní orgány povodňových komisí své úkoly?***
- ***Jaké povinnosti má vlastník vodního díla?***

13.3 Činnost nálezových komisí

Klíčová slova:

mimořádná veterinární opatření, rostlinolékařská rada, epizootie, epifytie, zoonózy, panzootie, enzootická leukóza skotu, brucelóza, tuberkulóza

Vztah nálezových komisí a krizových štábů je stanoven Nálezové komise postupují při své činnosti v souladu se zákonem č. 240/2000 Sb. v pozdějších znění dle Hlavy 5, § 39 odst.1, kde je řečeno „Tento zákon se vztahuje i na případy, kdy jsou nařazena mimořádná veterinární opatření podle zvláštních právních předpisů a vzniklé ohrožení má povahu mimořádné události, jejíž následky vedou ke vzniku krizové situace; v těchto případech se stává krajská nálezová komise součástí krizového štábu kraje a Ústřední nálezová komise součástí Ústředního krizového štábu“.

13.4 Epizootie – Zoonózy - Epifytie

Termín epizootie znamená hromadné onemocnění zvířat s potenciálem rozšíření nákazy na velké území. Onemocnění je charakteristické rychlým nástupem a vysokou nemocností ve skupině vnímavých organismů. Při zasažení velmi velkého území (celý kontinent) lze také hovořit o panzootii, což je obdoba pandemie u lidí. Řešení epizootií přísluší orgánům státní správy ve věcech veterinární péče. Některé primární epizootie jsou nákazy přenosné přímo či nepřímo ze zvířat na člověka. V takovém případě hovoříme o **zoonóze**, kde je kromě ekonomických ztrát třeba uvažovat i o zdravotních rizicích pro obyvatelstvo.

Při monitoringu, epidemiologickém vyšetřování a zdolávání zoonóz spolupracují orgány státního veterinárního dozoru s orgány ochrany veřejného zdraví.

Epizootie se může šířit přímým kontaktem s infikovanými zvířaty, pobytem v infikovaném prostoru či stykem zvířat s kontaminovanými předměty při pastvě, ustájení, transportech, svodech zvířat atp. Dále se původce onemocnění může šířit inseminací, v krmivech, stelivu, hnoji a močůvce nebo aktivně pomocí vektorů, zejména hmyzu. Zdrojem infekčních agens může být i populace volně žijících zvířat. Infekce či infikované vektory mohou být v prostředí roznášeny také vodou či větrem, např. v podobě aerosolu s kontaminovaným trusem.

V případě výskytu ohniska nákazy v území potenciálně ohroženém povodní či záplavou by měla být tato skutečnost brána v potaz jako možná cesta dalšího rozšíření. Riziko šíření nákazy v prostředí je ovlivněno sezónními a ekologickými faktory. Doba přežití infekčního agens v prostředí je, kromě jeho přirozených dispozic, závislá na teplotě, vlhkosti a intenzitě dopadajícího slunečního záření. Pro hmyzí vektory šíření je typický sezónní výskyt.

Jednou z možností šíření infekčních agens je také biologický terorismus. Pro tyto účely jsou vhodné zejména taková agens, která způsobují zoonózy. Mezi pravděpodobné potenciálně zneužitelné onemocnění působené B-agens (některé z nichž byly již pro vojenské využití testovány) patří horečka Rift Valley, encefalomyelitidy koní, vozhrivka, sněť slezinná, brucelóza, tularémie nebo salmonelóza.

Ministerstvo zemědělství má z hlediska zdolávání nálezů koordinační a informační úlohu na národní a mezinárodní úrovni. Ministerstvo řídí výkon státní správy v této oblasti a zřizuje v dohodě s ústředními orgány státní správy, jimž přísluší některé úkoly související s

předcházením vzniku a šíření nebezpečných nákaz a jejich zdoláváním, Ústřední nálezovou komisí jako svůj trvalý poradní orgán.

V oblasti veterinární péče je hlavním odborným orgánem Státní veterinární správa (SVS), která dohlíží nad zdravotní nezávadností potravin živočišného původu a nad ochranou našeho území před možným zavlečením nebezpečných nákaz nebo jejich nositelů. Všechny povinnosti a práva SVS ČR jsou nejnověji vyjmenovány a popsány ve veterinárním zákoně č. 166/1999 Sb., který zpracovává příslušné předpisy Evropských společenství a v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropských společenství stanoví požadavky veterinární péče.

Kromě SVS, která vykonává působnost na celém území republiky, existují také krajské veterinární správy, které se zřizují pro územní obvody krajů. Krajská veterinární správa mj. oznamuje na základě výsledků předběžného šetření podezření z výskytu nebezpečné nákazy SVS a po jejím potvrzení příslušnému krajskému úřadu a obci, policii a pokud se jedná o zoonózu tak také příslušnému orgánu hygienické služby.

Ředitel krajské veterinární správy zřizuje nálezovou komisí, která je jeho poradním orgánem. Ministerstva vnitra a obrany organizují v oboru své působnosti provádění mimořádných veterinárních opatření nařízených jinými orgány, popřípadě činí v dohodě s těmito orgány vlastní mimořádná veterinární opatření.

Výskyt epizootií a zoonóz je neustále průběžně monitorován. V případě objevení nákazy může SVS na celém území či jeho části zavést síť epizootického sledování, tvořenou sledovanými stády, zodpovědnými osobami a veterinárními lékaři, ústavy pro veterinární diagnostiku, orgány veterinární správy, státními veterinárními lékaři a ústřední evidencí.

Veterinární zákon uvádí potřebu zohlednění specifik, které se liší v jednotlivých případech. Přes existenci pohotovostních plánů a programů ozdravování je tak často nutné přistupovat k jednotlivým ohniskům individuálně a upravovat předepsaná opatření. Příkladem je např. velikost ochranného pásma a pásma dozoru či oddělení zdravých nebo dále sledovaných stád při nařízeném neodkladném utracení. Tyto úpravy jsou v kompetenci krajských veterinárních správ a SVS.

Příklad z praxe:

V některých případech vyplývá nutnost operativní úpravy postupů z nedostatku zkušeností s novým infekčním agens. Typickým případem může být např. vysoce patogenní ptačí chřipka kmen H5N1, pro kterou byly vydané pokyny SVS v Operačním manuálu pro ptačí influenzu a také opatřením Vlády České republiky č. VV13/2006 Plán opatření pro případ pandemie chřipky vyvolané novou variantou chřipkového viru - Pandemický plán ČR. Tento virus v roce 2007 zapříčinil úhyn drůbeže a neodkladné zdolávací opatření v chovech na Ústeckoorlicku. V našich podmínkách i v evropském měřítku šlo o první výskyt tohoto kmene chřipky ve velkochovech drůbeže, a tak bylo nutné na místě řešit některé nedostatky v postupech. Tato smutná událost přispěla ke zkvalitnění předepsaných činností při eradikaci v později objevených zasažených hospodářstvích.

pro pomní stanovení přítomnosti B-agens. Problémemi zůstává citivost detekce.

- Francisella tularensis (známá dříve jako Bacterium tularense, Pasteurella tularensis) je mikroorganismus, který je i přes absenci tvorby spor velmi odolný vůči vlivům zevního prostředí. Ve srovnání s jinými druhy nesporulujících mikroorganismů, je jeho stálost v prostředí podstatně vyšší. Ve vodě přežívá po dobu 90 dní, na potravinách 1 měsíc. Dlouhou dobu přežívá i v prachu, obsahujícím výměšky nemocných osob. Bakterie je velmi odolná vůči působení nízkých teplot, kdy přežívá až po dobu několika měsíců.
- Rod Brucella - netvoří spóry. Je poměrně značně odolný vůči vlivům vnějšího prostředí. V půdě, v prachu a na oděvech si zachovává životnost až po dobu tří měsíců, ve vodě, v

potravinách (maso, sýry, máslo) až 2 měsíce. Účinkům běžně používaných dezinfekčních prostředků však původci brucelózy snadno podléhají. Způsobují infekční onemocnění domácích zvířat, přenosné na člověka. Inkubační doba je 6-60 dní, obvykle ale dva týdny. Obvyklý průběh je v podobě dlouhotrvajícího horečnatého onemocnění se střídavými teplotami organismu, doprovázeného třesavkou a zimnicí (vlnivá příp. septická forma horečky). Během onemocnění se objevují bolesti břicha, svalů, končetin a známky poškození plic. Nemocný trpí pocitem únavy, bolestmi hlavy a nechutenstvím.

- Vozhřivka je onemocnění koní, mul a oslů způsobené bakterií *Burkholderia mallei* (dřívější označení *Pseudomonas* nebo *Malleomyces mallei*). Vozhřivka je za přirozených podmínek zoonóza, která napadá hlavně koně. V evropských státech i v USA byla vyhlazena v první třetině 20. století. Pro nakažení člověka stačí velmi málo organismů. Přenos nákazy je možný aerosolem či přes poraněnou kůži. Anamnéza některých případů neudává poranění kůže. Nelze však spolehlivě vyvodit schopnost infekce přes nenarušenou pokožku, jelikož není možné vyloučit infekci aerosolem či přes sliznice. Inkubační doba je 10-14 dní při vdechnutí organismů. Zasažení očí, nosu a úst vede k hlenohnisavému výtoku.
- Rod *Coxiella* má mezi rizikovými B-agens zástupce v *Coxiella burnetii*. Coxielly jsou mikroorganismy podobné rickettsiím, nejsou však příbuzné. *C. burnetii* postihuje řadu savců včetně domácích zvířat, především ovcí. Přenos z člověka na člověka je patrně vzácný a nejpravděpodobnější u plicní formy. Přesto se doporučuje izolace nemocných. Bakterie způsobuje onemocnění Q-horečkou, která byla poprvé popsána v Queenslandu v Austrálii, odkud má i svůj název. Jedná se o akutní či chronickou zoonózu, kterou se člověk nejčastěji nakazí po kontaktu s nakaženými ovci. Bakterie se vylučují trusem, močí a jsou přítomné i v mléku. Lidé se obvykle nakazí vdechnutím aerosolu, klíštětem nebo požitím kontaminovaného mléka. Inkubační doba se pohybuje od 10 dnů po několik týdnů.
- *Chlamydophila psittaci* (dříve *Chlamidia psittaci*) je původcem onemocnění zvaného psitakóza nebo ornitóza. Toto onemocnění je zoonóza, která se na člověka přenáší z tažných ptáků a chovného okrasného ptactva např. papoušků. Toto onemocnění může přetrvávat u nakažených jedinců dlouhodobě a projevit se až vlivem stresu. Drůbež může být druhotně rovněž zasažena. Kromě *C. psittaci* jsou ve skupině chlamydií zastoupené i další druhy napadající dýchací cesty (*Chlamydia pneumoniae*), oči nebo působící pohlavně přenosná nepříjemná onemocnění. Identifikace, léčba i závažnost onemocnění vedou k rostoucí pozornosti, které se této skupině dostává.
- *Salmonella typhi* a *paratyphi* (poddruhy druhu *Salmonella enterica*) jsou gramnegativní, pohyblivé, nesporulující mikroorganismy tyčinkovitého tvaru, patřící do rodu salmonel. Salmonely jsou poměrně odolné vůči vlivům zevního prostředí. Ve vodě salmonely přežívají po dobu 2 až 3 týdnů, pod sněhem až 3 měsíce, ve výkalech nemocných osob 1 až 2 měsíce. Po vniknutí do organismu vyvolávají onemocnění břišním tyfem. Břišní tyf patří k těžkým infekčním onemocněním, charakterizovaným dlouhotrvajícím horečnatým stavem, poškozením lymfatické tkáně, proděravěním tenkého střeva, zvětšením sleziny a řadou dalších příznaků. Nemocní si stěžují na ochablost a tělesnou únavu a velké bolesti hlavy. Může se dostavit zácpa, průjem není určující charakteristikou. Onemocnění má dlouhodobý, stále se zhoršující průběh.

Mimořádnými rostlinolékařskými opatřeními jsou zákaz, omezení nebo stanovení zvláštních podmínek po dobu stanovenou a v území vymezeném rostlinolékařskou správou pro pěstování, sklizeň, posklizňovou úpravu, uvádění na trh, průmyslové zpracování a jiné použití rostlin a rostlinných produktů, popřípadě jiných předmětů, užívání pozemků, skladů, provozů nebo zařízení anebo přemísťování rostlin, rostlinných produktů, zeminy, statkových

hnojiv, kompostů, popřípadě jiných materiálů a předmětů, dopravních prostředků a živočichů, kteří mohou být nositeli škodlivých organismů.

Dále jednorázové zničení rostlin, rostlinných produktů a jiných předmětů napadených nebo podezřelých z napadení škodlivými organismy nebo jejich jednorázové ošetření stanovenými postupy a prostředky, jednorázová asanace pozemků, čištění a asanace skladů, provozních prostorů, strojů, dopravních prostředků, zařízení, nářadí nebo jiných předmětů, jednorázové povinné vyšetření rostlin nebo rostlinných produktů, popřípadě jiných předmětů na napadení škodlivými organismy nebo na rezistenci proti nim, stanovení zvláštních podmínek k ochraně organismů, které nejsou škodlivými organismy, před vedlejším škodlivým působením přípravků, zákaz uvádění na trh a používání přípravků, popřípadě dalších prostředků, nebo zákaz používání mechanizačních prostředků.

Řešení krizových situací, přesahující účinnost mimořádných rostlinolékařských opatření, vymezují zvláštní právní předpisy. Na zabezpečení činnosti z nich vyplývající se podílejí v rámci své působnosti odborné složky rostlinolékařské správy.

Termín epifytie vyjadřuje hromadnou nákazu polních kultur. Z ekologického (botanického) hlediska se jedná o způsob života rostliny, která roste přisedle na jiném povrchu či rostlině a která nekoření v zemi.

V České republice je hlavním odborným orgánem v této oblasti Státní rostlinolékařská správa (SRS). Její činnost je v současnosti upravena zákonem č. 234/2004 Sb. Rostlinolékařská správa je úřední organizací ochrany rostlin podle Mezinárodní úmluvy o ochraně rostlin a úřadem odpovědným za výkon působnosti na úseku rostlinolékařské péče podle zvláštního předpisu Evropských společenství. Tato organizace zjednodušeně pečuje o ochranu rostlin proti zavlečení a rozšiřování škodlivých organismů a jejich šíření v rámci území ČR. Dále má pravomoci v oblasti povolování používaných přípravků a související mechanizace. Vzhledem k velkoplošným aplikacím přípravků používaných v zemědělství (rostlinné výrobě) je výrazným aspektem činnosti sledování vlivu na prostředí, včetně vlivu na necílové organismy.

Shrnutí:

V případech, kdy jsou nařízena mimořádná veterinární opatření podle zvláštních právních předpisů (např. § 15 zákona č. 166/1999 Sb. , o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon)) a vzniklé ohrožení má povahu mimořádné události, jejíž následky vedou ke vzniku krizové situace (zák. č. 240/2000 Sb.), se stává krajská nálezová komise součástí krizového štábu kraje a Ústřední nálezová komise součástí Ústředního krizového štábu.

V případech, kdy je v době povodní vyhlášen stav nebezpečí nebo nouzový stav, se povodňové komise (§ 18 zákona č. 130/1974 Sb. , o státní správě ve vodním hospodářství, ve znění pozdějších předpisů) stávají součástí krizového štábu kraje a Ústřední povodňová komise součástí Ústředního krizového štábu.

Kontrolní otázky:

- **Co to je epizootie?**
- **Vyjmenujte orgány veterinární a rostlinolékařské správy?**
- **Jak se může epizootie šířit?**
- **Co to je epifytie?**
- **Vyjmenujte příklady B-agens.**

14. Komunikace s veřejností a spolupráce s novináři

Klíčová slova:

public relations, plán krizové komunikace, tisková oprava, tísňová informace, krizový scénář, tiskový mluvčí

14.1 Vybrané odborné termíny používané v oblasti komunikace

Public relations - znamená práci s veřejností. V praxi bývá tento pojem vnímán jako způsob vzájemné komunikace. Vždy platí zásada, že komunikujeme. Způsob komunikace musí směřovat nejen vně, ale také dovnitř. Komunikace by měla být oboustranná, vyvážená a etická. Úloha public relations spočívá v ovlivňování příznivého přijetí veřejností, a to přímým ovlivňováním jejich postojů co nejefektivnějšími způsoby směrem ke stavu, který je co nejvíce příznivější pro obě strany (zaměstnavatele a společnost, ve které provozují svoji činnost).

Veřejnost – je rozdělována do tří skupin. Vnější veřejnost, tj. lidé mimo organizaci (například novináři). Vnitřní veřejnost, jsou zpravidla zaměstnanci nebo obecně ti, kteří řeší mimořádnou událost z titulu svých funkcí. Zájmová veřejnost, jsou skupiny lidí s nimiž se sami snažíme navenek komunikovat (vazby obchodní, osobní, finanční apod.).

Únik informací – úniku informací zpravidla nelze zabránit, a proto je s tímto fenoménem vždy potřeba počítat. Ve velkých týmech neexistuje nikdy absolutně spokojený a loajální člověk, naopak, vždy existuje mezi lidmi mnoho neformálních a „důvěrných vztahů“ (rodina, přátelé) a konečně informace jsou poplatné a mnoho lidí tomuto faktu neodolá. K zamezení úniku informací existují různé legislativní nástroje, například Nařízení vlády č. 462/2000 Sb., § 1 až 5.

Krizová událost – z pohledu komunikace je vnímána například jako:

- Problém s utajením skutečnosti (U firmy je oslabena důvěra zaměstnanců. Je snaha, aby krize nepronikla ven a hledají se vlastní řešení...)
- Nátlak (Ekologové jsou nespokojeni s projektem dálnice, aktivisté výkupují pozemky pod dálnicí...)
- Přírodní katastrofa (Vznik události nelze ovlivnit, ale je zde zřejmá vazba na odpovědnost za řešení...)
- Havárie (Jsou zřejmé antropogenní příčiny „lidský faktor“, hledá se zodpovědná osoba za neštěstí...)
- Kriminální čin, nebezpečné jednání (Středem zájmu jsou gangy, násilníci, žhář, tedy hledaný „fantom“. Opět je zde zřejmá vazba na „něčí“ odpovědnost za vzniklý stav...)
- Krizová událost přitahuje zájem sdělovacích prostředků (Snaha po cílené negativní publicitě, která poškodí dobré jméno subjektu. Skoro žádná krize nepřichází jako blesk z čistého nebe. Více než 80 % krizových situací je způsobeno chybami v řízení, neprofesionálním nebo neetickým chováním, dlouhodobým podceňováním či zanedbáním pravidel hry, ať už se hraje v kterémkoli oboru lidské činnosti. Dokonce i ten blesk z čistého nebe může uškodit jen tehdy, pokud někdo zapomněl opravit hromosvod)

Plán krizové komunikace – řeší jak se na komunikaci připravit, tedy jak postupovat při šíření nepravdivých informací a fám, znát svá slabá místa a připravit si varianty pro vysvětlení problému a ty prodiskutovat, připravit si veškeré informace, které mohou zajímat novináře, mít připraveny vzory (matrice) zpráv pro tisk, mít po ruce pro vlastní využití aktuální seznam telefonních čísel všech klíčových spolupracovníků, včetně domácích a mobilních telefonů, pro konzultace mít aktuální seznam klíčových médií a redaktorů, zejména těch, kteří sledují oblast samosprávy a úřadů, kteří jsou etičtí apod. Je důležité absolvovat mediální trénink, interview o tom, jak správně komunikovat se sdělovacími prostředky před televizní kamerou. K tomu lze využít nácvik při simulovaných cvičeních. Také počítat s tím, že když krize vypukne, okamžitě se o ni začne zajímat tzv. „sedmá velmoc“, což znamená, že o ní novináři vědí dříve než povolané osoby.

Autorizace – autorizace informací poskytnutých při interview v praxi neexistuje. Žádný zákon, který by sdělovacím prostředkům přikazoval autorizaci rozhovorů, článků apod. není. Pokud ji přesto požadujete, dohodněte se s novinářem předem, ale počítejte s tím, že je to nezávazné. Nesrovnalosti se řeší až následně podle tiskového zákona (zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů). Pokud bylo uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění odpovědi.

Tisková oprava – lze ji podat písemně do 30 dnů a uvést důvody. Součástí je návrh na znění odpovědi nebo na dodatečné sdělení. Zveřejnění by mělo být do 8 dnů. Případně o tomto může rozhodnout i soud. V tomto případě se na soud může postižený obrátit i v rámci Občanského zákoníku (Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v desítkách pozdějších znění) §10 odpověď, §11 Dodatečné sdělení, § 12 Podávání a náležitosti žádosti o uveřejnění, §13 Podmínky uveřejnění odpovědi a dodatečného sdělení, §14 Uplatnění práva na uveřejnění odpovědi a dodatečného sdělení u soudu, §15 Výjimky z povinnosti uveřejnit odpověď a dodatečné sdělení a §16 Ochrana zdroje a obsahu informací.

Etický kodex - Jak novináři dodržují etický kodex je individuální! Existuje mnoho různých novinářských etických kodexů, ale základ je většinou společný, odlišnosti jsou spíše v konkrétnosti a přísnosti. Dokumenty zdůrazňují zejména právo čtenáře na úplné, pravdivé a nezkrácené informace a právo znát původ těchto informací, povinnost novináře odolávat nátlakům a střetům zájmů, požadavky na profesionalitu, osobní zodpovědnost a neúplatnost, důvěryhodnost, serióznost novináře i novin a citlivý přístup (např. k pozůstalým, k dětem, k obviněným apod.). Novináři nemají za povinnost zkopírovat vám nahrávku rozhovoru záleží opět na osobní domluvě.

Informování – podání informace obyvatelstvu cestou veřejných sdělovacích prostředků, především Český rozhlas, ČT, ale i dalších technických prostředků informatiky včetně soukromých a místních rozhlasů, kabelové televize, rozhlasových vozů, megafonů a tisku.

Jednotný systém varování a vyrozumění (JSVV) – je souhrn organizačních vazeb a technických zařízení zřizovaných a provozovaných ministerstvem vnitra. Je tvořen vyrozumívacími centry, přenosovými systémy, koncovými prvky varování, vyrozumění a zařízeními pro informování obyvatelstva.

Vyrozumívací centrum (VyC) – je místo pro organizační, technické a provozní zabezpečení varování, vyrozumění a informování. Centra jsou umístěna především na OPIS HZS, Policie a Zdravotní záchranné služby kraje a na pracovištích dalších subjektů, kterým vyplývá zabezpečení těchto úkolů ze zákona a zapojených do Integrovaného systému vyrozumění a informování.

Tísňová informace – je informace pro právnické a fyzické osoby o charakteru ohrožení a prováděných opatřeních k eliminaci následků MU předávaná ihned po ukončení varovného signálu.

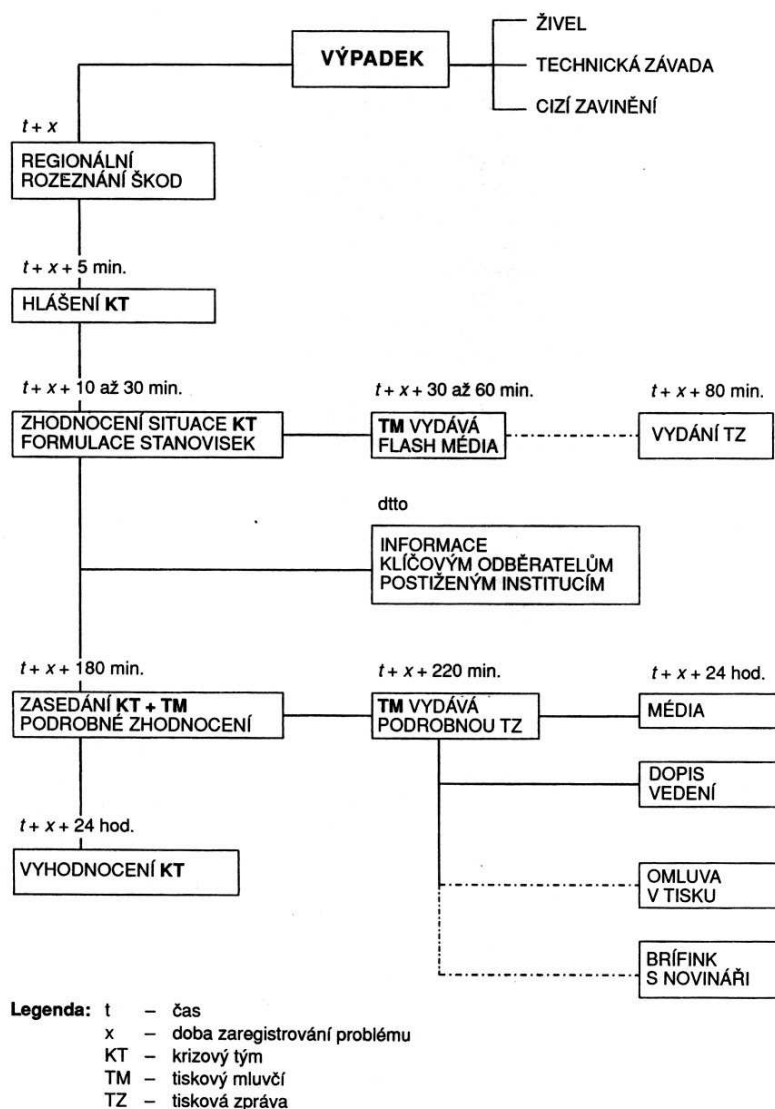
14.2 Zásady mediální komunikace

Při mediální komunikaci je každý člověk vystaven stresu pod časovým tlakem. Lidé sledují denní dění v médiích velmi intenzivně a mají představu o jeho váze. Každý si proto podvědomě uvědomuje, jaká nebezpečí může medializace jeho osobnosti přinést. Nejedná se jen o verbální projev a jeho obsah, ale i o způsob chování před kamerou, úpravě vlasů, oblečení, kde se kdo nachází apod. To znamená, že kvalitu následné publicity a míru zatížení našeho image neurčuje pouze profesionální úroveň novinářů, ale také naše schopnost poskytnout hodnotné, důvěryhodné a přesvědčivé informace!

Zásady mediální komunikace v krizových situacích jsou tyto:

- Zhodnocení situace a její prezentace na veřejnosti. Jaký to bude mít dopad.
- Jak rychle má být první informace podána, tedy zda si vyžádat krátký čas na zjištění více informací a posouzení situace nebo hned podávat informace.
- Kterou cestou, jakými prostředky bude informace podána. Rozhlas, televize, e-mail, SMS, WWW stránky apod.

Je proto dobré připravit si krizový scénář viz příklad na Obr. č. 29

Obr. č. 29 Schéma krizového scénáře

Běžná spolupráce se sdělovacími prostředky znamená, že novináři cílovou osobnost znají, a ta má pověst kompetentního a důvěryhodného partnera. Jsou zodpovězeny odborné dotazy, fundovaná a srozumitelná stanoviska. Pokud není známa odpověď, je lépe tento fakt přiznat a dodatečně osvětlit. Platí zásada vycházet s medií v dobrém. Tedy jednat se všemi, nikoho nevyklučovat. Jde-li to, sdělit to, co je zajímavé (co je zajímavé - to se různí). Ideální je vzájemné respektování.

Při snaze o rozlišení jednotlivých médií lze konstatovat, že naprosto dominantní postavení v České republice měla a má Česká tisková kancelář (ČTK). Má stručné, jasné, přesné a srozumitelné informace ve formě obrácené pyramidy. ČTK dodává zprávy do všech zásadních sdělovacích prostředků

Deníky jsou obecně celostátní, místní, bulvární. Celostátní deník podává informace, ve které bude něco, co zaujme čtenáře i mimo regiony. Místní deník klade důraz na regionální

události. Dává větší prostor pro více podrobností. Bulvární deník se snaží z události vydobýt nějakou senzaci, hledá zákulisní informace apod.

Rozhlasové vysílání zaštiťuje především Český rozhlas. Podává seriózní informace ve zprávách, rozhovorech nebo reportážích v rozmezí 2 až 3 minut, bez dlouhých souvětí, bez cizích slov.

Místní soukromé rozhlasové stanice se vyznačují trvalým proudem hudby a nezávazných informací, krátkými zprávami apod. Pořádají aktuální vstupy z místa „činu“, reportéři jsou blízko svým posluchačům, je zde možnost okamžité telefonické odezvy.

Česká televize podobně jako Český rozhlas má seriózně zpracované informace, rozhovory a reportáže. Měla by být politicky a reklamě nezávislá. Zpracovává různé pořady ve prospěch informací pro občana. Například televizní publicistické pořady Na vlastní oči, Reportéři ČT apod.

Soukromá televize se snaží co nejvíce vstoupit do domácností diváků, mapuje osudy lidí, hraje na citovou strunu, využívá protichůdná stanoviska. Její zdroj příjmů je z reklamních spotů.

Místní televizní zpravodajství je především regionální. Reportéři jsou brzy na místě činu, dobře znají svůj region, využívají výpovědi lidí z místa, kde se nejvíce pohybují. Kameramani natáčejí stále - pozor na to! Mají pak větší prostor na zpracování tématu, vyjádření více stran.

Při informování novinářů bychom si měli uvědomit, komu informaci dáváme a jak asi může být použita. Jiné množství informací se vejde do novinového článku, jiné do rozhlasového rozhovoru a jiné do televizní zprávy, která má stopáž jednu minutu.

Novinář málokdy vychází pouze z jednoho zdroje, uvádí většinou i názory odborníků, prostých lidí - účastníků událostí, vlastní formulované souvislosti. Proto je dobré, aby obzvláště vyjádření pro rozhlas a televizi byla stručná a měla jasný začátek a konec.

Novináři jsou limitováni časem uzávěrky. Nejrychlejší je rozhlas, tam zpráva může jít okamžitě – live. Televizní štáby ji připravují obyčejně do podvečerních (regionálních) nebo večerních hlavních zpráv. A noviny mohou uzávěrku pozdržet tak do 20 hodin, maximálně 22 hodin.

Měla by být předem představa, k jakým čtenářům a posluchačům se prostřednictvím kterého novináře obracíme. Například soukromá rádia se věnují spíše mladším a méně vzdělaným posluchačům než Radiojournal, kde kladou důraz na jiné aspekty informace. Do regionálních sdělovacích prostředků sdělujeme jiné informace než do celostátních. Vážnou komunikaci s centrálními institucemi nebo ministerstvy je vhodnější prezentovat v celostátních médiích. Jde prostě o využití znalosti sdělovacích prostředků.

Povinnost poskytovat informace podle zákona mají státní orgány a orgány územní samosprávy normálně do 15 dnů. Poskytovat informace jen ve své kompetenci mají například hasiči za hasiče, policie za policii a nikdy by neměli sdělovat své názory třeba na zdravotní záchrannou službu nebo energetický závod apod. Také by neměly sdělovat informace, které ohroží vyšetřování případu, mají charakter ochrany utajovaných skutečností.

Sdělovací prostředky jsou povinny uveřejnit oznámení v naléhavém veřejném zájmu (nouzový stav, stav ohrožení)!

Faktor času je rozhodujícím faktorem pro novináře. Novinář nečinně nečeká a má více zdrojů, obrací se i na neoficiální zdroje. Je třeba počítat s tím, že ptající se novinář může mít lepší informace než ten, který odpovídá na dotazy k oficiálnímu stanovisku. Ten kdo je informován pozdě, je v nevýhodě. Dobrou taktikou je mít připraveno úvodní prohlášení. Je zde pak možnost vyžádat si čas na zjištění dalších informací. Ten ale nesmí být moc dlouhý.

V mezidobě novináři také pracují a shánějí informace z náhradních, neoficiálních zdrojů. Po určité době lze jednat s každým novinářem zvlášť, nebo lze uspořádat tiskovou konferenci. Výhodnější je tisková konference. Zvláště televizní reportéři raději natáčejí na místě události. Někdy je vhodné zaslat jen prohlášení. V žádném případě se nevyplatí informace delší dobu zdržovat, a pokud je to nutné, musí se jasně zdůvodnit proč tomu tak bylo.

Určitou obranou je zapsat si mobilní telefony a e-mailové spojení na redaktory, s kterými byl proveden rozhovor.

14.3 Tiskový mluvčí v krizové situaci

Největší slabinou nejrůznějších společností při řešení krizových situací je jejich neschopnost rychlé reakce. Čas je v těchto případech nejdůležitější proměnnou, podstatně ovlivňující úspěch či nezdár, stejně jako výši způsobených škod. Protože vyloučit vznik nejrůznějších krizí nelze nikdy, platí, že daleko menší počet průšvihů postihuje ty společnosti, které vyznávají aktivní komunikační politiku, než firmy se spíše pěstováním přístupem ke sdělovacím prostředkům.

Praktické zásady tiskového mluvčího jsou následující:

- Být fundovaný tiskový mluvčí.
- Informovat vedení o mediálním zájmu. Řada problematických situací a skandálků začínala právě v regionech jako "nevýznamné a nedůležité výkřiky" místních stěžovatelů. Ovšem jen do té doby, než se příslušnému tématu začnou věnovat centrální média. Je nutné monitorovat co největší počet zdrojů, analyzovat je a na pravidelných poradách informovat vedení i o zdánlivých maličkostech, které hrozí přerůst v závažnější problém.
- Nastavení komunikačních kanálů. Nezbytným předpokladem včasné reakce jsou také dobře nastavené komunikační kanály interní komunikace. Jestliže se pověření pracovníci, zejména šéfové jednotlivých odborů a vrcholového vedení, nebudou průběžně informovat a konzultovat problémy na pravidelných společných poradách, je připraveno správné podhoubí pro skutečně pěkný průšvih.
- Krizový scénář. Komunikační pracovníci by měli ještě "v době míru" připravit tzv. do šuplíku závazný modelový krizový scénář, který prošel důkladnou oponenturou vedení a příslušných odborů. Zcela automaticky musí obsahovat seznam osob tzv. krizového týmu, které zasednou v případě propuknutí krize.
- V týmu je tiskový mluvčí. Je také nezbytné, aby tiskový mluvčí byl nedílnou součástí pracovního týmu s hlasem nejen poradním. A jestliže se objeví jen malé náznaky počínajících problémů, měl by tento krizový tým operativně zasednout, vyhodnotit situaci, doporučit řešení a pověřit osobu či osoby konkrétním řešením vzniklé situace. Např. bleskovým vydáním tiskové zprávy nebo přípravou tiskové konference.
- Jednota. Výpovědi zástupců organizace a tiskového mluvčího musí být v jednotě. Musí se znát všechna potřebná fakta činnosti organizace, o daném tématu či problému, o možných hospodářských a politických souvislostech.
- Odborná úroveň. Tiskový mluvčí by měl být kompetentní, případně si může přizvat odborníka.
- Rychlost informací. Všechny informace musí být k dispozici v reálném čase.

- Otevřenost. Být k dispozici, neskrývat se před novináři!
- Mluvit pravdu.
- Zjistit si, co už novináři vědí.
- Zpočátku připustit raději horší variantu.
- Nesvalovat vinu na jiné.
- Držet se faktů, žádné spekulace či dohady!
- Držet se podstaty věci. Pokud se mluví stručně a výstižně tak nedochází k interpretačním omylům.
- Nepoužívat výraz "bez komentáře". V krizové situaci může tato reakce působit jako přiznání viny. Pokud nelze na otázku odpovědět vůbec, vysvětlit to. Pokud to nejde odpovědět okamžitě, udělat si poznámku a slíbit odpověď v nejkratší možné době. Slib dodržet!
- Používat výrazy: „...na základě dosud známých skutečností...“, „...situaci sledujeme a s výsledky vás seznámíme, jakmile budou informace ověřené...“ apod.
- Speklativní otázky novinářů - co by, kdyby... s odpovědí vždy opatrně, například říci „nechceme spekulovat“
- Nemluvit o věcech, kterým tiskový mluvčí nerozumí. Například „pomiňte, pane redaktore, ale problematika, na kterou narážíte, je velmi široká...“, „...přesné údaje, jestli dovolíte, vám mí spolupracovníci obratem zjistí...“ apod.
- Pokud se předávají důkazy, musí být jistota s jejich správností.
- Být věcný, neslibovat nic, co není jisté.
- Přednostně hovořit o pozitivních stránkách věci – vyhnout se negativnímu.
- Být sebevědomý (nikoli však arogantní).
- Sympatizující novináři očekávají trochu exkluzivity, leč marně.

14.4 Tisková zpráva

Tisková zpráva se píše v okamžiku, kdy je zcela jasný obsah a přínos sdělení. Není podmínkou mít skutečně úderné informace.

V krizové komunikaci se musí zpráva co nejrychleji dostat k obyvatelům. T tomuto účelu je nejjednodušší způsob využít sdělovacích prostředky. Varovné hlášení z krizového štábu se proto doručí osvědčenými komunikačními „kanály“ do rozhlasu, televize, novin apod. Osvědčuje se mít seznam mobilních telefonů vybraných redaktorů (ti, kteří se zabývají danou problematikou) a také jejich e-maily. Bohužel novináři nemají často o obsahu tiskových zpráv vysoké mínění. Mají zkušenost se zprávami špatně vypracovanými a nedůležitými. Poskytované zprávy totiž často nesplní jejich očekávání, protože neobsahují žádnou zajímavou nebo důležitou zprávu, jsou špatně napsány i prezentovány, špatně načasovány, případně nejsou pro cílové tituly důležité.

Tiskové zprávy obsahují buď zpravodajské informace, nebo komentáře. Někdy se jedná o spojení obou přístupů. Z hlediska médií je důležité, aby tisková zpráva obsahovala zpravodajské informace.

Tiskové zprávy se dělí na "přímé", jež jsou určeny k okamžitému publikování, a na "embargované", které nemají být otištěny před určitým datem. Embargo se používá v případě, že chcete, aby zpráva byla uveřejněna v určitý den a aby k tomu došlo ve všech médiích zároveň.

Je ovšem třeba se ujistit, že novináři mají o takovou zprávu zájem. Navíc je třeba vědět, že pro média není závazné embargo dodržet a budou ho ignorovat v případě, že se jedná o banální zprávu. Šetřete si proto embargo na zprávy o vysoké důležitosti.

Srozumitelná struktura psaní textové zprávy je uvedena na Obr. č. 30.

Obr. č. 30 Struktura psaní textové zprávy

K tiskové zprávě může být přiložena i tisková informace, která může být případně vydána i samostatně. Ta má za cíl vysvětlovat fakta, čísla a technické detaily, které jsou součástí zprávy, ale jsou příliš dlouhé a obsáhlé na to, aby je bylo možno do zprávy zahrnout. Části podkladu by měly být ve zprávě v rozumné míře zopakovány.

Zlatá pravidla pro psaní tiskové zprávy jsou tato:

- Ještě před koncem prvního odstavce zprávy přemýšlet, zda zpráva takto zaujme své čtenáře (redaktory).
- Tisková zpráva je trochu zvláštním slohovým útvarem, protože se řídí tzv. pravidlem obrácené pyramidy. Hned v prvním odstavci perfektně odpovídá na pět krátkých, ale důležitých otázek: „Kdo?“, „Co?“, „Kdy?“, „Kde?“ a případně „Jak a proč?“
- Nejdůležitější je úvodní odstavec. Musí obsahovat hlavní myšlenku. Zbytek textu ji pak důkladněji zpracovává.
- Důležitá jsou správně řazená fakta od nejdůležitějších po méně podstatná, nejlépe do krátkých vět nebo souvětí tak, aby se neztrácel smysl a čtenář se nemusel několikrát vracet na začátek dlouhé věty. Platí pravidlo, že věta nesmí být delší než „tři řádky počítačové obrazovky. Spíše ale kratší.
- Odstranit superlativy a vyhýbat se přídavným jménům jako "úžasný a brilantní". Novináři nesnášejí vycpávky.
- Každému sdělení nebo myšlence musí být věnován jeden odstavec a v žádném případě nelze využít tiskové zprávy k napsání reklamy.

- Zpráva by měla být obohacena citátem někoho z řad odborníků (třeba i relevantního úředníka), ale tento citát nesmí být pouze otřepanou frází a "citátem pro citát".
- Z hlediska jazykového je vhodnější spíše činný než trpný rod a budoucí čas. I když tisková zpráva může mít podle odborníků až 250 slov, neměla by přesáhnout jednu stránku.
- Za titulek je nejlepší zvolit faktickou a jednoduchou větu vystihující hlavní zprávu a myšlenku, redaktor nebo editor stejně zprávě dají vlastní "úderný" titulek. Aby se předešlo případné žalobě, měl by být text (pokud je třeba) konzultován s právníkem.
- Technicky by zpráva měla rovněž splňovat určitá kritéria. Měla by být napsána jen po jedné straně papíru o velikosti A4, dvojitým řádkováním se zarovnáním vlevo. Samozřejmostí je uvedení data zprávy v pravém horním rohu i na konci textu.
- Nadpis by měl být napsán velkými písmeny a nikdy by neměl být delší než dva řádky.
- Číslo jedna až devět v textu by měla být rozepsána textem, neměly by pro ně být použity číslice, stejně jako procenta.
- Je-li v textu zmíněna nějaká osoba prvně, měla by být uvedena se všemi tituly. Věta nebo odstavec nesmějí být rozděleny na dvě stránky.
- Kvůli případným dotazům je nutno uvést kontaktní osobu a spojení na ni.

Jedna ze zlatých zásad je, že „Víc očí víc vidí!“ Je dobré text tiskové zprávy, před jejím odesláním nechat přečíst někomu jinému. Kolega může najít a opravit případné gramatické chyby a text překontrolovat z hlediska obsahu či grafického rozvržení textu. Rovněž je třeba dát tiskovou zprávu odsouhlasit všem, kteří mohou spolurozhodovat o jejím obsahu. Není dobře, pokud je do jedné redakce poslána tisková zpráva ve více kopiích různým redaktorům. Ti pak mohou spoléhat jeden na druhého a zprávu nezpracuje nikdo!

Je-li struktura tiskové zprávy obrácená pyramida, tj. jádro sdělení je na začátku, a z prvních vět je jasné, o co jde, co se stalo, kdo za to může, usnadní se tím práce editora v redakci. Ten pracuje s takto strukturovaným sdělením tak, že při nedostatku místa škrtá od konce a nemusí nic přepisovat ani upravovat.

14.5 Tisková konference

Tisková konference je mediálním vyvrcholením práce s novináři a musí se pečlivě připravit. Zvažuje se výběr informací k prezentacím, stanoví se jasný cíl konference, co by tisková konference měla splnit. Jaká jsou případná rizika a problematické okruhy? Připravit bodový scénář konference. Není od věci simulace konference předem.

Dále je potřeba zvolit datum a čas a místo konference (pokud nejde o krizovou rychlovku). Nejlépe je odpoledne ve všední den.

Podle předem zpracované databáze pozvat všechny novináře a sdělovací prostředky, které se dané problematice věnují, případně pozvat i ta média, která by mohla daná problematika zajímat. Připravit prezenční listinu a popř. požádat novináře o vizitky na tiskové konferenci. Místnost pro tiskovou konferenci by měla být na klidném, příjemném, prostorném místě. Rozhodně ne v místnosti krizového štábu.

Na začátku všechny přivítat, představit „předsedající“ a seznámit účastníky s tématem tiskové konference. Písemné materiály připravit přehledně. Jejich obsah by neměl vyvolávat diskusi s novináři.

Prostor pro dotazy se zásadně nezužují, zodpoví se všechny otázky. Neironizovat kladené dotazy vzešlé z neznalosti věci.

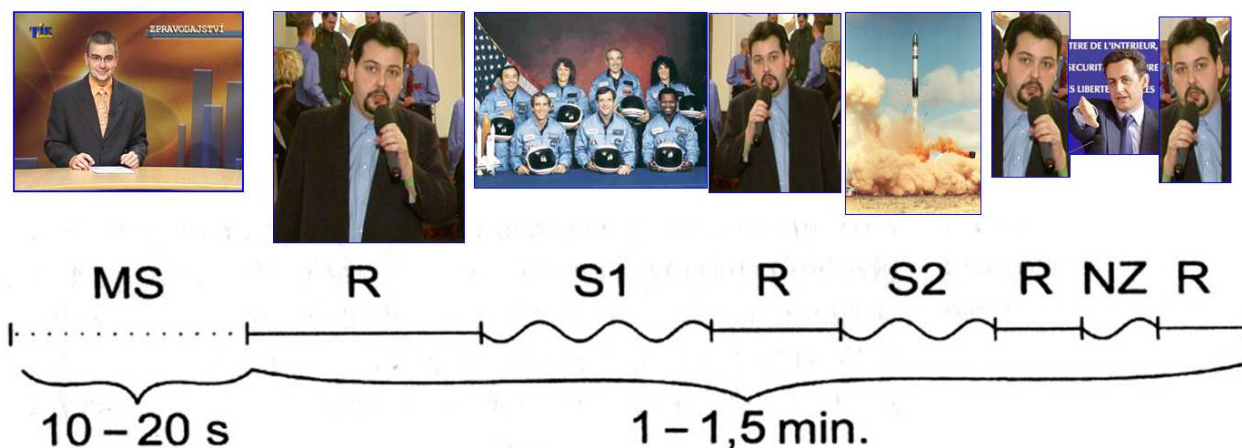
Tiskovou konferenci zbytečně neprotahovat. Stačí maximálně 50 minutové jednání. Je vhodné průběh konference nahrát. Je to dobrá kontrola, jaký byl průběh jednání a také je to dobrý „důkazní materiál“ při případném zkreslení.

Počítá se s tím, že rozhlasoví a zejména televizní reportéři potřebují mít natočeny záběry „z terénu“. Po tiskovce se pak často znovu natočí provedené vystoupení nebo odpověď na otázku tzv. „stranou“, třeba před mapou oblasti nebo venku před budovou.

Jaká jsou úskalí rozhlasového a televizního rozhovoru a co je třeba dodržovat?

- Mikrofon drží vždy redaktor, není možné mu jej brát z ruky.
- Reagovat na dotaz sdělováním informací potencionálnímu příjemci.
- V hlučném prostředí nezvyšovat hlas a mluvit normálně. Mikrofon je dost citlivý.
- Vyvarovat se různých eeeee, opakovaných výplňkových slov (například „prostě“, „super“, „normálně“ nebo dokonce „vole voe“).
- Dělat jasnou tečku za větou. Například klesnutí hlasem.
- Vyvarovat se dlouhých souvětí.
- Snažit se vyvolat dojem přirozenosti, uvolnění, mluvit jednoduše, bez odborných výrazů.
- Pokud se nejedná o přímé prohlášení k divákům, nedívat se do kamery, ale na redaktora.
- Nedělat žádné rychlé pohyby, nedávat ruce před obličejem, když se mluví.
- Pokud jde o rozhovor ve studiu, nepoužívat oblečení s drobným vzorkem. Před začátkem rozhovoru se nechte přepudrovat.
- Pokud je při živém vstupu v uchu sluchátko, uvědomit si, že zvuk se bude vždy o trochu zpoždovat. Tento efekt vyvolává často koktání. V tomto případě sluchátko z ucha raději vyndat.
- Oblékat se úměrně situaci (při boji s povodní v terénu působí oblek s bílou košilí a kravatou směšně, ale do televizního studia se převléknout).

Zásada „Sedm vteřin a dost“! Reportér má na celou reportáž kolem 50 vteřin až maximálně 90 vteřin. Za tu dobu musí diváka uvést do děje, přinést dva rozdílné názory, citovat „nezávislý“ zdroj a ještě musí zbýt prostor na „vlastní propagaci“ stand up. Takže nám nabídne na odpověď třeba jen 7 až 10 vteřin, tedy tři, čtyři krátké věty. Buďme na to připraveni. Tento model vyjadřuje Obr. č. 31 Model televizní reportáže.

Obr. č. 31 Model televizní reportáže

Televizní reportáž: MS – moderátor ve studiu, R – reportér, S1 a S2 – strana 1 a 2, NZ – nezávislá strana, R – stand up

Nezkušený člověk se před kamerou chová neuvědoměle a hodně na sebe prozradí. Už samotným výrazem s jakým se očekává otázka, těkání očima a jejich obracení v sloup, krčení čela, odmítavé kroucení čela, mnutí rukou apod. To vše jsou signály, které za nás odpovídají tak jasně, že bychom už ani nemuseli promluvit.

Zde platí zlaté pravidlo „tří“. Při projevu se musí myslet nejen na stručnost viz sedm vteřin, ale ono podstatné sdělení několikrát, nejlépe třikrát zopakovat. Byť v trochu rozdílné formě. Pak je i větší šance, že se „poselství“ přece jen alespoň jednou dostane do médií.

„Perlu“, myšleno ironicky, zpět nevrátíme! Jistota je vždy v tom, že novinář z projevu vybere tu největší „perlu“, ať už v negativním nebo pozitivním smyslu. Vrhá se hladově na věty typu „Sám jsem se bál, že se otrávím...“, „Starosta je v relaxačním centru, nemohl přijít!“ apod.

V příloze č. 9 jsou Příklady varovných hlášení pro obyvatelstvo.

Souhrn:

Public relations - znamená práci s veřejností. Jeho úloha spočívá v ovlivňování příznivého přijetí veřejností, a to přímým ovlivňováním jejich postojů co nejefektivnějšími způsoby směrem ke stavu, který je co nejpříznivější.

Plán krizové komunikace – řeší jak se na komunikaci připravit, tedy jak postupovat při šíření nepravdivých informací a fám.

Při mediální komunikaci je každý člověk vystaven stresu pod časovým tlakem. Lidé sledují denní dění v médiích velmi intenzivně a mají představu o jeho váze. Každý si proto podvědomě uvědomuje, jaká nebezpečí může medializace jeho osobnosti přinést.

Tiskový mluvčí je osoba, která je prostředníkem mezi novináři a organizací v oblasti práce s veřejností.

Tisková zpráva se píše v okamžiku, kdy je zcela jasný obsah a přínos sdělení. Není podmínkou mít skutečně úderné informace. K tiskové zprávě může být přiložena i tisková informace, která může být případně vydána i samostatně.

Tisková konference je mediálním vyvrcholením práce s novináři a musí se pečlivě připravit. Zvažuje se výběr informací k prezentacím, stanoví se jasný cíl konference, co by tisková konference měla splnit. Jaká jsou případná rizika a problematické okruhy? Připravit bodový scénář konference. Není od věci simulace konference předem.

Kontrolní otázky:

- *Co to je komunikace?*
- *Vysvětlíte pojem public relations?*
- *Kdo je tiskový mluvčí?*
- *Jaké jsou zásady pro sestavování tiskové zprávy?*
- *Co je to tisková konference?*
- *Co je to varovné hlášení a kdo jej vydává?*

Literatura:

1. ANTUŠÁK, E. a KOPECKÝ, Z. *Úvod do teorie krizového managementu I*. Praha: VŠE Praha, 2002. ISBN 80-245-0340-9.
2. BĚLOHLÁVEK, F. *Desatero manažera*. Praha: Computer Press, 2003.
3. BRŮCKNER, B. *Slovník vojenského policisty. Hlavní velitelství Vojenské policie*, 2001.
4. DÍTĚ, M. *Vnější havarijní plán*. In: Sborník „Požární ochrana 2004“, Ostrava VŠB – TU, 2004. ISBN 80-86634-39-6,
5. GROS, I. *Kvantitativní metody v manažerském rozhodování*, Praha: Grada Publishing a.s., 2003. ISBN: 80-247-0421-8.
6. HANDLÍŘ, J. *Management*. (Učebnice pro SŠ a VOŠ). Praha: Computer Press, 1998.
7. HLAVENKA, J. *Mistrovství ve vyhledávání na Internetu*. Praha: Computer Press, 2002.
8. HORÁK, R. a kol. *Průvodce krizovým řízením pro veřejnou správu*. Praha: Linde Praha a.s., 2004. ISBN 80-7201-471-4.
9. JANOŠEC, J. a kol. *Bezpečnost a obrana České republiky 2015 – 2025*. Praha: MO AVIS, 2005. ISBN 80-7278-303-3.
10. KELNAR, L. *Hodnocení rizika a rozhodovací proces při územním plánování požadovaný Direktivou Seveso I*. CHEMagazín, No 3, 2003. http://www.chemmagazin.cz/cislo3_XIII.html.
11. KONVIČKA, M. *Město a povodeň*. Strategie rozvoje měst po povodních. Brno: ERA group spol. s r.o., 2002. ISBN 80-86517-38-1.
12. KOVÁŘ, M. *Ochrana před přirozenými a zvláštními povodněmi*. Praha MV-GŘ HZS ČR, 2003. ISBN 86640-17-5.
13. KRATOCHVÍLOVÁ, D. *Ochrana obyvatelstva*. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě, 2005. ISBN 80-86634-70-1.
14. *Krizový management*. Sborník, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. ISBN 978-80-7194-951-0.
15. KROUPA, M. a ŘÍHA, M. *Integrovaný záchranný systém*. Praha: Armex Publishing s.r.o., 2005. ISBN: 80-86795-14-4.
16. LINHART, P. a KOVÁŘÍK, F. *Zkušenosti s naplňováním usnesení Bezpečnostní rady státu České republiky č. 211 ze dne 25. září 2001 ke "Koncepti vzdělávání v oblasti krizového řízení"*. In: Sborník „Riešenie krizových situácií v špecifickom prostredí“ Žilina: Žilinská Univerzita, 2002. ISBN 80-88829-28-3.
17. LINHART, P. a ŠILHÁNEK, B. *Ochrana obyvatelstva v Evropě*. Praha: MV-GŘ HZS ČR, 2005. ISBN 80-86640-55-8.
18. LINHART, P. a VALÁŠEK, J. *Koncepce vzdělávání v oblasti KŘ*, In: Sborník „Bezpečnostní systém ČR“, Brno: VŠ Karla Engliše, 2001.
19. LINHART, P. *Některé otázky ochrany společnosti*. Praha: MV-GŘ HZS ČR, 2005. ISBN 80-86640-43-4.
20. MARTÍNEK, B. a LINHART, P. a kol. *Ochrana obyvatelstva, Modul E*. Praha: MV-GŘ HZS ČR, 2006.

21. MATOUŠEK, J. a BENEDÍK, J. a LINHART, P. *CBRN, Biologické zbraně*. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7385-003-6.
22. MATOUŠEK, J. a MIKA, O. a VIČAR, D. *Nové hrozby terorismu: Chemický, biologický, radiologický a jaderný terorismus*. Brno: Univerzita obrany, 2005.
23. MIKOLAJ, J. *Rizikový manažment*. Žilina: RVS – vydavateľstvo Fakulty špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity, 2001.
24. MOZGA, J. a VÍTEK, M. a VÍTKOVÁ, M. *Bezpečná společnost*. Hradec Králové: Gaudeamus Univerzita Hradec Králové, 2006. ISBN 80-7041-739-0.
25. MOZGA, J. a VÍTEK, M. *Havarijní plánování*. Hradec Králové: Gaudeamus Univerzita Hradec Králové, 2003. ISBN 80-7041-653-X.
26. MOZGA, J. a VÍTEK, M. *Krizové řízení*. Hradec Králové: Gaudeamus Univerzita Hradec Králové, 2002.
27. MOZGA, J. a VÍTEK, M. *Řízení projektu a řízení rizika*. Hradec Králové: Gaudeamus Univerzita Hradec Králové, 2001.
28. MOZGA, J. a VÍTEK, M. *Společenské aspekty rizik*. Hradec Králové: Gaudeamus Univerzita Hradec Králové, 2005.
29. OBRUSNÍK, I. *Mezinárodní aktivity při omezování následků katastrof*. In: Současnost a budoucnost krizového řízení. Praha: T-SOFT s.r.o., 2004. ISBN 80-239-3503-8
30. PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce)*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2004. ISBN 80-7201-489-7.
31. PROCHÁZKOVÁ, D. a ŘÍHA, J. *Krizové řízení*. Praha: MV-GŘ HZS ČR, 2004. ISBN 80-86640-30-2.
32. PROCHÁZKOVÁ, D. *Živelné a jiné pohromy*. In: Sborník „Požární ochrana 2004“. Ostrava: VŠB – Technická univerzita, 2004. ISBN: 80-86634-39-6.
33. REIDINGER, J. *Strategie ochrany před povodněmi*. In: Training of Czech Officials, Fire-fighters and technical support agencies, II. díl. Praha: MV, 2003.
34. REKTOŘÍK, J. a kol. *Krizový management ve veřejné správě (teorie a praxe)*. Praha: Ekopress s.r.o., 2004. ISBN 80-86119-83-1.
35. ROUDNÝ, R. a LINHART, P. *Krizový management I. – Ochrana obyvatelstva, mimořádné události*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. ISBN 80-7194-674-5.
36. ROUDNÝ, R. a LINHART, P. *Krizový management III. – Teorie a praxe rizika*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. ISBN 80-7194-924-8.
37. ŘÍHA, J. a DUDEK, A. *Přehled vhodných metodik analýz rizik*. Zpráva pro MV – GŘ HZS ČR. Praha 2003.
38. SMEJKAL, V. a RAIS K. *Řízení rizik*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0198-7.
39. ŠENOVSKÝ, M. a ADAMEC, V. a HANUŠKA, Z. *Integrovaný záchranný systém*. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě, 2005. ISBN 80-86634-65-5.
40. ŠENOVSKÝ, M. a ADAMEC, V. *Základy krizového managementu*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě, 2004. ISBN 80-86634-44-2.
41. ŠTĚTINA, J. a kol. *Medicína katastrof a hromadných neštěstí*. Praha: Grada Publishing a.s., 2000.
42. TICHÝ, M. *Ovládání rizika*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-415-5.

43. *Vnímání bezpečnosti v území*. Sborník, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. ISBN 978-80-7194-979-4.
44. VOŘÍŠEK, J. *Kritické faktory úspěchu a rizika informačních systémů*. 1995 <http://nb.vse.cz/~vorisek/Krit-faktory.htm>.
45. WALTER, R. *Katastrofy a stavy nouze*. KATARISK. Spolkový úřad pro ochranu obyvatel, Švýcarsko. Praha: MV GŘ HZS ČR, 2004.
46. WISNIEWSKI, M. *Metody manažerského rozhodování*. Praha: Grada Publishing a.s., 1996.
47. ZEMAN, P. a kol. *Česká bezpečnostní terminologie*. Brno: ÚSS VA Brno, 2003.
48. *Encyklopedie Světový terorismus od starověku až po útok na USA*. Praha: Svojtka a Co., 1997. ISBN: 80-7237-340-4.
49. Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 schválená Usnesením vlády České republiky č.417 ze dne 22. dubna 2002.
50. Rozhodnutí Komise ze dne 29. prosince 2003, kterým se stanoví prováděcí pravidla k rozhodnutí Rady 2001/792/ES, Euratom (2004/277/ES/Euratom).
51. Rozhodnutí Rady ze dne 23. října 2001 o vytvoření mechanismu Společenství na podporu zesílené spolupráce při asistenčních zásazích v oblasti civilní ochrany (2001/792/ES, Euratom)
52. Rozhodnutí Rady ze dne 9. prosince 1999, kterým o vytvoření Akčního plánu Společenství v oblasti civilní ochrany (1999/847/EC).
53. *Statistická ročenka životního prostředí České republiky*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2006. ISBN: 80-7212-443-9.
54. *Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení a plánování obrany státu*, MV ČR, 2004 (k dispozici na www.mvcr.cz)
55. *Typové plány*. Praha: MV - GŘ HZS ČR, 2004.
56. Usnesení č. 211 schválená Bezpečnostní radou státu České republiky ze dne 25. září 2001 ke koncepci vzdělávání v oblasti krizového řízení

Seznam použitých zkratk:

Zkratka	Plný název
BIS	Bezpečnostní informační služba
BPS	Bezpečnostní politika státu
BR	Bezpečnostní rada
BRS	Bezpečnostní rada státu
BS ČR	Bezpečnostní strategie České republiky
BSE	Degenerativní onemocnění mozku hovězího dobytka (nemoc šílených krav)
CAPC	Plánovací výbor pro civilní letectví
CBR	Chemické, biologické, radiační prostředky
CCPC	Plánovací výbor pro civilní spoje
CECIS	Společný komunikační a informační systém pro případy mimořádných událostí (pro nouzové situace)
CNP	Civilní nouzové plánování
CO	Civilní ochrana
CPC	Výbor pro civilní ochranu
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav (institut)
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČT	Česká televize
ČTK	Česká tisková kancelář
ČTU	Český telekomunikační úřad
DSS	Modul modelování a podpory rozhodování
EADRCC	Euroatlantické koordinační středisko pro řešení situace při katastrofách
EHS	Evropské hospodářské společenství
ECHO	Humanitární úřad Evropského společenství
ERÚ	Energetický regulační úřad
ES	Evropské společenství
ESDP	Evropská bezpečnostní a obranná politika
ETA	Analytická metoda (strom událostí)
ETA,GIA,IRA	Teroristické organizace
EU	Evropská unie
EVA	Evakuace
FAPC	Plánovací výbor pro potraviny a zemědělství
FMEA	Analytická metoda
FO	Fyzické osoby
FTA	Analytická metoda (analýza stromu poruch)

GIS	Geografický informační systém
GŠ AČR	Generální štáb armády České republiky
GŘ	Generální ředitelství
HACCP	Analytická metoda (analýza nebezpečí či ohrožení analýzou kritických bodů)
HAZOP	Analytická metoda (analýza nebezpečí či ohrožení a provozuschopnosti)
hl.m. Prahy	Hlavního města Prahy
HOPKS	Hospodářské opatření pro krizové stavy
HP	Havarijní plán
HZS ČR	Hasičský záchranný sbor České republiky
IPC	Průmyslový plánovací výbor
ISKŘ	Informační systém krizového řízení
IVO	Intenzita vnějšího ovlivňování
IZS	Integrovaný záchranný systém
JEZ	Jaderné zařízení
JMC	Společný zdravotnický výbor
JRC	Společné výzkumné centrum
JSVV	Jednotný systém vyrozumění a varování
KM	Krizový management
KŘ	Krizové řízení
KS	Krizová situace
KÚ	Krajský úřad
LOA	Linie zajištění/ochrany
LPG	Zkapalněný plyn
MDS	Ministerstvo dopravy a spojů
MěÚ	Městský úřad
MF	Ministerstvo financí
MIC	Monitorovací a informační centrum
MO (SOC)	Společné informační centrum Ministerstva obrany
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MU	Mimořádná událost
MV	Ministerstvo vnitra
MV (SIC)	Simulované pracoviště informačního a situačního centra Ministerstva vnitra
MV-GŘ HZS ČR	Ministerstvo vnitra - Generální ředitelství HZS
MZd	Ministerstvo zdravotnictví
Mze	Ministerstvo zemědělství
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
MŽP	Ministerstvo životního prostředí

NATO	Severoatlantická aliance
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
NCHL	Nebezpečné chemické látky
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OECD	Mezinárodní energetická agentura
OKŘ	Orgány krizového řízení
OO	Ochrana obyvatelstva
OPIS	Operační a informační středisko
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
PBIST	Plánovací výbor pro vnitrozemskou povrchovou dopravu
PBOS	Plánovací výbor pro oceánskou lodní dopravu
PČR	Policie České republiky
PfP	Partnerství pro mír
PHM	Pohonné hmoty
PKČ	Plány konkrétních činností
PO	Podnikající osoby
PP ČR	Policejní prezidium České republiky
SCEPC	Vyšší výbor pro civilní nouzové plánování NATO
SIAL	Polotekutá zemská vrstva (kůra)
SPA	Stupně povodňové aktivity
SSHR	Správa státních hmotných rezerv
SÚJB	Státní úřad pro jadernou bezpečnost
SÚJCHBO	Státní ústav jaderné, chemické a biologické ochrany
SÚRO	Státní ústav radiační ochrany
SVS	Státní veterinární správa
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
TV	Televize
ÚKŠ	Ústřední krizový štáb
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
UO	Určená obec (obec s určenou působností)
ÚOOZ	Útvar pro odhalování organizovaného zločinu
USA - CIA	Tajná služba Spojených států amerických
USIS	Úřad pro státní informační systém
ÚV KSČ	Ústřední výbor komunistické strany Československa
ÚZSI	Úřad pro zahraniční styky a informace
VHP	Vnější havarijný plán
VOZ	Vojenské obranné zpravodajství
VyC	Vyrozumívací centrum
ZHA	Analytická metoda (analýza hazardů)

ZHN	Zbraně hromadného ničení
ZZS	Zdravotnická záchranná služba

Název Krizové řízení při nevojenských krizových situacích. Modul C
Autoři Ing. Jarmil Valášek, Ph.D.
Ing. František Kovářík a kolektiv autorů
Recenzenti Mgr. Bohumír Martínek, Ph.D.
doc.RNDr. Petr Linhart, CSc.
Vydal MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR
Kloknerova 26, 148 01 Praha 414
Tisk Tiskárna MV, p. o.
Bartůňkova 1159/4, 149 01 Praha 4
Vydání první
Rok vydání 2008
Náklad 400 výtisků
ISBN 978-80-86640-93-8

Publikace neprošla jazykovou úpravou